

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ภาคผนวก ก

หนังสือขอความอนุเคราะห์



บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ที่ ๔๖/๕๓

วันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๕๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

เรียน ผศ.ดร.ปราโมทย์ จันทน์เรือง

- สิ่งที่ส่งมาด้วย
๑. แบบสอบถาม
 ๒. แบบสัมภาษณ์
 ๓. หลักสูตรรายวิชาพระพุทธศาสนาเรื่อง ศิลปกรรม
 ๔. แบบทดสอบ
 ๕. แผนการจัดการเรียนรู้
 ๖. แบบวัดพฤติกรรม
 ๗. แบบวัดเจตคติ

ด้วยนายชลธ หงษ์ทอง นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาพระพุทธศาสนา เรื่อง ศิลปกรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โดยมี ผศ.ดร.ปราโมทย์ จันทน์เรือง เป็นประธานผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ และ ดร.สุพจน์ เกิดสุวรรณ เป็นกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ปัจจุบันอยู่ในขั้นตอนการสร้างเครื่องมือใช้ในการทำวิจัยซึ่งผู้วิจัยได้เรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในครั้งนี้

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ไครขอความอนุเคราะห์จากท่าน ในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย ตามเอกสารที่แนบมาพร้อมหนังสือนี้ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุเทพ อ่อนไฉว)

คณบดีคณะครุศาสตร์



บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ที่ ๔๘/๕๓

วันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๕๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

เรียน ดร.เนติ เฉอยวาเรศ

- สิ่งที่ส่งมาด้วย
๑. แบบสอบถาม
 ๒. แบบสัมภาษณ์
 ๓. หลักสูตรรายวิชาพระพุทธศาสนาเรื่อง ศิลปกรรม
 ๔. แบบทดสอบ
 ๕. แผนการจัดการเรียนรู้
 ๖. แบบวัดพฤติกรรม
 ๗. แบบวัดเจตคติ

ด้วยนายชลอ หงษ์ทอง นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาพระพุทธศาสนา เรื่อง ศิลปกรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โดยมี ผศ.ดร.ปราโมทย์ จันทร์เรือง เป็นประธานผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ และ ดร.สุพจน์ เกิดสุวรรณ เป็นกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ปัจจุบันอยู่ในขั้นตอนการสร้างเครื่องมือใช้ในการทำวิจัยซึ่งผู้วิจัยได้เรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในครั้งนี้

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ได้ขอความอนุเคราะห์จากท่าน ในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย ตามเอกสารที่แนบมาพร้อมหนังสือนี้ และขอขอบพระคุณ เป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุเทพ อ่อนใสว)

คณบดีคณะครุศาสตร์

ที่ ศธ ๐๕๔๙.๐๒/๓๔.๖



มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
ถนนนารายณ์มหาราช
อ.เมือง จ.ลพบุรี ๑๕๐๐๑

๒๕ มกราคม ๒๕๕๓

เรื่อง ขอลงความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เรียน ดร.สุพจน์ เกิดสุวรรณ

- สิ่งที่ส่งมาด้วย
๑. แบบสอบถาม
 ๒. แบบสัมภาษณ์
 ๓. หลักสูตรรายวิชาพระพุทธศาสนาเรื่อง ศิลปกรรม
 ๔. แบบทดสอบ
 ๕. แผนการจัดการเรียนรู้
 ๖. แบบวัดผลสัมฤทธิ์
 ๗. แบบวัดเจตคติ

ด้วยนายชโล หงษ์ทอง เป็นผู้เชี่ยวชาญโท หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาพระพุทธศาสนา เรื่อง ศิลปกรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โดยมี ผศ.ดร.ปราโมทย์ จันทน์เรือง เป็นประธานผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ และ ดร.สุพจน์ เกิดสุวรรณ เป็นกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ปัจจุบันอยู่ในขั้นตอนการสร้างเครื่องมือใช้ในการทำวิจัยซึ่งผู้วิจัยได้เขียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในครั้งนี้

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี โค้รขอลงความอนุเคราะห์จากท่านในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย ตามเอกสารที่แนบมาพร้อมหนังสือนี้ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุเทพ อ่อนใสว)
คณบดีคณะครุศาสตร์ ปฏิบัติราชการแทน
อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

คณะครุศาสตร์

โทร. ๐-๓๖๔๓-๑๑๑๒ , ๐-๓๖๔๒-๒๖๐๙-๙ ต่อ ๕๑๑ โทรสาร ๐-๓๖๔๒-๒๖๑๐

Email : education@trg.ac.th



พ.ศ. ๒๕๕๙.๐๒/๓๔

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
ถนนนารายณ์พารา
อ.เมือง จ.ลพบุรี ๑๕๐๐๐

๒๕ มกราคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เรียน อว.สันติ แสงสุก

- สิ่งที่ส่งมาด้วย
๑. แบบสอบถาม
 ๒. แบบสัมภาษณ์
 ๓. หลักสูตรรายวิชาพระพุทธศาสนาเรื่อง ศิลปกรรม
 ๔. แบบทดสอบ
 ๕. แผนการจัดการเรียนรู้
 ๖. แบบวัดพฤติกรรม
 ๗. แบบวัดเจตคติ

ด้วยนายชลอ หงษ์ทอง นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาพระพุทธศาสนา เรื่อง ศิลปกรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โดยมี ผศ.ดร.ปราโมทย์ จันทน์เรือง เป็นประธานผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ และ ดร.สุพจน์ เกิดสุวรรณ เป็นกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ มีจุดประสงค์ในการดำเนินการสร้างเครื่องมือใช้ในการทำวิจัยซึ่งผู้วิจัยได้เรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในครั้งนี้

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี โคจรขอความอนุเคราะห์จากท่านในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย ตามเอกสารที่แนบมาพร้อมหนังสือนี้ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุเทพ อ่อนไฉว)

คณบดีคณะครุศาสตร์ วิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

คณะครุศาสตร์

โทร ๐-๓๖๕๑-๑๑๑๒ , ๐-๓๖๕๒-๒๒๐๗-๕ ต่อ ๕๑๑ โทรสาร ๐-๓๖๕๒-๒๒๑๐

Email : education@tru.ac.th

ที่ ศช ๐๕๔๙.๐๒/ ๑๑๓



มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
ถนนนารายณ์มหาราช
อ.เมือง จ.ลพบุรี ๑๕๐๐๐

๒๕ มกราคม ๒๕๕๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เรียน ดร.ภรภัทร พชรรัตน์

- สิ่งที่ส่งมาด้วย
๑. แบบสอบถาม
 ๒. แบบสัมภาษณ์
 ๓. หลักสูตรรายวิชาพระพุทธศาสนาเรื่อง ศิลปกรรม
 ๔. แบบทดสอบ
 ๕. แผนการจัดการเรียนรู้
 ๖. แบบวัดพฤติกรรม
 ๗. แบบวัดเจตคติ

ด้วยนายชอ หงษ์ทอง นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาพระพุทธศาสนา เรื่อง ศิลปกรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โดยมี ผศ.ดร.ปราโมทย์ จันทร์เรือง เป็นประธานผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ และ ดร.สุพจน์ เกิดสุวรรณ เป็นกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ปัจจุบันอยู่ในขั้นตอนการสร้างเครื่องมือใช้ในการทำวิจัยซึ่งผู้วิจัยได้เรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในครั้งนี้

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ไคร้ขอความอนุเคราะห์จากท่านในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย ตามเอกสารที่แนบมาพร้อมหนังสือนี้ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุเทพ อ่อนใส)

คณบดีคณะครุศาสตร์ วิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

คณะครุศาสตร์

โทร.๐-๓๖๔๑-๑๑๑๒ , ๐-๓๖๔๒-๒๖๐๗-๔ ต่อ ๔๑๑ โทรสาร ๐-๓๖๔๒-๒๖๑๐

Email : education@tru.ac.th

ภาคผนวก ข
รายนามผู้เชี่ยวชาญ

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

**รายนามผู้เชี่ยวชาญ
ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ**

- | | |
|--|--|
| 1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปราโมทย์ จันทร์เรือง | รองคณบดี ฝ่ายวิชาการ คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี จังหวัดลพบุรี |
| 2. ดร.เนติ เฉลยวาเรศ | อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ราชภัฏเทพสตรี จังหวัดลพบุรี |
| 3. ดร.สันติ แสงสุก | ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดหนองสะเดา
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี
เขต 3 |
| 4. ดร.ภรภัทร พงศ์รัตน์ | ผู้อำนวยการโรงเรียนศรีรัตนวิทยา อำเภอ
สามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี |
| 5. ดร.สุพจน์ เกิดสุวรรณ | อาจารย์พิเศษคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ราชภัฏเทพสตรี จังหวัดลพบุรี |

ภาคผนวก ค

หลักสูตรรายวิชาพระพุทธศาสนา เรื่อง ศิลปกรรม
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
โรงเรียนวัดหนองโรง อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี

หลักสูตรรายวิชาพระพุทธศาสนา เรื่อง ศิลปกรรม
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดหนองโรง อำเภอสามชุก
จังหวัดสุพรรณบุรี



ชลอ หงษ์ทอง
สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน
ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี จังหวัดลพบุรี

หลักสูตรรายวิชาพระพุทธศาสนา เรื่อง ศิลปกรรม
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดหนองโรง อำเภอสามชุก
จังหวัดสุพรรณบุรี

ความนำ

เยาวชนเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของชาติในอนาคต เยาวชนที่มีคุณภาพ นอกจากจะต้องเป็นผู้ที่มีสุขภาพ กาย สุขภาพจิตและ มีสติปัญญาดีแล้ว ยังต้องมีคุณธรรมจริยธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็น เครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจในการดำเนินชีวิตประจำวันด้วย พระพุทธศาสนาถือเป็นแหล่งคำสอนและ ระบบจริยธรรมของสังคมไทย เด็กและเยาวชนไทยทุกคนควรได้รับการปลูกฝังคุณธรรม หลักคำ สอนของพระพุทธศาสนา เพื่อเตรียมตัวให้พร้อมสำหรับการดำเนินชีวิตและการทำงานในหน้าที่ เพื่อตนเอง ครอบครัว ได้อย่างกลมกลืนภายใต้สภาพแวดล้อมในสังคม และวัฒนธรรมแบบพุทธ ซึ่งการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามแนวพระพุทธศาสนาแก่เด็ก และเยาวชน เป็นหน้าที่ของทุกสถาบันหลักในสังคม เริ่มตั้งแต่บ้าน วัด โรงเรียน ตลอดจนถึง ชุมชนที่อยู่อาศัย ที่จะต้องร่วมมือในการอบรมสั่งสอนเด็กและเยาวชนทั้งทางตรงและทางอ้อมให้ มีความรู้และความเชื่อที่ถูกต้อง มีทัศนคติที่ดีต่อพระพุทธศาสนา ตลอดจนมีประสบการณ์ในการ ประพฤติปฏิบัติตามหลักคำสอนขั้นพื้นฐานของพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในวัย เด็กถึงวัยรุ่นตอนต้นเป็นช่วงที่บุคคลต้องการเรียนรู้และแสวงหาประสบการณ์ที่หลากหลาย แต่ ยังต้องพึ่งพาอาศัยผู้ใหญ่อยู่มาก ช่วงวัยดังกล่าวจึงเหมาะที่จะให้การปลูกฝังพฤติกรรมทางกาย วาจา ใจตามหลักพระพุทธศาสนา เช่น ทาน ศีล ตรีทศและการเจริญภาวนาเบื้องต้น

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้กล่าวเกี่ยวกับการจัดการศึกษาว่าต้อง เน้นความสำคัญทั้งความรู้และคุณธรรม การจัดการกระบวนการเรียนรู้ต้องบูรณาการด้านต่าง ๆ เช่น ความรู้เกี่ยวกับตนเอง ทักษะทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ภูมิ ปัญญาไทย ทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข เป็นต้น โดยต้อง ผสมผสานสาระความรู้เหล่านั้นให้ได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา (มาตรา.23, 24) และให้สถานศึกษา จัดการประเมินผู้เรียน โดยพิจารณาพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรม การเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบ ควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอนความ เหมาะสมในแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา (มาตรา.26)

จุดมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบ

อาชีพ จึงกำหนดจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณธรรมขั้นพื้นฐานเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, หน้า 5)

1. มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ประกอบกับเกณฑ์การผ่านช่วงชั้นและการจบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดไว้ว่า ผู้เรียนต้องผ่านการประเมินมาตรฐาน ผู้เรียนต้องได้รับการประเมินทุกตัวชี้วัดและผ่านเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด(กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, หน้า 30) และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545 : หน้า 57)

คุณธรรม หมายถึง สิ่งที่คุณคณส่วนใหญ่อยอมรับว่าดีงาม ซึ่งส่งผลให้เกิดการกระทำที่เป็นประโยชน์และความดีงามที่แท้จริงต่อสังคม

จริยธรรม หมายถึง สิ่งที่ถูกต้องดีงามที่ควรปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

ค่านิยม หมายถึง สิ่งที่คุณคณหรือสังคมยึดถือเป็นเครื่องมือช่วยตัดสินใจและกำหนดการกระทำของตนเอง

หลักสูตรรายวิชาพระพุทธศาสนา เรื่อง ศิลปกรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จึงมีความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นการพัฒนาหลักสูตรเพื่อใช้จัดการเรียนการสอนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดหนองโรง อำเภอสามชูก จังหวัดสุพรรณบุรี โดยมีเนื้อหาสาระมุ่งเน้นให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปกรรม และเกิดพฤติกรรมอันดีงามทางกาย วาจา และใจ

เพื่อให้การวิจัยในครั้งนี้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ในการให้เด็กและเยาวชนได้พัฒนาในด้านศิลปกรรม โดยในการจัดการเรียนการสอนนั้นเป็นการจัดการเรียนการสอนในแนวการสอนพุทธวิธี ได้แก่ แจ่มแจ้ง จูงใจ กล่าวหาญ ระวัง หรือ ชี้ชัด เจริญธรรม ผูกคิด เบิกบาน

หลักการ

1. เป็นหลักสูตรที่มุ่งพัฒนาให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดหนองโรง อำเภอสามชูก จังหวัดสุพรรณบุรี มีความรู้ความเข้าใจพระพุทธศาสนาเรื่อง ศิลปกรรม

2. เป็นหลักสูตรที่มุ่งปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางกาย วาจา ใจ ให้เกิดความเรียบร้อยเป็นปกติแก่นักเรียนและนำหลักศิลปกรรม คุณธรรมอันเกิดจากศิลปกรรมไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาชีวิตประจำวันได้

จุดหมาย

1. เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเรื่อง ศิลบารมี และหลักธรรมอันเกิดจากศิลบารมี การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมอันเกิดจากการพัฒนาเรื่องศิลบารมีพร้อมทั้งนำไปปฏิบัติได้

2. เพื่อให้นักเรียนเห็นความสำคัญของศิลบารมีและหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับศิลบารมี

3. เพื่อให้นักเรียนสามารถนำหลักของศิลบารมีไปปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางกาย วาจาใจและนำคุณธรรมอันเกิดจากศิลบารมีไปประยุกต์ใช้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

หลักสูตรรายวิชาพระพุทธศาสนาเรื่องศิลบารมีกำหนดสมรรถนะผู้เรียนไว้ดังนี้ คือ

ในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรรายวิชาพระพุทธศาสนาเรื่องศิลบารมี มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญดังนี้

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

หลักสูตรรายวิชาพระพุทธศาสนาเรื่องศิลบารมี มุ่งให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 4 ประการ ดังนี้

1. นักเรียนมีความสามารถบอกความหมายและความสำคัญของศิลบารมีได้ชัดเจน

2. นักเรียนสามารถควบคุมกาย วาจา ใจให้เรียบร้อยเป็นปกติตามสภาพสังคมรอบ

ด้าน

3. นักเรียนสามารถนำคุณธรรมอันเกิดจากศิลบารมีไปใช้ในการแก้ปัญหาชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วยปัญญา

4. นักเรียนสามารถนำหลักธรรมไปใช้กับเทคโนโลยีได้อย่างสมเหตุสมผลไม่มัวเมาในโลกาภิวัตน์

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้พระพุทธศาสนาเรื่อง ศิลบารมี กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

สาระที่ 1 ศาสนา ศิลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส 1.1 รู้ และเข้าใจพุทธประวัติ พุทธสาวก ความสำคัญพระพุทธเจ้า หลักธรรมของพระพุทธศาสนา มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส1.2 เข้าใจ ตระหนักว่าศีลเป็นหลักปฏิบัติของพระพุทธศาสนาและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

คุณภาพผู้เรียน

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

มีความรู้และความเข้าใจในพระพุทธศาสนาเรื่อง ศีลบารมี

ตัวบ่งชี้ชั้นปี

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

1. วิเคราะห์ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติหรือความสำคัญของศาสนาที่ตนนับถือ

สาระการเรียนรู้

- พระพุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสนาของทุกคน เช่น ทุกคนมีสิทธิที่จะนับถือพระพุทธศาสนาและนำหลักธรรมไปประพฤติปฏิบัติได้ตลอดเวลา

2. สรุปพุทธประวัติตั้งแต่ประสูติ ตรัสรู้ แสดงธรรมและปรินิพพาน

สาระการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาเรื่องศีลบารมี

พุทธประวัติ (ทบทวน)

- ประสูติ ตรัสรู้ แสดงธรรม ปรินิพพาน

3. เห็นคุณค่าและประพฤติตนตามแบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก

ชาดก เรื่องเล่า

สาระการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาเรื่องศีลบารมี

- พุทธสาวก
- องคุลิมาล สามเณรราहुล
- ชาดกชาดกศีลบารมี
- พญาวารนร
- ภูริทัตต์นาคราช

4. วิเคราะห์ความสำคัญและเคารพพระรัตนตรัยปฏิบัติตามไตรสิกขาและหลักธรรม

โอวาท 3 ในพระพุทธศาสนา หรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด

สาระการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาเรื่องศีลบารมี

- เบญจศีล เบญจธรรม
- กุศลกรรมบถ
- ไตรสิกขา
- มรรค 8

5. เห็นคุณค่าและสวดมนต์แผ่เมตตาและบริหารจิต เจริญปัญญา มีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิในพระพุทธศาสนาหรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด

สาระการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาเรื่องศีลบารมี

การบำเพ็ญศีลบารมี

- อบรมศีล สมาธิ ปัญญาสวตมนต์ให้ไว้พระ สรรเสริญคุณพระรัตนตรัย และแผ่

เมตตา

- รู้ความหมายของสติสัมปชัญญะ สมาธิ และปัญญา
- วัชรปฏิบัติและประโยชน์ของการบริหารจัดการและเจริญปัญญา
- ผีกลการยีน การเดิน การนั่ง และการนอนอย่างมีสติ
- ผีกลการกำหนดรู้ ความรู้สึก เมื่อตาเห็นรูป หูฟังเสียง จมูกดมกลิ่น ลิ้นลิ้มรส กายสัมผัส สิ่งที่มากระทบใจรับรู้ธรรมารมณ์

- ผีกลให้มีสมาธิในการฟัง การอ่าน การคิด การถามและการเขียน

6. ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ เพื่อแก้ปัญหาอบายมุขและสิ่งเสพติด

สาระการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาเรื่องศีลบารมี

- หลักธรรม : อริยสัจ 4

- เบญจศีล-เบญจธรรม

สรุปสาระการเรียนรู้ ในมาตรฐาน 1.1 และ มาตรฐาน 1.2 หลักสูตรได้กำหนดสาระการเรียนรู้ เพื่อเป็นแนวทางในการนำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งผู้วิจัยว่าจุดเน้นของสาระมีมากแต่ก็ยังคงเพิ่มเติมเรื่องของศีลซึ่งเป็นแม่บทของธรรมทั้งหลายจึงได้พัฒนาหลักสูตรสาระพระพุทธศาสนาเรื่องศีลบารมีเพื่อเสริมสาระให้ชัดเจนเป็นแนวทางปฏิบัติของนักเรียนได้

โครงสร้าง

มวลประสบการณ์ที่จัดให้นักเรียน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับหลักสูตรรายวิชาพระพุทธศาสนาเรื่องศีลบารมี กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

2. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับความหมาย องค์ประกอบ ประเภทและความสำคัญของศีลบารมี

3. รูปแบบ วิธีการในการจัดการเรียนการสอน ในระยะเวลา 14 ชั่วโมง

คำอธิบายรายวิชา

ศึกษา ค้นคว้า อธิบาย ชักถาม ที่มา ความหมาย และความสำคัญของศีลบารมี โดยการจัดการเรียนการสอนตามหลักพุทธวิธี เช่น การยกอุทาหรณ์ และการเล่านิทานประกอบ การเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมา การใช้อุปกรณ์การสอน การทำตนเป็นตัวอย่าง ฯลฯ

สามารถบอก อธิบายความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับศีลบารมี พุทธประวัติ (ย่อ) ประวัติพุทธสาวก ชาดก หัวข้อธรรมที่สงเคราะห์กับศีลบารมี พร้อมทั้งแสดงพฤติกรรมที่บ่งบอกถึงการมีพัฒนาการทางศีล สมาธิ และปัญญา

เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปะสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี

นักเรียน

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดหนองโรง อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี
จำนวน 18 คน

ขอบข่ายเนื้อหาสาระ

รายวิชาพระพุทธศาสนาเรื่องศิลปะการเรียงร้อยสิ่งของ ศาสนาและวัฒนธรรม

1. พุทธประวัติ (ย่อ)
 - 1.1 ประสูติ ตรัสรู้ แสดงธรรม ก่อนปรินิพพาน
 - 1.2 ประวัตินิพพาน
 - องคุลีมาล
 - สามเณรอาฬล
2. ศิลปกรรม
 - 2.1 ความเป็นมาของศิลปกรรม
 - 2.2 ความหมายของศิลปกรรม
 - 2.3 ความสำคัญและอันสงฆ์ของศิลปกรรม
 - 2.4 องค์ประกอบของศิลปกรรม
 - 2.5 ระดับของศิลปกรรม
 - 2.6 วิธีการรักษาศิลปกรรม
3. ชาดกศิลปกรรม
 - 3.1 พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นนาร
 - 3.2 พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นกษัตริย์นาคราช
4. หัวข้อธรรมที่สงเคราะห์เข้ากับศิลปกรรม
 - 4.1 เบญจศีล เบญจธรรม
 - 4.2 กุศลกรรมบถ
 - 4.3 ไตรสิกขา
 - 4.4 มรรคมีองค์ 8
5. การบำเพ็ญศิลปกรรม

รายวิชาพระพุทธศาสนาเรื่องศีลบารมี กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

1. พุทธประวัติ (ย่อ)
 - 1.1 ประสูติ ตรัสรู้ แสดงธรรม ก่อนปรินิพพาน
 - 1.2 ประวัติพุทธสาวก
 - องคุลีมาล
 - สามเณรราहुล
2. ศีลบารมี
 - 2.1 ความเป็นมาของศีลบารมี
 - 2.2 ความหมายของศีลบารมี
 - 2.3 ความสำคัญและอันสงฆ์ของศีลบารมี
 - 2.4 องค์ประกอบของศีลบารมี
 - 2.5 ระดับของศีลบารมี
 - 2.6 วิธีการรักษาศีลบารมี
3. ชาดกศีลบารมี
 - 3.1 พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นวานร
 - 3.2 พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นภุมรินาคคณาดราช
4. หัวข้อธรรมที่สงเคราะห์เข้ากับศีลบารมี
 - 4.1 เบญจศีล เบญจธรรม
 - 4.2 กุศลกรรมบถ
 - 4.3 ไตรสิกขา
 - 4.4 มรรคมีองค์ 8
5. การบำเพ็ญศีลบารมี
 - 5.1 การบูชาพระรัตนตรัย กราบพระ อาราธนาศีล
 - 5.2 การอาราธนาพระปริตร การอาราธนาธรรม
 - 5.3 การสวดมนต์(แปลเป็นภาษาไทย)

ระยะเวลาที่ใช้ในการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนใช้เวลาทั้งหมด 14 ชั่วโมง

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

การสอนของพระพุทธเจ้า แต่ละครั้งจะดำเนินไปจนถึงผลสำเร็จโดยมีคุณลักษณะที่เรียกได้ว่าเป็นลีลาการสอน 4 อย่างดังนี้

1. สันทสนา อธิบายให้เห็นชัดเจนแจ่มแจ้ง เหมือนจูงมือไปคูให้เห็นกับตา
2. สมาทปนา ชักจูงให้เห็นจริงชวนให้คล้อยตาม จนต้องยอมรับและนำไปปฏิบัติ
3. สมุตเตชนา เร้าใจให้แกล้งกล้า บังเกิดกำลังใจ ปลุกให้มีอุตสาหะแข่งขัน มั่นใจว่าจะทำให้สำเร็จได้ ไม่หวั่นและย่อท้อต่อความเหนื่อยยาก
4. สัมปหังสนา ซโลมใจให้เข้มขึ้น ร่าเริง เบิกบาน ฟังไม่เบื่อและเปี่ยมด้วยความหวัง เพราะมองเห็นประโยชน์ที่ตนจะพึงได้รับการปฏิบัติ

อาจผูกเป็นคำสั้น ๆ ได้ว่า แจ่มแจ้ง จูงใจ กล้าหาญ ร่าเริง หรือ ชี้ชัด เจริญธรรม ผูกคิด เบิกบาน

ในการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาตามพุทธวิธีนั้น บทบาทของครูสำคัญมาก บทบาทของครูอยู่ที่การแนะนำวิธีการถ้าผู้เรียนสามารถทำเองได้ก็ให้ทำเอง บทบาทของครูอยู่ที่การแนะนำ ครูที่ดีต้องมีทั้งวิชา และจรรยา (วิชาจรณสมปนฺโน) วิชา คือ ความรู้ดี จรรยา คือ ความประพฤติดี บทบาทสำคัญของครูมีสามคำคือ แนะนำให้ทำ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น ดังพุทธพจน์ที่ว่า อุมฺเหติ กิจฺจึ อาตปฺปํ อุกฺขาดาโร ตถาคตา การลงมือปฏิบัติเป็นหน้าที่ของท่านทั้งหลาย พระตถาคตเป็นผู้บอกวิธีการ

1. พุทธวิธี

2. อธิบาย ศึกษาค้นคว้า
3. อภิปราย/ซักถาม
4. สาธิต หรือ ปฏิบัติกาย วาจา ใจเป็นแบบอย่าง
5. การบำเพ็ญศีลบารมี

สื่อและวัสดุอุปกรณ์

1. เอกสารประกอบภาพ
2. ใบความรู้ ใบงาน
3. นิตาน ซาดก
4. คอมพิวเตอร์, DVD-CD Tape - cassette
5. PowerPoint

การวัดและประเมินผล

ได้ดำเนินการวัดและประเมินผล 3 ระยะ คือ การประเมินผลก่อนการใช้หลักสูตรการประเมินผลระหว่างการใช้หลักสูตร และการประเมินผลหลังการใช้หลักสูตร ดังมีรายละเอียดดังนี้

1. การประเมินผลก่อนการใช้หลักสูตร โดยใช้แบบทดสอบความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับ ศิลบารมี

2. การประเมินผลระหว่างการใช้หลักสูตร โดยใช้แบบสังเกต เป็นการสังเกตพฤติกรรมทางกาย วาจา ใจและการสอบถามรายบุคคล

3. การประเมินผลหลังการใช้หลักสูตร โดยวัดความรู้ความเข้าใจและความคิดเห็นของนักเรียน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

3.1 วัดความรู้ความเข้าใจ โดยใช้แบบวัดความรู้เกี่ยวกับศิลปบารมี

3.2 วัดพฤติกรรม โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมทางกาย วาจา ใจ

3.3 ประเมินความคิดเห็นของนักเรียน โดยใช้แบบสอบถามเจตคติที่มีต่อ

หลักสูตรรายวิชาพระพุทธศาสนาเรื่อง ศิลบารมี

รายละเอียดของหน่วยการเรียนรู้

หน่วยการเรียนรู้ / ชั่วโมง	เรื่อง	เนื้อหาสาระ
1. ศาสดาเอกของโลก 3 ชั่วโมง	พุทธประวัติ(ย่อ) และประวัติพุทธ สาวก	ประสูติ ตรัสรู้ ปรีณิพพาน ประวัติพุทธสาวก - อังคุลีมาล - สามเณรราหุล
2. ชีวิตที่เลือกเกิดได้ 2 ชั่วโมง	ศิลปบารมี	ความหมายของศิลปบารมี ความสำคัญและอันสงฆ์ของศิลปบารมี องค์ประกอบของศิลปบารมี ระดับของศิลปบารมี
3. อดีตมหาบุรุษ 2 ชั่วโมง	ขาดกศิลปบารมี	- พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นวานร - พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นนริวัตต์ นาคราช
4. รวมธรรม 2 ชั่วโมง	หัวข้อธรรมที่ สงเคราะห์เข้ากับศิลป บารมี	เบญจศีล เบญจธรรม กุศลกรรมบถ ไตรสิกขา มรรคม็องค์ 8

หน่วยการเรียนรู้ / ชั่วโมง	เรื่อง	เนื้อหาสาระ
5.มัตซิมมาปฏิบัติภา 5 ชั่วโมง	การบำเพ็ญศีลบารมี	การบูชาพระรัตนตรัย กราบพระ อาราธนา ศีล การอาราธนาพระปริตร การอาราธนาธรรม การสวดมนต์ (แปลเป็นภาษาไทย) การรักษาศีล 5 ศีลอุโบสถ

สรุปหน่วยการเรียนรู้มี 5 หน่วย จำนวน 14 ชั่วโมง

รายละเอียดของเนื้อหาสาระ

พุทธประวัติและพุทธสาวก

1. พุทธประวัติ (ย่อ)

1. ประสูติ

- พระพุทธเจ้ามีพระนามเดิมว่า "สิทธัตถะ" เป็นพระราชโอรสของพระเจ้าสุทโธทนะ กษัตริย์ผู้ครองกรุงกบิลพัสดุ์ แคว้นสักกะ ซึ่งปัจจุบันตั้งอยู่ทางภาคใต้ของประเทศเนปาล พระราชมารดาทรงพระนามว่า "พระนางสิริมหามายา" ซึ่งเป็นพระราชธิดาของกษัตริย์ราชสกุล โกลิยวงศ์แห่งกรุงเทวทหะ แคว้นโกลิยะ

- เจ้าชายสิทธัตถะประสูติเมื่อ 80 ปีก่อนพุทธศักราช ที่สวนลุมพินีวัน ณ ได้ต้นสาละ นั้น ซึ่งอยู่ระหว่างพรมแดนกรุงกบิลพัสดุ์และกรุงเทวทหะ(ปัจจุบันคือ ต.รุมมินเด ประเทศเนปาล) ได้มีพราหมณ์ทั้ง 8 ได้ทำนายว่า เจ้าชายสิทธัตถะมีลักษณะเป็นมหาบุรุษ คือ ถ้าดำรงคนในบราหฺมาณะจะได้เป็นจักรพรรดิ ถ้าออกบวชจะได้เป็นศาสดาเอกของโลก แต่โคณฑัญญะพราหมณ์ผู้น้อยที่สุดในจำนวนนั้น ยืนยันหนักแน่นว่า พระราชกุมารสิทธัตถะจะเสด็จออกบวชและจะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าแน่นอน

- วันที่ที่ประสูติ ทรงดำเนินด้วยพระบาท 7 ก้าว มีดอกบัวผุดรองรับ ทรงเปล่งพระวาจาว่า "เราเป็นเลิศที่สุดในโลก ประเสริฐที่สุดในโลก การเกิดครั้งนี้เป็นครั้งสุดท้ายของเรา"

- หลังประสูติได้ 7 วัน พระนางสิริมหามายาสิ้นพระชนม์ จึงทรงอยู่ในความดูแลของพระนางปชาบดีโคตมี ซึ่งเป็นพระกนิษฐาของพระนางสิริมหามายา

- ศึกษาเล่าเรียนจนจบระดับสูงของการศึกษาทางโลกในสมัยนั้น คือ ศิลปศาสตร์ถึง 18 ศาสตร์ ในสำนักครุวิศวามิตร

- พระบิดาไม่ประสงค์จะให้เจ้าชายสิทธัตถะเป็นศาสดาเอก จึงพยายามให้สิทธัตถะพบแต่ความสุขทางโลก เช่น สร้างปราสาท 3 ฤดู และเมื่ออายุ 16 ปี ได้ให้เจ้าชายสิทธัตถะอภิเษกกับนางพิมพาหรือยโสธรา ผู้เป็นพระธิดาของพระเจ้ากรุงเทวทหะซึ่งเป็นพระญาติฝ่ายพระมารดา

- เมื่อมีพระชนมายุ 29 ปี พระนางพิมพาก็ประสูติ ราชูล (ปวง)

2. ตรัสรู้

เสด็จออกผนวช

เมื่อทอดพระเนตรเห็นคนแก่ คนเจ็บ คนตาย และสมณตามลำดับ จึงทรงคิดว่าชีวิตของทุกคนต้องตกอยู่ในสภาพเช่นนั้น ไม่มีใครหลีกเลี่ยงได้ จึงเกิดแนวความคิดว่า

- ชรรวมดาในโลกนี้มีของคู่กันอยู่ เช่น มีร้อนก็ต้องมีเย็น , มีทุกข์คือ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ก็ต้องมีที่สุดทุกข์ คือ ไม่เกิด ไม่แก่ ไม่เจ็บ ไม่ตาย

- ทรงเห็นความสุขทางโลกเป็นเพียงมายา ความสุขในกามคุณเป็นความสุขจอมปลอม เป็นเพียงภาพมายาที่ ชวนให้หลงว่าเป็นความสุขเท่านั้น ในความจริงแล้วไม่มีความสุข ไม่มี ความเพลิดเพลินใดที่ไม่มีความทุกข์เจือปน

- วิธีทางที่จะพ้นจากความทุกข์ของชีวิตเช่นนี้ได้ หนทางหลุดพ้นจากวัฏสงสาร จะต้อง สละเพศผู้ครองเรือนเป็นสมณะ

- สิ่งที่ทรงพบเห็นเรียกว่า "เทวทูต (ทูตสวรรค์)" จึงตัดสินพระทัยทรงออกผนวช ใน วันที่พระราหูลประสูติเล็กน้อย พระองค์ทรงมำกัณฐกะออกผนวช มีนายฉันทะคามเสด็จ โดยมุ่ง ตรงไปที่แม่น้ำโนมานที ทรงตัดพระเกศา และเปลี่ยนเครื่องทรงเป็นผ้ากาสาวพัตร์ (ผ้าย้อม ด้วยรสผาดแห่งต้นไม้) ทรงเปลื้องเครื่องทรงมอบให้นายฉันทะนำกลับไปพระนคร การออกบวช ครั้งนี้เรียกว่า การเสด็จออกมหาภิเนษกรรม (การเสด็จออกเพื่อคุณอันยิ่งใหญ่)

- หลังจากทรงผนวชแล้ว จึงทรงมุ่งไปที่แม่น้ำคยา แคว้นมคธ เพื่อค้นคว้าทดลองใน สำนักอาหารดาบส กาลามโคตร และอุทกดาบส รามบุตร เมื่อเรียนจบทั้งสองสำนัก (บรรลุนาน ขึ้นที่แปด) ก็ทรงเห็นว่าไม่ใช่ทางพ้นทุกข์ตามที่มุ่งหวังไว้

- จากนั้นจึงเสด็จไปที่แม่น้ำเนรัญชรา ในตำบลอุรุเวลาเสนานิคม (ปัจจุบันนี้สถานที่นี้ เรียกว่า ดงคศิริ) เมื่อบำเพ็ญทุกรกิริยา โดยขบฟันด้วยฟัน กลั้นหายใจและอดอาหาร หลังจากร ทดลองมา 6 ปี ก็ยังไม่พบทางพ้นทุกข์ จึงทรงเลิกบำเพ็ญทุกรกิริยา หันมาบำรุงพระวรกายโดย ปกติดตามพระราชดำริว่า "เหมือนสายพินเควจะซึ่งพอดีจึงจะได้เสียงที่ไพเราะ" ซึ่งพระอินทร์ได้ เสด็จลงมาคิดพิณถวาย พินสายหนึ่งซึ่งไว้ดิ่งเกินไป พอถูกดีดก็ขาดผิงออกจากกัน จึงพิจารณา เห็นทางสายกลางว่า เป็นหนทางที่จะนำไปสู่พระโพธิญาณได้

- ระหว่างที่ทรงบำเพ็ญทุกรกิริยา ปญฺจวัคคีย์ (โกณฑัญญะ วัปปะ ภัททิยะ มหานามะ อัสนสี) มาคอยปรนนิบัติพระองค์โดยหวังว่าจะทรงบรรลุธรรมวิเศษ เมื่อพระองค์เลิกบำเพ็ญทุกร กิริยา ปญฺจวัคคีย์จึงหมดศรัทธา พวกกันไปอยู่ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมืองพาราณสี (ต.สารนาถ)

ขณะมีพระชนมายุได้ 35 พรรษา ในวันที่พระองค์ตรัสรู้ นางสุชาดาได้ถวายข้าว มธุปายาส(หุงด้วยนม) ได้ต้นไทร เมื่อเสวยเสร็จแล้วทรงลอยถาดทองในแม่น้ำเนรัญชรา ทรง อธิษฐานเสียงพระบารมีว่า .."ถ้าอาตมาจะได้ตรัสแก่พระปรมาภิเชกสัมโพธิญาณแล้ว ขอให้ถาด นี้จงลอยทวนกระแสน้ำขึ้นไป " ถาดทองนั้นลอยทวนกระแส น้ำขึ้นไป ๑ เส้น แล้วก็จมลงตรง นาคภพพิมานแห่งพญาภาพนาคราช พระองค์ทรงโสมนัสและแนพระทัยว่าจะได้ตรัสรู้ เป็นพระ สัมพัญญสัมพุทธเจ้า โดยหาความสงสัยมิได้

- ในเวลาเย็นเสด็จให้ถวายหญ้าคา 8 กำมือ ปูลาดเป็นอาสนะ ณ โคนต้นโพธิ ตำบลอุรุเวลาเสนานิคม ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา (ปัจจุบันคือ ต.พุทธคยา ประเทศอินเดีย)

- ทรงตั้งพระทัยแน่วแน่ว่าจะบรรลุปุทธิญาณ ประทับหันพระพักตร์ไปทางทิศตะวันออก

- ทรงบรรลุปุริชาตทั้ง 4 ชั้น แล้วใช้สติปัญญาพิจารณาจนเกิดความรู้อึ้ง คือ

1.) เวลาปฐมยาม ทรงได้ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ คือ ความรู้เป็นเหตุให้ระลึกชาติได้

2.) เวลามีขณิมยาม ทรงได้จตุปปาตญาณ(ทิพยจักขุญาณ)คือรู้เรื่องเกิด-ตายของสัตว์ทั้งหลายว่า เป็นไปคามกรรมที่ตนกระทำไว้

3.) เวลาปัจฉิมยาม ทรงได้ อาสวักขยญาณ คือ ความรู้ที่ทำให้สิ้นอาสวะหรือกิเลส หมายถึง ตรัสรู้อริยสัจ 4

- อาสวักขยญาณ ที่ทรงได้ทำให้ทรงพิจารณาถึงขั้นที่ 5 เรียกว่า ปฏิจจนุปบาท อันเป็นต้นทางให้เข้าถึงอริยสัจ 4

- เมื่อพระองค์ทรงรู้อึ้งเห็นจริงแล้ว จึงละอุปาทานและตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

3. แสดงธรรม

- หลังจากตรัสรู้แล้ว ได้พิจารณาธรรมที่พระองค์ตรัสรู้เป็นเวลา 7 สัปดาห์ ทรงเห็นว่าพระธรรมที่พระองค์ทรงบรรลุนั้นมีความละเอียดอ่อน สุขุมคัมภีรภาพ ยากต่อบุคคลจะรู้เข้าใจและปฏิบัติได้ ทรงเกิดความท้อพระทัยว่าจะไม่แสดงธรรมโปรดมหาชน ต่อมาท่านได้ทรงพิจารณาอย่างลึกซึ้ง แล้วทรงเห็นว่าบุคคลในโลกนี้มีหลายจำพวก บางพวกสอนได้ บางพวกสอนไม่ได้ เปรียบเสมือนบัว ๔ เหล่า ดังนั้นแล้วจึงดำริที่จะแสดงธรรมเพื่อมวลมนุษยชาติต่อไป บัว 4 เหล่า ได้แก่

1. พวกที่มีสติปัญญาฉลาดเฉลียว เป็นสัมมาทิฐิ เมื่อได้ฟังธรรมก็สามารถรู้ และเข้าใจ ในเวลาอันรวดเร็ว เปรียบเสมือนดอกบัวเมื่อต้องแสงอาทิตย์ก็เบ่งบานทันที (อุคฆฏัตถุญ)

2. พวกที่มีสติปัญญาปานกลาง เป็นสัมมาทิฐิ เมื่อได้ฟังธรรมแล้วพิจารณาตามและได้รับการอบรมฝึกฝนเพิ่มเติม จะสามารถรู้และเข้าใจได้ในเวลาอันไม่ช้า เปรียบเสมือนดอกบัวที่อยู่ปรื๋มน้ำซึ่งจะบานในวันถัดไป (วิปัจจิตถุญ)

3. พวกที่มีสติปัญญาน้อย แต่เป็นสัมมาทิฐิ เมื่อได้ฟังธรรมแล้วพิจารณาตามและได้รับการอบรมฝึกฝนเพิ่มอยู่เสมอ มีความขยันหมั่นเพียรไม่ย่อท้อ มีสติมั่นประกอบด้วยศรัทธาปลาทะ ในที่สุดก็สามารถรู้และเข้าใจได้ในวันหนึ่งข้างหน้า เปรียบเสมือนบัวใต้น้ำซึ่งจะค่อยๆ โผล่ขึ้นเบ่งบานได้ในวันหนึ่ง (เนยยะ)

4. พวกที่ไร้สติปัญญา และยังเป็นมิจฉาทิฎฐิ แม้ได้ฟังธรรมก็ไม่อาจเข้าใจ ความหมายหรือรู้ตามได้ ทั้งยังขาดศรัทธาปสาทะ ไร้ซึ่งความเพียร เปรียบเสมือนยังแต่จะตก เป็นอาหารของเต่าปลา ไม่มีโอกาสโผล่ขึ้นพ้นน้ำเพื่อเบ่งบาน (ปทปรมะ)

- จึงทรงมีพระกรุณาธิคุณ ระลึกถึงอาหารคาวรสและอุทกทกคาวสว่า มีกิเลสเบา บางสามารถตรัสรู้ได้ทันที แต่ท่านทั้ง 2 ได้ตายแล้ว จึงทรงระลึกถึงปัญจวัคคีย์ (ประกอบด้วย พระโกณฑัญญะ พระวัปปะ พระภัททิยะ พระมหานาม และพระอัสสชิ) จึงเสด็จไปที่ป่าอิสิปตน มฤคทายวัน เมืองพาราณสี แคว้นกาสิ ปัจจุบันคือสารนาถ เมืองพาราณสี ในวันขึ้น 15 เดือน 8 จึงทรงปฐมเทศนา "ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร (แปลว่าสูตรของการหมุนวงล้อแห่งพระธรรมให้เป็นไป)" ซึ่งมีใจความ 3 ตอน คือ

1.) ทรงชี้ทางผิดอันได้แก่กามสุขัลลิกานุโยค(การประกอบคนให้ชุมนุมอยู่กับ กาม) และอัตตกิลมณานุโยค (การทรมานคนให้ลำบาก) ว่าเป็นส่วนสุดที่บรรพชิตไม่ควร ดำเนิน แต่เดินทางสายกลางที่เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา คือมรรคมืองค์แปด เป็นไปเพื่อ พระนิพพาน

2.) ทรงแสดงอริยสัจ 4 โดยละเอียด

3.) ทรงปฏิญาณว่าทรงตรัสรู้พระองค์เอง และได้บรรลุธรรมวิเศษแล้ว

- โกฎัญญะเป็นผู้ได้ธรรมจักขุก่อน เกิดความเข้าใจแจ่มแจ้งตามสภาพเป็นจริงว่า "ยํ ภิกขุ สุขุทฺธมฺมํ สพฺพหุตฺถํ นิโรธมฺมมฺหุตฺติ" สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งหมดมีดับเป็นธรรมดา จึงได้อุปสมบทเป็น เอหิภิกขุอุปสัมปทาองค์แรก

- หลังจากปัญจวัคคีย์อุปสมบทแล้ว พุทธองค์จึงทรงเทศน์ อนัตตลักขณสูตร ปัญจวัคคีย์จึงสำเร็จเป็นอรหันต์ลักษณะการแสดงธรรม

- สำหรับผู้ที่ไม่มีพื้นฐานทางธรรมมาก่อนจะทรงเทศน์ "อนุปฺพฬิกถา" ซึ่งว่าด้วยเรื่อง

- คุณของการให้ทาน การรักษาศีล

- สวรรค์ (การแสวงสุขเนื่องจากการให้ทาน การรักษาศีล)

- โทษของกามและการปลีกตัวออกจากกาม

- จากนั้นจึงทรงแสดง อริยสัจ 4

4. ปรีนิพพาน

ปัจฉิมโอวาท

- ก่อนปรีนิพพาน 3 เดือน ทรงปลงอายุสังขาร

- ก่อนปรีนิพพาน 1 วัน นายจุนทะถวายสุกรมัททวะ (หม้ออ่อน) เมื่อพระองค์เสวยแล้วประชวรพระอานนท์โกธ พุทธร่องคั่งจึงตรัสว่า "บิณฑบาตที่มีอานิสงส์ที่สุด มี 2 ประการ คือ เมื่อตถาคต (พุทธร่องคั่ง) เสวยบิณฑบาตแล้วตรัสรู้ และปรีนิพพาน"

- ก่อนปรีนิพพานทรงกล่าวพุทธโอวาทว่า

- 1.) การบูชาพุทธร่องคั่งอย่างแท้จริง คือ การปฏิบัติธรรมให้สมควรแก่ธรรม
- 2.) พุทธศาสนิกชนที่ต้องการเฝ้าพระองค์ควรไปที่ "สังเวชนียสถาน"
- 3.) การวางตัวของภิกษุต่อสตรี ต้องคุมสติอย่าแปรปรวนตามราคะตัณหา
- 4.) พระบรมสารีริกธาตุเป็นเรื่องของกษัตริย์ (มัลลกษัตริย์) มิใช่กิจของสงฆ์
- 5.) ความพลัดพรากเป็นธรรมดาของโลก

6.) ธรรมและวินัย จะเป็นศาสดาแทนพุทธร่องคั่ง ทั้งนี้เพราะบุคคลไม่เที่ยงแท้เท่ากับพระธรรมซึ่งเป็นสัจธรรม- ปัจฉิมสาวก คือ สุภัททะบริพาชก - ปัจฉิมโอวาท "ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราขอบอกเธอทั้งหลาย สังขารทั้งปวงมีความเสื่อมสลายไปเป็นธรรมดา พวกเธอจึงทำประโยชน์ตนเอง และประโยชน์ของผู้อื่นให้สมบูรณ์ด้วยความไม่ประมาทเถิด" (อปปมาเทน สมปาเทถ) ปรีนิพพาน ขึ้น 15 คำ เดือน 6 ได้ต้นสาละ ณ สาละวันอุทยาน ของเหล่ามัลลกษัตริย์ เมืองกุสินารา แคว้นมัลละพระชนมายุ 80 ปี ทรงเทศนาสั่งสอนมาเป็นเวลา 45 ปี

2. ประวัติพุทธสาวก

2.1 ประวัติพระองค์สิมมาลเถระ

กำเนิดอหิงสกกุมาร ที่เมืองสาวัตถีของพระเจ้าปเสนทิโกศล พระองค์สิมมาลนี้ ได้ถือปฏิสนธิในครรภ์แห่งนางพราหมณ์ชื่อ มันทานี ภรรยาของ คัคคพราหมณ์ (ภักคพราหมณ์) ซึ่งเป็นปุโรหิตแห่งเมืองสาวัตถี ในเวลาที่องค์สิมมาลคลอดออกจากครรภ์มารดานั้น บรรดาอาวูชทั้งหลายในนครทั้งสี่ช่วงโขดขึ้น แม้กระทั่งผักดาบ ที่อยู่ในห้องพระบรรทมก็ส่งแสงเรืองขึ้น พราหมณ์ปุโรหิตจึงลุกออกมาแหงนดูดาวนักษัตร ก็รู้ว่าบุตรเกิดโดยฤกษ์ดาวโจร ลูกของคนที่จะเกิดจากครรภ์ของภรรยา นั้น จะเป็นโจรผู้ร้ายกาจเที่ยวเช่นฆ่ามนุษย์เสียมากมาย วันรุ่งขึ้นปุโรหิตจึงเข้าไปในพระราชวัง เข้าเฝ้าพระเจ้าปเสนทิโกศล เพื่อทูลถวายรายงานถึงเหตุอาเพศที่เกิดขึ้นเมื่อคืนก่อนและกราบทูลว่าเป็นเพราะลูกที่เกิดจากนางพราหมณ์ที่เรือนของตน พระราชาสอบถามว่าอาเพศดังกล่าวจักเกิดเหตุอะไร ปุโรหิตกราบทูลว่า เขาจักเป็นมหาโจร พระราชาถามต่อว่าจักเป็นโจรทำร้ายผู้คน หรือ เป็นโจรประทุษร้ายราชสมบัติ ปุโรหิตกราบทูลว่า เขาจะไม่มียศต่อราชสมบัติ จะเป็นโจรคนเดียว พระราชาตรัสว่า เป็นโจรคนเดียวจะทำอะไรได้ ถ้าเขาทำเหตุอันใดขึ้นในอนาคตเราก็จักจัดการเขาเสียด้วยกองทัพของเราจงเลี้ยงเขาไว้เถิด

แม้ในวันที่ตั้งชื่อกุมารนั้นสิ่งของเหล่านี้คือ ผักดาบอันเป็นมงคลที่วางไว้ ณ ที่นอน ลูกศรที่วางไว้ที่มุม มีดน้อยสำหรับตัดขั้วตาลซึ่งวางไว้ในปูยฝ้ายต่างส่งแสงลุกโผลงขึ้น แต่หาได้เป็นอันตรายหรือเบียดเบียนใครไม่ปูโรหิตาจารย์นั้นเชื่อตามตำราว่าลูกคนต้องเป็นคนโหดร้าย ทารุณแน่ก็เลยตั้งชื่อเด็กคนนี้เป็นการแก้เคล็ดเสียว่า“อหิงสกุมาร” แปลว่าเด็กผู้ไม่เบียดเบียนใคร

อหิงสกุมารออกศึกษา เมื่ออหิงสกุมารมีอายุพอจะศึกษาศิลปวิทยาแล้วบิดามารดา จึงส่งไปเรียนกับอาจารย์ทิศาปาโมกข์ที่เมืองตักกศิลา อหิงสกุมารเป็นคนมีปัญญา ขยัน ตั้งใจ เรียนดี มีความประพฤติเรียบร้อย คอยรับใช้อาจารย์ด้วยความเคารพ พุดจาไพเราะจึงเป็นที่พอใจของอาจารย์มาก แต่ศิษย์คนอื่น ๆ เห็นท่านเป็นคนโปรดของอาจารย์ก็ริษยา พากันออกอุบายเพื่อกำจัดอหิงสกุมาร โดยแบ่งคนออกเป็นสามพวก พวกแรกก็เข้าไปบอกอาจารย์ว่าได้ยินมาว่าอหิงสกุมารจะประทุษร้ายท่านอาจารย์ ที่แรกอาจารย์ไม่เชื่อ แต่เมื่อพวกที่สอง และ พวกที่สามเข้าไปบอกเรื่องอย่างเดียวกัน หนักเข้าก็กลับใจเชื่อ แล้วอาจารย์จึงหาอุบายฆ่าอหิงสกุมาร อาจารย์คิดต่อไปอีกว่า ถ้าเราฆ่ามัน ใคร ๆ ก็จะทำอาจารย์ทิศาปาโมกข์ลงโทษฆาตพผู้มาเรียนศิลปะยังสำนักของตนแล้วปลงชีวิตเสีย ดังนี้ ก็จักไม่มีใครมาเล่าเรียนศิลปะกับเราอีก ถ้าเป็นอย่างนั้นเราก็จะเสื่อมลาภ ดังนั้นจึงได้ออกอุบายยืมมือคนอื่นฆ่า โดยให้ฆาตพนั้นฆ่าคนให้ได้พันคน ด้วยคิดว่าเมื่ออหิงสกุมารปฏิบัติตามคำสั่งของตน เทียวได้ฆ่าคนไป ก็จะต้องมีใครคนใดคนหนึ่งต่อสู้อ และฆ่าฆาตพนั้นจนได้ แล้วอาจารย์จึงบอกฆาตพนั้นว่า ยังมีคำสั่งสอนสำหรับศิลปะขั้นสุดท้ายอยู่ เจ้าจะต้องฆ่าคนให้ได้พันคน เพื่อประกอบพิธีบูชาครู (ครุทักษิณา) มิฉะนั้นวิชานั้นก็จะไม่มีผล

กำเนิดมหาโจรองคฺลีมาล ที่แรกอหิงสกุมารปฏิเสธโดยอ้างว่าท่านเกิดในตระกูลที่ไม่เบียดเบียนใคร แต่อาจารย์บอกว่าศิลปศาสตร์ที่เรียนไปแล้วถ้ามิได้บูชาครูก็จะไม่อำนวยผลที่ต้องการ ด้วยนิสัยรักวิชา อหิงสกุมารจึงยอมปฏิบัติตาม โดยออกไปสู่ป่าชาลิวันในแคว้นโกศล อาศัยอยู่ที่หุบเขาแห่งหนึ่งคอยดักฆ่าคนเดินทางออก เทียวปล้นหมู่บ้านและตำบลต่าง ๆ เป็นไกลาหลได้ฆ่าคนล้มตายเป็นจำนวนมาก

แรก ๆ อหิงสกุมารก็ไม่ได้คิดนิวชนที่ตนฆ่าเก็บเอาไว้ แต่เมื่อฆ่าคนมากเข้า ๆ ก็จำไม่ได้ว่าฆ่าไปแล้วก็คน เพื่อเป็นเครื่องนับจำนวนคนที่ตนฆ่า อหิงสกุมารก็ตัดเอานิ้วมือคนที่ตายคนละหนึ่งนิ้ว มาเก็บไว้ แต่เก็บ ๆ ไปก็มีนิ้วที่เสียหายไปบ้างไม่ครบจำนวน จึงเปลี่ยนมาทำเป็นพวงมาลัยคล้องคอไว้จะนั้นคนจึงเรียกชื่อท่านว่าองคฺลีมาล

นับแต่ออกจากสำนักอาจารย์มา องคฺลีมาลก็คอยดักฆ่าคนเรื่อยไป เจอใครฆ่าหมด ไม่ว่าผู้หญิงผู้ชายคนเฒ่าคนแก่เด็กเล็กเด็กแดงไม่เลือก จนไม่มีใครสามารถไปป่าเพื่อหาพินเป็นต้น ในตอนกลางคืนก็เข้ามายังภายในบ้านเอาเท้าถีบประตู แล้วก็ฆ่าคนที่นอนนั้นแหละ หมู่บ้านก็ร้างถอยไปตั้งในนิคม.นิคมก็ร้างถอยไปตั้งอยู่ในเมือง พวกมนุษย์หิงบ้านเรือนจูงลูกเดินทางมา

ล้อมพระนครสามวาทถี เป็นระยะทางถึงสามโยชน์ ตั้งค่ายพักประชุมกันที่ลานหลวง ต่างคร่ำครวญกล่าวกันว่าข้าแต่สมมติเทพในแคว้นแคว้นของพระองค์มีใจรชองคูลีมาล

พราหมณ์ปุโรหิตได้ยินเรื่องดังนั้นก็รู้ว่า โจรของคูลีมาลนั้นต้องเป็นบุตรของเราเป็นแน่ จึงกล่าวกะนางพราหมณ์ว่า เกิดใจรชองคูลีมาลขึ้นแล้ว โจรนั้นคงไม่ใช่ใครอื่น ต้องเป็นอหิงสก कुमार ลูกของเราเป็นแน่ บัดนี้ พระราชาจะเสด็จออกไปจับเขา เราควรจะทำอย่างไร นางพราหมณ์พูดว่า ฉันจะไปพาลูกของฉันมา ดังนี้ จึงออกเดินทางเพื่อไปบอกลูกบุครชายให้หนีไปเสีย

เวลานั้นโจรของคูลีมาลได้นิ้วมือมาเพียง 999 นิ้ว ยังขาดอยู่นิ้วเดียวเท่านั้น จึงกระหายเป็นกำลังและตั้งใจว่าถ้าพบใครก่อนก็จะฆ่าทันทีเพื่อจะได้นิ้วมือครบตามต้องการ แล้วจะได้ตัดผมโกนหนวดอาบน้ำเปลี่ยนเสื้อผ้าแล้วไปเยี่ยมบิดามารดา

องคูลีมาลพบพระพุทธเจ้า เข้าตรูวันนั้นพระบรมศาสดาทรงตรวจดูสัตว์โลกทรงเห็นว่าองคูลีมาลเป็นผู้มีอุปนิสัยพอที่จะโปรดให้บรรลุมรรคผลได้ และทรงพระดำริเห็นว่า ถ้าพระองค์มิได้เสด็จไปโปรด องคูลีมาลก็จะกระทำมาตุฆาต ฆ่ามารดาของตนเสีย จะเป็นผู้กระทำอนันตริยกรรม ไม่สามารถบรรลุธรรมใด ๆ ได้ในชาตินี้ แม้จะได้ฟังธรรมโดยตรงจากพระพุทธองค์พระองค์จึงเสด็จจาริกมุ่งตรงไปยังป่าชาลิวันเป็นระยะทาง 30 โยชน์ เพื่อสกัดองคูลีมาลไว้มิให้ทันได้ฆ่ามารดา

ธรรมดาการเสด็จจาริกของพระผู้มีพระภาคเจ้า มี 2 อย่างคือ เสด็จจาริกอย่างรีบด่วน 1 เสด็จจาริกอย่างไม่รีบด่วน 1 ใน 2 อย่างนั้น การที่พระองค์ทรงทอดพระเนตรเห็นบุคคลที่ควรให้ตรัสรู้ได้แม้ในที่ไกล ก็จะเสด็จไปโดยเร็วเพื่อประโยชน์แก่การตรัสรู้ของเขา ชื่อว่าเสด็จจาริกอย่างรีบด่วนเช่นในการเสด็จไปเพื่อประโยชน์แก่พระองค์คูลีมาลในครั้งนี้

ในระหว่างทางนั้นพวกคนเลี้ยงโคได้พากันวิ่งเข้าไปกราบทูลขอร้องถึง 3 ครั้ง มิให้เสด็จไปหาองคูลีมาลเพราะกลัวพระองค์จะได้รับอันตราย แต่พระพุทธองค์ทรงเฉยเสียแล้วเสด็จดำเนินต่อไปจนถึงป่าชาลิวัน

โจรของคูลีมาลได้เห็นพระผู้มีพระภาคเสด็จมาแต่ไกลก็คิดว่าน่าประหลาดจริงหนอเมื่อก่อน แม้พวกบุรุษมากันสิบคนก็ตี ยี่สิบคนก็ตี สามสิบคนก็ตี สี่สิบคนก็ตี ก็ยังต้องรวมเป็นกลุ่มเดียวกันเดินทาง แต่ถึงอย่างนั้น บุรุษพวกนั้นยังต้องตายเพราะมือเรา นี้มีเพียงสมณะนี้ผู้เดียว ไม่มีเพื่อนมาด้วย ชะรอยสมณะนี้คงจะมีดีอะไรสักอย่างแล้วจะมาลองตีกับเรา ถ้ากระไรเราพึงปลิดชีวิตสมณะนี้เกิด ครั้งนั้น องคูลีมาลใจถือดาบและไล่ผูกสอดแฉ่งขนู ดิตตามพระผู้มีพระภาคไปทางพระปฤษฏางค์ ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงบันดาลอิทธิฤทธิ์ ในลักษณะที่องคูลีมาลจะวิ่งจนสุดกำลังก็ไม่อาจทันพระผู้มีพระภาคผู้เสด็จไปตามปกติได้

เมื่อเป็นดังนั้น องคูลีมาลใจก็ได้มีความคิดว่า นายัตจรรยจริง เมื่อก่อนนี้ แม้ข้างกำลังวิ่ง ม้ากำลังวิ่ง รถกำลังแล่น เนื้อกำลังวิ่ง เราก็ก็นวิ่งตามจับได้ แต่ตอนนี้เรารวิ่งจนสุดกำลัง ยังไม่อาจทันสมณะนี้ซึ่งเดินไปตามปกติได้ คิดดังนี้แล้ว จึงหยุดยืนกล่าวกะพระผู้มีพระภาคว่า จง

หยุดก่อนสมณะ จงหยุดก่อนสมณะ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า เราหยุดแล้ว องคุลิมาล ท่านเล่าจงหยุดเถิด

ครั้งนั้น องคุลิมาลใจคิดอยู่ว่า สมณศากยบุตรเหล่านั้น ปกติมักเป็นคนพูดจริงมีปฏิญญาจริง แต่สมณะรูปนี้ กำลังเดินไปอยู่แต่ ๆ กลับพูดว่า เราหยุดแล้ว คงจะต้องมีนัยอะไรสักอย่างเราน่าจะถามสมณะรูปนี้ดูจะดีกว่าครั้งนั้นองคุลิมาลใจได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคสมณะ ท่านกำลังเดินไป ยังกล่าวว่า เราหยุดแล้ว และยังกล่าวกะข้าพเจ้าผู้หยุดแล้ว ว่าไม่หยุดสมณะ ข้าพเจ้าขอลถามท่านว่า ท่านหยุดแล้วเป็นอย่างไร ข้าพเจ้ายังไม่หยุด เป็นอย่างไร?

องคุลิมาลทูลขอบรรพชา พระพุทธองค์มีพระคำรัสตอบว่า “องคุลิมาลเราได้หยุดคือเลิกฆ่าสัตว์ตัดชีวิตแล้ว ส่วนตัวเขายังไม่หยุด คือยังฆ่าสัตว์ตัดชีวิตอยู่ เราจึงพูดเช่นนั้น” องคุลิมาลได้ยินพระสุรเสียงอันแจ่มใส พระคำรัสที่คมคายเช่นนั้น ก็เกิดใจอ่อน รู้สึกสำนึกผิดได้ทันทีแล้ววางดาบ ทิ้งธนู สลัดแสงโยนทิ้งลงเหวที่หุบเขา เข้าไปถวายบังคมพระบาทบุคคลของพระพุทธองค์ ทูลขอบวชในพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้บวชเป็นภิกษุด้วยเอหิภิกขุอุปสัมปทา โดยได้ทรงพิจารณาเห็นว่าองคุลิมาลนั้นถึงพร้อมด้วยอุปนิสัยและได้เคยถวายภัณฑะ คือ บริหารแปด แก่ท่านผู้มีศีลในปางก่อน ก็ทรงเหยียดพระหัตถ์เบื้องขวาออกจากมังสุกฺตจิวร เปล่งพระสุรเสียง ตรัสเรียกว่า เธอ จงมาเป็นภิกษุเถิด จงประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อทำที่สุดทุกข์โดยชอบเถิด พร้อมกับพระคำรัสของพระผู้มีพระภาคเจ้านั้นนั่นเอง เพศคฤหัสถ์ขององคุลิมาลนั้นก็อันตรธานไป บรรพชาและอุปสมบทก็สำเร็จ องคุลิมาลนั้นก็เป็นผู้ปลงผมนุ่งห่มผ้ากาสาวะ คือนุ่งผ้าอันตรวาสก ผืนหนึ่ง ห่มผ้าอุตราวาสก ผืนหนึ่ง พาดผ้าสังฆาฏิไว้บนบ่าผืนหนึ่ง มีบาตรดินที่มีสีเหมือนดอกกุบลเขียวคล่องไว้ที่ป่าข้างซ้าย พร้อมด้วยบริวารอื่น คือ มีดโกน เข็ม และผ้ารัดประคดเอว และ ผ้ากรองน้ำ เป็นผู้สมบุรณ์ด้วยอิริยาบถ เหมือนพระเถระอายุพรรษาตั้งร้อยพรรษา มีพระพุทธเจ้าเป็นพระอาจารย์ มีพระพุทธเจ้าเป็นพระอุปัชฌายะ ยินถวายบังคมพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอยู่ที่เดียว พระบรมศาสดาก็เสด็จพางคุลิมาลภิกษุไปสู่พระเชตะวันมหาวิหารณกรุงสาวัตถี

พระองคุลิมาลโปรดหญิงมีครรภ์ หลังจากที่ท่านพระองคุลิมาลได้บวชแล้วท่านก็ได้รับความลำบากในเรื่องการบิณฑบาตแรกๆท่านก็ออกบิณฑบาตภายนอกพระนครแต่พวกชาวบ้านพอเห็นท่านแล้วยอมสะดุ้งบ้าง ย่อมหนีเข้าป่าไปบ้าง ย่อมปิดประตูบ้าง บางพวกพอได้ยินว่า องคุลิมาล ก็วิ่งหนีเข้าเรือนปิดประตูเสียบ้าง เมื่อไม่อาจหนีได้ทนก็ยินผืนหลังให้ พระเถระไม่ได้แม้ข้าวยากุสัถกระบายหนึ่ง แม้กัดสักทัพพีหนึ่ง เมื่อท่านเห็นว่าไม่สามารถบิณฑบาตได้ภายนอกพระนครก็เข้าไปบิณฑบาตยังในพระนคร แต่พอเข้าไปทางประตูเมืองนั้น ก็เป็นเหตุให้มีเสียงคะโกนระเบิดออกมาเป็นพัน ๆ เสียงว่าองคุลิมาลมาแล้ว ๆ

ต่อมาท่านเข้าไปบิณฑบาตในเมืองเห็นหญิงคลอดลูกไม่ออกคนหนึ่งจึงเกิดความสงสาร เมื่อกลับจากบิณฑบาตแล้ว ได้เข้าไปเฝ้าพระพุทธองค์ กราบทูลเรื่องนั้นให้ทรงทราบพระพุทธองค์ทรงพระปริวิตกเกี่ยวกับเรื่องพระเถระลำบากด้วยภิกษาหาร เพื่อจะสงเคราะห์พระเถระ

นั้นโดยการลดความหวาดกลัวของประชาชนลงพระองค์จึงทรงมีพระประสงค์จะให้พระเถระแสดงสักัจจกิริยาอนุเคราะห์แก่สตรีผู้เจ็บครรภ์เพื่อให้ชนทั้งหลายเห็นว่า บัดนี้พระองค์มีเมตตาจิต กระทำความสวัสดิ์ให้แก่พวกมนุษย์ด้วยสักัจจกิริยา ฉะนั้นชนทั้งหลายย่อมคิดว่าควรเข้าไปหาพระเถระ ต่อแต่นั้นพระเถระก็จะไม่ลำบากด้วยภิกษาหาร พระผู้มีพระภาคจึงตรัสว่า ดูกร องคุลิมาล ถ้าอย่างนั้น เธอจงเข้าไปหาสตรีนั้นและกล่าวกะสตรีนั้นอย่างนี้ว่า ดูกรน้องหญิง ตั้งแต่เราเกิดมาแล้ว จะได้รับรู้สักัจจกิริยาที่แก่กล้าปลงสัตว์จากชีวิตหามีได้ ด้วยสักัจจวาจา นี้ ขอความสวัสดิ์จึงมีแก่ท่าน ขอความสวัสดิ์จึงมีแก่กรรมของท่านเกิด ท่านพระองคุลิมาลกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ถ้าข้าพระองค์กล่าวเช่นนั้นก็จะเป็นอย่างที่ข้าพระองค์กล่าวเท็จทั้งร้อยเป็นแน่ เพราะข้าพระองค์แก่กล้าปลงสัตว์เสียจากชีวิตเป็นอันมาก พระพุทธองค์ทรงตรัสว่า ดูกร องคุลิมาล ท่านอย่าถือเอาเหตุนั้นเลย นั่นไม่ใช่ชาติของท่าน นั่นเป็นเวลาเมื่อเป็นคฤหัสถ์ ธรรมคาคฤหัสถ์ย่อมฆ่าสัตว์ บ้าง ย่อมกระทำอนินนาทานเป็นต้นบ้าง แต่บัดนี้ ชาติของท่านชื่อว่า อริยชาติ เพราะฉะนั้น ท่านถ่วงเกียจจะพูดอย่างนั้น ท่านจงเข้าไปหาสตรีนั้น แล้วกล่าวกะสตรีนั้นอย่างนี้ว่า ดูกรน้องหญิง ตั้งแต่เราเกิดแล้วในอริยชาติ จะได้รับรู้สักัจจกิริยาที่แก่กล้าปลงสัตว์เสียจากชีวิตหามีได้ ด้วยสักัจจวาจา นี้ ขอความสวัสดิ์จึงมีแก่ท่าน ขอความสวัสดิ์จึงมีแก่กรรมของท่านเกิด

พระองคุลิมาลทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว เข้าไปหาหญิงนั้นถึงที่อยู่ เพื่อกระทำสักัจจกิริยาให้หญิงนั้นคลอดโดยสวัสดิ์ ก็โดยปกติแล้ว การคลอดบุตร ของหญิงทั้งหลาย ผู้ชายไม่ควรจะเข้าไป ญาติของหญิงนั้นจึงกันม่านปูลาดตั้งไว้ภายนอกม่านไว้ให้พระเถระ พระเถระจึงนั่งลงบนตั่งนั้น และกระทำสักัจจกิริยา ครั้นสิ้นคำสักัจจกิริยานั้นทารกก็ออกจากครรภ์มาดออย่างง่ายดายคุดเทหน้าออกจากกระบอกทั้งมารดาทั้งบุตรต่างก็มีความปลอดภัย

คำสักัจจกิริยาของพระเถระนี้ มหาชนต่างก็ถือว่าเป็นพระปริตรอันศักดิ์สิทธิ์ ในประเทศไทยเองก็ได้อยู่ในบทสวดทั้งเจ็ดตำนานและสิบสองตำนาน ชื่อว่า องคุลิมาลปริตร ในครั้งนั้น แม้กระทั่งตั้งที่พระเถระนั่งกระทำสักัจจกิริยา ชนทั้งหลายเพียงนำสัตว์ศิโรจนาจานตัวเมียที่มีครรภ์ คลอดลำบากมาให้นอนที่ตั่งนั้น ก็จะคลอดออกได้โดยง่าย แม้แต่ตัวโคที่พิการนำมาไม่ได้ ก็เพียงแต่เอาน้ำล้างตั่งนั้นไปรดศีรษะ ก็คลอดออกได้ในขณะนั้นทีเดียว แม้โรคอย่างอื่นก็สงบไป ได้ยินว่าพระมหาปริตรนี้มีปาฏิหาริย์ตั้งอยู่ตลอดทุกปี

ตั้งแต่นั้นมาปัญหาเรื่องภิกษาหารของพระเถระก็หมดไป แต่พระประสงค์ของพระพุทธองค์ในการที่จะให้พระเถระกระทำสักัจจกิริยาด้วยด้วยคำดังกล่าวข้างต้น ด้วยทรงมีพระพุทธประสงค์อีกประการหนึ่งก็คือ ในอดีตตั้งแต่พระเถระบรรพชาแล้ว ท่านก็เพียรในสมณธรรม แต่เมื่อขณะที่พระเถระกระทำกัมมัฏฐานนั้น ท่านก็ไม่สามารถทำความสงบให้เกิดขึ้นแก่จิตได้ ด้วยภาพแห่งการกระทำที่ในดง เช่นการฆ่าพวกมนุษย์ ภาพการโศครวญวิงวอนของเหล่ามนุษย์ที่ท่านกำลังจะฆ่า ว่า ข้าพเจ้าเป็นคนเข็ญใจ ข้าพเจ้ายังมีบุตรเล็ก ๆ อยู่ โปรดให้ชีวิตแก่ข้าพเจ้าเถิดนาย ภาพความวิการแห่งมือและเท้าที่ดี ของคนเหล่านั้น ดังนี้ ย่อมมาสู่จิตของท่าน จนท่านไม่สามารถกระทำสมณธรรมได้ต้องลุกไปเสียจากที่นั้น

พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ให้พระเถระกระทำสังจิกิริยาโดยอ้างอริยชาติ ด้วยทรงเล็งเห็นว่า พระองค์มีมาดต้องกระทำชาติ(ที่เป็นคฤหัสถ์)นั้นให้เป็นอัปโพหาริก (เป็นโมฆะ) คือให้พระเถระไม่คิดถึงเรื่องในเมื่อครั้งเป็นคฤหัสถ์ แต่ให้ท่านได้มีความเข้าใจว่าท่านเกิดใหม่ในอริยชาติแล้ว ให้ท่านคิดดังนี้เสียก่อนแล้วเจริญวิปัสสนาจึงจักบรรลุพระอรหันต์ได้

ต่อมาภิกษุของคฤหัสถ์ก็สึกออกจากคณะไปบำเพ็ญสมณธรรมอยู่ผู้เดียวไม่นานเท่าไร นักก็สำเร็จเป็นพระอรหันต์

2.2 สามเณรราหุล

ประวัติพระราหุลเถระ เอกทัตตมหาสาวกผู้ไคร่ต่อการศึกษา

พระราหุลเถระผู้เป็นพระโอรสของพระบรมศาสดานั้น ท่านได้มาเกิดเป็นพระโอรสนั้นก็เนื่องจากการที่ได้ตั้งความปรารถนาไว้แต่ปางก่อน และการที่ท่านได้รับการแต่งตั้งจากพระบรมศาสดาให้เป็นยอดของภิกษุทั้งหลายผู้ไคร่ต่อการศึกษา ก็โดยเหตุ 2 ประการ คือโดยเป็นผู้ยิ่งด้วยคุณ เพราะท่านแสดงให้เห็นเป็นอย่างดีชัดเจนในคุณสมบัติของท่าน ไม่เพียงเท่านั้น แต่ยังเป็น การแต่งตั้งโดยเหตุที่ท่านได้ตั้งความปรารถนาไว้ตลอดแสนกัป ตามเรื่องที่จะกล่าวตามลำดับดังต่อไปนี้

ตั้งความปรารถนาไว้ในอดีต ในกัปแห่งพระปฐมุตตรพระพุทธเจ้า คือหนึ่งแสนกัปนับถอยหลังไปจากกัปปัจจุบัน เวลานั้นอยู่ในช่วงเวลาที่พระปฐมุตตรพระพุทธเจ้ายังไม่ทรงอุบัติ พระราหุลเถระ และพระรัฐपालเถระ เป็นสหายนกัน ต่างก็บังเกิดในครอบครัวคฤหบดีในกรุงหงสวดี ไม่มีการกล่าวถึงชื่อและตระกูลของท่านทั้งสองในสมัยนั้น พอท่านเจริญวัยแล้ว ดำรงอยู่ในฆราวาส เมื่อบิดาของแต่ละคนสิ้นชีวิตลง ก็ตรวจดูทรัพย์สินที่ตนได้รับมรดกมา เห็นว่ามีทรัพย์หาประมาณมิได้ จึงคิดว่า บุรพชนของตนทั้งหลายมีบุญ และปู้ทวดเป็นต้น ก็ไม่สามารถนำเอาทรัพย์นี้ไปกับุตรคนได้ ดังนั้นเราจึงควรหาทางนำเอาทรัพย์ที่เรามีอยู่นี้ไปกับุตรเราให้ได้ด้วยอุบายอย่างใดอย่างหนึ่ง คิดดังนั้นแล้วคนทั้ง 2 นั้นจึงเริ่มให้มหาทานแก่คนกัพราและคนเดินทางเป็นต้น ในสถานที 4 แห่ง สหายทั้งสอง คนหนึ่งเป็นผู้ชอบสอบถามคนที่มาแล้วมาอีกในโรงทานของตน ว่าชอบใจสิ่งใด เป็นต้นว่า ข้าวยาและของเคี้ยว แล้วก็ให้สิ่งนั้นแก่ผู้นั้น เพราะเหตุนี้แล เขาจึงมีชื่อว่า "ผู้กล่าวกะผู้ที่มาแล้ว" อีกคนหนึ่ง ไม่ถามเลย เมื่อมีผู้ถือภาชนะมาเพื่อใส่สิ่งของกัใส่ของที่เขาต้องการให้เต็มแล้วก็ให้ไป ด้วยเหตุนี้แหละ เขาจึงมีชื่อว่า "ไม่กล่าวกะผู้ที่มาแล้ว"

วันหนึ่งชนทั้ง 2 นั้นออกไปนอกบ้านแต่เช้าตรู่ ได้พบดาบสผู้มีฤทธิมาก 2 รูป ที่เหาะมาแต่ป่าหิมพานต์ เพื่อภิกษาจร มาลงในทีที่ไม่ไกลจากที่สหายทั้งสองยืนอยู่ เมื่อดาบสทั้ง 2 นั้นจัดแจงบริขารมีภาชนะน้ำเต้า เป็นต้นแล้วก็เดินไปตามทางเพื่อภิกษาจร สหายทั้งสองจึงมาไหว้ใกล้ ๆ ครั้งนั้นดาบส กล่าวกะชนทั้ง 2 นั้นว่า ท่านผู้มีบุญใหญ่ ท่านมาในเวลาไร ชนทั้ง 2 นั้นตอบว่า มาเดี๋ยวนี้ขอรับ แล้วรับภาชนะน้ำเต้าจากมือ ของดาบสทั้ง 2 นั้น นำไปเรือนของตน

ๆ แล้วถวายภัตตาหาร ครั้นในเวลาเสร็จภัตตกิจ สหายทั้งสองจึงขอให้ท่านฤๅษีทั้งสองรับปากว่าจะมารับภิกษาจากตนเป็นประจำ. เมื่อจะกระทำอนุโมทนาแก่อุปัฐฐากของตน ก็ให้พรว่า ขอจงสำเร็จเหมือนดังภพปฐุวินทรนาคราชเถิด. ความที่ท่านกล่าวให้พรครั้งนี้ด้วยมีเหตุว่า ดาบสรูปนั้นท่านเป็นคนมักร้อน เมื่อรู้สึกร้อนก็จะแหวกน้ำในมหาสมุทรออกเป็น 2 ส่วนด้วยอานุภาพของตน แล้วไปยังภพของปฐุวินทรนาคราชเพื่อนั่งพักในตอนกลางวัน ได้แลเห็นสมบัติต่าง ๆ ในภพนาครานั้น ครั้นเมื่อพักพอสบายแล้ว จึงกลับมายังโลกมนุษย์ สหายผู้หนึ่งเมื่อประสงค์จะรู้ความหมายของท่านดาบสที่ให้พรตนอย่างนั้น. ในวันหนึ่ง จึงถามดาบสนั้นว่า ท่านผู้เจริญ ท่านกระทำอนุโมทนาว่า จงสำเร็จเหมือนภพปฐุวินทรนาคราช คำนี้ท่านหมายความว่าอะไร ดาบสกล่าวว่า ที่เรากล่าวนั้นหมายความว่า ขอให้สมบัติของท่านจงมีเหมือนสมบัติของพระยานาคชื่อว่า ปฐุวินทร ตั้งแต่บัดนั้นมา กฎุมพีผู้นั้นก็ตั้งจิตมั่น ปรรตนาอยู่ในภพของพระยานาคชื่อว่า ปฐุวินทร

ส่วนดาบสอีกรูปหนึ่งก็เช่นกัน แต่ไปพักกลางวันยังภพดาวดึงส์ ในเสริสภวิมานที่ว่างเปล่า ดาบสนั้นเที่ยวไปเที่ยวมาในดาวดึงส์พิภพนั้นได้แลเห็นสมบัติของท้าวสักกเทวราชว่ามีมากมายและสวยงามเพียงใด. เมื่อจะกระทำอนุโมทนาแก่อุปัฐฐากของตน ก็กล่าวว่าสมบัติของท่านจงเป็นเหมือนสักกวิมาน. ครั้งนั้น กฎุมพี ก็ถามดาบสนั้นเหมือนอย่างสหายอีกคนหนึ่งถามดาบสอีกท่านหนึ่งนั้น. เมื่อได้ฟังเช่นนั้น กฎุมพีก็ฟังคำของดาบสนั้น จึงตั้งจิตมั่นปรรตนาอยู่ในภพของท้าวสักกะ ด้วยกุศลแห่งกรรมที่สหายทั้งสองได้บำเพ็ญมา เมื่อทั้งสองสิ้นชีวิตลงแล้วต่างก็ได้ไปเกิดในภพที่ตนตั้งจิตปรรตนาไว้. สหายผู้ที่เกิดในภพของปฐุวินทรนาคราช ก็มีชื่อว่า ปฐุวินทรนาคราช สหายผู้เกิดเป็นพญานาคานั้น. เมื่อเห็นสภาพของตนที่เกิดมาในเพศของนาคนั้น ก็เกิดความร้อนใจว่า การเกิดของเราอยู่ในฐานะที่ไม่น่าพอใจหนอ. นี่เป็นสิ่งที่ต้องเลื้อยไปด้วยห้อง. เห็นทีดาบสที่ให้พรเราเช่นนั้น คงจะไม่รู้ที่อื่น ๆ ที่ดีกว่าเป็นแน่แท้.

ส่วนสหายอีกท่านหนึ่งก็ไปเกิดเป็นท้าวสักกะในภพดาวดึงส์ ต่อมาก็ถึงเวลาที่ท้าว महाराज ทั้ง 4 ที่มีหน้าที่จะต้องไปเฝ้าท้าวสักกเทวราชทุก ๆ กึ่งเดือน ปฐุวินทรนาคราชนั้นก็ต้องไปเฝ้าท้าวสักกะพร้อมกับพระยานาคชื่อวิรูปักษ์ด้วย. จึงได้กลายเป็นมาณพน้อย. แล้วไปเข้าเฝ้าท้าวสักกเทวราชทุกกึ่งเดือน. ในเวลาที่ท่านได้เข้าเฝ้าท้าวสักกเทวราช ท้าวสักกะเห็นพระยานาคนั้นก็จำได้ว่าเป็นสหายเก่า. จึงถามพระยานาคนั้นในเวลายืนอยู่ในที่ใกล้ว่า สหายท่านไปเกิดที่ไหน. พระยานาคกล่าวว่า ท่านมหาราช. อย่าถามเลย. ข้าพเจ้าไปเกิดในที่ที่ต้องเลื้อยไปด้วยห้อง. ส่วนท่านได้อยู่ในที่ที่ดีแล้ว. ท่านสักกะตรัสว่า สหาย ท่านอย่าวิตกเลยว่าจะเกิดในที่ที่ไม่สมควร. พระศพลพระนามว่า ปทุมุตตระทรงบังเกิดในโลกแล้ว. ท่านจงกระทำกุศลกรรมแต่พระองค์นั้นแล้วปรรตนาฐานะนี้เถิด. เราทั้ง 2 จักอยู่ร่วมกันเป็นสุข. พระยานาคนั้นก็กล่าวว่า เทวะ ข้าพเจ้าจักกระทำอย่างนั้น. แล้วจึงไปนิมนต์พระปทุมุตตระศพล. พร้อมกับจัดแจงเครื่องสักการะสัมนานะเพื่อเตรียมถวายพระศาสดาและเหล่าพระภิกษุตลอดคืนยันรุ่ง. กับนาคบริษัทในภพนาคของตน.

วันรุ่งขึ้น เมื่อรุ่งอรุณ พระศาสดาจารย์เรียกพระสมณเถระ ผู้ปฏิบัติของพระองค์ว่า สมณะ วันนี้ตถาคตจักไปศึกษาจาร ณ ที่ไกล ภิกษุผู้ชุนนั้นไม่สามารถไปด้วย จึงไปแต่พระผู้บรรลุปฏิสัมภิกา ผู้มีปัญญา 6 เกิด พระเถระสดับพระคำรัสของพระศาสดาแล้ว แจ้งแก่ภิกษุทั้งปวง ภิกษุทั้งหมดผู้มีปัญญาประมาณแสนหนึ่งได้เหาะไปพร้อมกับพระศาสดา พระยานาคปฐวินทรกับนาคบริษัทที่มารับเสด็จพระทศพล แลดูพระภิกษุสงฆ์ที่ล้อมพระศาสดาซึ่งกำลังเสด็จมา แลเห็นพระศาสดาอยู่เบื้องตัน พระสงฆ์นวกะจนถึงสามเณรชื่ออุปเวตตะผู้เป็นโอรสของพระตถาคตอยู่ท้าย จึงเกิดปีติปราโมทย์ว่า การที่พระสาวกทั้งหลายที่เป็นพระภิกษุได้แสดงอานุภาพเห็นปานนี้ยังไม่น่าอัศจรรย์ แต่อานุภาพแห่งสามเณรองค์เล็กนี้ช่างน่าอัศจรรย์เหลือเกินดังนี้

ครั้นเมื่อพระทศพลประทับนั่งที่ภพของพระยานาคนั้นแล้ว พระภิกษุทั้งหลายก็นั่งเรียงกันตามลำดับอาวโส พระยานาคเมื่อถวายข้าวยากุภีติ เมื่อถวายของเคี้ยวกิติ แลดูพระทศพลที่หนึ่ง ดูสามเณรอุปเวตตะที่หนึ่ง นัยว่ามหาปริสลักษณะ 32 ประการ ในสรีระของสามเณรนั้น ย่อมปรากฏเสมือนพระพุทธรเจ้า ก็สงสัยว่าเป็นอะไรกันหนอ จึงถามภิกษุรูปหนึ่งผู้หนึ่งไม่ไกลว่า ท่านเจ้าข้า สามเณรรูปนี้เป็นอะไรกับพระทศพล ภิกษุนั้นตอบว่า มหาบพิตร สามเณรรูปนั้นเป็นโอรสของพระพุทธรองค์.

ปฐวินทรนาคราชจึงดำริว่า สามเณรรูปนี้ทำอย่างไรหนอ จึงได้ความเป็นโอรสของพระตถาคตผู้สร้างมเห็นปานนี้ แม้สรีระของท่านก็ปรากฏเสมือนพระสรีระของพระพุทธรเจ้าโดยส่วนเดียว แม้ตัวเราก็ควรเป็นอย่างนี้ในอนาคตกาล จึงถวายมหาทาน 7 วัน แล้วกระทำความปรารถนาว่า พระเจ้าข้า ข้าพระองค์พึงเป็นโอรสของพระพุทธรเจ้า พระองค์หนึ่งในอนาคตเหมือนอุปเวตตะสามเณรนี้ ด้วยอานุภาพแห่งกุศลกรรมนี้ พระศาสดาทรงเห็นว่า หากันตรายมิได้ จึงทรงพยากรณ์ว่า ในอนาคตมหาบพิตรจักเป็นโอรสแห่งพระพุทธรเจ้า พระนามว่าโคดมะ ดังนี้แล้วเสด็จกลับไป.

ส่วนปฐวินทรนาคราช เมื่อถึงกิ่งเดือนอีกครั้งหนึ่งก็ไปเฝ้าท้าวสักกะกับพระยานาคชื่อ วิรูปักษ์อีก คราวนี้ท้าวสักกะตรัสถาม พระยานาคนั้นผู้มายืนอยู่ในที่ไกลล้าว่า สหาย ท่านกระทำมหาทานเพื่อปรารถนาเทวโลกนี้แล้วหรือ ปฐวินทรนาคราช ตอบว่า ข้าพเจ้ามิได้ปรารถนาเทวโลกนี้ดอกเพื่อนท้าวสักกะ ท่านเห็นโทษอะไร เล่า ปฐวินทรนาคราช โทษไม่มีมหาราช แต่ข้าพเจ้าเห็นสามเณรอุปเวตตะโอรสของพระทศพล ตั้งแต่ข้าพเจ้าได้เห็นสามเณรนั้นก็มิได้น้อมจิตไปในที่อื่น ข้าพเจ้านั้นกระทำความปรารถนาว่าในอนาคตกาล ขอข้าพเจ้าพึงเป็นโอรสเช่นนี้ของพระพุทธรเจ้าพระองค์หนึ่ง ข้าแต่มหาราช แม้พระองค์ก็จงกระทำความปรารถนาอย่างหนึ่งเถิด เราทั้ง 2 จักไม่พรากกันในที่ ๆ เกิดแล้ว

ท้าวสักกะรับคำของพระยานาคนั้นแล้ว ต่อมาวันหนึ่งเห็นภิกษุผู้มีอานุภาพมากรูปหนึ่ง จึงนึกว่า กุลบุตรนี้ออกบวชจากสกุลไหนหนอดังนี้ ทราบว่ากุลบุตรผู้นี้เป็น บุตรของสกุลผู้

สามารถสมานรัฐที่แตกแยกกันแล้ว กระทำการอดอาหารถึง 14 วันเพื่อให้มารดาบิดาอนุญาตให้บรรพชาแล้วจึงได้บวช

ครั้นทราบแล้วจึงกระทำมหาสักการะ 7 วันต่อพระศพแล้วกระทำความปรารถนาว่า พระเจ้าข้า ด้วยผลแห่งกัลยาณกรรมนั้น ข้าพระองค์พึงเป็นยอดของเหล่าภิกษุ ผู้บวชด้วยศรัทธาในศาสนาของพระพุทธเจ้าพระองค์หนึ่งในอนาคต เหมือนอย่างกุลบุตรผู้หนึ่งในศาสนาของพระองค์เกิด พระศาสดา ทรงเห็นความปรารถนาหาอันตรายมิได้ จึงพยากรณ์ว่า มหาบพิตรพระองค์จักเป็นยอดของเหล่าภิกษุผู้บวชด้วยศรัทธาในศาสนาของ พระพุทธเจ้าพระนามว่า โคดม ในอนาคตแล้วเสด็จกลับไป ฝ่าย ท้าวสักกะก็เสด็จกลับไปยังเทพบุรีของพระองค์ตามเดิม.

ตั้งจิตปรารถนาในการเป็นยอดของภิกษุผู้ใคร่ต่อการศึกษา

เมื่อหมดบุญในฐานะพระยานาคราชแล้ว ท่านก็ได้มาเกิดในโลกมนุษย์ ซึ่งก็ยังอยู่ในสมัยพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่า ปทุมุตตระ นั้นแหละ ด้วยสมัยนั้นชนทั้งปวงมีอายุหนึ่งแสนปี พระยานาคราชนั้น (ซึ่งก็คือพระราหูในบัดนี้) บังเกิดในสกุลคฤหบดีผู้มหาศาล ครั้นเมื่อเจริญวัยแล้ว อยู่มาวันหนึ่งได้ไปยังพระวิหารที่พระพุทธปทุมุตตระประทับอยู่ และฟังธรรมอยู่แถวท้ายหมู่พุทธบริษัทในวิหารนั้น ได้เห็นภิกษุรูปหนึ่งที่พระศาสดาทรงสถาปนาไว้ในตำแหน่งเป็นยอดของภิกษุผู้ใคร่ต่อการศึกษา ท่านจึงปรารถนาที่จะได้เป็นอย่างภิกษุนี้ในศาสนาของพระพุทธเจ้าพระองค์หนึ่งในอนาคตกาลเช่นนั้นบ้าง

ดังนั้นท่านจึงนิมนต์พระพระปทุมุตตระพุทธเจ้า และทำการปลูลาดพื้นปราสาท 7 ชั้น และขุดให้เงางามส่องแสงใสสว่างดุจรัตน์ ฉายพระบรมศาสดา พระพุทธองค์ พร้อมด้วยพระชีนาสพ 1,000 รูป เสด็จเข้าไปในพระคันธกุฎี ในท่ามกลางภิกษุสงฆ์ ได้ครัสพระคาถาเหล่านี้ว่า ผู้ใดปลูลาดพื้นพระคันธกุฎีให้โชติช่วงดังกระจกเงาอันขัดดีแล้ว เราจักพยากรณ์ผู้นั้น ท่านทั้งหลายจงฟังเรากล่าว ประสาททองอันงดงาม หรือประสาทแก้วไพฑูรย์จักบังเกิดแก่ผู้นั้น ผู้นั้นจักเป็นจอมเทวดา เสวยเทวรัชสมบัติอยู่ 64 ครั้ง ในกัปที่ 21 จักได้เป็นกษัตริย์พระนามว่า วิมล จักเป็นพระเจ้าจักรพรรดิทรงครอบครองแผ่นดินมีสมุทรสาคร 4 เป็นขอบเขต มีพระนครชื่อเรณูดีสร้างด้วยแผ่นอิฐ โดยสี่เหลี่ยมจัตุรัส กว้างยาว 300 โยชน์ มีปราสาทชื่อสุทัสนะ อันวิสุกรรมเทพบุตรนิรมิตให้ ปราสาทนั้นประกอบด้วยเรือนยอดอันประเสริฐ ประดับด้วยแก้ว 7 ประการ เหมือนจักเป็นสุทัสนนครของเหล่าเทวดา รัศมีแห่งนครนั้น เปล่งปลั่งดังพระอาทิตย์เมื่ออุทัย นครนั้นจักรุงเรื่องเจ็ดจำด้วยรัศมีโดยรอบ 8 โยชน์อยู่เป็นนิจ

ในแสนกัป พระศาสดาทรงพระนามว่าโคดมโดยพระโคตร ซึ่งมีสมภพในวงศ์พระเจ้าโอกกากราช จักเสด็จอุบัติในโลก ผู้นั้นอันกุศลมูลส่งผลแล้ว จักเคลื่อนจากภพดุสิต แล้วมาเป็นพระราชโอรสของพระผู้มีพระภาคพระนามว่าโคดม ถ้าผู้นั้นจะพึงอยู่ครองเรือน ก็จะได้เป็น

พระเจ้าจักรพรรดิ แต่ข้อที่เขาจะยินดีในการครองเรือนนั้น จะไม่เป็นเช่นนั้น เขาจักออกบวชเป็นบรรพชิต เป็นผู้มัววัดธัมมาม จักได้เป็นพระอรหันต์มีนามชื่อว่าราหุล

เมื่อหมดอายุขัยแล้ว ก็ท่องเที่ยวไปในภูมิเทวดาและภูมิมนุษย์ทั้งหลาย วนเวียนอยู่เช่นนั้นตลอดแสนกัป

สมัยพระกัสสปพุทธเจ้า

ในสมัยของพระพุทธเจ้าพระนามว่ากัสสป ท่านก็ได้มาเกิดเป็น พระเชษฐโอรสของพระเจ้ากิกิ พระญาติทั้งหลายขนานนามพระองค์ว่า ปฐวินทรกุมาร พระองค์มีภคินี 7 พระองค์ พระภคินีเหล่านั้นสร้างบริเวณ ถวายพระทิศพลถึง 7 แห่ง พระปฐวินทรกุมารทรงได้ตำแหน่งอุปราช พระองค์ตรัสภคินีเหล่านั้นว่า ขอจงประทานบริเวณในบรรดาที่พระนาง ได้สร้างไว้ นั้น ให้หม่อมฉันแห่งหนึ่ง พระภคินีเหล่านั้น ทูลว่า พระพี่เจ้า พระองค์ดำรงอยู่ในฐานะเป็นอุปราช พระองค์ควรจะเป็นผู้ประทานแก่หม่อมฉันต่างหาก (แทนที่จะตรัสขอ) ดังนั้น ขอพระองค์จงโปรดให้สร้างบริเวณอื่นถวายเถิด พระราชกุมารนั้น ได้สดับคำของพระภคินีเหล่านั้นแล้ว จึงให้สร้าง วิหารถึง 500 แห่ง อาจารย์บางพวกกล่าวว่า บริเวณ 500 แห่ง ก็มี พระราชกุมารนั้นทรงบำเพ็ญกุศลตลอดชีพในอภคภาพนั้นไป บังเกิดในเทวโลก

กำเนิดเป็นพระราหุลในสมัยพระสมณโคตมพุทธเจ้า

ครั้นมาในเวลาเริ่มสมัยพระพุทธเจ้าของเรา พระโพธิสัตว์ของเราจุติจากสวรรค์ชั้นดุสิต มาถือปฏิสนธิในครรภ์ของอัครมเหสีของพระเจ้าสุทโธทนมหาราช ทรงเจริญวัยโดยลำดับ แล้วทรงอภิเษกสมรสกับพระนางยโสธราพิมพา ทรงครองเรือนอยู่จนพระชนมายุ 29 พรรษา ในเวลาที่พระนางยโสธราทรงพระครรภ์แก่นั้น ก็เกิดเหตุที่ทำให้พระโพธิสัตว์ ทรงตัดสินใจพระทัย เสด็จออกมหาภิเนษกรมณ์ โดยใน 4 วันก่อนที่จะทรงตัดสินใจจะออกผนวชนั้น ก็มีพระประสงค์จะออกประพาสอุทยาน และในระหว่างทางที่เสด็จนั้น เทวดาได้แปลงกายเป็นเทวทูต 4 ให้ทรงเห็นรวม 4 วันคือ เห็นคนแก่ในวันที่หนึ่ง เห็นคนเจ็บในวันที่สอง เห็นคนตายในวันที่สาม และเห็นบรรพชิตในวันที่สี่ และในวันที่ทรงตัดสินใจจะออกผนวชในวันที่ทรงประพาสอุทยานวันที่ 4 นั้นเอง พระนางยโสธราที่ทรงประสูติพระโอรสอยู่ในพระราชวังนั่นเอง ในขณะที่พระโพธิสัตว์ทรงประพาสอุทยานอยู่

สมัยนั้น พระเจ้าสุทโธทนมหาราชทรงสดับว่า มารดาราหุลประสูติพระโอรส จึงส่งสาสน์ไปแจ้งพระโพธิสัตว์ว่า ท่านทั้งหลายจงบอกความดีใจของเราแก่ลูกของเราด้วย เมื่อพระโพธิสัตว์ได้ทรงสดับข่าวการประสูติพระราหุล ลำดับนั้น ความเสียดใจในพระโอรสทำให้พระวรกายทุกส่วนของพระมหาบุรุษซาบซ่าน พระมหาบุรุษดำริว่า เมื่อบุตรเกิดเพียงคนเดียว ความเสียดใจในบุตรยังเป็นถึงเพียงนี้ ถ้าเราจักมีบุตรกว่า 1,000 คน ในบุตรเหล่านั้นเมื่อคนหนึ่งเกิด ความผูกพันด้วยเสียดใจเพิ่มมากขึ้นอย่างนี้ หัวใจจักแตกสลายเป็นแท้ เพราะเหตุนี้ พระองค์จึงตรัสว่า ราหุล (ห้วงเกิดแล้ว, เครื่องจองจำเกิดแล้ว, เครื่องผูกเกิดแล้ว) พระเจ้า

สุทโธทนมหาราชตรัสถามราชบุรุษว่า บุตรของเราได้พูดอะไรบ้าง ครั้นได้สดับคำนั้นแล้วจึงตรัสว่า ตั้งแต่เข้าไป หลานของเราจะมีชื่อว่า ราชกุมาร สหายของท่านบังเกิดในในวรรณไวศยะตระกูลเศรษฐี ในกฤตโกฏฐิณะนิคม ตระกูลของท่านชื่อว่า รัฐपालะ เพราะเป็นผู้สามารถ ดำรงรักษารัฐที่แบ่งแยกได้ คือตระกูลท่านได้สละทรัพย์สินช่วยเหลือแคว้นซึ่งกำลังตกต่ำทางเศรษฐกิจ ให้กลับมั่นคงเหมือนเดิม คนทั่วไปเรียกชื่อท่านว่า รัฐपालะ ตามชื่อตระกูลของท่านเอง ซึ่งต่อมาท่านก็คือพระรัฐपालเถระ เอตทัคคมหาสาวกผู้บวชด้วยศรัทธา

ครั้นเมื่อพระโพธิสัตว์ทรงบรรพชาแล้ว ทรงบำเพ็ญเพียรอยู่ถึง 6 ปี จนที่สุดทรงแหงตลอดพระสัมพันธัญญะโดยลำดับ ทรงยับยั้งที่โพธิมณฑลสถาน 7 สัปดาหฺ์ ประกาศพระธรรมจักร ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ทรงกระทำการอนุเคราะห์โลก ครั้นเมื่อพระเจ้าสุทโธทนะทรงสดับข่าวว่าพระบรมศาสดาเสด็จมายังกรุงราชคฤหฺ์ จึงทรงรับสั่งให้อำมาตย์กาฬทายี ไปนิมนต์พระบรมศาสดา อำมาตย์กาฬทายีก็ได้บวชด้วยเอหิภิกขุบรรพชาแล้วพระกาฬทายีเถระทูลวิงวอนให้เสด็จไปโปรดพระพุทธรูปที่ยัง ณ กรุงกบิลพัสดุ์

พระศาสดาเสด็จกรุงกบิลพัสดุ์

ครั้นเมื่อพระบรมศาสดาเสด็จถึงกรุงกบิลพัสดุ์แล้ว ในวันรุ่งขึ้น เสด็จเข้าไปบิณฑบาตโปรดพระบิดาให้ดำรงอยู่ในโศคาปัตติผล โปรดพระนางมหาปชาบดีโคตมีให้ดำรงอยู่ในโศคาปัตติผล และในกาลเสร็จภัตกิจ ทรงอาศัยการพรรณนาพระคุณของราชกุมารดา ตรีสัจจันทกินรีชาดก โปรดพระราชาบิดา ให้ดำรงอยู่ในสภททคามิผล

ในวันที่ 2 แต่วันนั้นเอง พระนันทราชกุมาร มีมหามงคล 5 อย่าง คือ (1) แก้วพระ เกศา (2) ผูกพระศุพรรณมัญญ์ (3) ชรมงคล (4) อาวามงคล (5) ฉัตรมงคล โดยนันทกุมารจะอภิเษกกับนางชนบทกัลยาณีในวันนั้น พระบรมศาสดาได้รับนิมนต์ เสด็จเข้าไปบิณฑบาตที่ในวัง หลังจากทรงเสร็จภัตกิจแล้ว ทรงประทานบาตรในหัตถ์ของนันทกุมาร ตรัสอวยพรแล้วทรงลุกจากอาสนะ เสด็จพระดำเนินกลับไป โดยมีได้ทรงรับบาตรจากหัตถ์ของนันทกุมาร ฝ่ายพระนันทกุมารนั้นด้วยความเคารพในพระผู้มีพระภาคเจ้ามีกลัวทูลให้พระบรมศาสดาทรงรับบาตรไป พระนันทจึงต้องตามเสด็จไปถึงวัดที่เดียว พระผู้มีพระภาคเจ้าโปรดให้บวชพระนันทกุมารนั้น

พระราชกุมารทรงผนวชเป็นสามเณร

ในวันที่ 7 พระราชกุมารดา ทรงส่งพระกุมาร ซึ่งขณะนั้นมีพระชนมพรรษา 7 ปี ไปสู่สำนักพระผู้มีพระภาคเจ้า และทรงสั่งพระโอรสว่า ลูกราชกุมาร พระสมณะนั้น เป็นบิดาของเจ้า เจ้าจงไปทูลขอทรัพย์มรดกต่อพระองค์เถิด

ฝ่ายพระกุมารครั้นพอเสด็จไปสู่สำนักพระผู้มีพระภาคเจ้า ก็กลับเกิดความรักในพระบิดา มีพระหฤทัยรื่นเริงยินดี ยินรับสั่งถ้อยคำเรื่องโน้นเรื่องนี้เป็นอันมาก โดยมีได้รับสั่งเรื่องที่พระมารดาสั่งให้มาทูลพระบรมศาสดา

พระผู้มีพระภาคเจ้าเมื่อทรงเสร็จภัตกิจแล้ว กระทำอนุโมทนา เสด็จลุกจากพระที่นั่งกลับไป ฝ่ายพระกุมารเมื่อทรงนึกถึงถ้อยคำที่พระมารดาสั่งไว้ได้จึงได้ทรงติดตามไปทูลพระผู้มี

พระภาคเจ้าว่า พระสมณเจ้า ขอพระองค์ประทานทรัพย์มฤตกแก่หม่อมฉันเถิด พระสมณเจ้า ขอพระองค์ประทานทรัพย์มฤตกแก่หม่อมฉันเถิด.

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จไปถึงพระอาราม แล้วทรงพระดำริว่า ทรัพย์อันใดของ บิดาที่ราหุลนี้ปรารถนา ทรัพย์อันนั้นเนื่องด้วยวิภูฏะ เป็นไปกับด้วยความคับแค้น เราจักทำเธอ ให้เป็นเจ้าของมฤตกอันเป็นโลกุตตระ ดังนี้แล้วรับสั่งหาท่านพระสารีบุตรมา แล้วตรัสว่า ราหุล กุมารนี้ขอทรัพย์มฤตก เพราะเหตุนี้ท่านจงบวชราหุลกุมารนี้เถิด

ในสมัยนั้น ตั้งแต่พระบรมศาสดาทรงโปรดให้พระสารีบุตรอุปสมบทพระราชาเถระ และ ทรงประกาศยกเลิกการอุปสมบทด้วยวิธี ไตรสรณคมน์ ที่พระองค์ทรงอนุญาตไว้แต่เดิมแล้ว ทรงอนุญาตการอุปสมบทด้วยวิธีบัญญัติจตุตถกรรม อันเป็นวิธีอุปสมบท โดยมีสงฆ์เป็นใหญ่ พระ สารีบุตรเถระ เป็นพระอุปัชฌาย์รูปแรก และพระราชาเป็นภิกษุผู้ได้รับการอุปสมบทด้วยวิธีนี้เป็น รูปแรก การอุปสมบทด้วยวิธีบัญญัติจตุตถกรรมนี้ได้ถือปฏิบัติสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน ส่วน บรรพชา (สามเณร) ยังมีได้เคยมีมาก่อน เพราะเหตุนี้ ความสงสัยจักเกิดขึ้นแก่ภิกษุทั้งหลาย ในอนาคตว่า ชื่อว่าบรรพชา (สามเณร) นี้ จะพึงทำด้วยกรรมวาจา เหมือนอุปสมบท (พระภิกษุ) หรือว่า พึงทำด้วยไตรสรณคมน์ เพื่อตัดความสงสัยเช่นนี้พระธรรมเสนาบดี จึงทูลถามว่า ข้า พระองค์จะผนวชพระราหุลกุมารอย่างไร พระเจ้าข้า ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมิก ฎา ในเพราะเหตุเป็นคำมูลนั้น ในเพราะ เหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตการบวชกุลบุตร เป็นสามเณรด้วยไตรสรณคมน์ ครั้งนั้นแล พระสารี บุตรผู้มีอายุ ยังพระราหุลกุมารให้ผนวชแล้ว โดยพระมหาโมคคัลลานเถระปลงพระเกศาของพระ กุมารแล้วถวายผ้ากาสายะ พระสารีบุตรได้ถวายสรณะ พระมหากัสสปเถระได้เป็นโอวาทาจารย์

พระพุทธองค์ทรงโปรดสั่งสอนพระราหุล

เมื่อพระราหุลบรรพชาแล้ว พระศาสดาก็ได้ตรัสราหุโลวาทสูตร เป็นโอวาทเนื่อง ๆ แก่ พระราหุลนั้น ตั้งแต่พระราหุลมีพระชนม์ได้ 7 พรรษาจนถึงเป็นภิกษุยังไม่มีพรรษาในเวลาที่ สามเณรมีอายุ ๗ พรรษา ทรงแสดง อัมพลฎฐียรุโลวาทแก่ราหุลสามเณรนั้นว่า ราหุลอย่า กล้าว สัมปชานมุสา แม้เพื่อจะเล่าโดยความเป็นเด็กเลย ดังนี้เป็นต้น ในเวลาที่สามเณรมีอายุ ๑๘ พรรษา ตรัสมหาราหุโลวาทสูตร แก่ราหุล ผู้เดินบิณฑบาตตามหลังของพระตถาคต มองดู รูปสมบัติของ พระศาสดาและของตน ตรีกวิตกที่เนื่องด้วยครอบครวั ส่วนราหุโลวาท ในสังยุตที ติ ราหุโลวาทในอังคุตตรนิกายกัถิ เป็นฐานแห่งวิปัสสนาของพระเถระทั้งนั้น.

พระราหุลบรรลุนิพพาน

ภายหลัง ในเวลาที่ราหุลเป็นภิกษุได้ครึ่งพรรษา ประทับอยู่ที่ป่าอันชวัน เขตพระนครสา วัดถิ พระศาสดาทรงทราบบว่า ธรรมเจริญด้วยวิมุตติ 15 ของพระเถระแก่กล้าแล้ว จึงทรงตรัส จุลลราหุโลวาทสูตร ความในพระสูตรนั้นมีโดยย่อดังนี้ สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ พระวิหารเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐีเขตพระนครสาวัดถิ ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระ

ภาคทรงหลักเรือนประทับอยู่ในที่รโหฐาน ได้เกิดพระปริวิตกทางพระเหตุทัยขึ้นอย่างนี้ว่าราหุลมี
ธรรมที่ปมวิมุตติแก่กล้าแล้วแล ถ้ากระไร เราพึงแนะนำราหุลในธรรมที่สิ้นอาสวะยิ่งขึ้นเถิด ฯ

ต่อนั้น พระผู้มีพระภาคทรงครองสงบ ทรงบาตรจีวรเสด็จเข้าไปบิณฑบาตยังพระนครสา
วัตถิในเวลาเช้า ครั้นเสด็จกลับจากบิณฑบาต ภายหลังเวลาพระกระยาหารแล้วได้ตรัสกะท่าน
พระราหุลว่า ดูกรราหุล เธอจงถือผ้ารองนั่ง เราจักเข้าไปยังป่าอันชวัน เพื่อพักผ่อนกลางวันกัน
ท่านพระราหุลทูลรับพระผู้มีพระภาคว่า ชอบแล้ว พระพุทธเจ้าข้า แล้วจึงถือผ้ารองนั่งติดตาม
พระผู้มีพระภาคไป ณ เบื้องพระปฤษฎางค์ ก็สมัยนั้นแล เทวดาหลายพันตนได้ติดตามพระผู้มี
พระภาคไปด้วยทราบว่ วันนี้ พระผู้มีพระภาคจักทรงแนะนำท่าน พระราหุลในธรรมที่สิ้นอาสวะ
ยิ่งขึ้น

ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคเสด็จเข้าถึงป่าอันชวันแล้ว จึงประทับนั่ง ณ อาสนะที่ท่าน
พระราหุลแต่งตั้ง ณ ควางไม้แห่งหนึ่งแม้ท่านพระราหุลก็ถวายอภิวัตพระผู้มีพระภาค แล้วนั่ง ณ
ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ

พอนั่งเรียบร้อยแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสดังนี้ว่า

ดูกรราหุล เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน

จักขุ เทียงหรือไม่เทียง

รูป ...จักขุวิญญาณ...จักขุสัมผัส ...โสตะ ...ฆานะ ...ชีวหา ...กาย...มโน...

ธรรมารมณ ...มโนวิญญาณ ...มโนสัมผัส เทียงหรือไม่เทียง ฯ

เวทนา สัญญาสังขาร วิญญาณ ที่เกิดเพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจัย แม้ั้น เทียงหรือไม่
เทียง ฯ

พระราหุล ไม่เทียง พระพุทธเจ้าข้า ฯ

พระผู้มีพระภาค ก็สิ่งใดไม่เทียง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุข ฯ

พระราหุล เป็นทุกข์ พระพุทธเจ้าข้า ฯ

พระผู้มีพระภาค ก็สิ่งใดไม่เทียง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ควรหรือที่
จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรานั้นเรา นั่นอัตตาของเรา ฯ

พระราหุล ไม่ควร พระพุทธเจ้าข้า ฯ

พระผู้มีพระภาค ดูกรราหุล อริยสาวกผู้สดับแล้ว เห็นอยู่อย่างนี้

ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในจักขุ...แม้ในรูป ...แม้ในจักขุวิญญาณ...แม้ในจักขุสัมผัส

ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณที่เกิดขึ้นเพราะจักขุสัมผัสเป็น
ปัจจัยนั้น ฯ

ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในโสตะ ...แม้ในเสียง ...แม้ในฆานะ แม้ในกลิ่น ...

แม้ในชีวหา...แม้ในรส ...แม้ในกาย...แม้ในโสภฐัพพะ ...แม้ในมโน ...แม้ในธรรมารมณ

แม้ในมโนวิญญาณ...แม้ในมโนสัมผัส

ยอมเบื้อหนายแม่ในเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ที่เกิดขึ้นเพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจัยนั้น ฯ

เมื่อเบื้อหนายยอมคลายกำหนด เพราะคลายกำหนด จึงหลุดพ้น เมื่อหลุดพ้นแล้ว ย่อมมีญาณรู้ว่า หลุดพ้นแล้วและทราบชัดว่าชาติสิ้นแล้วพรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำได้ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี ฯ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระภาษิตนี้แล้ว จิตของท่านพระราหุลหลุดพ้นแล้วจากอาสวะทั้งหลาย เพราะไม่ถือมั่น และเทวดาหลายพันคนนั้นได้เกิดดวงตาเห็นธรรมอันปราศจากธุลีหมคมลทินว่า

สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา

สิ่งนั้นล้วนมีความดับไปเป็นธรรมดา ฯ

พระราหุลเถระบำเพ็ญเพียรโดยถือเอาการไม่นอนเป็นวัตร

ท่านพระราหุลถืออุตงควัตรทั้ง 13 ข้อ ตามที่ปรากฏในอรรถกถา เล่มที่ 47 ราชสุตตร ดังนี้

เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสอย่างนี้แล้ว ท่านพระราหุลทราบว่ พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสกะเราว่า เธออย่าได้กระทำความอยากในจิวรดังนี้ จึงได้สมาทานอุตงค์ 2 ข้อที่เกี่ยวกับ จิวร คือ ปังสุกฺกิกังคอุตงค์ 1 เฉจจิวริกังคอุตงค์ 1.

ท่านพระราหุลนั้นทราบว่ พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสกะเราว่า เธออย่าได้กระทำความอยากในบิณฑบาต จึงได้สมาทานอุตงค์ 5 ข้อที่เกี่ยวกับบิณฑบาตคือ ปิณฑปาติกังคอุตงค์ 1 สปะทานจาริกังคอุตงค์ 1 เอกาสนิกังคอุตงค์ 1 ปัตตปิณฑิกังคอุตงค์ 1 ขลุปัจจมาภคตติกังคอุตงค์ 1. ท่านพระราหุลนั้นทราบว่ พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสกะเราว่า เธออย่าได้ทำความอยากในเสนาสนะดังนี้ จึงได้สมาทานอุตงค์ 6 ข้อ ที่เกี่ยวข้องด้วยเสนาสนะคือ อารัญญิกังคอุตงค์ 1 อัพโภกาสิกังคอุตงค์ 1 รุกขมุลิกังคอุตงค์ 1 ยถาสันถคตติกังคอุตงค์ 1 โสสานิกังคอุตงค์ 1 เนลัชชิกังคอุตงค์ 1

ท่านพระราหุลนั้นทราบว่พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสกะเราว่า เธออย่าได้กระทำความอยากในคิลาณปัจจัย จึงเป็นผู้สันโดษแล้วด้วยความสันโดษ 3 ในปัจจัยทั้งปวงคือ ยถาลาภสันโดษ ยถาผลสันโดษ ยถาสารูปสันโดษเป็นผู้มีปกติรับคำสอนด้วยความเคารพ เหมือนกุลบุตรที่ว่าง่าย

ในอรรถกถาเล่มที่ 14 กล่าวว่ พระราหุลเถระท่านเป็นผู้ถืออุตงควัตรในข้อ ถือการนั่งเป็นวัตร โดยไม่เอนกายลงนอนเลยเป็นเวลา 12 ปี

ทรงแต่งตั้งพระราหุลเป็นเอตทัคคะผู้เลิศของภิกษุทั้งหลายผู้ใคร่การศึกษา

ความเป็นผู้ใคร่ในการศึกษาของพระราหุลนั้น นอกจากความหมายว่ท่านเป็นผู้ประสงค์และยินดีในการเรียนรู้อย่างยิ่งแล้ว ยังหมายความรวมไปถึงอ่อนน้อมเชื่อฟังและเคารพในคำสั่งคำสอนของพระเถระทั้งหลายเป็นอย่างยิ่งอีกด้วย ดังเช่นเรื่องดังต่อไปนี้

ในเรื่องความยินดีประสงคในการเรียนรู้นั้น มีเรื่องเล่าว่า เมื่อพระศพของเราทรงให้ ราชกุมารบรรพชาแล้ว พระราหุลนั้น ลูกขึ้นแต่เช้าตรู่ เขามีอกบทรายขึ้นกล่าวว่ วันนี้เราพึง ได้โอวาท ได้การดักเตือน มากมีประมาณเท่าเม็ดทรายนี้จากพระศพ และอุปฐัมภ์อาจารย์ ทั้งหลาย เกิดการสนทนากันในท่ามกลางสงฆ์ว่า “ราหุลสามเณร ทนต่อพระโอวาทหนอ เป็น ไอรสที่คู่ควรแก่พระชนก” พระศาสดาทรงทราบวาระจิตแห่งภิกษุทั้งหลาย ทรงพระดำริว่ เมื่อ เราไปสู่ที่ประชุมของภิกษุเหล่านั้นแล้ว ธรรมเทศนาอย่างหนึ่งจักบังเกิด และคุณของราหุลจัก ปรากฏ จึงเสด็จไปประทับนั่งเหนือพุทธอาสน์ ตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเขอนั่งประชุมสนทนากัน ด้วยเรื่องอะไรหนอ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า ข้าแต่พระผู้มีพระ ภาด เจ้า พวกข้าพระองค์สนทนากันถึงความว่ราหุลสามเณรเป็น ผู้อดทนต่อโอวาทพระเจ้าข้า พระศาสดาเพื่อทรงแสดงถึงคุณของราหุลสามเณร จึงทรงตรัสว่ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ราหุลเป็น ผู้ใคร่ต่อการศึกษา ในบัดนี้เท่านั้นหามิได้ แม้ในกาลก่อน แม้ บังเกิดในกำเนิดเดียวระจฉาน ก็เป็น ผู้ใคร่ต่อการศึกษาเหมือนกัน แล้วทรงนำน้าอดิตินิทานเรื่องมคชาดก มาแสดงต่อเหล่าภิกษุนี้.

ในเรื่องการเคารพต่ออัยคำของพระเถระนั้น มีเรื่องเล่าว่ ครึ่งหนึ่ง ภิกษุทั้งหลายเห็น สามเณรราหุลกำลังมาแต่ไกล เพื่อต้องการจะทดลองท่านสามเณรราหุลนั้น จึงทิ้งกำไม้กวาด หรือภาชนะสำหรับทิ้งขยะไว้ เมื่อท่านราหุลนั้นมาถึง จึงกล่าวว่ ใครทิ้งสิ่งนี้ ไว้อย่างนี้ ภิกษุอีก พวกหนึ่งจะกล่าวอย่างนี้ว่ ท่านผู้เจริญ ! ท่านราหุลเที่ยวมาในบริเวณนี้ ชะรอยเขอวางทิ้งไว้ กระทบ แต่ท่านราหุลนั้นด้วยความเคารพในคำของพระภิกษุจึงไม่กล่าวว่ ท่านผู้เจริญ ผมไม่รู้ เรื่องนี้ กลับเก็บว่สิ่งนั้นไว้ในที่ที่ควร แล้วขอขมาว่ ท่านผู้เจริญ ขอท่านทั้งหลาย จงอดโทษแก่ กระทบ แล้วจึงไป และในเรื่องที่ท่านสามเณรราหุลต้องเข้าไปอาศัยนอนในเวจกุฎีของพระบรม ศาสดา เนื่องเพราะเหล่าภิกษุไม่ยอมให้ท่านอาศัยอยู่ในที่พักของท่าน ด้วยเกรงต่อสิกขาบท ท่านราหุลเป็นผู้เคารพต่อโอวาทของภิกษุอย่างนี้ ท่านจึงเข้าไปอยู่ในเวจกุฎี นั้น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเมื่อจะทรงตั้งพระราหุลไว้ในเอตทัคคะ จึงทรงตั้งให้เป็นผู้เลิศในการศึกษา ว่ ดูก่อนภิกษุทั้งหลายบรรดาภิกษุสาวกของเราผู้ใคร่ต่อการศึกษา ราหุลเป็นผู้เลิศของภิกษุ เหล่านี้.

พระราหุลเถระปรินิพพาน

ไม่มีรายละเอียดว่ ท่านปรินิพพานอย่างไร ทราบเพียงว่ ท่านปรินิพพานก่อนพระอัคร์สาวกทั้ง สอง และก่อนพระพุทธเจ้า โดยการทูลลาพระพุทธเจ้าไปนิพพานที่สวรรคคัลชันดาวดึงส์.

2. ศิลบารมี

2.1 ความเป็นมาของศิลปบารมี

หากอุปมาวิถีนักรสร้างบารมีเป็นดังวิถีนแห่งสงครามที่ต้องสู้รบกับอธรรม เช่นนั้น ศิลบารมีก็เปรียบได้กับ “ทัฬโยธาธิการ” นิสัยต่าง ๆ ในหมวดหมู่ของศิลปบารมี จึงเปรียบเหมือน ขุนศึกทั้งหลายที่มีหน้าที่ตระเตรียมแนวป้องกันข้าศึก สร้างกำแพงคูคลอง หอรบ เป็นต้น เพื่อมิ ให้ข้าศึกบุกโจมตีเข้ามาภายใน ทัฬนี้จึงเป็นสัญลักษณ์แห่งความปลอดภัยของกองทัพ, บาปคือ

ข้าศึก และศีลเปรียบเสมือนเครื่องป้องกันบาป ศีลบารมีเป็นเครื่องบ่มนิสัยไม่ผิด รักดี หวงแหน ความดี กลัวบาป ไม่ชะล่าใจในบาปว่า ไม่ส่งผล รังเกียจความสกปรกในจิตใจ มียอมให้บาปเข้ามาในตน กลัวเบือนบาปเป็นที่ยิ่งรักระเบียบวินัยและความสงบสุขของหมู่คณะ ไม่ชอบ กระทบกระถัง ไม่เกเรดูร้าย รักธรรมวินัย ยิ่งกว่าชีวิตตน แม้จะต้องกลั่นใจตายก็ไม่ตามใจกิเลส ให้ผิดศีล ชนิดยอมตายไม่ยอมชั่วเด็ดขาด

ผู้มีศีลบารมีจะไม่ต้องตายจากความดี ไม่ต้องเสวยทุกข์ในอบายภูมิ อันมีสัตว์ นรกและ สัตว์เดรัจฉาน เป็นต้น ทำให้มั่นใจในการรบกับกิเลส ไม่ต้องพ่ายแพ้กิเลส อดอาจในทุก สถาน ทั้งยังได้อิทธิยาศัยรู้จักข่มใจ ทำให้หมู่คณะงดงามอยู่เป็นสุข ไปอยู่ที่ไหนที่นั้นก็สงบสุข คิด ตัวไปข้ามชาติ เมื่อเกิดใหม่จะได้กายมนุษย์ที่แข็งแกร่ง ทนทานต่อการสร้างบารมี อายุการใช้ งานยืนยาว จิตใจไม่โผล่ต่ำ ไม่ทำตนให้มัวหมอง ศีลทำให้ใจผ่องแผ้ว สมาธิตั้งมั่นได้ดี เพราะ สามารถควบคุมกายและวาจาได้ จึงทำให้ควบคุมใจได้ดี หากเอาดีทางกายและวาจายังมิได้ ก็ ยากที่จะเอาดีทางใจได้ การทำหน้าที่กัลยาณมิตร เป็นการเพิ่มพูนศีลบารมีได้อย่างดี เพราะ ต้องข่มใจมิให้โกรธ รักษากาย วาจา ใจให้ดีอย่างอุกฤษฏ์ ชนิดยอมตายไม่ยอมชั่ว จนกว่าจะ ช่วยคนให้พ้นทุกข์ได้สำเร็จ

ศีลบารมี อปทานกล่าวเพียงว่าให้ครบถ้วน พุทธวงศ์เพิ่มเติมว่า ต้องรักษาศีล ให้เคร่งครัดตลอดเวลา และพร้อมที่จะสละชีวิต เพื่อรักษาศีลของตนให้บริสุทธิ์ เหมือนจามรี ยอมตายเพื่อรักษาขนหาง แสดงอุทิศตนของการยึดถือคุณธรรมที่ประณีต พร้อมทั้งจะสละสิ่ง ที่ หนายบ คือกาย เพื่อรักษาส่วนละเอียดคือศีลไว้ ศีลในที่นี้ไม่ได้หมายถึงเบญจศีลท่านระบุไว้ว่า เป็นศีลในภูมิ 4 ซึ่งในอรรถกถาอธิบายว่า ได้แก่จาคูปาริสุทธิศีล

จริยาปิฎก

ในคัมภีร์จริยาปิฎกมีความคิดเรื่องบารมี เป็นพุทธทศธรรม คือมีธรรม 10 อย่าง ซึ่งนำไปสู่การถึงพระโพธิญาณและเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต บารมีแต่ละอย่างแบ่งออกเป็น 3 ชั้น คือ บารมี อุปบารมีและปรมาัตถบารมี รวมกันมี 30 บารมี

เนื่องจากเรื่องบารมีในจริยาปิฎก เป็นพื้นฐานความคิดของเรื่องบารมีในสมัน หลังจึงสมควรที่จะกล่าวถึงการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์และพระองค์โดยสังเขป เพื่อแสดง ให้เห็นลักษณะพิเศษเป็น 3 วรรค คือ อภิตติวรรค หัตถินาวรรค และยุทธัญชัยวรรค แต่ในที่นี้จะ กล่าวในหัตถินาวรรคซึ่งเกี่ยวข้องกับศีลบารมีดังต่อไปนี้

1. เรื่องของสีลวนาค พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นช้างมงคล เลี้ยงดูมารดา รักษาศีลอย่างครบถ้วน แม้มีกำลังมาก สามารถทำร้ายใครก็ได้ ก็ยอมให้ความดูช้างจับอย่าง ง่ายดาย มิได้ต่อสู้ ไม่แสดงความโกรธ เพราะไม่ต้องการให้ศีลขาด กล่าวคือ ถ้าโกรธก็จะทำ ร้ายความดู เป็นปาณาติบาต

2. เรื่องพญานาคชื่อ ภูริทัตต์ ซึ่งต้องการไปสวรรค์ จึงอธิษฐานรักษาศีลและอธิษฐานว่าจะไม่ทำร้ายผู้ใด แม้ว่าจะถูกทำร้าย เมื่อหมองูจับใส่ตะกั่ว บีบด้วยฝ่ามือก็อดทนไม่โกรธ ไม่ทำร้ายใคร ด้วยเกรงว่าศีลจะขาด เพราะกำลังบำเพ็ญศีลบารมี

3. เรื่องพญานาคชื่อ จัมเปยยกะ เป็นผู้รักษาศีล ยอมให้หมองูจับมาบังคับให้แสดงร้ายรำแก่มหาชน พญานาคก็อดทน ไม่ให้โกรธ แม้จะสามารถฟันพิษฆ่าหมองูได้เพราะเกรงจะขาดจากศีล

4. เรื่องปริพาชกชื่อ จูพโพธิ รักษาศีล ยอมให้พระราชานุครร่านางพราหมณ์ผู้เป็นภริยาเฝ้าไป แม้ว่าจะโกรธ ก็ยอมข่มความโกรธ แม้ใครทำร้ายนางพราหมณ์ก็จะไม่ทำลายศีล เพราะต้องการพระโพธิญาณ และสัพพัญญูญาณ

5. เรื่องของมหีสราษ พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพญากระบือ แม้ฝูงลิงจะถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะก็ไม่โกรธ ไม่ทำร้ายลิง เพราะถ้าโกรธลิง ศีลจะขาด

6. เรื่องพญาเนื้อชื่อ รุรุ เป็นผู้รักษาศีล ช่วยเหลือบุรุษผู้เป็นหนี้เขาให้รอดชีวิต แต่บุรุษนั้นกลับนำพระราชามาจับพญาเนื้อด้วยหวังทรัพย์ แม้บุรุษนั้นจะทรยศต่อคนและพระราชาก็จะประหารชีวิตเขาเสีย ก็ยังทูลขอพระราชาทานอภัยโทษให้ ถ้าหากจะทรงยิงให้ยิงตนแทน พญาเนื้อเป็นผู้รักษาศีล เพราะปรารถนาโพธิญาณ

7. เรื่องของชฎิลชื่อ มาตังคะ ซึ่งเป็นผู้ถือศีล ถูกพราหมณ์ผู้หนึ่งบริภาษแข่งให้ตีระแตก ที่จริงมาตังคะชฎิลมีอำนาจที่จะทำร้ายพราหมณ์ให้กลายเป็นเถ้าถ่านได้ก็มีได้ทำ ยิ่งกว่านั้น พราหมณ์จะต้องได้รับผลกรรมของการบริภาษ คือตนเองจะต้องตีระแตกตาย แต่มาตังคะก็ช่วยแก้ไขให้พ้นผลกรรม มาตังคะทำเช่นนี้ด้วยปรารถนาพระโพธิญาณ

8. เรื่องของเทพบุตรชื่อ ธรรมะ หรือธรรมวาทิเทพบุตร ซึ่งคอยชักชวนชนทั้งหลายให้สมาทานกุศลกรรมบถ หลีกเลี่ยงการวิวาทอธรรมวาทิเทพบุตร หลีกทางให้เพราะต้องการรักษาศีล ระวังความโกรธเคืองที่จะทำร้ายอธรรมวาทิเทพบุตร ระวังจิตได้แล้ว อธรรมเทพบุตรถูกชرد์สูบเอง

9. เรื่องของพระราชาทรงพระนามว่า ชัยกิต ผู้ประกอบด้วยศีลคุณพระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นโอรส ทรงพระนามว่า อลินัสตตกุมาร พระเจ้าชัยกิต ถูกพระยาปริสสารทจับเพื่อจะกินเป็นอาหาร พระโพธิสัตว์จะตกแดงกายเหน็บอาวูชด้วยหวังจะชุให้พระยาปริสสารทสะดุ้งกลัว แต่เกรงว่าจะทำให้ศีลของพระองค์เศร้าหมอง จึงใช้เมตตาจิตต่อพระยาปริสสารทและกล่าวเสนอคนให้พระยาปริสสารทและกล่าวเสนอคนให้พระยาปริสสารทกินแทนที่พระบิดา เมื่อพระยาปริสสารทได้ฟังกลับใจจึงออกบวช

10. เรื่องพญานาคชื่อ สังขปาละ ถูกนายพรานจับเอาไปฆ่ากิน พรานรุมตีแทงด้วยหอกที่จุมูก หาง กระตุกสั้นหลัง แล้วเอาหัวยร้อยหาบไป พญานาคมีฤทธิ์มากสามารถแม้อยมหาสมุทร ป่า ภูเขา ให้ใหม่ได้ด้วยลมหายใจของตน แต่ก็มีได้โกรธเคืองพรานเหล่านั้น

เพราะรักษาอุโบสถศีล ตั้งใจบำเพ็ญศีลบารมี ในที่สุดพญานาคต้องตายอย่างทรมาน นับเป็นการรักษาศีลชั้นยอมสละชีวิต

ตอนสุดท้ายเป็นนิคมณฑล รวมจริยาที่มีในวรรค ยกย่องจริยาของสังขपाल นาคราชาว่าเป็นศีลบารมีอย่างยิ่ง

ข้อสังเกตในวรรคนี้คือ

1. ในวรรคมีอยู่ 10 จริยา มี 3 จริยาที่กล่าวถึงศีลบารมี คือเรื่องที่ 1, 2 และ 10 เรื่องที่ 1 และ 2 เป็นเรื่องของการปรารถนาที่จะบำเพ็ญศีลบารมี เรื่องที่ 10 เป็นที่มีศีลบารมีอยู่ แล้ว มี 1 จริยาที่ไม่พูดถึงศีลบารมี แต่พูดถึงความต้องการสัพพัญญุตญาณและพระโพธิญาณ คือเรื่องที่ 4 6 7 นอกจากนั้นเป็นการรักษาอารมณโกธธ เกรงว่าศีลจะขาด

2. ศีลที่กล่าวถึงในที่นี้มุ่งในเรื่องปาณาติบาต หรือการทำร้ายทางกายเป็นใหญ่ และยกย่องการรักษาศีลด้วยชีวิต ทำให้พิจารณาได้ว่า ศีล น่าจะแปลว่า ความปกติ การไม่ละเมิดศีล คือไม่ปล่อยกาย วาจา ให้กำเริบจากปกติ กล่าวได้ว่าเป็นลักษณะของการถือพรตอย่างหนึ่ง

อีกประการหนึ่ง สังเกตว่า แทบทุกเรื่องจะแสดงความคิดว่า การรักษาศีล สำคัญกว่าการรักษาชีวิต ในเรื่องที่ 6 นอกจากจะแสดงถึงการอดทนไม่ต่อสู้ทำร้ายผู้ใดแล้ว ยังมีเนื้อหาพิเศษกว่าอีก 5 เรื่องข้างต้น คือนอกจากจะรักษาศีลส่วนตนแล้ว ยังป้องกันชีวิตของผู้อื่นด้วย แม้นตนเองจะเสียชีวิตก็ตาม

ศีลบารมีในชาดกนี้เป็นเรื่อง que แสดงให้เห็นว่าการรักษาศีล หรือบำเพ็ญศีล บารมีคือการระงับใจไม่ให้เกิดความโกรธเพื่อจะไม่ให้ไปทำร้ายผู้ใดไม่เบียดเบียนผู้ใด ถึงแม้ว่า เขาจะทำร้ายตนเองด้วยวิธีการต่าง ๆ นานาก็ตาม และบางครั้งก็จะกล่าวถึงศีลอุโบสถ(ศีล 8) เป็นศีลที่รักษาช่วงเวลาหนึ่งที่นิยมกันขึ้น 14 คำ 15 คำ แต่ช่วงที่รักษานั้นจะไม่ยอมให้ศีล ขาดหมายถึงไม่ยอมให้เกิดความโกรธ หรือเกิดความเจ็บปวดรวดร้าวอย่างไรก็ไม่ยอมที่จะทำ ร้ายผู้อื่นลับคืนเรียกได้ว่าพยายามข่มความโกรธไว้ไม่แสดงออกทางกาย วาจา นี่เป็นลักษณะ ของการรักษาศีลหรือบำเพ็ญศีลบารมีที่มาในชาดก

2.2 ความหมายของศีลบารมีศีลบารมี หมายถึง การรักษาใจไม่ให้โกรธ ไม่ว่าจะร่างกาย จะเป็นอะไรก็ช่าง หรือหรือรักษาใจไม่ให้ใช้กาย วาจาเพื่อไปทำกรรมอันหยาบ ได้แก่ การฆ่า การเบียดเบียนผู้อื่นหรือสัตว์อื่น เป็นผลให้เกิดความเมตตา กรุณาและมีความสุข ความเจริญ ศีลบารมีจะเป็นศีลบารมีได้เพราะเจตนาละเว้นตั้งแต่ต้นจนตลอดชีวิต ด้วยองค์ธรรมอัน ประกอบด้วย ทาน ศีล เนกขัมมะ สัจจะ อธิษฐาน ขันติ วิริยะ ปัญญา เมตตา และอุเบกขา

2.3 ความสำคัญและอานิสงส์ของศีลบารมี

บารมีทั้ง 10 ทศน์ ถ้าขาดไปบารมีใด บารมีหนึ่ง พระพุทธเจ้าก็คงไม่สามารถตรัสรู้ได้โดยเฉพาะศีลบารมี ถือเป็นบารมีที่เป็นหลักแห่งบารมีทั้งหลายให้เต็มบริบูรณ์ และยังเป็นแม่บทหรือมารดาแห่งธรรมทั้งหลาย ดังเช่น เบญจธรรม ก็สงฆ์เพราะเหตุเข้ากับเบญจศีล เป็นต้น

ชีวิตเป็นของมีค่าหาประมาณไม่ได้ดังนั้นสิ่งที่มีค่าควรแก่การรักษาชีวิต คือศีล ศีลมีอานิสงส์เป็นอันมาก เช่น ทำให้เป็นที่รักเป็นที่เคารพของคนทั้งหลายอยู่ในสังคมอย่างสงบสุข ไม่ก่อเวรก่อภัยต่อผู้ใด ทำให้เป็นคนสง่างาม มีผิวงพรรณม่งใส แดกสว่างโดยสรุป อานิสงส์ของศีลมี 3 อย่าง ดังคำพระบาลีบอกอานิสงส์ของศีลว่า

1. สีเลน สุขตี ยนติ บุคคลจะไปสู่สุคติได้ก็เพราะศีล
2. สีเลน โภคสมุปทา บุคคลจะได้โภคทรัพย์สมบัติได้ก็เพราะศีล
3. สีเลน นิพพุตี ยนติ บุคคลจะดับทุกข์ ความเดือดร้อนจนเข้าถึงสูนิพพานได้ก็

เพราะศีล

2.4 องค์ประกอบของศีลบารมี

เงื่อนไขในการขาดจากศีล ศีลแต่ละข้อหรือแต่ละประเภท ที่เรามีเจตนารักษาแล้วจะขาดได้ก็ต่อเมื่อเราละเมิดครบองค์ของศีลข้อนั้นๆ เช่น ระบุไว้ว่าศีลข้อที่ 1 (ปาณาช) จะขาดก็ต้องละเมิดให้ครบทั้ง 5 องค์ ถ้าละเมิดไม่ครบองค์ 5 ศีลก็ไม่ขาด เป็นแต่ศีลทะลุต่างพร้อยหรือเตรัหมองเท่านั้น ศีลแต่ละข้อจะขาดได้ ก็อยู่ที่เรา “จงใจ” หรือ “เจตนา” ล่วง ถ้าล่วงเพราะไม่เจตนาก็ไม่ขาดและไม่ต่างพร้อยด้วย

2.5 ระดับของศีลบารมี

ศีลบารมี 3 ชั้น คือ ศีลบารมี ศีลอุปบารมี ศีลปรมัตถบารมี

ศีลบารมี ได้แก่ ศีลที่บำเพ็ญ ด้วยรักศียิ่งกว่าบุคคลที่รักและทรัพย์สิน ดังภาษิตว่า “ผู้รักษาศีลพึงรักศีล เคารพในศีล เหมือนนกค้อยตีวิดรักษาไข่ เหมือนจามรีรักษาขนหาง เหมือนมารดารักษาลูกที่รัก หรือเหมือนคนคาบอดข้างหนึ่งรักษานัยน์ตาอีกข้างหนึ่งที่เหลืออยู่”

ศีลอุปบารมี ได้แก่ศีลที่บำเพ็ญ ด้วยรักษาศียิ่งกว่าอวัยวะร่างกายของตน ดังคำของจัมเปยยกนาคว่า “ร่างกายของเราจงแตกกระจายกระจายอยู่ในที่นี้ เหมือนกลบที่เขาไปรยกระจายกระจายอยู่ก็ตามที่ เราจะไม่ทำลายศีล”

ศีลปรมัตถบารมี ได้แก่ศีลที่บำเพ็ญด้วยรักศียิ่งกว่าชีวิตของตน ดังคำของภุริทัตว่า “ความสละชีวิตของตนน่ายิ่งกว่าหญ้าในเรา ความสละเมิดศีลสำหรับเราเหมือนเหล็กแผ่นดิน” และดังภาษิตว่า “นรชนพึงสละทรัพย์เพราะเหตุแห่งอวัยวะเมื่อจะรักษาชีวิตพึงสละอวัยวะ ระลึกถึงธรรมพึงสละทุกอย่าง ทั้งอวัยวะ ทรัพย์และแม้ชีวิต”

2.6 วิธีการรักษาศีลบารมี

จากการศึกษาชาดกแต่ละเรื่อง พอจะกล่าวได้ว่า บุคคลผู้ปรารถนาจะเกิดเป็นอะไรก็ได้แต่ ไม่ว่าจะเกิดเป็นนาค เทพ เทวา แม้แต่มนุษย์ ต้องบำเพ็ญอุโบสถศีล คือการรักษาศีลในวัน 8 ค่ำ 15 ค่ำ ด้วยการตั้งเจตนาละเว้นไม่ทำบาปทั้งปวงทั้งห้า หรือแปดข้อที่พระพุทธองค์บัญญัติไว้

3. ชาดกศีลบารมี

คำว่า "ชาดก" แปลตามรูปศัพท์ว่า เรื่องที่เกิดแล้ว เรื่องที่เกิดมาแล้วนั้นอาจไม่จำเป็นว่า "เกิดขึ้นเมื่อไหร่ เกิดในสมัยไหน" แต่มักเป็นเรื่องที่คนมักมาตีความเอาว่า "เกิดในอดีตชาติ" และเป็นอดีตชาติของพระพุทธเจ้า

3.1 พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นวานร

การบำเพ็ญบารมีในอดีตชาติของพระพุทธเจ้า ตอน ศีลบารมี

ครั้งหนึ่งพระโพธิสัตว์เกิดเป็นวานร มีรูปร่างใหญ่โต มีกำลังวังชามาก มีฝูงวานรเป็นบริวาร อาศัยอยู่ในป่าหิมพานต์ มีต้นมะม่วงใหญ่ต้นหนึ่งตั้งอยู่ริมแม่น้ำคงคา กิ่งแถบหนึ่งยื่นไปในแม่น้ำ มีผลตก รสหวานอร่อยมาก วานรโพธิสัตว์และบริวารพากันไปกินมะม่วงนี้เป็นประจำ เพื่อป้องกันอันตราย พญาวานรจึงสั่งให้วานรบริวาร ปลิดผลแถบริมแม่น้ำให้หมด แต่บังเอิญหลงเหลืออยู่ เมื่อมะม่วงผลนั้นสุกหล่นลงแม่น้ำ น้ำก็พาไปติดคางชาย พระเจ้าพาราณสีซึ่งเสด็จสวนน้ำในแม่น้ำคงคา พบมะม่วงลูกนั้น จึงเก็บให้ห้องเครื่องปอกถวาย ทรงเสวยแล้วพอพระทัยในรสอันหอมหวานของมะม่วงนั้น วานรโพธิสัตว์กับบริวารหากินอยู่บนต้นมะม่วงนั้นเห็นมหาดเล็กจัดมะม่วงมาถวายตลอดเวลา ตอนกลางคืน พระเจ้าพาราณสีรับสั่งว่า พรุ่งนี้จงไปหาเนื้อลิงมา เราจะกินกับมะม่วง วานรโพธิสัตว์ได้ยินดังนั้น เห็นว่ากำลังจะมีภัยมาถึงตัวและบริวารของตนแน่แล้ว วานรโพธิสัตว์จึงขึ้นไปจนสุดยอดปลายกิ่งแถบที่ยื่นไปในแม่น้ำ สำรวมใจกระโดดสุดแรง ก็ถึงฝั่งตรงข้ามได้ ถึงคิงแถววัลย์ยาว 100 วาเท่ากับควมกว้างของแม่น้ำเอาปลายแถววัลย์ข้างหนึ่งผูกกับเอวตนไว้ ได้ออกไปที่ปลายกิ่งแล้วกระโดดกลับไปที่ดินมะม่วง พอเกาะกิ่งมะม่วงไว้ได้ แถววัลย์นั้นสั้นเล็กน้อยจึงไม่สามารถปล่อยมือได้ จึงต้องเกาะอยู่อย่างนั้นเอาสาคิวแทนแถววัลย์ที่ไม่พอนั้น แล้วให้บริวารลิงข้ามผ่านคนไปยังฝั่งตรงข้าม ฝูงลิงบริวารทั้งหมดทำความเคารพ แล้วก็ไต่แถววัลย์นั้น แต่มีลิงอันธพาลตัวหนึ่งไม่พอใจพระโพธิสัตว์ที่สอนไม่ให้ทำความชั่ว แต่ถึงตัวนั้นกลับไม่ชอบ ไม่พอใจ เพราะสันดานอันธพาล เป็นโอกาสจึงกระโจนเต็มแรงตรงหัวโพธิสัตว์ แต่ไม่เป็นอันตรายอย่างใด เมื่อฝูงลิงบริวารข้ามไปหมดแล้ว วานรโพธิสัตว์ก็อ่อนแรงเกาะอยู่เฉย ฝ่ายพระเจ้าพาราณสีทอดพระเนตรเห็นพฤติกรรมนั้นโดยตลอด โปรดให้มหาดเล็กขึ้นไปนำลิงพระโพธิสัตว์มาชำระร่างกายจนสะอาด ให้อาหารพอมีกำลังแล้วโปรดให้นำมาเผ่า แล้วทรงตรัสถามว่า เจ้าเป็นผู้มีกำลังวังชามากมาย ทำไมไม่หนีเอาตัว

รอด ช้ำยังทำตนให้เป็นสะพานให้บริวารได้ข้ามไปโดยสวัสดิ์ท่านเป็นอะไรกับวานรเหล่านั้น พระโพธิสัตว์กราบทูลเชิงถวายโอวาท แก่พระเจ้าพาราณสีว่า ขอเดชะ พระองค์ผู้เป็นจอมนรินทร์ ข้าพุทธเจ้าเป็นนายเขา เป็นหัวหน้าเขา ปกครองเขา เมื่อฝูงวานรเป็นทุกข์เป็นร้อนอยู่ กลัวพระองค์จะทรงทำอันตรายข้าพระพุทธเจ้าจึงต้องทำอย่างที่พระองค์ทรงทอดพระเนตรเห็นเพื่อให้พวกเขาพ้นภัย ข้าพระพุทธเจ้าแม้จะถูกจองจำหรือถูกประหารชีวิตก็ยินดีรับโดยไม่เดือดร้อนแต่อย่างใด เพราะพวกเขาเหล่านั้นยอมยกข้าพระพุทธเจ้าเป็นหัวหน้าเขา เป็นนายฝูง ก็หวังว่าข้าพระพุทธเจ้าจะช่วยบำบัดทุกข์ บำรุงสุข ให้พวกเขาโดยทั่วหน้ากัน เหมือนอย่างพระองค์นี้แหละ พระองค์เป็นราชามหากษัตริย์ผู้ทรงปรีชาสามารถ พระองค์ก็ต้องช่วยบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่พสกนิกรของพระองค์ ตลอดถึงสัตว์ราชพาหนะและทวยหาญทั้งหลาย หากพระองค์จะเสวยสุขเหนือความทุกข์ยากของพสกนิกร จะเป็นการสมควรหรือไม่? พระองค์ก็ต้องทรงช่วยบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่พสกนิกรทั่วหน้า เมื่อวานรโพธิสัตว์ถวายโอวาทดังนี้แล้ว ด้วยร่างกายบอบช้ำมากทนไม่ไหว ก็สิ้นชีวิตลงในขณะนั้นเอง พระเจ้ากรุงพาราณสีทรงสนพระทัยมาก โปรดให้จัดการฌาปนกิจศพวานรโพธิสัตว์ แล้วให้นำอัฐิบรรจุไว้ในเจดีย์ที่โปรดให้ทรงขึ้นในทางสี่แพร่ง จารึกข้อความคุณงามความดีของพระโพธิสัตว์เพื่อเป็นตัวอย่างอันดีงามของคนทั้งหลายต่อไป สิ้นดังกล่าวนั้น จัดเป็น ศิลบารมี

3.2 พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นกวีที่ตัดนาคราช

ชาดกเรื่องนี้แสดงถึงการบำเพ็ญศิลปะ คือการรำวงศิลปะ มีเรื่องเล่าว่า กวีที่ตัดนาคราชไปจำศีลอยู่ริมฝั่งแม่น้ำยมนา. ยอมอดทนให้หมองูจับไปทรมานต่าง ๆ ทั้ง ๆ ที่สามารถจะทำลายหมองูได้ด้วยฤทธิ์ มีใจตั้งมั่นต่อศีลของตน ในที่สุดก็ได้อิสรภาพ

เรื่องราวในชาดกโดยย่อ พระราชาพระองค์หนึ่ง พระนามว่า "พรหมทัต" ครองราชสมบัติอยู่ที่เมืองพาราณสี พระโอรสทรงดำรง ตำแหน่งอุปราช อยู่ต่อมาพระราชาทรงระแวงว่า พระโอรสจะคิดขบถ แย่งราชสมบัติ จึงมีโองการให้ พระโอรสออกไปอยู่ให้ไกลเสียจากเมือง จนกว่าพระราชา จะสิ้นพระชนม์จึงให้กลับมาบริหารราชสมบัติ พระโอรสก็ปฏิบัติ ตามบัญชา เสด็จไปบวชอยู่ที่บริเวณแม่น้ำชื่อว่า "ยมนา" มีนางนาคคนหนึ่งสามีตาย ต้องอยู่แต่เพียงลำพัง เกิดความว่าเหวจนไม่อาจทนอยู่ในนาคพิภพได้ จึงขึ้นมาจากน้ำ ท่องเที่ยวไปตามริมฝั่งมาจนถึงศาลาที่พักของพระราชบุตร นางนาคประสงค์จะลองใจดูว่า นักบวชผู้พำนักอยู่ในศาลานี้ จะเป็นผู้ที่บวชด้วยใจเลื่อมใสอย่างแท้จริงหรือไม่ จึงจัดประดับ ประดาที่นอนในศาลานั้นด้วยดอกไม้หอม และของทิพย์จากเมืองนาค ครั้นพระราชบุตรกลับมา เห็นที่นอนจัดงดงาม น่าสบายก็ยินดีประทับนอนด้วยความสุขสบายคลอเคลื่น รุ่งเช้าก็ออกจากศาลาไป นางนาคก็แอบดู พบว่าที่นอนมีรอยคนนอน จึงรู้ว่านักบวชผู้นี้มิได้บวชด้วยความศรัทธา เติมเปี่ยม ยังคงยินดีในของสวยงามตามวิสัยคนมีกิเลส จึงจัดเตรียมที่นอนไว้ดังเดิมอีก ในวันที่สาม พระราชบุตรมีความสงสัยว่าใครเป็นผู้จัด ที่นอนอันสวยงามไว้ จึงไม่เสด็จออกไปป่า แต่แอบดูอยู่บริเวณ ศาลานั้นเอง เมื่อ

นางนาคเข้ามาตักแต่งที่นอน พระราชบุตร จึงได้ถามนางว่า นางเป็นใครมาจากไหน นางนาคตอบว่า นางเป็นนาคชื่อมาณวิกา นางว่าเหว่ที่สามีตาย จึงออกมาท่องเที่ยวไป พระราชบุตรมีความยินดีจึงบอกแก่นางว่า หากนางพึงพอใจจะอยู่ที่นี้ พระราชบุตรก็จะอยู่ด้วยกับนาง นางนาคมาณวิกาก็ยินดี ทั้งสองจึงอยู่ด้วยกันฉันสามีภรรยา จนนางนาคประสูติโอรสองค์หนึ่ง ชื่อว่า "สาครพรมหัตต์" ต่อมาก็ประสูติพระธิดาชื่อว่า "สมุทราชา"

ครั้นเมื่อพระเจ้าพรมหัตต์สวรรคต บรรดาเสนาอำมาตย์ทั้งหลายไม่มีใครทราบบว่าพระราชบุตรประทับ อยู่ ณ ที่ใด บังเอิญพรานป่าผู้หนึ่งเข้ามาแจ้งข่าวว่า ตนได้เคยเที่ยวไปแถบแม่น้ำยมุนา และได้พบพระราชบุตรประทับอยู่บริเวณนั้นอำมาตย์ จึงได้จัดกระบวนไปเชิญเสด็จพระราชบุตรกลับมาครองเมือง พระราชบุตรทรงตามนางนาคมาณวิกาว่า จะไปอยู่ เมืองพาราณสีด้วยกันหรือไม่ นางนาคทูลว่า "วิสัยนาค นั้นโกรธง่ายและมีฤทธิ์ร้าย หากหม่อมฉันเข้าไปอยู่ในวัง แล้วมีผู้ใดทำให้โกรธ เพียงหม่อมฉัน ถลิ่งตามอง ผู้นั้นก็จะ มอดไหม้ไป พระองค์พาโอรสธิดากลับไปเกิด ส่วนหม่อมฉัน ขอทูลลากลับไปอยู่เมืองนาค ตามเดิม" พระราชบุตรจึงพา โอรสธิดากลับไปพาราณสีอภิเษกเป็นพระราช อยู่มานานหนึ่ง ขณะที่โอรสธิดาเล่นน้ำอยู่ในสระ เกิดตกใจกลัวเต่า ตัวหนึ่ง พระบิดาจึงให้คนจับเต่านั้นไป ทิ้งที่วังน้ำวนในแม่น้ำยมุนา เต่าจมนลงไปถึงเมืองนาค เมื่อถูกพวกนาคจับไว้ เต่าก็ออก อุบาย บอกแก่นาคว่า "เราเป็นทูตของพระราชพาราณสี พระองค์ ให้เรามาเผ้าท้าวชตวรรษ พระราชทานพระธิดาให้เป็นพระชายา ของท้าวชตวรรษ เมืองพาราณสีกับนาคพิภพจะได้เป็นไมตรีกัน" ท้าวชตวรรษทรงทราบก็ยินดี สั่งให้นาค 4 คนเป็นทูตนำบรรณาการไปถวายพระราชพาราณสีและขอรับตัว พระธิดามาเมืองนาค พระราชาทรงแปลกพระทัย จึงตรัสกับ นาคว่า "มนุษย์กับนาคนั้นต่างเผ่าพันธุ์กัน จะแต่งงานกัน นั้นย่อมเป็นไปได้ไม่ได้" เหล่านาคได้ฟังดังนั้น จึงกลับไปกราบทูลท้าวชตวรรษว่า พระราชาพาราณสีทรงคูหมิ่นว่า นาคเป็นเผ่าพันธุ์ ไม่คู่ควรกับพระธิดา ท้าวชตวรรษพิโรธ ครัสสั่งให้ฝูงนาค ขึ้นไปเมืองมนุษย์ไปเที่ยวแผ้วพางแสดง อหิทธิฤทธิ์อำนาจ ความที่ต่าง ๆ แต่มิให้ทำอันตรายชาวเมือง ชาวเมืองพากันเกรงกลัวนาคจนไม่เป็นอันทำมาหากิน

ในที่สุดพระราชาที่เจ้าพระทัยส่ง นางสมุทราชา ให้ไปเป็นชายา ท้าวชตวรรษ นางสมุทราชาไปอยู่เมืองนาคโดยไม่รู้ว่าเป็นเมืองนาค เพราะท้าวชตวรรษให้เหล่า บริวารแปลงกายเป็นมนุษย์ทั้งหมด นางอยู่นาคพิภพด้วยความสุขสบาย จนมีโอรส 4 องค์ ชื่อว่า สุทัตตะ ทัดตะ สุโกคะ และ อริฏฐะ อยู่มานานหนึ่ง อริฏฐะได้ฟังนาคเพื่อนเล่นบอกว่า พระมารดาของตนไม่ใช่คน จึงทดลองดูโดยเนรมิต กายกลับเป็นงู ขณะที่กำลังกินนมแม่อยู่ นางสมุทราชาเห็นลูก กลายเป็นงูก็ดกพระทัย ปัดอริฏฐะตกจากตัก เล็บของนาง ไปชวนเอานัยน์ตาอริฏฐะบอดไปข้างหนึ่ง ตั้งแต่ นั้นมา นางจึงรู้ว่าได้ลงมาอยู่เมืองนาค ครั้นเมื่อพระโอรสทั้ง 4 เติบโตขึ้น ท้าวชตวรรษก็ทรงแบ่งสมบัติ ให้ครอบครัวคนละเขต ทัดตะผู้เป็นโอรส องค์ที่สองนั้น มาเผ้าพระบิดามารดาอยู่เป็นประจำ ทัดตะเป็นผู้มีปัญญาเฉลียวฉลาดได้ช่วยพระบิดาแก้ไข ปัญหาต่าง ๆ อยู่เป็นนิตย์ แม้

ปัญหาที่เกิดขึ้นกับเทวดา หัตตะก็แก้ไขได้จึงได้รับการยกย่อง สรรเสริญว่า เป็นผู้ปรีชาสามารถ ได้รับขนานนามว่า ภูริทัตต์ คือ หัตตะผู้เรืองปัญญา ภูริทัตต์ได้เคยไปเห็นเทวโลก ว่าเป็นที่นารื่นรมย์จึงตั้งใจว่า จะรักษาอุโบสถศีลเพื่อจะได้ไปเกิดใน เทวโลก จึงทูลขออนุญาตพระบิดา ก็ได้รับอนุญาต แต่ท้าวชตรฐตั้งว่า มิให้ออกไปรักษาอุโบสถนอกเขตเมืองนาค เพราะอาจเป็นอันตราย

ครั้งเมื่อรักษาศีลอยู่ในเมืองนาค ภูริทัตต์ รำคาญว่าพวกฝูงนาคบริวาร ได้ห้อมล้อมปรนนิบัติเฉพาะในตอนเช้าเท่านั้น ตั้งแต่บัดนั้นมา ภูริทัตต์ก็ขึ้นไปรักษาอุโบสถศีลอยู่ที่จอมปลวก ใกล้ต้นไทรริมแม่น้ำยมุนา ภูริทัตต์ตั้งจิตอธิษฐานว่า แม้ผู้ใดจะต้องการหนัง เอ็น กระดูก เลือด เนื้อของคนก็จะยอมบริจาคให้ขอเพียงให้ได้รักษาศีลให้บริสุทธิ์

ครั้งนั้นมีนายพรานชื่อ เนสาท ออกเที่ยวล่าสัตว์ เผอิญได้ พบภูริทัตต์เข้า สอบถามรู้ว่าเป็นโอรสของ ราชาแห่งนาค ภูริทัตต์เห็นว่าเนสาทเป็นพรานมีใจบาปหยาบช้า อาจเป็นอันตรายแก่ตน จึงบอกแก่ พรานเนสาทว่า "เราจะพาท่าน กับลูกชาย ไปอยู่เมืองนาคของเรา ท่านทั้งสองจะมีความสุข สบายในเมืองนาคนั้น" พรานเนสาทลงไปอยู่เมืองนาค ได้ไม่นาน เกิดคิดถึงเมืองมนุษย์จึงปรารภกับภูริทัตต์ว่า "ข้าพเจ้าอยากจะกลับไปเยี่ยมญาติพี่น้อง แล้วจะออกบวช รักษาศีลอย่างท่านบ้าง" ภูริทัตต์รู้ด้วยปัญญาว่าพรานจะเป็นอันตรายแก่ตน แต่ก็ไม่ทราบจะทำอย่างไร จึงต้องพาพรานกลับไปเมืองมนุษย์ พรานพ่อลูกก็ออกล่าสัตว์ต่อไปตามเดิม มีพญาครุฑตนหนึ่งอาศัยอยู่บนต้นจิว ทางมหาสมุทรด้านใต้ วันหนึ่งขณะออกไปจับนาคมากิน นาคเอาหางพันกิ่งไทรที่อยู่ ท้ายศาลาพระฤๅษี จนต้นไทรถอนรากติดมาด้วย ครั้นครุฑ ฉีกท้องนาคกินมันเหลว แล้วทิ้งร่างนาคลงไป จึงเห็นว่า มีต้นไทรติดมาด้วย ครุฑรู้สึกว่าได้ทำผิด คือถอนเอาต้นไทรที่พระฤๅษี เคยอาศัยร่มเงา จึงแปลงกายเป็นหนุ่มน้อยไปตามพระฤๅษีว่า เมื่อต้นไทรถูกถอนเช่นนี้ กรรมจะตกอยู่กับใคร พระฤๅษีตอบว่า "ทั้งครุฑและนาคต่างก็ไม่มี เจตนาจะถอนต้นไทรนั้น กรรมจึงไม่มีแก่ผู้ใดทั้งสิ้น" ครุฑดีใจจึงบอกกับพระฤๅษีว่าตนคือครุฑ เมื่อพระฤๅษี ช่วยแก้ปัญหาให้ตนสบายใจขึ้นก็จะสอนมนต์ชื่อ อาลัมพายน์ อันเป็นมนต์สำหรับครุฑ ใช้จับนาคให้แก่พระฤๅษี

อยู่มาวันหนึ่ง มีพราหมณ์ซึ่งเป็นหนี้ชาวเมืองมากมาย จนคิดฆ่าตัวตาย จึงเข้าไปในป่า เผอิญได้พบพระฤๅษี จึงเปลี่ยนใจ อยู่ปรนนิบัติพระฤๅษีจนพระฤๅษีพอใจ สอนมนต์อาลัมพายน์ให้แก่พราหมณ์นั้น พราหมณ์เห็นทางจะเลี้ยงตนได้ จึงลาพระฤๅษีไป เดินสาธยายมนต์ไปด้วย นาคที่ขึ้นมาเล่นน้ำ ได้ยินมนต์ก็ตกใจ นึกว่าครุฑมา ก็พากันหนีลงน้ำไปหมด ลืมดวงแก้วสารพัดนึกเอาไว้บนฝั่ง พราหมณ์หยิบดวงแก้วนั้นไป ฝ่ายพรานเนสาทก็เที่ยวล่าสัตว์อยู่ เห็นพราหมณ์เดินถือ ดวงแก้วมา จำได้ว่าเหมือนดวงแก้วที่ภูริทัตต์ เคยให้ดู จึงออกปากขอ และบอกแก่พราหมณ์ว่า หากพราหมณ์ ต้องการอะไรก็จะหามาแลกเปลี่ยน พราหมณ์บอกว่า ต้องการ ภูที่อยู่ของนาค เพราะตนมีหนี้จับนาค พรานเนสาทจึงพา ไปบริเวณที่รู้ว่า ภูริทัตต์เคย

รักษาศีลอยู่ เพราะความโลภ อยากได้ดวงแก้ว โสมทนต์ผู้เป็นลูกชาย เกิดความละอายใจที่บิดาไม่เชื่อศรัทธา คิดทำร้ายมิตร คือภริยาคัตติ จึงหลบหนีไป ในระหว่างทาง เมื่อไปถึงที่ภริยาคัตติรักษาศีลอยู่ ภริยาคัตติลืมนึกขึ้นดูก็รู้ว่า พราหมณ์คิดทำร้ายตน แต่หากจะตอบโต้ ถ้าพราหมณ์เป็นอันตรายไป ศีลของตนก็จะขาด ภริยาคัตติปรารถนาจะรักษาศีล ให้บริสุทธิ์จึงหลับตาเสีย ขดกายแน่นิ่งไม่เคลื่อนไหว พราหมณ์ก็ร้ายมนต์อาถัมพายนน์ เข้าไปจับภริยาคัตติไว้กอด ตีระช้ำ ปากออกเขย่าให้สำรอกอาหารออกมา และทำร้าย จนภริยาคัตติเจ็บปวดแทบสิ้นชีวิต แต่ก็มีได้โต้ตอบ พราหมณ์จับ ภริยาคัตติใส่ยามดาชาย แล้วนำไปออกแสดงให้ประชาชนดูเพื่อหาเงิน พราหมณ์บังคับให้ภริยาคัตติแสดงฤทธิ์ต่างๆ ให้เนรมิตควัวให้ ใหญ่บ้าง เล็กบ้าง ให้ขด ให้คลาย ผ่าพังพาน ให้ทำสีกายเป็น สีต่างๆ พ่นไฟ พ่นควัน พ่นน้ำ ภริยาคัตติก็ยอมทุกอย่าง ชาวบ้าน ที่มาดูเวทนาสงสาร จึงให้ ข้าวของเงินทอง พราหมณ์ก็ยิ่งโลภ พาภริยาคัตติไปเที่ยวแสดง จนมาถึงเมือง

ขณะนั้นสมุทราชา ผิดสังเกดที่ภริยาคัตติหายไป ไม่มาเฝ้า จึงถามหา ในที่สุดก็ทราบว่ภริยาคัตติหายไป พี่น้องของภริยาคัตติ จึงทูลว่าจะออกติดตาม สุกตนะจะไปโลกมนุษย์ สุโกกะไปป่าหิมพานต์ อริฏฐะไปเทวโลก ส่วนนางอัจฉิมุข ผู้เป็นน้องสาวต่างแม่ของภริยาคัตติขอตามไปกับ สุกตนะพี่ชายใหญ่ด้วย เมื่อติดตามมาถึงเมืองพาราณสี สุกตนะก็ได้ข่าวว่ามีนาค ถูกจับมาแสดงให้คนดู จึงตามไปจนถึงบริเวณที่แสดง ภริยาคัตติเห็นพี่ชาย จึงเลื้อยเข้าไปหาขบหัวร้องไห้อยู่ที่เท้า ของสุกตนะแล้วจึงเลื้อยกลับไปเข้าที่ขัง ของตนตามเดิม พราหมณ์จึงบอกกับสุกตนะว่า "ท่านไม่ต้องกลัว ถึงนาคจะกัดท่านไม่ช้าก็จะหาย" สุกตนะตอบว่า "เราไม่กลัวดอก นาคนี้ไม่มีพิษ ถึงกัดก็ไม่อันตราย" พราหมณ์เห็นว่าสุกตนะ ดูหมิ่นว่าตน เอานาคไม่มีพิษมาแสดง จึงเกิดการโต้เถียงกันขึ้น สุกตนะจึงทำว่า "เขียดน้อยของเรานั้นยังมีพิษมากกว่า นาคของท่านเสียอีก จะเอามาลองฤทธิ์กันดูก็ได้" พราหมณ์ กล่าวว่าจะให้สู้กัน ก็ต้องมีเดิมพันจึงจะสมควร สุกตนะจึง ทูลขอพระราชพาพาราณสีให้เป็นผู้ประกันให้ตน โดยกล่าวว่า พระราชาจะได้ทอดพระเนตรการต่อสู้ระหว่างนาคกับเขียด เป็นการตอบแทน พระราชาก็ทรงยอมตกลงประกันให้แก่ สุกตนะ สุกตนะเรียก นางอัจฉิมุข ออกมาจากมวยผมให้ค้ายพิษ ลงบนฝ่ามือ 3 หยด แล้วทูลว่า "พิษของเขียดน้อยนี้แรงนัก เพราะนางเป็นธิดาท้าวธตรฐ ราชานแห่งนาค หากพิษนี้หยดลงบนพื้นดิน พิษพันธุ้ไม่จะตายหมด หากโยนขึ้นไปในอากาศ ฝนจะไม่ตกไป 7 ปี ถ้าหยดลงในน้ำ สัตว์น้ำจะตายหมด" พระราชาไม่ทราบจะทำอย่างไรดี สุกตนะจึงทูลขอให้ ขุดบ่อ 3 บ่อบ่อแรกใส่ยาพิษ บ่อที่สองใส่โคลมัย บ่อที่สามใส่ยาทิพย์ แล้วจึงหยดพิษลงในบ่อแรก ก็เกิดวันลูกจนเป็นเปลวไฟ ลามไปติดบ่อที่สองและสาม จนกระทั่งยาทิพย์ไหม้หมด ไฟจึงดับ พราหมณ์ด้ร้าย ซึ่งยืนอยู่ข้างบ่อ ถูกไอพิษจนผิวหนังลอก กลายเป็นขี้เริ่่น ต่างไปทั้งตัว จึงร้องขึ้นว่า "ข้าพเจ้ากลัวแล้ว ข้าพเจ้าจะ ปล่อนนาคนั้นให้เป็นอิสระ" ภริยาคัตติได้ยินดังนั้น ก็เลื้อยออกมาจากที่ขัง เนรมิตกาย เป็นมนุษย์ พระราชาจึงตรัสถามความเป็นมา ภริยาคัตติจึงตอบว่า "ข้าพเจ้าและพี่น้องเป็นโอรสธิดาของท้าวธตรฐราชานแห่งนาคกับ นางสมุทราชา ข้าพเจ้ายอมถูกจับมา ยอมให้พราหมณ์

ทำร้ายจน บอบช้ำ เพราะปรารถนาจะรักษาศีล บัดนี้ข้าพเจ้าเป็น อีสระแล้ว จึงขอลากลับไป เมืองนาคตามเดิม" พระราชาทรงดีพระทัยเพราะทราบว่ภุริทัตต์เป็นโอรสของ นางสมุทรรชาน้องสาวของพระองค์ที่บิดายกให้แก่ราชานาคไป จึงเล่าให้ภุริทัตต์และพี่น้องทราบว่า เมื่อนางสมุทรรชานี้ไปสู เมืองนาคแล้ว พระบิดาก็เสียพระทัย จึงสละราชสมบัติ ออกบวช พระองค์จึงได้ครองเมืองพาราณสีต่อมา พระราชาประสงค์จะให้ นางสมุทรรชานี้และบรรดาโอรสได้ไปเฝ้าพระบิดา จะได้ทรงดีพระทัย สุกตนะทูลพระราชาว่า "ข้าพเจ้าจะ กลับไปทูลให้พระมารดาทราบ ขอให้พระองค์ ไปรออยู่ที่อาศรมของพระอัยกาเถิด ข้าพเจ้าจะพา พระมารดาและพี่น้องตามไปภายหลัง" ทางฝ่ายพราหมณ์เนสาท ผู้ทำร้ายภุริทัตต์เพราะหวังดวงแก้ว สารพัดนึก เมื่อตอนที่พราหมณ์โยนดวงแก้วให้ นั้น รับไม่ทัน ดวงแก้วจึงตกลงบนพื้นและแทรกขรณีกลับไปสูเมืองนาค พราหมณ์เนสาทจึงสูญเสียดวงแก้ว สูญเสียลูกชาย และเสียไมตรี กับภุริทัตต์ เทียวขัดเซพเนจรไป

ครั้นได้ข่าวว่าพราหมณ์ผู้จับ นาคกลายเป็น โรคเรื้อนเพราะพิษนาค ก็ตกใจกลัว ปรารถนาจะล้างบาป จึงไปยังริมน้ำยมุนา ประกาศว่า "ข้าพเจ้าได้ ทำร้ายมิตร คือ ภุริทัตต์ ข้าพเจ้าปรารถนาจะล้างบาป" พราหมณ์กล่าวประกาศอยู่ หลายครั้ง เผอิญขณะนั้น สุกตนะกำลังเที่ยวตามหาภุริทัตต์อยู่ ได้ยินเข้าจึงโกรธแค้น เอาหางพันขาพราหมณ์ ลากลงน้ำให้จมน้ำ ลากขึ้นมาบนดินไม่ให้ถึงตาย ทำอยู่เช่นนั้นหลายครั้ง พราหมณ์จึงร้องถามว่า "นี่ตัวอะไรกัน ทำไมมาทำร้าย เราอยู่เช่นนี้ ทรมานเราเล่นทำไม" สุกตนะตอบว่าตนเป็นลูกราชานาค พราหมณ์จึงรู้ว่าเป็นน้องภุริทัตต์ ก็อ้อนวอนขอให้ปล่อยและกล่าวแก่สุกตนะว่า "ท่านรู้หรือไม่ เราเป็นพราหมณ์ ท่านไม่ควรฆ่าพราหมณ์ เพราะพราหมณ์เป็นผู้บูชาไฟ เป็นผู้ทรงเวทย์ และเลี้ยงชีพด้วยการขอ ท่านไม่ควรทำร้ายเรา" สุกตนะไม่ทราบจะตัดสินใจอย่างไร จึงพาพราหมณ์ลงไปเมืองนาค คิดจะไปขอร้องความเห็นจากพี่น้อง เมื่อไปถึงประตูเมืองนาค ก็พบอริฏฐะนั่งรออยู่ อริฏฐะนั้นเป็นผู้เลื่อมใสพราหมณ์ ครั้นรู้ว่าพี่ชายจับพราหมณ์มา จึงกล่าวสรรเสริญคุณของพราหมณ์ สรรเสริญความยิ่งใหญ่แห่งพรหม และกล่าวว่าพราหมณ์เป็นบุคคล ที่ไม่สมควรจะถูกฆ่า ไม่ว่าด้วยเหตุผลใดๆ การฆ่าพราหมณ์ซึ่ง เป็นผู้บูชาไฟนั้นจะทำให้เกิดความเสียหายใหญ่หลวง สุกตนะกำลังลังเลใจ ไม่ทราบจะทำอย่างไร พอติภุริทัตต์กลับมาถึง ได้ยินคำของอริฏฐะจึงคิดว่า อริฏฐะ นั้นเป็นผู้เลื่อมใสพราหมณ์ และการบูชาขัยัญของพราหมณ์ จำเป็นที่จะต้องกล่าววาจาหักล้าง มิให้ผู้ใด คล้อยตามในทางที่ผิด ภุริทัตต์จึงกล่าวชี้แจงแสดง ความเป็นจริง และในที่สุดได้กล่าวว่า "การบูชาไฟนั้น หาได้เป็น การบูชาสูงสุดไม่ หากเป็นเช่นนั้น คนเผ่าถ่าน คนเผ่าศพ ก็สมควรจะ ได้รับยกย่องว่าเป็นผู้บูชา ไฟยิ่งกว่าพราหมณ์ หากการบูชาไฟเป็นสูงสุด การเผาบ้านเมืองก็องได้บุญสูงสุด แต่หาเป็นเช่นนั้นไม่ หากการบูชาขัยัญจะเป็นบุญสูงสุดจริง พราหมณ์ก็น่าจะเผาตนเองถวายเป็นเครื่องบูชา แต่พราหมณ์กลับ บูชาด้วยชีวิตของผู้อื่น เหตุใดจึงไม่เผาตนเองเล่า"

อริฏฐะกล่าวว่า พรหมเป็นผู้ทรงคุณยิ่งใหญ่ เป็นผู้สร้างโลก ภุริทัตต์ตอบว่า "หากพรหม

สร้างโลกจริง โฉนจึงสร้างให้โลกมีความทุกข์ ทำไมไม่สร้างให้โลกมีแต่ความสุข ทำไมพรหมไม่สร้างให้ทุกคนมีความเท่าเทียมกัน เหตุใดจึงแบ่งคนเป็น ชั้นวรรณะ คนที่อยู่ในวรรณะต่ำ เช่น ชูทร จะไม่มีโอกาสมีความสุขเท่าเทียมผู้อื่นได้เลย พรหมณ์ต่างหากที่พยายาม ยกย่องวรรณะของตนขึ้นสูง และเหยียดหยามผู้อื่นให้ต่ำกว่า โดยอ้างว่าพรหมณ์เป็นผู้รับใช้พรหม เช่นนี้จะถือว่าพรหมณ์ทรงคุณยิ่งใหญ่ได้อย่างไร” ฤทิทัตต์กล่าวว่าจากหักกลางอริฏฐะด้วยความเป็นจริงซึ่งอริฏฐะ ไม่อาจโต้เถียงได้ ในที่สุดฤทิทัตต์จึงสั่งให้ นำพรานเนสาทไปเสีย จากเมืองนาค แต่ไม่ให้ทำอันตรายอย่างใด จากนั้นฤทิทัตต์ก็พา พี่น้องและนางสมุทรรชาผู้เป็นมารดา กลับไปเมืองมนุษย์ เพื่อไป เฝ้าพระบิดา พระเชษฐาของนางที่รอคอยอยู่แล้ว เมื่อญาติพี่น้องทั้งหลายพากัน แยกย้ายกลับบ้านเมือง

ฤทิทัตต์ขอลูกที่ศาลากับพระอัยกา นำเพ็ญเพียร รักษาอุโบสถศีล ด้วยความสงบ ดังที่ได้เคยตั้งปณิธานไว้ว่า “ข้าพเจ้าจะมั่นคงในการ รักษาศีลให้บริสุทธิ์ จะไม่ให้ศีลต้องมัวหมอง ไม่ว่าจะต้องเผชิญความ ทุกข์ยากอย่างไร ข้าพเจ้าจะอดทน อดกลั้น ตั้งมั่นอยู่ ในศีลตลอดไป”

คติธรรม : บำเพ็ญศีลบารมี

ความโลภนั้นเป็นสิ่งชั่วร้ายเช่นเดียวกับการเนรคุณ แต่ความอดทนยอมประเสริฐยิ่งนักแล้ว เรื่องพญานาคชื่อฤทิทัตต์ ซึ่งต้องการไปสวรรค์ จึงอธิษฐานรักษาศีลและอธิษฐานว่าจะไม่ทำร้ายผู้ใดแม้ว่าจะถูกทำร้าย เมื่อหมองจับใส่ตะกร้า บีบด้วยฝ่ามือก็อดทนไม่โกรธ ไม่ทำร้ายใครด้วยเกรงว่าศีลจะขาด เพราะกำลังบำเพ็ญบารมี

4. หัวข้อธรรมที่สงเคราะห์เข้ากับศีลบารมี

4.1 เบญจศีล

เบญจศีล ศีล 5 เว้นฆ่าสัตว์ เว้นลักทรัพย์ เว้นประพฤตินิดในกาม เว้นพูดปด เว้นของเมา

เบญจธรรม ธรรม 5 ประการ ความดี 5 อย่างที่ควรประพฤติคู่กันไปกับการรักษาเบญจศีล ตามลำดับข้อ ดังนี้ เมตตาการุณา สัมมาอาชีวะ กามสังวร(สำรวมในกาม) สัจจะ สติสัมปชัญญะ

4.2 กุศลกรรมบถ

กุศลกรรมบถ 10 ทางแห่งกรรมดี ทางทำดี กรรมดีอันเป็นทางนำไปสู่สุคติมี 10 อย่าง ได้แก่ ก.กายกรรม 3 (ทางกาย)1. ปาณาติปาตาเวรมณี เว้นจากทำลายชีวิต 2. อทินนาทานาเวรมณี เว้นจากถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้ 3. กามเมสุมิจจาจาราเวรมณี เว้นจากประพฤตินิดในกาม ข.วจีกรรม 4 (ทางวาจา) ได้แก่ 4. มุสาวาทาเวรมณี เว้นจากพูดเท็จ 5. ปิสุณาวาจาเวรมณี เว้นจากพูดส่อเสียด 6. ผรุสยวาจาเวรมณี เว้นจากพูดคำหยาบ 7. สัมผัปปลาปาเวรมณี เว้น

จากพูดเพื่อเจ้า ค. มโนกรรม 3 (ทางใจ) 8.อนภิชณา ไม่โลภคอยจ้องอยากได้ของเขา 9. อพยาบาท ไม่คิดร้ายเบียดเบียนเขา 10. สัมมาทิฏฐิ เห็นชอบตามคลองธรรม

4.3 ไตรสิกขา

ไตรสิกขา สิกขาสาม ข้อปฏิบัติที่ต้องศึกษา 3 อย่าง คือ 1.อิทธิศีลสิกขา หมายถึงสิกขา คือศีลอันยิ่ง 2. อธิจิตตสิกขา หมายถึง สิกขา คือจิตอันยิ่ง 3. อธิปัญญาสิกขา หมายถึง สิกขา คือ ปัญญาอันยิ่ง เรียกกันง่าย ๆ ว่า ศีล สมาธิ ปัญญา

4.4 มรรคมืองค์ 8

มรรคมืองค์ 8 ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ เรียกเต็มว่า "อริยอัฏฐังคิกมรรค" ได้แก่ 1. สัมมาทิฏฐิ เห็นชอบ 2. สัมมาสังกัปปะ คำริชอบ 3. สัมมาวาจา เจรจาชอบ 4. สัมมากัมมันตะ ทำการชอบ 5. สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ 6. สัมมาวายามะ เพียรชอบ 7. สัมมาสติ ระลึกชอบ 8. สัมมาสมาธิ ตั้งจิตมั่นชอบ

5. การบำเพ็ญศีลบารมี

การบำเพ็ญศีล

เรามีได้ฝึกเจริญภาวนาเพื่อให้ผู้โดยยกย่อง แต่เพื่อมีส่วนร่วมสร้างสรรค์สันติสุขในโลก เราพากเพียรปฏิบัติตามพระธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและน้อมรับการอบรมชี้แนะจากครูบาอาจารย์ผู้ควรแก่การบูชา ด้วยหวังว่าเราสามารถจะเข้าถึงพุทธภาวะแห่งความบริสุทธิ์อันสูงสุดนี้แล้ว เราย่อมสามารถสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้อื่นและช่วยให้ผู้อื่นได้รับประโยชน์จากพระธรรมหรือความจริงอันสูงสุดนี้ได้

พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า อาจสรุปได้เป็นสามส่วน คือ ศีล สมาธิ และปัญญาเรากล่าวถึงศีลก่อน เพราะศีลเป็นพื้นฐานของสมาธิและปัญญา ความสำคัญของศีลนี้ไม่อาจกล่าวให้มากเกินไปได้เลย หากปราศจากศีลแล้ว บุคคลจะไม่ควรแก่การประพฤติปฏิบัติธรรมอื่นใดต่อไป สำหรับขรรษาสนั้น ศีลเบื้องต้นที่ควรรักษา คือ ศีลห้า ได้แก่ การละเว้นจากการทำลายชีวิตของผู้อื่นหรือสัตว์อื่น ละเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้มอบให้มาเป็นของตน ละเว้นจากการประพฤตินอกใจในกาม ละเว้นจากการกล่าวเท็จ และละเว้นจากการบริโภคสิ่งมีนเมา การรักษาศีล ดังกล่าวนี้จะช่วยเสริมสร้างความบริสุทธิ์เบื้องต้นซึ่งช่วยให้เกิดความก้าวหน้าในหนทางแห่งการปฏิบัติธรรมได้โดยง่าย

สำนึกเบื้องต้นแห่งความเป็นมนุษย์

ศีลมิใช่ข้อบัญญัติที่พระพุทธองค์ทรงประทานให้และมีได้จำกัดอยู่แต่ในพุทธศาสนาเท่านั้น อันที่จริงศีลมีรากฐานมาจากสำนึกเบื้องต้นแห่งความเป็นมนุษย์ ยกตัวอย่างเช่น สมมุติว่าเราเกิดอารมณ์โกรธและต้องการทำร้ายผู้อื่น หากเราลองเอาใจเขามาใส่ใจเราและ

พิจารณาสิ่งที่เราอยากจะทำอย่างชัดเจน เราจะตอบได้ทันทีว่า “เราไม่ต้องการให้คนอื่นทำ เช่นนั้นกับเรา การทำร้ายคนอื่นเป็นสิ่งที่โหดร้ายและไม่ยุติธรรม” หากเรารู้สึกเช่นนี้กับสิ่งที่เรา คิดอยากจะทำ ก็เชื่อได้ว่าการกระทำนั้นไม่ดีงาม หากพิจารณาในแง่นี้อาจมองได้ว่าการรักษา ศิล คือ การแสดงออกถึงสำนักแห่งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับชีวิตอื่นๆ เราต่างรู้ว่าเรารู้สึก อย่างไรเมื่อถูกทำร้ายและด้วยความเมตตาและเกื้อกูลต่อผู้อื่น เราจึงตั้งใจจะหลีกเลี่ยงการทำ ร้ายผู้อื่น เราควรยึดมั่นในการกล่าวแต่สิ่งที่เป็นความจริงและหลีกเลี่ยงคำพูดที่ประทุษร้าย หลอกลวงและกล่าวโทษผู้อื่น เมื่อเราฝึกฝนที่จะหลีกเลี่ยงคำพูดและการกระทำที่เป็นไปด้วยความ โกรธภาวะจิตที่หยาบกระด้างและไม่หมัดจดงมงมนี้อาจจะค่อยๆ หดไป หรืออย่างน้อย ก็อาจจะอ่อนกำลังลงหรือเกิดขึ้นน้อยลง แน่نون ความโกรธมิใช่เหตุผลเดียวที่ทำให้เราทำร้าย ผู้อื่น ความโลภก็อาจทำให้เราหยิบฉวยสิ่งของใดๆ โดยผิดกฎหมาย หรือผิดศีลธรรมได้ หรือ ความปรารถนาทางกามสุขอาจทำให้เราเอาใจไปผูกพันเกี่ยวเกาะกับคู่ของบุคคลอื่น หากเรา พิจารณาว่า เราอาจทำให้ผู้อื่นเจ็บปวดได้มากเพียงไรแล้ว เราย่อมจะพยายามข่มใจไม่ให้ตกเป็น ทาสของกามตัณหานั้น แม้บริโภคเป็นจำนวนน้อย สิ่งเสพย์ติดมีนเมาก็อาจทำให้เราระมัดระวัง ตัวน้อยลง และประพฤติผิดทำนองคลองธรรมเพราะถูกครอบงำด้วยความโกรธและความโลภได้ ง่ายขึ้น บางคน กล่าวว่าการใช้ยาที่มีสารเสพติดหรือเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ไม่น่าจะเป็นเรื่อง ที่เลวร้ายมากนักตรงกันข้าม การบริโภคสิ่งเหล่านี้มีอันตรายมาก เพราะอาจทำให้คนที่มีความตั้งใจ ดี กลายเป็นคนหลงลืมไร้สติได้ สิ่งเสพย์ติดและของมีนเมานั้นไม่ต่างจากผู้สมรู้ร่วมคิดในการก่อ อาชญากรรมซึ่งเปิดประตู สู่ปัญหามากประการ เริ่มตั้งแต่การพูดเพื่อเจ้อไปจนถึงการแสดง อารมณ์รุนแรง หรือความประมาทที่อาจนำไปสู่การสูญเสียชีวิตของตนเองและผู้อื่น การเว้นจาก การบริโภคสิ่งเสพย์ติดมีนเมาก็เป็นทางหนึ่งที่จะปกป้องมิให้ติดข้องอื่นต่างพร้อยด้วย ผู้ที่มี ศรัทธาทุ่มเทต้องการรักษาศีลมากขึ้น หากเป็นฆราวาสอาจรักษาศีลแปดและศีลสิบ แม้ชรัรักษา ศีลสิบ และพระภิกษุรักษาศีล 227 ข้อ ขัลดเกล้าความประพฤติระหว่างเข้าอบรมวิปัสสนา กรรมฐาน

ในช่วงที่เข้าอบรมวิปัสสนากรรมฐาน การเปลี่ยนพฤติกรรมในการดำเนินชีวิต บางอย่างจะเป็นประโยชน์และช่วยส่งเสริมการประพฤติปฏิบัติยิ่งๆ ขึ้น ควรเว้นจากการพูด และควรประพฤติพรหมจรรย์ นอกจากนี้ควรรับประทานอาหารที่ไม่หนักท้องเพื่อป้องกันความ โง่งวงและลดความอยากอาหารหรือความต้องการทางผัสสะอื่นๆ พระพุทธองค์ทรงแนะนำให้ อดอาหารนับจากเวลาเที่ยงไปจนถึงเช้าวันใหม่ หรือหากจะเป็นการยากเกินไปก็ควรรับประทาน เล็กน้อยในช่วงบ่าย ในช่วงที่ปฏิบัติอยู่เราอาจพบวาระธรรมนั้นเลอเลิศกว่าสททางโลกทั้ง ปวงความสะอาดเป็นปัจจัยอีกประการหนึ่งที่สนับสนุนการพัฒนาของปัญญาญาณ เราควร อาบน้ำ ดัดเล็บและผมให้เรียบร้อยและรักษาสุขอนามัยด้านการขับถ่ายให้เป็นปกติดี เหล่านี้คือ การรักษาความสะอาดภายในร่างกาย ภายนอกนั้นเสื้อผ้าและห้องนอนควรรักษาให้สะอาดเป็น

ระเบียบเรียบร้อย การระมัดระวังดังกล่าวจะช่วยให้จิตใจแจ่มใสและเบาสบาย แน่หนอนว่าเราไม่ควรรักษาความสะอาดเรียบร้อยมากเกินไปจนถึงกับหมกมุ่นกับความสะอาดนั้น ในการอบรมกรรมฐาน การตกแต่งร่างกายด้วยเครื่องประดับ เครื่องสำอาง ของหอม และการกระทำอะไรที่จะใช้เวลานานเพื่อบำรุงความงามเป็นสิ่งที่ไม่สมควร อันที่จริงแล้ว ในโลกนี้ไม่มีเครื่องประดับอันใดที่จะงดงามไปกว่าความประพฤติอันบริสุทธิ์หมดจด ไม่มีที่ฟังที่ยิ่งใหญ่อันใด และไม่มีสิ่งใดที่จะเป็นบาทฐานให้ปัญญาญาณเจริญออกมาได้เทียบเท่ากับศีล ศีลก่อให้เกิดความงามที่มีได้ฉาบทาเพียงภายนอก แต่เป็นความงดงามจากใจที่สะท้อนให้เห็นได้ในตัวบุคคล เครื่องประดับนี้เหมาะสมกับทุกเพศ ทุกวัย ในทุกสถานะและทุกฤดูกาล ดังนั้นจึงโปรดรักษาความบริสุทธิ์หมดจดแห่งความประพฤติของท่านไว้ให้รุ่งเรืองต่อเนื่องอยู่เสมออย่างไรก็ตาม แม้ว่าเราจะขัดเกลาคำพูดและการกระทำเป็นอันมากแล้วก็ตาม ศีลก็ยังไม่เพียงพอที่จะอบรมจิตใจให้สงบเย็น จำเป็นต้องหาวิธีที่จะทำให้จิตใจของเรามีวุฒิภาวะสูงขึ้นเพื่อให้เราเข้าใจและรู้แจ้งความจริงของชีวิต วิธีนั้นก็ได้แก่การภาวนา

แผนการจัดการเรียนรู้หลักสูตรรายวิชาพระพุทธศาสนาเรื่องศีลบารมี

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1

กลุ่มสาระพระพุทธศาสนา	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง พุทธประวัติและพุทธสาวก	เวลา 3 ชั่วโมง
เรื่อง ประวัติพระพุทธเจ้า	เวลา 1 ชั่วโมง

สาระที่ 1: ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส 1.1 รู้ และเข้าใจพุทธประวัติ พุทธสาวก ความสำคัญพระพุทธเจ้า หลักธรรมของพระพุทธศาสนา มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

สาระสำคัญ

พระพุทธเจ้าเป็นโอรสของกษัตริย์ ที่มีความสุขและความสบายทุกอย่าง แต่พระองค์ได้เสด็จออกมาหาแนวทางของการดับทุกข์ และยังทรงสั่งสอนให้ชาวโลกได้รู้จักดับทุกข์ด้วย

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง(ตัวชี้วัด)

1. รู้ เข้าใจและเล่าประวัติของพระพุทธเจ้าได้
2. มีความศรัทธาในพระพุทธเจ้า

สาระการเรียนรู้

ชาติภูมิของพระพุทธเจ้า

พระพุทธเจ้าเป็นศาสดาของศาสนาพุทธ พระพุทธเจ้ามีความหมายว่า ท่านผู้ตรัสรู้ ศาสนาพุทธได้เกิดขึ้นเมื่อก่อนพุทธศักราช 80 ปี ในประเทศอินเดีย พระราชบิดาของพระองค์คือ พระเจ้าสุทโธทนะในราชวงศ์ศากยะ ผู้ครองแคว้นสักกะ กับพระนางสิริมหามายาพระราชธิดา ในราชวงศ์โกติยะแห่งกรุงเทวทหะ ซึ่งปัจจุบันอยู่ในประเทศเนปาล

กระบวนการเรียนรู้

บทนำ บูชาพระรัตนตรัย อาราธนาศีล กล่าวสิกขาบท แผ่เมตตา นั่งสมาธิ เจริญปัญญา

1. นักเรียนดูภาพ พระพุทธรูป แล้วร่วมกันอภิปรายว่า พระพุทธรูปแทนใคร มีประวัติความเป็นมาอย่างไร ให้นักเรียนอาสาตอบหลาย ๆ

2. ครูเล่าพุทธประวัติให้นักเรียนฟัง (ใบความรู้ ภาคผนวก) ช่วงต้นที่ยังเป็นเจ้าชาย สิทธัตถะจะออกบวช

2. ครูแจกกระดาษเปล่าให้นักเรียนและถามนักเรียนว่า ถ้านักเรียนเป็นเจ้าของชาย สิทธิฉัตรนักเรียนจะแก้ไขปัญหาได้อย่างไร ให้นิเวศนนักเรียนประมาณ 5 นาที หลังจากนั้นให้นักเรียนส่งกระดาษแก่ครู และครูอ่านการแก้ปัญหาของนักเรียนแต่ละคนให้นักเรียนทั้งชั้นฟัง

3. ครูเล่าเรื่องราวของพระพุทธเจ้า(โศภิตามรู้) ส่วนที่เหลือให้นักเรียนฟังต่อ

4. ให้นักเรียนทำใบงานประโยชน์ของการบวชของเจ้าชายสิทธฉัตร และถ้าไม่บวช เจ้าชายสิทธฉัตรจะเป็นอะไร ให้นิเวศนนักเรียน 10 นาที

5. นักเรียนทำใบงานและส่งครู ครูหรือนักเรียนอ่านให้เพื่อนในห้องฟัง

6. ครูและนักเรียนช่วยกันสรุป พุทธประวัติ และประโยชน์ของการบวชของเจ้าชาย สิทธฉัตร และครูสรุปเน้นให้นักเรียนฟังว่า การเรียนรู้อุทธประวัติทำให้เรามีศรัทธาใน พระพุทธเจ้าซึ่งเป็นศาสดาของพุทธศาสนามากขึ้น

7. ครูแจกแบบบันทึกการเรียนรายบุคคลให้นักเรียน เพื่อประเมินผลกิจกรรม (อยู่ใน ภาคผนวก)

8. นักเรียนตอบคำถาม

กระบวนการวัดผลประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมรายบุคคล
2. การนำเสนอผลงาน
3. ทดสอบความรู้

เครื่องมือ

1. แบบประเมินพฤติกรรมรายบุคคล
2. แบบประเมินการนำเสนอผลงาน
3. แบบทดสอบ

เกณฑ์การประเมิน

1. สังเกตพฤติกรรมรายบุคคล ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80
2. การนำเสนอผลงาน ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80
3. ตรวจสอบทดสอบถูกต้องร้อยละ 80

สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

1. รูปภาพพระพุทธรูป
2. โศภิตามรู้
3. ใบงาน

ใบความรู้

1. พุทธประวัติ (ย่อ)

1. ประสูติ

- พระพุทธเจ้ามีพระนามเดิมว่า "สิทธัตถะ" เป็นพระราชโอรสของพระเจ้าสุทโธทนะ กษัตริย์ผู้ครองกรุงกบิลพัสดุ์ แคว้นสักกะ ซึ่งปัจจุบันตั้งอยู่ทางภาคใต้ของประเทศเนปาล พระราชมารดาทรงพระนามว่า "พระนางสิริมหามายา" ซึ่งเป็นพระราชธิดาของกษัตริย์ราชสกุลโกถิยวงศ์แห่งกรุงเทวทหะ แคว้นโกถิยะ

- เจ้าชายสิทธัตถะประสูติเมื่อ 80 ปีก่อนพุทธศักราช ที่สวนลุมพินีวัน ณ ได้ต้นสาละ นั้น ซึ่งอยู่ระหว่างพรมแดนกรุงกบิลพัสดุ์และกรุงเทวทหะ (ปัจจุบันคือ ต.รุมมินเด ประเทศเนปาล) ได้มีพราหมณ์ทั้ง 8 ได้ทำนายว่า เจ้าชายสิทธัตถะมีลักษณะเป็นมหาบุรุษ คือ ถ้าดำรงตนในมรรวาสจะได้เป็นจักรพรรดิ ถ้าออกบวชจะได้เป็นศาสดาเอกของโลก แต่โกณฑัญญะพราหมณ์ผู้อายุน้อยที่สุดในจำนวนนั้น ยืนยันหนักแน่นว่า พระราชกุมารสิทธัตถะจะเสด็จออกบวชและจะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าแน่นอน

- วันที่ที่ประสูติ ทรงดำเนินด้วยพระบาท 7 ก้าว มีดอกบัวผุดรองรับ ทรงเปล่งพระวาจาว่า "เราเป็นเลิศที่สุดในโลก ประเสริฐที่สุดในโลก การเกิดครั้งนี้เป็นครั้งสุดท้ายของเรา"

- หลังประสูติได้ 7 วัน พระนางสิริมหามายาสิ้นพระชนม์ จึงทรงอยู่ในความดูแลของพระนางปชาบดีโคตมี ซึ่งเป็นพระกนิษฐาของพระนางสิริมหามายา

- ศึกษาเล่าเรียนจนจบระดับสูงของการศึกษาทางโลกในสมัยนั้น คือ ศิลปศาสตร์ถึง 18 ศาสตร์ ในสำนักกรูวิศวามิตร

- พระบิดาไม่ประสงค์จะให้เจ้าชายสิทธัตถะเป็นศาสดาเอก จึงพยายามให้สิทธัตถะพบแต่ความสุขทางโลก เช่น สร้างปราสาท 3 ถุฑู และเมื่ออายุ 16 ปี ได้ให้เจ้าชายสิทธัตถะอภิเษกกับนางพิมพาหรือยโสธรา ผู้เป็นพระธิดาของพระเจ้ากรุงเทวทหะซึ่งเป็นพระญาติฝ่ายพระมารดา

- เมื่อมีพระชนมายุ 29 ปี พระนางพิมพาก็ประสูติ ราชูล (ปวง)

2. ตรัสรู้

เสด็จออกผนวช

เมื่อทอดพระเนตรเห็นคนแก่ คนเจ็บ คนตาย และสมณคามลำดับ จึงทรงคิดว่าชีวิตของทุกคนต้องตกอยู่ในสภาพเช่นนั้น ไม่มีใครหลีกเลี่ยงได้ จึงเกิดแนวความคิดว่า

-ชรรวมดาในโลกนี้มีของคู่กันอยู่ เช่น มีร้อนก็ต้องมีเย็น , มีทุกข์คือ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ก็ต้องมีที่สุดทุกข์ คือ ไม่เกิด ไม่แก่ ไม่เจ็บ ไม่ตาย

- ทรงเห็นความสุขทางโลกเป็นเพียงมายา ความสุขในภพคุณเป็นความสุขจอมปลอม เป็นเพียงภาพมายาที่ ชวนให้หลงว่าเป็นความสุขเท่านั้น ในความจริงแล้วไม่มีความสุข ไม่มี ความเพลิดเพลินใดที่ไม่มีความสุขใจเฝื่อน

- วิธีทางที่จะพ้นจากความทุกข์ของชีวิตเช่นนี้ได้ หนทางหลุดพ้นจากวัฏสงสาร จะต้อง สละเพศผู้ครองเรือนเป็นสมณะ

- สิ่งที่ทรงพบเห็นเรียกว่า "เทวทูต (ทูตสวรรค์)" จึงตัดสินพระทัยทรงออกผนวช ใน วันที่พระราหุลประสูติเล็กน้อย พระองค์ทรงมีกัณฐะออกผนวช มีนายฉันทะตามเสด็จ โดยมุ่ง ตรงไปที่แม่น้ำอนามานที่ ทรงตัดพระเกศา และเปลี่ยนเครื่องทรงเป็นผ้ากาสาวพัตร์ (ผ้าย้อม ด้วยรสผาดแห่งต้นไม้) ทรงเปลื้องเครื่องทรงมอบให้นายฉันทะนำกลับพระนคร การออกบวช ครั้งนี้เรียกว่า การเสด็จออกมหาภิเนษกรรม (การเสด็จออกเพื่อคุณอันยิ่งใหญ่)

- หลังจากทรงผนวชแล้ว จึงทรงมุ่งไปที่แม่น้ำคยา แคว้นมคธ เพื่อค้นคว้าทดลองใน สำนักอาหารดาบส กาลามโคตร และอุทกดาบส รามบุตร เมื่อเรียนจบทั้งสองสำนัก (บรรลุนาน ชั้นที่แปด) ก็ทรงเห็นว่าไม่ใช่ทางพ้นทุกข์ตามที่มุ่งหวังไว้

- จากนั้นจึงเสด็จไปที่แม่น้ำเนรัญชรา ในตำบลอุรุเวลาเสนานิคม (ปัจจุบันนี้สถานที่นี้ เรียกว่า ดงคศิริ) เมื่อป่าใหญ่ทฤกริรียา โดยขบพันด้วยพัน กลั่นหายใจและอดอาหาร หลังจาก ทดลองมา 6 ปี ก็ยังไม่พบทางพ้นทุกข์ จึงทรงเลิกบำเพ็ญทฤกริรียา หันมาบำรุงพระวรกายโดย ปกติตามพระราชดำริว่า "เหมือนสายพินควรถะซึ่งพอดีจึงจะได้เสียงที่ไพเราะ" ซึ่งพระอินทร์ได้ เสด็จลงมาติดพินถวาย พินสายหนึ่งขึงไว้ตึงเกินไป พอถูกดีดก็ขาดออกจากกัน จึงพิจารณา เห็นทางสายกลางว่า เป็นหนทางที่จะนำไปสู่พระโพธิญาณได้

- ระหว่างที่ทรงบำเพ็ญทฤกริรียา ปญฺจุวคคิย (โกญจัญญะ วัปปะ ภัททิยะ มหานามะ อัสสชิ) มาคอยปรนนิบัติพระองค์โดยหวังว่าจะทรงบรรลุธรรมวิเศษ เมื่อพระองค์เลิกบำเพ็ญ ทฤกริรียา ปญฺจุวคคิยจึงหมดศรัทธา พวกกันไปอยู่ที่ป่าอิสิปตนมฤตทายวัน เมืองพาราณสี (ต.สารนาถ)

ขณะมีพระชนมายุได้ 35 พรรษา ในวันที่พระองค์ตรัสรู้ นางสุชาดาได้ถวายข้าว มธุปายาส(หุงด้วยนม) ได้คืนโหร เมื่อเสวยเสร็จแล้วทรงลอยถาดทองในแม่น้ำเนรัญชรา ทรง อธิษฐานเสี่ยงพระบารมีว่า .."ถ้าอาตมาจะได้ตรัสแก่พระปรมาภิเชกสัมโพธิญาณแล้ว ขอให้ถาด นี้จงลอยทวนกระแสน้ำขึ้นไป " ถาดทองนั้นลอยทวนกระแสน้ำขึ้นไป ๑ เส้น แล้วก็จมลงตรง นาคภพพิมานแห่งพญาภานาคราช พระองค์ทรงโสมนัสและแนพระทัยว่าจะได้ตรัสรู้ เป็นพระ สัพพัญญูสัมพุทธเจ้า โดยหาความสงสัยมิได้

- ในเวลาเย็นโสดกียะให้ถวายหญ้าคา 8 กำมือ ปูลาดเป็นอาสนะ ณ โคนต้นโพธิ์ ตำบลอุรุเวลาเสนานิคม ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา (ปัจจุบันคือ ต.พุทธคยา ประเทศอินเดีย)

- ทรงตั้งพระทัยแน่วแน่ว่าจะบรรลุโพธิญาณ ประทับหันพระพักตร์ไปทางทิศ ตะวันออก

- ทรงบรรลุอุปมาทั้ง 4 ชั้น แล้วใช้สติปัญญาพิจารณาจนเกิดความรู้แจ้ง คือ

1.) เวลาปฐมยาม ทรงได้ปุพเพนิวาสานุสติญาณ คือ ความรู้เป็นเหตุให้ระลึกชาติได้

2.) เวลามัชฌิมยาม ทรงได้จุตูปปาตญาณ(ทิพยจักขุญาณ)คือรู้เรื่องเกิด-ตายของ สัตว์ทั้งหลายว่า เป็นไปตามกรรมที่ตนกระทำไว้

3.) เวลาปัจฉิมยาม ทรงได้ อาสวักขยญาณ คือ ความรู้ที่ทำให้สิ้นอาสวะหรือกิเลส หมายถึง ตรัสรู้อริยสัจ 4

- อาสวักขยญาณ ที่ทรงได้ทำให้ทรงพิจารณาถึงขั้นที่ 5 เรียกว่า ปฏิจจนมุขปาถ อัน เป็นต้นทางให้เขาถึงอริยสัจ 4

- เมื่อพระองค์ทรงรู้แจ้งเห็นจริงแล้ว จึงละอุปาทานและตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

3. ปรีนิพพาน

ปัจฉิมโอวาท

- ก่อนปรีนิพพาน 3 เดือน ทรงปลงอายุสังขาร

- ก่อนปรีนิพพาน 1 วัน นายจุนทะถวายสุกรมัททวะ (หม้ออ่อน) เมื่อพระองค์เสวย แล้วประชวรพระอาานนทโกธ พุทธองค์จึงตรัสว่า "บิณฑบาตที่มีอาานิสงส์ที่สุด มี 2 ประการ คือ เมื่อตถาคต (พุทธองค์) เสวยบิณฑบาตแล้วตรัสรู้ ,และปรีนิพพาน"

- ก่อนปรีนิพพานทรงกล่าวพุทธโอวาทว่า

1.) การบูชาพุทธองค์อย่างแท้จริง คือ การปฏิบัติธรรมให้สมควรแก่ธรรม

2.) พุทธศาสนิกชนที่ต้องการเฝ้าพระองค์ควรไปที่ "สังเวชนียสถาน"

3.) การวางตัวของภิกษุต่อสตรี ต้องคุมสติอย่าแปรปรวนตามราคะตัณหา

4.) พระบรมสารีริกธาตุเป็นเรื่องของภษัตริย์ (มัลลภษัตริย์) มีใช้กิจของสงฆ์

5.) ความพลัดพรากเป็นธรรมดาของโลก

6.) ธรรมและวินัย จะเป็นศาสดาแทนพุทธองค์ ทั้งนี้เพราะบุคคลไม่เที่ยงแท้เท่ากับ พระธรรมซึ่งเป็นสังขธรรม- ปัจฉิมสาวก คือ สุภัททะบริพาชก - ปัจฉิมโอวาท "ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราขอบอกเธอทั้งหลาย สังขารทั้งปวงมีความเสื่อมสลายไปเป็นธรรมดา พวกเธอจึงทำ ประโยชน์ตนเอง และประโยชน์ของผู้อื่นให้สมบูรณ์ด้วยความไม่ประมาทเกิด"(อุปปมาเทน สมุปาเทถ) - ปรีนิพพาน ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 ได้ต้นสาละ ณ สาละวันอุทยาน ของเหล่ามัลลภษัตริย์ เมืองกุสินารา แคว้นมัลละพระชนมายุ 80 ปี ทรงเทศนาสั่งสอนมาเป็นเวลา 45 ปี

ใบงาน

ชื่อ.....เลขที่.....ชั้น.....

เรื่อง พุทธประวัติ

ประโยชน์ของการบวชของเจ้าชายสิทธัตถะ	ถ้าเจ้าชายสิทธัตถะไม่บวช

แบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียน

เรื่อง พุทธประวัติ

ครูผู้สอน.....ชั้น.....ระยะเวลาในการทำกิจกรรม

เกณฑ์/ข้อความ	ดีมาก	ดี	ปานกลาง	น้อย	ปรับปรุง
1. นักเรียนมีความตั้งใจบูชาพระ กราบพระ อาราธนา ศีล และกล่าวสีกขา					
2. เรียนและร่วมกิจกรรมด้วยสมาธิที่แน่วแน่					
3. นักเรียนมีความกล้าที่จะถามและตอบปัญหา					
4. นักเรียนร่วมกิจกรรมด้วยความกระตือรือร้น					
5. นักเรียนทำงานตามขั้นตอนที่ครูมอบหมาย					
7. นักเรียนเลือกวิธีแก้ปัญหาได้เหมาะสม					
8. นักเรียนตอบปัญหาจากคำถามในเรื่องได้ถูกต้อง					
9. นักเรียนกล้าแสดงความคิดเห็นของตนให้เพื่อนฟัง					
10. นักเรียนมีศรัทธาในเรื่องที่เรียน					

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2

กลุ่มสาระพระพุทธศาสนา

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง พุทธประวัติและพุทธสาวก

เวลา 3 ชั่วโมง

เรื่อง ประวัติพุทธสาวก (พระทองคำลิมาล)

เวลา 1 ชั่วโมง

สาระที่ 1 : ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม

สาระที่ 1 ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส 1.1 รู้ และเข้าใจพุทธประวัติ พุทธสาวก ความสำคัญพระพุทธเจ้า หลักธรรมของพระพุทธศาสนา มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

สาระสำคัญ

ทองคำลิมาล เดิมชื่ออหิงสกะ ตอนเกิดมีปรากฏการณ์แปลกประหลาดคือที่อาวุธทุกชนิดมีแสงและเปลวไฟ บิดาเป็นปุโรหิตเห็นเป็นรางวัลเลยตั้งชื่อแก่เคล็ดว่าอหิงสกะแปลว่าไม่เบียดเบียน แต่ก็หาได้ด้านแรงกรรมได้ผลสุดท้ายก็ต้องเป็นโจรที่มีนี้ร้อยเป็นพวงจึงชื่อว่าโจรทองคำลิมาล แต่ด้วยบุญเก่าที่สั่งสมมาจึงได้พบกับพระพุทธองค์และได้บวชเป็นสาวกของพระพุทธเจ้าและท้ายสุดก็สามารถบรรลुพระอรหันต์ได้เข้าสู่ปรินิพพาน

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง(ตัวชี้วัด)

1. รู้ เข้าใจและเล่าประวัติของพระทองคำลิมาลได้
2. ศรัทธาและได้แนวทางการประพฤติของพระทองคำลิมาล

สาระการเรียนรู้

ประวัติย่อพระทองคำลิมาล

กำเนิดอหิงสกะกุมาร อหิงสกะกุมารออกศึกษา กำเนิดมหาโจรทองคำลิมาล ทองคำลิมาลพบพระพุทธเจ้า ทองคำลิมาลทูลขอบรรพชา พระทองคำลิมาลโปรดหญิงมีครรภ์ พระทองคำลิมาลบรรลुพระอรหันต์

กระบวนการเรียนรู้

1. บทนำ บูชาพระรัตนตรัย อาราธนาศีล กล่าวสิกขาบท แผ่เมตตา นั่งสมาธิ เจริญปัญญา ในขณะที่นักเรียนนั่งสมาธิ ครูอธิบายความหมายของศีลแต่ละข้อ แยกแยะคุณและโทษของศีลพร้อมทั้งยกอุทาหรณ์ให้นักเรียนฟัง หรือเอาจากข่าวหรือเหตุการณ์ที่ใกล้ตัวแล้วแยกแยะให้เข้ากับศีลแต่ละข้อ

2. บอกเรื่องที่จะเรียนที่จะเรียนวันนี้คือ ประวัติของพุทธสาวกชื่อว่า องคุลิมาล โดยใช้คำถามนำว่านักเรียนเคยได้ยินเรื่องโจรองคุลิมาลบ้างไหม หรือเคยดูละคร หรือภาพยนตร์ที่เกี่ยวกับเรื่องนี้บ้างไหม (อาจมีนักเรียนเคยได้ชมซีดี)

3. ครูเล่าประวัติขององคุลิมาลตามใบความรู้ (ภาคผนวก) แล้วก็ซักถามคำถามข้างใน ขณะที่เล่า เช่น ถ้านักเรียนเป็นอหิงสกะจะเชื่ออาจารย์ใหม่ที่อาจารย์ให้ไปฆ่าคนและถ้าไม่ทำตามอาจารย์สั่งจะเป็นอย่างไร (แจกกระดาษเปล่าให้นักเรียนเขียนตอบและนำมาอ่านให้เพื่อนๆ ฟังหน้าห้อง)

4. ร่วมกันอภิปรายคำพูดของพระพุทธองค์ที่กล่าวกับองคุลิมาลว่า “เราได้หยุดแล้ว องคุลิมาล ท่านเล่าจงหยุดเถิด” และร่วมกันสรุปข้อคิดจากคำกล่าวนี้โดยครูโยงไปหาพฤติกรรมของคนในปัจจุบันที่เกี่ยวกับการทำปณาทิปาตขององคุลิมาล ย้ำให้เห็นพฤติกรรมการฆ่าสัตว์ให้เห็นชัดเจนแล้วให้นักเรียนวิเคราะห์ที่เทียบเคียงกับพฤติกรรมของนักเรียนเอง แล้วชี้ให้เห็นคุณและโทษของการฆ่ากันเองของคนและเลยไปถึงสัตว์

5. สรุปร่วมกันถึงประวัติขององคุลิมาลและพฤติกรรมที่ผิดศีลขององคุลิมาลก่อให้เกิดภัยอย่างไรบ้างให้นักเรียนเขียนสรุปลงในใบงาน แล้วเล่าให้ครูและเพื่อนๆ ฟัง

กระบวนการวัดผลประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมรายบุคคล
2. การนำเสนอผลงาน
3. ทดสอบความรู้

เครื่องมือ

1. แบบประเมินพฤติกรรมรายบุคคล
2. แบบประเมินการนำเสนอผลงาน
3. แบบทดสอบ

เกณฑ์การประเมิน

1. สังเกตพฤติกรรมรายบุคคล ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80
2. การนำเสนอผลงาน ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80
3. การตรวจแบบทดสอบถูกร้อยละ 80

สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

1. ใบความรู้
2. ใบงานที่

ใบความรู้ พุทธสาวก พระองค์ลีมาล

2. ประวัติพุทธสาวก

2.1 ประวัติพระองค์ลีมาลเถระ

กำเนิดอหิงสกุมาร ที่เมืองสาวัตถีของพระเจ้าปเสนทิโกศล พระองค์ลีมาลนี้ ได้ถือปฏิสนธิในครรภ์แห่งนางพราหมณ์ชื่อ มันทานี ภรรยาของ คัคคพราหมณ์ (ภักคพราหมณ์) ซึ่งเป็นปุโรหิตแห่งเมืองสาวัตถี ในเวลาที่องค์ลีมาลคลอดออกจากครรภ์มารดานั้น บรรดาอาวูฐทั้งหลายในนครทั้งสิ้นช่วงชิงขึ้น แม้กระทั่งผักดาบ ที่อยู่ในห้องพระบรรทมก็ส่งแสงเรืองขึ้น พราหมณ์ปุโรหิตจึงลุกออกมาแหงนดูดาวนักษัตร ก็รู้ว่าบุตรเกิดโดยฤกษ์ดาวโจร ลูกของคนที่เกิดจากครรภ์ของภรรยา นั้น จะเป็นโจรผู้ร้ายกาจเหี้ยมเข่นฆ่ามนุษย์เสียมากมาย วันรุ่งขึ้น ปุโรหิตจึงเข้าไปในพระราชวัง เข้าเฝ้าพระเจ้าปเสนทิโกศล เพื่อทูลถวายรายงานถึงเหตุอาเพศที่เกิดขึ้นเมื่อคืนก่อนและกราบทูลว่าเป็นเพราะลูกที่เกิดจากนางพราหมณ์ที่เรือนของตน พระราชาสอบถามว่าอาเพศดังกล่าวจักเกิดเหตุอะไร ปุโรหิตกราบทูลว่า เขาจักเป็นมหาโจร พระราชาถามต่อว่าจักเป็นโจรทำร้ายผู้คน หรือ เป็นโจรประทุษร้ายราชสมบัติ ปุโรหิตกราบทูลว่า เขาจะไม่มีภัยต่อราชสมบัติ จะเป็นโจรคนเดียว พระราชาตรัสว่า เป็นโจรคนเดียวจะทำอะไรได้ ถ้าเขาทำเหตุอันใดขึ้นในอนาคต เราก็จักจัดการเขาเสียด้วยกองทัพของเราจงเลี้ยงเขาไว้เถิด

แม้ในวันที่ตั้งชื่อกุมารนั้น สิ่งของเหล่านี้คือ ผักดาบอันเป็นมงคลที่วางไว้ ณ ที่นอน ลูกศรที่วางไว้ที่มุม มีดน้อยสำหรับตัดขั้วตาลซึ่งวางไว้ในปุยม้าย่างส่งแสงลุกโผลงขึ้น แต่หาได้เป็นอันตรายหรือเบียดเบียนใครไม่ ปุโรหิตอาจารย์นั้นเชื่อตามตำราว่า ลูกคนต้องเป็นคนโหดร้ายทารุณแน่ก็เลยตั้งชื่อเด็กคนนี้เป็นคนแก่ลึกลับเสียว่า "อหิงสกุมาร" แปลว่า เด็กผู้ไม่เบียดเบียนใคร

อหิงสกุมารออกศึกษา เมื่ออหิงสกุมารมีอายุพอจะศึกษาศิลปวิทยาแล้วบิดามารดาจึงส่งไปเรียนกับอาจารย์ทศปาโมกข์ที่เมืองตักกศิลา อหิงสกุมารเป็นคนมีปัญญา ขยันตั้งใจเรียนดี มีความประพฤติเรียบร้อย คอยรับใช้อาจารย์ด้วยความเคารพ หูดจําไพเราะจึงเป็นที่พอใจของอาจารย์มาก แต่ศิษย์คนอื่น ๆ เห็นท่านเป็นคนโปรดของอาจารย์ก็ริษยา พวกกันออกอุบายเพื่อกำจัดอหิงสกุมาร โดยแบ่งคนออกเป็นสามพวก พวกแรกก็เข้าไปบอกอาจารย์ว่าได้ยินมาว่าอหิงสกุมารจะประทุษร้ายท่านอาจารย์ ที่แรกอาจารย์ไม่เชื่อ แต่เมื่อพวกที่สองและ พวกที่สามเข้าไปบอกเรื่องอย่างเดียวกัน หน้าเขาก็กลับใจเชื่อ แล้วอาจารย์จึงหาอุบายฆ่าอหิงสกุมาร อาจารย์คิดต่อไปอีกว่า ถ้าเราฆ่ามัน ใคร ๆ ก็คิดว่าอาจารย์ทศปาโมกข์หลงโทษฆาตพผู้มาเรียนศิลปะยังสำนักของตนแล้วปลงชีวิตเสีย ดังนี้ ก็จักไม่มีใครมาเล่าเรียนศิลปะกับเราอีก ถ้าเป็นอย่างนั้นเราก็จะเสื่อมลาภ ดังนั้นจึงได้ออกอุบายยืมมือคนอื่นฆ่า โดยให้ฆาตพนั้นฆ่าคนให้ได้พันคน ด้วยคิดว่าเมื่ออหิงสกุมารปฏิบัติตามคำสั่งของตน เทียวได้ฆ่า

คนไป ก็จะต้องมีใครคนใดคนหนึ่งต่อสู้ และเข้ามาจนพันทั้นจนได้ แล้วอาจารย์จึงบอกมาจนพันทั้นว่า ยังมีคำสอนสำหรับศิลาประวิชาขั้นสุดท้ายอยู่ เจ้าจะต้องฆ่าคนให้ได้พันคน เพื่อประกอบพิธีบูชาครู(ครูทักษิณา)มิฉะนั้นวิชานั้นก็จะมีผล

กำเนิดมหาโจรของคูลีมาล ที่แรกอหิงสกุมารปฏิเสธโดยอ้างว่าท่านเกิดในตระกูลที่ไม่เบียดเบียนใคร แต่อาจารย์บอกว่าศิลปศาสตร์ที่เรียนไปแล้วถ้ามิได้บูชาครูก็จะไม่อำนวยผลที่ต้องการ ด้วยนิสัยรักวิชา อหิงสกุมารจึงยอมปฏิบัติตาม โดยออกไปสู่ป่าชาลิวันในแคว้นโกศล อาศัยอยู่ที่หุบเขาแห่งหนึ่งคอยดักฆ่าคนเดินทางออก เที่ยวปล้นหมู่บ้านและตำบลต่าง ๆ เป็นไกลาหลได้ฆ่าคนล้มตายเป็นจำนวนมาก

แรก ๆ อหิงสกุมารพกไม้ได้ตัดนิ้วชนที่คนฆ่าเก็บเอาไว้ แต่เมื่อฆ่าคนมากเข้า ๆ ก็จำไม่ได้ว่าฆ่าไปแล้วกี่คน เพื่อเป็นเครื่องนับจำนวนคนที่ตนฆ่า อหิงสกุมารก็ตัดเอานิ้วมือคนที่ตายคนละหนึ่งนิ้ว มาเก็บไว้ แต่เก็บ ๆ ไปก็มีนิ้วที่เสียหายไปบ้างไม่ครบจำนวน จึงเปลี่ยนมาทำเป็นพวงมาลัยคล้องคอไว้จะนั้นคนจึงเรียกชื่อท่านว่าองคูลีมาล

นับแต่ออกจากสำนักอาจารย์มา องคูลีมาลก็คอยดักฆ่าคนเรื่อยไป เจอใครฆ่าหมดไม่ว่าผู้หญิงผู้ชายคนเฒ่าคนแก่เด็กเล็กเด็กแดงไม่เลือก จนไม่มีใครสามารถไปป่าเพื่อหาพินเป็นต้น ในตอนกลางคืนก็เข้ามายังภายในบ้านเอาเท้าถีบประตู แล้วก็ฆ่าคนที่นอนนั้นแหละ หมู่บ้านก็ร่นถอยไปตั้งในนิคม นิคมก็ร่นถอยไปตั้งอยู่ในเมือง พวกมนุษย์ทั้งบ้านเรือนจูงลูกเดินทางมาล้อมพระนครสาวัตติ เป็นระยะทางถึงสามโยชน์ ตั้งค่ายพักประชุมกันที่ลานหลวง ต่างคร่ำครวญกล่าวกันว่าข้าแต่สมมติเทพในแคว้นแคว้นของพระองค์มีโจรชื่อองคูลีมาล

พราหมณ์ปุโรหิตได้ยินเรื่องดังนั้นก็รู้ว่า โจรของคูลีมาลนั้นต้องเป็นบุตรของเราเป็นแน่ จึงกล่าวกะนางพราหมณ์ว่า เกิดโจรชื่อองคูลีมาลขึ้นแล้ว โจรนั้นคงไม่ใช่ใครอื่น ต้องเป็นอหิงสกุมารลูกของเราเป็นแน่บัดนี้พระราชจะเสด็จออกไปจับเขา เราควรจะทำอย่างไร นางพราหมณ์พูดว่า ฉันจะไปพาลูกของฉันมา ดังนี้ จึงออกเดินทางเพื่อไปบอกลูกบุตรชายให้หนีไปเสีย

เวลานั้นโจรของคูลีมาลได้นิ้วมือมาเพียง 999 นิ้ว ยังขาดอยู่นิ้วเดียวเท่านั้น จึงกระหายเป็นกำลังและตั้งใจว่าถ้าพบใครก่อนก็จะฆ่าทันทีเพื่อจะได้นิ้วมือครบตามต้องการ แล้วจะได้ตัดผมโกนหนวดอาบหน้าเปลี่ยนเสื้อผ้าแล้วไปเยี่ยมบิดามารดา

องคูลีมาลพบพระพุทธเจ้า เข้าตรู่วันนั้นพระบรมศาสดาทรงตรวจจตุสด์วิโลกทรงเห็นว่าองคูลีมาลเป็นผู้มีอุปนิสัยพอที่จะโปรดให้บรรลุมรรคผลได้ และทรงพระดำริเห็นว่า ถ้าพระองค์มิได้เสด็จไปโปรด องคูลีมาลก็จะกระทำมาตุฆาต ฆ่ามารดาของตนเสีย จะเป็นผู้กระทำอนันตริยกรรม ไม่สามารถบรรลุธรรมใด ๆ ได้ในชาตินี้ แม้จะได้ฟังธรรมโดยตรงจากพระพุทธองค์พระองค์จึงเสด็จจาริกมุ่งตรงไปยังป่าชาลิวันเป็นระยะทาง 30 โยชน์ เพื่อสกัดองคูลีมาลไว้มิให้ทันได้ฆ่ามารดา

ธรรมคาการเสด็จจาริกของพระผู้มีพระภาคเจ้า มี 2 อย่างคือ เสด็จจาริกอย่างรีบด่วน

1 เสด็จจาริกอย่างไม่รีบด่วน 1 ใน 2 อย่างนั้น การที่พระองค์ทรงทอดพระเนตรเห็นบุคคลที่ควรให้ตรัสรู้ได้แม้ในที่ไกล ก็เสด็จไปโดยเร็วเพื่อประโยชน์แก่การตรัสรู้ของเขา ชื่อว่าเสด็จจาริกอย่างรีบด่วนเช่นในการเสด็จไปเพื่อประโยชน์แก่พระองค์สิมมาลในครั้งนี้

ในระหว่างทางนั้นพวกคนเลี้ยงโคได้พากันวิ่งเข้าไปกราบทูลขอรับรองถึง 3 ครั้ง มิให้เสด็จไปหาองค์สิมมาลเพราะกลัวพระองค์จะได้รับอันตราย แต่พระพุทธองค์ทรงเฉยเสียแล้วเสด็จดำเนินต่อไปจนถึงป่าชาลิวัน

โจรองค์สิมมาลได้เห็นพระผู้มีพระภาคเสด็จมาแต่ไกลก็คิดว่าน่าประหลาดจริงหนอ เมื่อก่อน แม้พวกบุรุษมาทักสับคนกัถิ ยีสับคนกัถิ สามสับคนกัถิ สีสับคนกัถิ ก็ยังต้องรวมเป็นกลุ่มเดียวกันเดินทาง แต่ถึงอย่างนั้น บุรุษพวกนั้นยังต้องตายเพราะมือเรา นี่มีเพียงสมณะนี้ผู้เดียว ไม่มีเพื่อนมาด้วย ฆะรอยสมณะนี้คงจะมีดีอะไรสักอย่างแล้วจะมาลองดีกับเรา ถ้ากระไรเราพึงปลิดชีวิตสมณะนี้เถิด ครั้งนั้น องค์สิมมาลโจรถือดาบและโล่ผูกสอดแสงธนู ติดตามพระผู้มีพระภาคไปทางพระปฐมภูมิก์ ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงบันดาลอิทธิฤทธิ์ ในลักษณะที่องค์สิมมาลจะวิ่งจนสุดกำลังก็ไม่สามารถทันพระผู้มีพระภาคผู้เสด็จไปตามปกติได้

เมื่อเป็นดังนั้น องค์สิมมาลโจรก็ได้มีความคิดว่า น่าอัศจรรย์จริง เมื่อก่อนนี้ แม้ข้างกำลังวิ่ง ม้ากำลังวิ่ง รถกำลังแล่น เนื้อกำลังวิ่ง เราก็ยังวิ่งตามจับได้ แต่ตอนนี้เราวิ่งจนสุดกำลัง ยังไม่อาจทันสมณะนี้ซึ่งเดินไปตามปกติได้ คิดดังนี้แล้ว จึงหยุดยืนกล่าวกะพระผู้มีพระภาคว่า จงหยุดก่อนสมณะ จงหยุดก่อนสมณะ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า เราหยุดแล้ว องค์สิมมาล ท่านเล่าจงหยุดเถิด

ครั้งนั้น องค์สิมมาลโจรคิดอยู่ว่า สมณศากยบุตรเหล่านั้น ปกติมักเป็นคนพูดจริงมีปฏิญญาจริง แต่สมณะรูปนี้ กำลังเดินไปอยู่แท้ ๆ กลับพูดว่า เราหยุดแล้ว คงจะต้องมีนัยอะไรสักอย่างเราน่าจะถามสมณะรูปนี้ดูจะดีกว่าครั้งนั้นองค์สิมมาลโจรได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคสมณะ ท่านกำลังเดินไป ยิ่งกล่าวว่า เราหยุดแล้ว และยังกล่าวกะข้าพเจ้าผู้หยุดแล้ว ว่าไม่หยุดสมณะ ข้าพเจ้าขอลถามท่านว่า ท่านหยุดแล้วเป็นอย่างไร ข้าพเจ้ายังไม่หยุด เป็นอย่างไร

องค์สิมมาลทูลขอบรรพชา พระพุทธองค์มีพระดำรัสตอบว่า "องค์สิมมาลเราได้หยุดคือเลิกฆ่าสัตว์ตัดชีวิตแล้ว ส่วนตัวเขายังไม่หยุด คือยังฆ่าสัตว์ตัดชีวิตอยู่ เราจึงพูดเช่นนั้น" องค์สิมมาลได้ยินพระสุรเสียงอันแจ่มใส พระดำรัสที่คมคายเช่นนั้น ก็เกิดใจอ่อน รู้สึกสำนึกผิดได้ทันที แล้ววางดาบ กิ่งธนู สลัดแสงโยนทิ้งลงเหวที่หุบเขา เข้าไปถวายบังคมพระบาทของพระพุทธองค์ ทูลขอบวชในพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้บวชเป็นภิกษุด้วยเอหิภิกขุอุปสัมปทา โดยได้ทรงพิจารณาเห็นว่าองค์สิมมาลนั้นถึงพร้อมด้วยอุปนิสัยและได้เคยถวายภัณฑะ คือ บริหารแปด แก่ท่านผู้มีศีลในปางก่อน ก็ทรงเหยียดพระหัตถ์เบื้องขวาออกจากบังสุกุลจีวร เปล่งพระสุรเสียง ตรัสเรียกว่า เธอ จงมาเป็นภิกษุเถิด จงประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อทำที่สุดทุกข์โดยชอบเถิด พร้อมกับพระดำรัสของพระผู้มีพระภาคเจ้านั้นนั่นเอง เพศคฤหัสถ์ของ

องคฺลิมาลนั้นก็อันตรธานไป บรรพชาและอุปสมบทก็สำเร็จ องคฺลิมาลนั้นก็เป็นผู้ปลงผมบวชหม
 ผ่ากาสาวะ คือบวชผ้าอันตราวาสก ผืนหนึ่ง หมผมผ้าอุตราวาสก ผืนหนึ่ง พาดผ้าสังฆาฏีไว้บนบ่าผืน
 หนึ่ง มีบาตรดินที่มีสีเหมือนดอกอุบลเขียวคล่องไว้ที่บ่าข้างซ้าย พร้อมด้วยบริวารอื่น คือ มีด
 โทณ เข็ม และผ้ารัดประคดเอว และ ผ้ากรองน้ำ เป็นผู้สมบุรณ์ด้วยอิริยาบถ เหมือนพระเถระอายุ
 พรรษาตั้งร้อยพรรษา มีพระพุทธรเจ้าเป็นพระอาจารย์ มีพระพุทธรเจ้าเป็นพระอุปัชฌายะ ยืน
 ถวายบังคมพระสัมมาสัมพุทธรเจ้าอยู่ที่เดียว. พระบรมศาสดาก็เสด็จพาองคฺลิมาลภิกษุไปสู่พระเช
 ตะวันมหาวิหารณกรุงสวาคี

พระองคฺลิมาลโปรดหญิงมีครรภ์ หลังจากที่ท่านพระองคฺลิมาลได้บวชแล้วท่านก็
 ได้รับความลำบากในเรื่องการบิณฑบาตแรกๆท่านก็ออกบิณฑบาตภายนอกพระนครแต่พวก
 ชาวบ้านพอเห็นท่านแล้วย่อมสะดุ้งบัง ย่อมหนีเข้าไปบ้าง ย่อมปิดประตูบ้าง บางพวกพอได้
 ยินว่า องคฺลิมาล ก็วิ่งหนีเข้าเรือนปิดประตูเสียบ้าง เมื่อไม่อาจหนีได้ทันก็ยืนผินหลังให้ พระเถระ
 ไม่ได้แม้ข้าวยากุสัถ์กระบวยหนึ่ง แม้ภัตตภัทท์หนึ่ง เมื่อท่านเห็นว่าไม่สามารถบิณฑบาตได้
 ภายนอกพระนครก็เข้าไปบิณฑบาตยังในพระนคร แต่พอเข้าไปทางประตูเมืองนั้น ก็เป็นเหตุให้
 มีเสียงตะโกนระเบิดออกมาเป็นพันๆเสียงว่าองคฺลิมาลมาแล้วๆ

ต่อมาท่านเข้าไปบิณฑบาตในเมืองเห็นหญิงคลอคลุกไม่ออกคนหนึ่งจึงเกิดความ
 สงสาร เมื่อกลับจากบิณฑบาตแล้ว ได้เข้าไปเฝ้าพระพุทธรองค์ กราบทูลเรื่องนั้นให้ทรงทราบพระ
 พุทธรองค์ทรงพระปริวิตกเกี่ยวกับเรื่องพระเถระลำบากด้วยภิกษาหาร เพื่อจะสงเคราะห์พระเถระ
 นั้นโดยการลดความหวาดกลัวของประชาชนลงพระองค์จึงทรงมีพระประสงค์จะให้พระเถระ
 แสดงสักัจกิริยาอนุเคราะห์แก่สตรีผู้เจ็บครรภ์เพื่อให้ชนทั้งหลายเห็นว่า บัดนี้พระองคฺลิมาลเถระ
 กลับใจมีเมตตาจิต กระทำความสวัสดิ์ให้แก่พวกมนุษย์ด้วยสักัจกิริยา ฉะนั้นชนทั้งหลายย่อมคิด
 ว่าควรเข้าไปหาพระเถระ ต่อแต่นั้นพระเถระก็จะไม่ลำบากด้วยภิกษาหาร พระผู้มีพระภาคจึง
 ตรัสว่า ดูกร องคฺลิมาล ถ้าอย่างนั้น เธอจงเข้าไปหาสตรีนั้นและกล่าวว่สตรีนั้นอย่างนี้ว่า ดูกร
 น้องหญิง ตั้งแต่เราเกิดมาแล้ว จะได้รับรู้สักัจกิริยาที่เสียจากชีวิตหามิได้ ด้วยสักัจจวาจา นี้ ขอ
 ความสวัสดิ์จงมีแก่ท่าน ขอความสวัสดิ์จงมีแก่ครรภ์ของท่านเกิด ท่านพระองคฺลิมาลกราบทูลว่า
 ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ถ้าข้าพระองค์กล่าวเช่นนั้นก็จะเห็นว่าข้าพระองค์กล่าวเท็จทั้งรู้เป็นแน่
 เพราะข้าพระองค์แก่กล้าปลงสัตย์เสียจากชีวิตเป็นอันมาก พระพุทธรองค์ทรงตรัสว่า ดูกร องคฺลิ
 มาล ท่านอย่าถือเอาเหตุนี้เลย นั้นไม่ใช่ชาติของท่าน นั้นเป็นเวลาเมื่อเป็นคฤหัสถ์ ธรรมดา
 คฤหัสถ์ย่อมฆ่าสัตว์ บ้าง ย่อมกระทำอนินนาทานเป็นต้นบ้าง แต่บัดนี้ ชาติของท่านชื่อว่า อริย
 ชาติ. เพราะฉะนั้น ท่านถ้ารังเกียจจะพูดอย่างนั้น ท่านจงเข้าไปหาสตรีนั้น แล้วกล่าวว่สตรีนั้น
 อย่างนี้ว่า ดูกรน้องหญิง ตั้งแต่เราเกิดแล้วในอริยชาติ จะได้รับรู้สักัจกิริยาที่เสียจากชีวิตหา
 มิได้ ด้วยสักัจจวาจา นี้ ขอความสวัสดิ์จงมีแก่ท่าน ขอความสวัสดิ์จงมีแก่ครรภ์ของท่านเกิด
 พระองคฺลิมาลทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว เข้าไปหาหญิงนั้นถึงที่อยู่เพื่อกระทำสักัจกิริยา

ให้หญิงนั้นคลอดโดยสวัสดิ์ ก็โดยปกติแล้ว การคลอดบุตร ของหญิงทั้งหลาย ผู้ชายไม่ควรจะเข้าไป ญาติของหญิงนั้นจึงกันม่านปูลาดตั้งไว้ภายนอกม่านไว้ให้พระเถระ พระเถระจึงนั่งลงบนตั่งนั้น และกระทำสังจกิริยา ครั้นสิ้นคำสังจกิริยานั้นทารกก็ออกจากครรภ์มาดาอย่างง่ายคายคุดจกหน้าออกจากกระบอกทั้งมารดาทั้งบุตรต่างก็มีความปลอดภัย

คำสังจกิริยาของพระเถระนี้ มหาชนต่างก็ถือว่าเป็นพระปริตรอันศักดิ์สิทธิ์ ในประเทศไทยเองก็ได้อยู่ในบทสวดทั้งเจ็ดตำนานและสิบสองตำนาน ชื่อว่า องคุลิมาลปริต ในครั้งนั้นแม้กระทั่งตั้งที่พระเถระนั่งกระทำสังจกิริยา ชนทั้งหลายเพียงนำสัตว์ดิรัจฉานตัวเมียที่มีครรภ์คลอดลำบากมาให้นอนที่ตั่งนั้น ก็จะคลอดออกได้โดยง่าย แม้แต่ตัวโคที่พิการนำมาไม่ได้ ก็เพียงแต่เอาน้ำล้างตั่งนั้นไปรดศีรษะ ก็คลอดออกได้ในขณะนั้นทีเดียว แม้โรครอย่างอื่นที่สงบไปได้ยินว่าพระมหาปริตรนี้มีปาฏิหาริย์ตั้งอยู่ตลอดกับ

ตั้งแต่นั้นมาปัญหาเรื่องภิกษาหารของพระเถระก็หมดไป แต่พระประสงค์ของพระพุทธองค์ในการที่จะให้พระเถระกระทำสังจกิริยาด้วยตัวค่างสาวข้างต้น ด้วยทรงมีพระพุทธประสงค์อีกประการหนึ่งก็คือ ในอดีตตั้งแต่พระเถระบรรพชาแล้ว ท่านก็เพียรในสมณธรรม แต่เมื่อขณะที่พระเถระกระทำกัมมภูฐานั้น ท่านก็ไม่สามารถทำความสงบให้เกิดขึ้นแก่จิตได้ ด้วยภาพแห่งการกระทำที่ในคง เช่นการฆ่าพวกมนุษย์ ภาพการโอดครวญวิงวอนของเหล่ามนุษย์ที่ท่านกำลังจะฆ่า ว่า ข้าพเจ้าเป็นคนเข็ญใจ ข้าพเจ้ายังมีบุตรเล็ก ๆ อยู่ โปรดให้ชีวิตแก่ข้าพเจ้าเถิดนาย ภาพความวิการแห่งมือและเท้าที่ดี ของคนเหล่านั้น ดังนี้ ย่อมมาสู่จิตของท่าน จนท่านไม่สามารถกระทำสมณธรรมได้ต้องลุกไปเสียจากที่นั้น

พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ให้พระเถระกระทำสังจกิริยาโดยอภัยริษชาติ ด้วยทรงเล็งเห็นว่า พระองคุลิมาลต้องกระทำชาติ(ที่เป็นคฤหัสถ์)นั้นให้เป็นอัปโพหาริก (เป็นโมฆะ) คือให้พระเถระไม่คิดถึงเรื่องในเมื่อครั้งเป็นคฤหัสถ์ แต่ให้ท่านได้มีความเข้าใจว่าท่านเกิดใหม่ในอริยชาติแล้ว ให้ท่านคิดตั้งนี้เสียก่อนแล้วเจริญวิปัสสนาจึงจักบรรลุพระอรหันต์ได้

ต่อมาภิกษุองคุลิมาลก็หลีกออกจากคณะไปบำเพ็ญสมณธรรมอยู่ผู้เดียวไม่นานเท่าไรนักก็ได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์

ใบงาน

ชื่อ.....เลขที่.....ชั้น.....

เรื่อง พระองค์ลีมาล

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

แบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียน

เรื่อง ทุทธประวัติ

ครูผู้สอน.....ชั้น.....ระยะเวลาในการทำกิจกรรม

เกณฑ์/ข้อความ	ดีมาก	ดี	ปานกลาง	น้อย	ปรับปรุง
1. นักเรียนมีความตั้งใจบูชาพระ กราบพระ อาราธนา ศีล และกล่าวสัพพัญญู					
2. เรียนและร่วมกิจกรรมด้วยสมาธิที่แน่วแน่					
3. นักเรียนมีความกล้าที่จะถามและตอบปัญหา					
4. นักเรียนร่วมกิจกรรมด้วยความกระตือรือร้น					
5. นักเรียนทำงานตามขั้นตอนที่ครูมอบหมาย					
7. นักเรียนเลือกวิธีแก้ปัญหาได้เหมาะสม					
8. นักเรียนตอบปัญหาจากคำถามในเรื่องได้ถูกต้อง					
9. นักเรียนกล้าแสดงความคิดเห็นของตนให้เพื่อนฟัง					
10. นักเรียนมีศรัทธาในเรื่องที่เรียน					

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3

กลุ่มสาระพระพุทธศาสนา

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง พุทธประวัติและพุทธสาวก

เวลา 3 ชั่วโมง

เรื่อง ประวัติพุทธสาวก (สามเณรราहुล)

เวลา 1 ชั่วโมง

สาระที่ 1 : ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม

สาระที่ 1 ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส 1.1 1 และเข้าใจพุทธประวัติ พุทธสาวก ความสำคัญพระพุทธเจ้า หลักธรรมของพระพุทธศาสนา มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

สาระสำคัญ

สามเณรราहुล เป็นตัวอย่างของการทำดีที่ไม่มีขีดจำกัดอายุ และการบรรลุธรรม การสร้างบุญกุศล ก็ไม่จำกัดเพศ วัยและรูปพรรณสัณฐาน

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง(ตัวชี้วัด)

1. รู้ เข้าใจและเล่าประวัติของสามเณรราहुลได้
2. มีศรัทธาในพฤติกรรมของสามเณรราहुล

สาระการเรียนรู้

ประวัติพระราहुลเถระ ตั้งความปรารถนาไว้ในอดีต สมัยพระกัสสปพุทธเจ้า กำเนิดเป็นพระราहुลในสมัยพระสมณโคดมพุทธเจ้า พระศาสดาเสด็จกรุงกบิลพัสดุ์ พระราहुลกุมาร ทรงผนวชเป็นสามเณร พระพุทธองค์ทรงโปรดสั่งสอนพระราहुล พระราहुลบรรลุพระอรหันต์ พระราहुลเถระบำเพ็ญเพียรโดยถือเอาการไม่นอนเป็นวัตร ทรงแต่งตั้งพระราहुลเป็นเอตทัคคะผู้เลิศของภิกษุทั้งหลายผู้ใคร่การศึกษา พระราहुลเถระปรินิพพาน

กระบวนการเรียนรู้

1. กิจกรรมนำสู่การเรียนรู้ บูชาพระรัตนตรัย อาราธนาศีล กล่าวสิกขาบท แม่เมตตา นั่งสมาธิ เจริญปัญญา .ในขณะที่นักเรียนนั่งสมาธิ ครูอธิบายเรื่องศีล 5 เพิ่มเติมโดยยกเหตุการณ์ใกล้ตัวนักเรียนมาเป็นอย่างดี แล้ววิเคราะห์ให้เห็นโทษของการผิดศีล ว่ามีผลอย่างไร ชี้นำให้นักเรียนงัดเวณสิ่งที่มีศีลแต่ละข้อด้วยความตั้งใจ
2. ชี้แจงนักเรียนว่าวันนี้จะเรียนเรื่องประวัติของสามเณรราहुล ไอรสของพระพุทธเจ้า

3. ครูเล่าประวัติของสามเณรราหุลจากใบความรู้ (ภาคผนวก) ให้นักเรียนฟัง เมื่อเล่าเสร็จแล้วให้นักเรียนทำใบงานเกี่ยวกับเรื่องที่ราหุลบรรพชาตั้งแต่อายุ 7 ขวบ ถ้าเป็นนักเรียนจะบวชใหม่และให้เหตุผลประกอบด้วย

4. ครูนำใบงานของนักเรียนแต่ละคนมาอ่านให้นักเรียนในชั้นฟัง

5. ร่วมกันสรุปประวัติของสามเณรราหุล และครูสรุปเพิ่มเติมเรื่องของบุญกุศลไม่ได้จำกัดอายุ แม้แต่เด็กก็สามารถที่จะสร้างบุญต่อบุญได้ ดังเณรราหุล

กระบวนการวัดผลประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมรายบุคคล
2. การนำเสนอผลงาน
3. ทดสอบความรู้

เครื่องมือ

1. แบบประเมินพฤติกรรมรายบุคคล
2. แบบประเมินการนำเสนอผลงาน
3. แบบทดสอบ

เกณฑ์การประเมิน

1. สังเกตพฤติกรรมรายบุคคล ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80
2. การนำเสนอผลงาน ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80
3. การตรวจแบบทดสอบถูกต้องร้อยละ 80

สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

1. ใบความรู้
2. ใบงานที่

ใบงาน

ชื่อ.....เลขที่.....ชั้น.....

เรื่อง สามเสนาหุล

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

แบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียน

เรื่อง สามเณรราहुล

ครูผู้สอน.....ชั้น.....ระยะเวลาในการทำกิจกรรม

เกณฑ์/ข้อความ	ดีมาก	ดี	ปานกลาง	น้อย	ปรับปรุง
1. นักเรียนมีความตั้งใจบูชาพระ กราบพระ อาราธนาศีล และกล่าวสัพพัญญู					
2. เรียนและร่วมกิจกรรมด้วยสมาธิที่แน่วแน่					
3. นักเรียนมีความกล้าที่จะถามและตอบปัญหา					
4. นักเรียนร่วมกิจกรรมด้วยความกระตือรือร้น					
5. นักเรียนทำงานตามขั้นตอนที่ครูมอบหมาย					
7. นักเรียนเลือกวิธีแก้ปัญหาได้เหมาะสม					
8. นักเรียนตอบปัญหาจากคำถามในเรื่องได้ถูกต้อง					
9. นักเรียนกล้าแสดงความคิดเห็นของตนให้เพื่อนฟัง					
10. นักเรียนมีศรัทธาในเรื่องที่เรียน					

ใบความรู้

สามเนรราหุล

กำเนิดเป็นพระราหุลในสมัยพระสมณโคตมพุทธเจ้า

ครั้งมาในเวลาเริ่มสมัยพระพุทธเจ้าของเรา พระโพธิสัตว์ของเราจุติจากสวรรค์ชั้นดุสิต มาถือปฏิสนธิในครรภ์ของอัครมเหสีของพระเจ้าสุทโธทนมหาราช ทรงเจริญวัยโดยลำดับ แล้ว ทรงอภิเษกสมรสกับพระนางยโสธราพิมพา ทรงครองเรือนอยู่จนพระชนมายุ 29 พรรษา ในเวลาที่พระนางยโสธราทรงพระครรภ์แก่ นั้น ก็เกิดเหตุที่ทำให้พระโพธิสัตว์ ทรงตัดสินใจพระทัย เสด็จออกมหาภิเนษกรมณ์ โดยใน 4 วันก่อนที่จะทรงตัดสินใจจะออกผนวชนั้น ก็มีพระประสงค์จะออกประพาสอุทยาน และในระหว่างทางที่เสด็จนั้น เทวดาได้แปลงกายเป็นเทวทูต 4 ให้ทรงเห็นรวม 4 วันคือ เห็นคนแก่ในวันที่หนึ่ง เห็นคนเจ็บในวันที่สอง เห็นคนตายในวันที่สาม และเห็นบรรพชิตในวันที่สี่ และในวันที่ทรงตัดสินใจจะออกผนวชในวันที่ทรงประพาสอุทยานวันที่ 4 นั้นเอง พระนางยโสธราที่ทรงประสูติพระโอรสอยู่ในพระราชวังนั่นเอง ในขณะที่พระโพธิสัตว์ทรงประพาสอุทยานอยู่

สมัยนั้น พระเจ้าสุทโธทนมหาราชทรงสดับว่า มารดาราหุลประสูติพระโอรส จึงส่งสาสน์ไปแจ้งพระโพธิสัตว์ว่า ท่านทั้งหลายจงบอกความดีใจของเราแก่ลูกของเราด้วย เมื่อพระโพธิสัตว์ได้ทรงสดับข่าวการประสูติพระราชโอรส ลำดับนั้น ความเสียดใจในพระโอรสทำให้พระวรกายทุกส่วนของพระมหาบุรุษชาบชาน. พระมหาบุรุษดำริว่า เมื่อบุตรเกิดเพียงคนเดียว ความเสียดใจในบุตรยังเป็นถึงเพียงนี้ ถ้าเราจักมีบุตรกว่า 1,000 คน ในบุตรเหล่านั้นเมื่อคนหนึ่งเกิดความผูกพันด้วยเสียดใจเพิ่มมากขึ้นอย่างนี้ หัวใจจักแตกสลายเป็นแน่ เพราะเหตุนี้ พระองค์จึงตรัสว่า ราหุล (ห้วงเกิดแล้ว, เครื่องจองจำเกิดแล้ว, เครื่องผูกเกิดแล้ว) พระเจ้าสุทโธทนมหาราชตรัสถามราชบุรุษว่า บุตรของเราได้พูดอะไรบ้าง ครั้นได้สดับคำนั้นแล้วจึงตรัสว่า ตั้งแต่นี้ไป หลานของเราจะมีชื่อว่า ราหุลกุมาร สหายของท่านบังเกิดในในวรรณไวศยะตระกูลเศรษฐี ในฤทธโลกฤทธิตะนิคม ตระกูลของท่านชื่อว่า รัฐบาละ เพราะเป็นผู้สามารถ ดำรงรักษารัฐที่แบ่งแยกได้ คือตระกูลท่านได้สละทรัพย์สินช่วยเหลือแคว้นซึ่งกำลังตกต่ำทางเศรษฐกิจ ให้กลับมั่นคงเหมือนเดิม คนทั่วไปเรียกชื่อท่านว่า รัฐบาละ คามชื่อตระกูลของท่านเอง ซึ่งต่อมาท่านก็คือพระรัฐบาลเถระ เอกทัตคมหาสาวกผู้บวชด้วยศรัทธา

ครั้นเมื่อพระโพธิสัตว์ทรงบรรพชาแล้ว ทรงบำเพ็ญเพียรอยู่ถึง 6 ปี จนที่สุดทรงแทงตลอดพระสัมโพธิญาณโดยลำดับ ทรงยับยั้งที่โพธิมณฑลสถาน 7 สัปดาห์ ประกาศพระธรรมจักร ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ทรงกระทำการอนุเคราะห์โลก ครั้นเมื่อพระเจ้าสุทโธทนมหาราชสดับข่าวว่าพระบรมศาสดาเสด็จมายังกรุงราชคฤห์ จึงทรงรับสั่งให้อำมาตย์กาฬทายี ไปนิมนต์พระบรมศาสดา อำมาตย์กาฬทายีก็ได้บวชด้วยเอตทัคคะบรรพชาแล้วพระกาฬทายีเถระทูลวิงวอนให้เสด็จไปโปรดพระพุทธบิดายัง ณ กรุงกบิลพัสดุ์

พระศาสดาเสด็จกรุงกบิลพัสดุ์

ครั้งเมื่อพระบรมศาสดาเสด็จถึงกรุงกบิลพัสดุ์แล้ว ในวันรุ่งขึ้น เสด็จเข้าไปบิณฑบาตโปรดพระบิดาให้ดำรงอยู่ในโศดาปัตติผล โปรดพระนางมหาปชาบดีโคตมีให้ดำรงอยู่ในโศดาปัตติผล และในกาลเสร็จภัตกิจ ทรงอาศัการพรรณนาพระคุณของราหุลมารดา ตรัสจันทกีนรีชาดก โปรดพระราชบิดา ให้ดำรงอยู่ในสกทาคามีผล

ในวันที่ 2 แต่วันนั้นเอง พระนันทราชกุมาร มีมหามงคล 5 อย่าง คือ (1) แก้วพระ เกศา (2) ผูกพระสุพรรณบัฏ (3) ขมมงคล (4) อาวาหมงคล (5) ฉัตรมงคล โดยนันทกุมารจะอภิเษกกับนางชนบทกัลยาณีในวันนั้น พระบรมศาสดาได้รับนิมนต์ เสด็จเข้าไปบิณฑบาตที่ในวัง หลังจากทรงเสร็จภัตตกิจแล้ว ทรงประทานบาตรในหัตถ์ของนันทกุมาร ตรัสอวยพรแล้วทรงลุกจากอาสนะ เสด็จพระดำเนินกลับไป โดยมีได้ทรงรับบาตรจากหัตถ์ของนันทกุมาร ฝ่ายพระนันทกุมารนั้นด้วยความเคารพในพระผู้มีพระภาคเจ้ามิกล้าทูลให้พระบรมศาสดาทรงรับบาตรไป พระนันทจึงต้องตามเสด็จไปถึงวัดที่เดียว พระผู้มีพระภาคเจ้าโปรดให้บวชพระนันทกุมารนั้น

พระราหุลกุมารทรงผนวชเป็นสามเณร

ในวันที่ 7 พระราหุลมารดา ทรงส่งพระกุมาร ซึ่งขณะนั้นมีพระชนมพรรษา 7 ปี ไปสู่สำนักพระผู้มีพระภาคเจ้า และทรงสั่งพระโอรสว่า ดูกรราหุล พระสมณะนั้น เป็นบิดาของเจ้า เจ้าจงไปทูลขอทรัพย์มรดกต่อพระองค์เถิด

ฝ่ายพระกุมารครั้นพอเสด็จไปสู่สำนักพระผู้มีพระภาคเจ้า ก็กลับเกิดความรักในพระบิดา มีพระหฤทัยรื่นเริงยินดี ยินรับสั่งถ้อยคำเรื่องโน้นเรื่องนี้เป็นอันมาก โดยมีได้รับสั่งเรื่องที่พระมารดาสั่งให้มาทูลพระบรมศาสดา

พระผู้มีพระภาคเจ้าเมื่อทรงเสร็จภัตกิจแล้ว กระทำอนุโมทนา เสด็จลุกจากพระที่นั่งกลับไป ฝ่ายพระกุมารเมื่อทรงนึกถึงถ้อยคำที่พระมารดาสั่งไว้ได้จึงได้ทรงติดตามไปทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า พระสมณเจ้า ขอพระองค์ประทานทรัพย์มรดกแก่หม่อมฉันเถิด พระสมณเจ้าขอพระองค์ประทานทรัพย์มรดกแก่หม่อมฉันเถิด.

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จไปถึงพระอาราม แล้วทรงพระดำริว่าทรัพย์อันใดของบิดาที่ราหุลนี้ปรารถนา ทรัพย์อันนั้นเนื่องด้วยวิญญูะ เป็นไปกับด้วยความคับแค้น เราจักทำเธอให้เป็นเจ้าของมรดกอันเป็นโลกุตตระ ดังนี้แล้วรับสั่งหาท่านพระสารีบุตรมา แล้วตรัสว่า ราหุลกุมารนี้ขอทรัพย์มรดก เพราะเหตุนี้ท่านจงบวชราหุลกุมารนี้เถิด

ในสมัยนั้น ตั้งแต่พระบรมศาสดาทรงโปรดให้พระสารีบุตรอุปสมบทพระราชเถระ และทรงประกาศยกเลิกการอุปสมบทด้วยวิธี ไตรสรณคัมภ์ ที่พระองค์ทรงอนุญาตไว้แต่เดิมแล้ว ทรงอนุญาตการอุปสมบทด้วยวิธีอุตติจตุตถกรรม อันเป็นวิธีอุปสมบท โดยมีสงฆ์เป็นใหญ่ พระสารีบุตรเถระ เป็นพระอุปัชฌาย์รูปแรก และพระราชาเป็นภิกษุผู้ได้รับการอุปสมบทด้วยวิธีนี้เป็น

รูปแรก การอุปสมบทด้วยวิธีอุตติจตุตถกรรมนี้ได้ถือปฏิบัติสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน ส่วนบรรพชา (สามเณร) ยังมีได้เคยมีมาก่อน เพราะเหตุนี้ ความสงสัยจักเกิดขึ้นแก่ภิกษุทั้งหลาย ในอนาคตว่า ชื่อว่าบรรพชา (สามเณร) นี้ จะพึงทำด้วยกรรมวาจา เหมือนอุปสมบท (พระภิกษุ) หรือว่า พึงทำด้วยไตรสรณคมน์ เพื่อตัดความสงสัยเช่นนี้พระธรรมเสนาบดี จึงทูลถามว่า ข้าพระองค์จะผนวชพระราหุลกุมารอย่างไร พระเจ้าข้า ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทำกรรมิกถา ในเพราะเหตุเป็นค้ำมูลนั้น ในเพราะ เหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตการบวชกุลบุตร เป็นสามเณรด้วยไตรสรณคมน์ ครั้งนั้นแล พระสารีบุตรผู้มีอายุ ยังพระราหุลกุมารให้ผนวชแล้ว โดยพระมหาโมคคัลลานเถระปลงพระเกศาของพระกุมารแล้วถวายผ้ากาสายะ พระสารีบุตรได้ถวายสระณะ พระมหากัสสปเถระได้เป็นโอวาทาจารย์

พระพุทธรองค์ทรงโปรดสั่งสอนพระราหุล

เมื่อพระราหุลบรรพชาแล้ว พระศาสดาก็ได้ตรัสราหุลโรวาทสูตร เป็นโอวาทเนื่อง ๆ แก่พระราหุลนั้น ตั้งแต่พระราหุลมีพระชนม์ได้ 7 พรรษาจนถึงเป็นภิกษุยังไม่มีพรรษาในเวลาที่สามเณรมีอายุ ๗ พรรษา ทรงแสดง อัมพลัญญียราหุลโรวาทแก่ราหุลสามเณรนั้นว่า ราหุลอย่ากล่าว สัมปชานมุสา แม้เพื่อจะเล่าโดยความเป็นเด็กเลย ดังนี้เป็นต้น ในเวลาที่สามเณรมีอายุ ๑๘ พรรษา ตรัสมหาราหุลโรวาทสูตร แก่ราหุล ผู้เดินบิณฑบาตตามหลังของพระตถาคต มองดูรูปสมบัติของ พระศาสดาและของตน ตรีกวิตกที่เนื่องด้วยครอบครั้ว ส่วนราหุลโรวาท ในสังยุตทีติ ราหุลโรวาทในอังคุตตรนิกายกิติ เป็นฐานแห่งวิปัสสนาของพระเถระทั้งนั้น.

พระราหุลบรรลุพระอรหันต์

ภายหลัง ในเวลาที่ราหุลเป็นภิกษุได้ครึ่งพรรษา ประทับอยู่ที่ป่าอันธวัน เขตพระนครสาวัตถี พระศาสดาทรงทราบว่ ธรรมเจริญด้วยวิมุตติ 15 ของพระเถระแก่กล้าแล้ว จึงทรงตรัสจูลลราหุลโรวาทสูตร ความในพระสูตรนั้นมีโดยย่อดังนี้ สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่พระวิหารเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐีเขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงหลีกเร้นประทับอยู่ในที่รโหฐาน ได้เกิดพระปริวิตกทางพระเหตุที่ยั่งยืนอย่างนี้ว่าราหุลมีธรรมที่บ่มวิมุตติแก่กล้าแล้วแล ถ้ากระไร เราพึงแนะนำราหุลในธรรมที่สิ้นอาสวะยิ่งขึ้นเถิด ฯ

ต่อนั้น พระผู้มีพระภาคทรงครองสงฆ์ ทรงบาตรจีวรเสด็จเข้าไปบิณฑบาตยังพระนครสาวัตถีในเวลาเช้า ครั้นเสด็จกลับจากบิณฑบาต ภายหลังเวลาพระกระยาหารแล้วได้ตรัสกะท่านพระราหุลว่า ดูกรราหุล เชอจงถือผ้ารองนั่ง เราจักเข้าไปยังป่าอันธวัน เพื่อพักผ่อนกลางวันกัน ท่านพระราหุลทูลรับพระผู้มีพระภาคว่า ชอบแล้ว พระพุทธเจ้าข้า แล้วจึงถือผ้ารองนั่งติดตามพระผู้มีพระภาคไป ณ เบื้องพระปฤษฎางค์ ก็สมัยนั้นแล เทวดาหลายพันตนได้ติดตามพระผู้มีพระภาคไปด้วยทราบว่ วันนี้ พระผู้มีพระภาคจักทรงแนะนำท่าน พระราหุลในธรรมที่สิ้นอาสวะยิ่งขึ้น

ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคเสด็จเข้าถึงป่าอันธวัณแล้ว จึงประทับนั่ง ณ อาสนะที่
ท่านพระราหุลแต่งตั้ง ณ ควางไม้แห่งหนึ่งแม้ท่านพระราหุลก็ถวายอภิวัตพระผู้มีพระภาค
แล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ

พอนั่งเรียบร้อยแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสตั้งนี้ว่า

ดูกรราหุล เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน

จักขุ เทียงหรือไม่เทียง

รูป ...จักขุวิญญาณ...จักขุสัมผัส ...โสตะ ...ฆานะ ...ชีวหา ...กาย...มโน...

ธรรมารมณ์ ...มโนวิญญาณ ...มโนสัมผัส เทียงหรือไม่เทียง ฯ

เวทนา สัญญาสังขาร วิญญาณ ที่เกิดเพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจัย แม้นั้น
เทียงหรือไม่เทียง ฯ

พระราหุล ไม่เทียง พระพุทธเจ้าข้า ฯ

พระผู้มีพระภาค ก็สิ่งใดไม่เทียง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุข ฯ

พระราหุล เป็นทุกข์ พระพุทธเจ้าข้า ฯ

พระผู้มีพระภาค ก็สิ่งใดไม่เทียง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ควรหรือ
ที่ จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรานั้นเรา นั่นอัตตาของเรา ฯ

พระราหุล ไม่ควร พระพุทธเจ้าข้า ฯ

พระผู้มีพระภาค ดูกรราหุล อริยสาวกผู้สดับแล้ว เห็นอยู่อย่างนี้

ย่อมน้อมหมายมั่นในจักขุ...แม้นิรูป ...แม้นิจักขุวิญญาณ...แม้นิจักขุสัมผัส

ย่อมน้อมหมายมั่นในเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณที่เกิดขึ้นเพราะจักขุสัมผัสเป็น
ปัจจัยนั้น ฯ

ย่อมน้อมหมายมั่นในโสตะ ...แม้นิเสียง ...แม้นิฆานะ แม้นิกถิน ...

แม้นิชีวหา...แม้นิรส ...แม้นิกาย...แม้นิโผฏฐัพพะ ...แม้นิมโน ...แม้นิ
ธรรมารมณ์

แม้นิมโนวิญญาณ...แม้นิมโนสัมผัส

ย่อมน้อมหมายมั่นในเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ที่เกิดขึ้นเพราะมโนสัมผัสเป็น
ปัจจัยนั้น ฯ

เมื่อเบือนหมายย่อมนคลายกำหนด เพราะคลายกำหนด จึงหลุดพ้น เมื่อหลุดพ้นแล้ว
ย่อมมีญาณรู้ว่า หลุดพ้นแล้วและทราบชัดว่าชาติสิ้นแล้วพรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำได้
ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี ฯ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระภิกษุนี้แล้ว จิตของท่านพระราหุลหลุดพ้นแล้วจากอาสวะทั้งหลาย เพราะไม่ถือมั่น และเทวดาหลายพันคนนั้นได้เกิดดวงตาเห็นธรรมอันปราศจากฐิติหมดมลทินว่า

สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา

สิ่งนั้นล้วนมีความดับไปเป็นธรรมดา ฯ

พระราหุลเถระบำเพ็ญเพียรโดยถือเอาการไม่นอนเป็นวัตร

ท่านพระราหุลถือชุกตงควัตรทั้ง 13 ข้อ ตามที่ปรากฏในอรรถกถา เล่มที่ 47 ราหุลสูตร ดังนี้

เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสอย่างนี้แล้ว ท่านพระราหุลทราบบว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสกะเราว่า เธออย่าได้กระทำความอยากในจีวรดังนี้ จึงได้สมาทานชุกตงค์ 2 ข้อที่เกี่ยวกับ จีวร คือ ปังสุกุลิกังคชุกตงค์ 1 เตะจิวริกังคชุกตงค์ 1.

ท่านพระราหุลนั้นทราบบว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสกะเราว่า เธออย่าได้กระทำความอยากในบิณฑบาต จึงได้สมาทานชุกตงค์ 5 ข้อที่เกี่ยวกับบิณฑบาตคือ บิณฑปาตีกังคชุกตงค์ 1 สยปานจาริกังคชุกตงค์ 1 เอกาสนิกังคชุกตงค์ 1 ปัตตปิณฑิกังคชุกตงค์ 1 ขลุปัจฉิมกัตติกังคชุกตงค์ 1.

ท่านพระราหุลนั้นทราบบว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสกะเราว่า เธออย่าได้ทำความอยากในเสนาสนะดังนี้ จึงได้สมาทานชุกตงค์ 6 ข้อ ที่เกี่ยวข้องด้วยเสนาสนะคือ อารัญญิกังคชุกตงค์

1 อัปโภกาสิกังคชุกตงค์ 1 รุกขมูลิกังคชุกตงค์ 1 ยถาสันถติกังคชุกตงค์ 1 โสสานิกังคชุกตงค์ 1 เนสัชชีกังคชุกตงค์ 1

ท่านพระราหุลนั้นทราบบว่าพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสกะเราว่า เธออย่าได้กระทำความอยากในคิลานปัจฉัย จึงเป็นผู้สันโดษแล้วด้วยความสันโดษ 3 ในปัจฉัยทั้งปวงคือ ยถาลาภสันโดษ ยถาผลสันโดษ ยถาสารูปสันโดษเป็นผู้ปกตีรับคำสอนด้วยความเคารพ เหมือนกุลบุตรที่ว่าง่าย

ในอรรถกถาเล่มที่ 14 กล่าววว่า พระราหุลเถระท่านเป็นผู้ถือชุกตงควัตรในข้อ ถือการนั่งเป็นวัตร โดยไม่เอนกายลงนอนเลยเป็นเวลา 12 ปี

พระราหุลเถระปรินิพพาน

ไม่มีรายละเอียดว่า ท่านปรินิพพานอย่างไร ทราบเพียงว่า ท่านปรินิพพานก่อนพระอัครสาวกทั้งสอง และก่อนพระพุทธเจ้า โดยการทูลลาพระพุทธเจ้าไปนิพพานที่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4

กลุ่มสาระพระพุทธศาสนา

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 ชีวิตที่เลือกเกิดได้

เวลา 2 ชั่วโมง

เรื่อง ศิลปกรรม

เวลา 1 ชั่วโมง

สาระที่ 1 : ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม

สาระที่ 1 ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส 1.1 รู้ และเข้าใจพุทธประวัติ พุทธสาวก ความสำคัญพระพุทธเจ้า หลักธรรมของพระพุทธศาสนา มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

สาระสำคัญ

ศิลปกรรมเป็นศิลปะที่มีปัญหาใช้บำเพ็ญเพื่อให้สมความปรารถนาที่ตั้งไว้ โดยวิธีการบำเพ็ญศิลปะนี้ย่อมปรากฏแก่ผู้ศึกษาชาดกและพระไตรปิฎก

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง(ตัวชี้วัด)

1. รู้ เข้าใจและบอกความหมาย ความสำคัญและอานิสงส์ของศิลปกรรมได้
2. นำหลักของศิลปะไปใช้แก้ปัญหาได้

สาระการเรียนรู้

ความเป็นมา ความหมายของศิลปกรรม ความสำคัญและอานิสงส์ของศิลปกรรม

กระบวนการเรียนรู้

1. กิจกรรมนำสู่การเรียนรู้ บูชาพระรัตนตรัย อาราธนาศีล กล่าวสิกขาบท แผ่เมตตา นั่งสมาธิ เจริญปัญญา .ในขณะที่นักเรียนนั่งสมาธิ ครูอธิบายเรื่องศิลปะ 8 เพิ่มเติมโดยยกเหตุการณ์ใกล้ตัวนักเรียนมาเป็นตัวอย่าง แล้ววิเคราะห์ให้เห็นโทษของการผิดศิลปะ ว่ามีผลอย่างไร ชี้นำให้นักเรียนงัดเวณสิ่งผิดศิลปะแต่ละข้อด้วยความตั้งใจ
2. ชี้แจงจุดประสงค์ของการเรียนในวันนี้ และบอกเรื่องที่จะเรียนคือ ศิลปกรรม
3. แบ่งกลุ่มนักเรียนศึกษาใบความรู้ และตอบคำถามในใบงาน เกี่ยวกับศิลปกรรม
4. นักเรียนแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนรายงานความรู้ที่ได้รับจากใบความรู้ พร้อมยกตัวอย่างเพิ่มเติม

5. ครูสรุปความหมายของศีลবারมี ว่าไม่ใช่ศีล 5 แต่เพิ่มอีก 3 ข้อและเปลี่ยนจากข้อ 3 เกมสุ่มิจฉาจารา เวรมณี เป็น อพรหมจริยาเวรมณี 6 วิกาลโภชนาเวรมณี 7. นัจจคีตวาทิต เวรมณี 8. มาลาตันชวิเลปนธารณะ เวรมณี ซึ่งชาวบ้านเรียกว่าศีลอุโบสถ วิธีการถือศีลอุโบสถ ที่โบราณประเพณีทำกันคือ การไปอยู่วัดในวันโกน วันพระ เป็นเวลา 1 วัน 1 คืน

6. ส่วนความสำคัญและอานิสงส์ของศีลবারมีก็ให้ยึดเอาคำต่อท้ายที่พระท่านกล่าวว่า "สีเลน สุขคติง ยันติ สีเลน โภคสัมปทา สีเลน นิพพุติง ยันติ ดัสมา สีลัง วิโสชเย" ความหมาย ก็คือ ศีลจะนำเราถึงความสุข มีโภคทรัพย์และเข้าถึงนิพพานได้

กระบวนการวัดผลประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมรายบุคคล
2. การนำเสนอผลงาน
3. ตอบคำถาม

เครื่องมือ

1. แบบประเมินพฤติกรรมรายบุคคล
2. แบบประเมินการนำเสนอผลงาน
3. คำถาม

เกณฑ์การประเมิน

1. สังเกตพฤติกรรมรายบุคคล ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80
2. การนำเสนอผลงาน ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80
3. ตรวจคำตอบถูกต้องร้อยละ 80

สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

1. ใบความรู้
2. ใบงาน

ใบงาน

ชื่อ.....เลขที่.....ชั้น.....

เรื่อง ศิลปกรรม

ศึกษา 8	ความหมาย

แบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียน

เรื่อง ศิลปกรรม

ครูผู้สอน.....ชั้น.....ระยะเวลาในการทำกิจกรรม

เกณฑ์/ข้อความ	ดีมาก	ดี	ปานกลาง	น้อย	ปรับปรุง
1. นักเรียนมีความตั้งใจบูชาพระ กราบพระ อาราธนา ศีล และกล่าวสัพพัญญู					
2. เรียนและร่วมกิจกรรมด้วยสมาธิที่แน่วแน่					
3. นักเรียนมีความกล้าที่จะถามและตอบปัญหา					
4. นักเรียนร่วมกิจกรรมด้วยความกระตือรือร้น					
5. นักเรียนทำงานตามขั้นตอนที่ครูมอบหมาย					
7. นักเรียนเลือกวิธีแก้ปัญหาได้เหมาะสม					
8. นักเรียนตอบปัญหาจากคำถามในเรื่องได้ถูกต้อง					
9. นักเรียนกล้าแสดงความคิดเห็นของตนให้เพื่อนฟัง					
10. นักเรียนมีศรัทธาในเรื่องที่เรียน					

โบความรู้ ศิลบารมี

ความเป็นมาของศิลบารมี

หากอุปมาวิถีนักสร้างบารมีเป็นดังวิถีแห่งสงครามที่ต้องสู้รบกับอธรรม เช่นนั้นศิลบารมีก็เปรียบได้กับ "ทัพโยธาทิการ" นิสัยต่างๆ ในหมวดหมู่ของศิลบารมี จึงเปรียบเหมือนขุนศึกทั้งหลายที่มีหน้าที่เตรียมแนวป้องกันข้าศึก สร้างกำแพงคูคลอง หอรบ เป็นต้น เพื่อให้ข้าศึกบุกโจมตีเข้ามาภายใน ทัพนี้จึงเป็นสัญลักษณ์แห่งความปลอดภัยของกองทัพ, บาบคือข้าศึก และศิลเปรียบเสมือนเครื่องป้องกันบาป ศิลบารมีเป็นเครื่องบมนิสัยใฝ่ดี รักดี หวงแหนความดี กลัวบาป ไม่ชะล่าใจในบาปว่า ไม่ส่งผล รังเกียจความสกปรกในจิตใจ มียอมให้บาปเข้ามาในตน กลัวเป็นอนาปเป็นที่ยิ่งรักระเบียบวินัยและความสงบสุขของหมู่คณะ ไม่ชอบกระทบกระทั่ง ไม่เกเรดูร้าย รักธรรมวินัย ยิ่งกว่าชีวิตตน แม้จะต้องกลั่นใจตายก็ไม่ตามใจกิเลส ให้ผิดศีล ชนิดยอมตายไม่ยอมชั่วเด็ดขาด

ผู้มีศิลบารมีจะไม่ต้องตายจากความดี ไม่ต้องเสวยทุกข์ในอบายภูมิ อันมีสัตว์นรกและสัตว์เดรัจฉาน เป็นต้น ทำให้มีใจในการรบกับกิเลส ไม่ต้องพ่ายแพ้กิเลส อดอาจในทุกสถาน ทั้งยังได้อิทธิพลจรรโลงใจ ทำให้หมู่คณะงดงามอยู่เป็นสุข ไปอยู่ที่ไหนที่นั้นก็สงบสุข ดิดตัวไปข้ามชาติ เมื่อเกิดใหม่จะได้กายมนุษย์ที่แข็งแรง ทนทานต่อการสร้างบารมี อายุการใช้งานยืนยาว จิตใจไม่ใฝ่ต่ำ ไม่ทำตนให้มัวหมอง ศิลทำให้ใจผ่องแผ้ว สามารถตั้งมั่นได้ดี เพราะสามารถควบคุมกายและวาจาได้ จึงทำให้ควบคุมใจได้ดี หากเอาดีทางกายและวาจายังมีได้ ก็ยากที่จะเอาดีทางใจได้ การทำหน้าที่กัลยาณมิตร เป็นการเพิ่มพูนศิลบารมีได้อย่างดี เพราะต้องขมใจมิให้โกรธรักษากาย วาจา ใจให้ดีอย่างอุกฤษฏ์ ชนิดยอมตายไม่ยอมชั่ว จนกว่าจะช่วยคนให้พ้นทุกข์ได้สำเร็จ

ศิลบารมี อบรมกล่าวเพียงว่าให้ครบถ้วน พุทธวงศ์เพิ่มเติมว่า ต้องรักษาศิลให้เคร่งครัดตลอดเวลา และพร้อมที่จะสละชีวิต เพื่อรักษาศิลของคนให้บริสุทธิ์ เหมือนจามรียอมตายเพื่อรักษาขนหาง แสดงอุทิศตนของการยึดถือคุณธรรมที่ประณีต พร้อมที่จะสละสิ่งที่ยุบาย คือกาย เพื่อรักษาส่วนละเอียดคือศิลไว้ ศิลในที่นี้ไม่ได้หมายถึงเบญจศิลท่านระบุไว้ว่าเป็นศิลในภูมิ 4 ซึ่งในอรรถกถาอธิบายว่า ได้แก่จากดูปาริสุทธิศิล

จரியปิฎก

ในคัมภีร์จரியปิฎกมีความคิดเรื่องบารมี เป็นพุทธกรรม คือมีธรรม 10 อย่าง ซึ่งนำไปสู่การถึงพระโพธิญาณและเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต บารมีแต่ละอย่างแบ่งออกเป็น 3 ชั้น คือ บารมี อุปบารมีและปรมัตถบารมี รวมกันมี 30 บารมี

เนื่องจากเรื่องบารมีในจரியปิฎก เป็นพื้นฐานความคิดของเรื่องบารมีในสมันหลังจึงสมควรที่จะกล่าวถึงการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์และพระองค์โดยสังเขป เพื่อแสดงให้เห็น

ลักษณะพิเศษเป็น 3 วรรค คือ อภิตตวรรค หัตถินวรรค และยัชญชัยวรรค แต่ในที่นี้จะกล่าวในหัตถินวรรคซึ่งเกี่ยวข้องกับศิลปะการมีดังต่อไปนี้

1. เรื่องของสีลวานาค พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นช่างมงคล เลี้ยง कुमारดา รักษา ศิลอย่างครบถ้วน แม้มีกำลังมาก สามารถทำร้ายใครก็ได้ ก็ยอมให้ความยุติธรรมอย่างง่ายดาย มิได้ต่อสู้ ไม่แสดงความโกรธ เพราะไม่ต้องการให้ศีลขาด กล่าวคือ ถ้าโกรธก็จะทำร้ายความยุติธรรมเป็นปณาดินาค
2. เรื่องพญานาคชื่อ ภูริทัตต์ ซึ่งต้องการไปสวรรค์ จึงอธิษฐานรักษาศีลและอธิษฐานว่าจะไม่ทำร้ายผู้ใด แม้ว่าจะถูกทำร้าย เมื่อหมองูจับใส่ตะกั่ว บีบด้วยฝ่ามือก็อดทนไม่โกรธ ไม่ทำร้ายใคร ด้วยเกรงว่าศีลจะขาด เพราะกำลังบำเพ็ญศีลบารมี
3. เรื่องพญานาคชื่อ จัมเปยยกะ เป็นผู้รักษาศีล ยอมให้หมองูจับมาบังคับให้แสดงร้ายร้ายแก่มหาชน พญานาคก็อดทน ไม่ให้โกรธ แม้จะสามารถฟันพิษฆ่าหมองูได้เพราะเกรงจะขาดจากศีล
4. เรื่องปริพาชกชื่อ จูฬโพธิ รักษาศีล ยอมให้พระราชานุคคร่านางพราหมณ์ผู้เป็นภริยาทำร้าย แม้ว่าจะโกรธ ก็ยอมขมความโกรธ แม้ใครทำร้ายนางพราหมณ์ก็จะไม่ทำลายศีล เพราะต้องการพระโพธิญาณ และสัพพัญญุตญาณ
5. เรื่องของมหิสวราช พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพญากระบือ แม้ฝูงลิงจะถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะก็ไม่โกรธ ไม่ทำร้ายลิง เพราะถ้าโกรธลิง ศีลจะขาด
6. เรื่องพญาเนื้อชื่อ รุรุ เป็นผู้รักษาศีล ช่วยเหลือบวชนผู้เป็นหนี้เขาให้รอดชีวิต แต่บวชนนั้นกลับนำพระราชามาจับพญาเนื้อด้วยหวังทรัพย์ แม้บวชนนั้นจะทรยศต่อตนและพระราชาจะประหารชีวิตเขาเสีย ก็ยังทูลขอพระราชาทานอกภัยโทษให้ ถ้าหากจะทรงยิงให้ยิงคนแทนพญาเนื้อเป็นผู้รักษาศีล เพราะปรารถนาโพธิญาณ
7. เรื่องของชฎิลชื่อ มาตังคะ ซึ่งเป็นผู้ถือศีล ถูกพราหมณ์ผู้หนึ่งบริภาษ แข่งให้ตีระฆะแตก ที่จริงมาตังคะชฎิลมีอำนาจที่จะทำร้ายพราหมณ์ให้กลายเป็นเถ้าถ่านได้ก็มีได้ทำยิ่งกว่านั้น พราหมณ์จะต้องได้รับผลกรรมของการบริภาษ คือตนเองจะต้องตีระฆะแตกตาย แต่มาตังคะก็ช่วยแก้ไขให้พ้นผลกรรม มาตังคะทำเช่นนี้ด้วยปรารถนาพระโพธิญาณ
8. เรื่องของเทพบุตรชื่อ ธรรมะ หรือธรรมวาทิเทพบุตร ซึ่งคอยชักชวนชนทั้งหลายให้สมาทานกุศลกรรมบถ หลีกเลี้ยงการวิวาทธรรมวาทิเทพบุตร หลีกทางให้เพราะต้องการรักษาศีล ระงับความโกรธเคืองที่จะทำร้ายธรรมวาทิเทพบุตร ระงับจิตได้แล้ว อธรรมเทพบุตรถูกรณีสืบเอง
9. เรื่องของพระราชาทรงพระนามว่า ชัยทิส ผู้ประกอบด้วยศีลคุณพระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นโอรส ทรงพระนามว่า อสินัสตคกุมาร พระเจ้าชัยทิส ถูกพระยาไปริสารทจับเพื่อจะกินเป็นอาหาร พระโพธิสัตว์จะตกแต่งกายเห็นบอวูธด้วยหวังจะชุ้ให้พระยาไปริสารท

สะดุ้งกลัว แต่เกรงว่าจะทำให้ศีลของพระองค์เศร้าหมอง จึงใช้เมตตาดำจิตต่อพระยาปริสสารทและ
กล่าวเสนาอคนให้พระยาปริสสารทและกล่าวเสนาอคนให้พระยาปริสสารทกินแทนที่พระบิดา เมื่อ
พระยาปริสสารทได้ฟังกลับใจจึงออกบวช

10. เรื่องพญานาคชื่อ สังขปาละ ถูกนายพรานจับเอาไปฆ่ากิน พรานรุมตีแทงด้วย
หอกที่จมูก ทาง กระดุกสันหลัง แล้วเอาหัวยร้อยหาบไป พญานาคมีฤทธิ์มากสามารถแม้ยัง
มหาสมุทร ป่า ภูเขา ให้ไหม้ได้ด้วยลมหายใจของตน แต่ก็มีได้โกรธเคืองพรานเหล่านั้น เพราะ
รักษาอุโบสถศีล ตั้งใจบำเพ็ญศีลบารมี ในที่สุดพญานาคต้องตายอย่างทรมาณ นับเป็นการ
รักษาศีลชั้นยอมสละชีวิต

ตอนสุดท้ายเป็นนิคมณฑล รวมจริยาที่มีในวรรค ยกย่องจริยาของสังขปาลนาคราชาว่า
เป็นศีลบารมีอย่างยิ่ง

ข้อสังเกตในวรรคนี้คือ

1. ในวรรคมีอยู่ 10 จริยา มี 3 จริยาที่กล่าวถึงศีลบารมี คือเรื่องที่ 1, 2 และ 10 เรื่องที่ 1
และ 2 เป็นเรื่องของ การปรารถนาที่จะบำเพ็ญศีลบารมี เรื่องที่ 10 เป็นที่มีศีลบารมีอยู่แล้ว มี 1
จริยาที่ไม่พูดถึงศีลบารมี แต่พูดถึงความต้องการสัพพัญญุตญาณและพระโพธิญาณ คือเรื่องที่
4 6 7 นอกจากนั้นเป็นการรักษาอารมณ์โกรธ เกรงว่าศีลจะขาด

2. ศีลที่กล่าวถึงในที่นี้มุ่งในเรื่องปณาดิบาต หรือการทำร้ายทางกายเป็นใหญ่และยก
ย่องการรักษาศีลด้วยชีวิต ทำให้พิจารณาได้ว่า ศีล น่าจะแปลว่า ความปกติ การไม่ละเมิดศีล
คือไม่ปล่อยกาย วาจา ให้กำเริบจากปกติ กล่าวได้ว่าเป็นลักษณะของการถือพรตอย่างหนึ่ง

อีกประการหนึ่ง สังเกตว่า แทบทุกเรื่องจะแสดงความคิดว่า การรักษาศีล สำคัญกว่า
การรักษาชีวิต ในเรื่องที่ 6 นอกจากจะแสดงถึงการอดทนไม่ต่อสู้ทำร้ายผู้ใดแล้วยังมีเนื้อหา
พิเศษกว่าอีก 5 เรื่องข้างต้น คือนอกจากจะรักษาศีลส่วนตนแล้ว ยังป้องกันชีวิตของผู้อื่นด้วย
แม้ตนเองจะเสียชีวิตก็ตาม

ศีลบารมีในชาดกนี้เป็นเรื่องที่แสดงให้เห็นว่าการรักษาศีล หรือบำเพ็ญศีลบารมีคือการ
ระงับใจไม่ให้เกิดความโกรธเพื่อจะไม่ให้ไปทำร้ายผู้ใดไม่เบียดเบียนผู้ใด ถึงแม้ว่าเขาจะทำร้าย
ตนเองด้วยวิธีการต่าง ๆ นานาก็ตาม และบางตอนก็จะกล่าวถึงศีลอุโบสถ(ศีล 8)เป็นศีลที่รักษา
ช่วงระยะเวลาหนึ่งที่ยึดมั่นกันขึ้น 14 ค่ำ 15 ค่ำ แต่ช่วงที่รักษานั้นจะไม่ยอมให้ศีลขาดหมายถึง
ไม่ยอมให้เกิดความโกรธ หรือเกิดความเจ็บปวดรวดร้าวอย่างไรก็ไม่ยอมที่จะทำร้ายผู้อื่นลับคืน
เรียกได้ว่าพยายามข่มความโกรธไว้ไม่แสดงออกทางกาย วาจา นี่เป็นลักษณะของการรักษา
ศีลหรือบำเพ็ญศีลบารมีที่มาในชาดก

ความหมายของศีลบารมี ศีลบารมี หมายถึง การรักษาใจไม่ให้โกรธ ไม่ว่าร่ากายจะเป็นอะไรก็ช่าง หรือหรือรักษาใจไม่ให้ใช้กาย วาจาเพื่อไปทำกรรมอันหนายาบ ได้แก่ การฆ่า การเบียดเบียนผู้อื่นหรือสัตว์อื่น เป็นผลให้เกิดความเมตตา กรุณาและมีความสุข ความเจริญ ศีลบารมีจะเป็นศีลบารมีได้เพราะเจตนาละเว้นตั้งแต่ต้นจนตลอดชีวิต ด้วยองค์ธรรมอันประกอบด้วย ทาน ศีล เนกขัมมะ สัจจะ อธิษฐาน ขันติ วิริยะ ปัญญา เมตตา และอุเบกขา

ความสำคัญและอานิสงส์ของศีลบารมี

บารมีทั้ง 10 ทศน์ ถ้าขาดไปบารมีใด บารมีหนึ่ง พระพุทธเจ้าก็คงไม่สามารถตรัสรู้ได้ โดยเฉพาะศีลบารมี ถือเป็นบารมีที่เป็นหลักแห่งบารมีทั้งหลายให้เต็มบริบูรณ์ และยังเป็นแม่บทหรือมารดาแห่งธรรมทั้งหลาย ดังเช่น เบญจธรรม ก็สงฆ์เคราะห์เข้ากับเบญจศีล เป็นต้น

ชีวิตเป็นของมีค่าหาประมาณไม่ได้ดังนั้นสิ่งที่มีค่าควรแก่การรักษาชีวิต คือศีล

ศีลมีอานิสงส์เป็นอันมาก เช่น ทำให้เป็นที่รักเป็นที่เคารพของคนทั้งหลายอยู่ในสังคมอย่างสงบสุข ไม่ก่อเวรก่อภัยต่อผู้ใด ทำให้เป็นคนสง่างาม มีผิวพรรณผ่องใส แต่กล่าวโดยสรุปอานิสงส์ของศีลมี 3 อย่าง ดังคำพระบาลีบอกอานิสงส์ของศีลว่า

1. สีเลน สุขตี ยนติ บุคคลจะไปสู่สุคติได้ก็เพราะศีล
2. สีเลน โภกสมปทา บุคคลจะได้โภคทรัพย์สมบัติได้ก็เพราะศีล
3. สีเลน นิพพตี ยนติ บุคคลจะดับทุกข์ ความเดือดร้อนจนเข้าถึงสู่นิพพานได้ก็เพราะ

ศีล

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5

กลุ่มสาระพระพุทธศาสนา

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 ชีวิตที่เลือกเกิดได้

เวลา 2 ชั่วโมง

เรื่อง ศิลปกรรม

เวลา 1 ชั่วโมง

สาระที่ 1 : ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม

สาระที่ 1 ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส 1.1 รู้ และเข้าใจพุทธประวัติ พุทธสาวก ความสำคัญพระพุทธเจ้า หลักธรรมของพระพุทธศาสนา มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส.1.2 เข้าใจ ตระหนักว่าศีลเป็นหลักปฏิบัติของพระพุทธศาสนาและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

สาระสำคัญ

ศิลปกรรมเป็นศิลปะที่มีปัญญาใช้บำเพ็ญเพื่อให้สมความปรารถนาที่ตั้งไว้ โดยวิธีการบำเพ็ญศีลนี้ย่อมปรากฏแก่ผู้ศึกษาชาดกและพระไตรปิฎก

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง(ตัวชี้วัด)

1. รู้ เข้าใจและบอกองค์ประกอบของศิลปกรรม ระดับของศิลปกรรม และวิธีการรักษาศิลปกรรมได้
2. ศรัทธาในพฤติกรรมของพญาวานร

สาระการเรียนรู้

องค์ประกอบของศิลปกรรม ระดับของศิลปกรรม และวิธีการรักษาศิลปกรรมได้

กระบวนการเรียนรู้

1. กิจกรรมนำสู่การเรียนรู้ บูชาพระรัตนตรัย อาราธนาศีล กล่าวสิกขาบท แม่เมตตา นั่งสมาธิ เจริญปัญญา ในขณะที่นักเรียนนั่งสมาธิ ครูอธิบายเรื่องศีล 8 เพิ่มเติมโดยเหตุการณ์ใกล้ตัวนักเรียนมาเป็นตัวอย่าง แล้ววิเคราะห์ให้เห็นโทษของการผิดศีล ว่ามีผลอย่างไร ชี้ให้นักเรียนงดเว้นสิ่งที่ผิดศีลแต่ละข้อด้วยความตั้งใจ

2. ชี้แจงจุดประสงค์ของการเรียนในวันนี้ และบอกเรื่องที่จะเรียนคือ ศิลปกรรม
3. ทบทวนความรู้เดิมความเป็นมา ความหมาย ความสำคัญและอันสืบของศิลปกรรม
4. อธิบายเพิ่มเติมเรื่อง องค์ประกอบของศิลปะแต่ละข้อและยกตัวอย่างประกอบ
5. อธิบายระดับของศิลปกรรมพร้อมกับยกตัวอย่างจากชดกย่อยๆ
6. สรุปร่วมกันถึงเรื่องวิธีการรักษาศิลปกรรม คือการรักษาศิลปะหรือศิลปะโบราณ ที่นิยมกันก็จะรักษาในวัน 8 คำ 15 คำ ตามโบราณประเพณีจะทำกันมาอย่างนี้ ทำให้คนไทยใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนาและมีเวลาสร้างบุญกุศลเพิ่มขึ้นซึ่งน่าจะมีการรณรงค์เรื่องนี้ไว้

กระบวนการวัดผลประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมรายบุคคล
2. การนำเสนอผลงาน
3. ตอบคำถาม

เครื่องมือ

1. แบบประเมินพฤติกรรมรายบุคคล
2. แบบประเมินการนำเสนอผลงาน
3. คำถาม

เกณฑ์การประเมิน

1. สังเกตพฤติกรรมรายบุคคล ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80
2. การนำเสนอผลงาน ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80
3. ตรวจคำตอบถูกต้อง 80

สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

1. ใบความรู้
2. ใบงาน

ใบความรู้ เรื่อง ศิลปกรรม

องค์ประกอบของศิลปกรรม

เงื่อนไขในการขาดจากศิลปะ แต่ละข้อหรือแต่ละประเภท ที่เรามีเจตนาวิชาแล้วจะขาดได้ก็ต่อเมื่อเราจะละเมิดครบองค์ของศิลปะข้อนั้นๆ เช่น ระบุไว้ว่าศิลปะข้อที่ 1 (ปาดนาช) จะขาดก็ต้องละเมิดให้ครบทั้ง 5 องค์ ถ้าละเมิดไม่ครบองค์ 5 ศิลป์ก็ไม่ขาด เป็นแต่ศิลปะต่างพร้อย หรือ เสร้าหมองเท่านั้น ศิลป์แต่ละข้อจะขาดได้ ก็อยู่ที่เรา "จงใจ" หรือ "เจตนา" ล่วง ถ้าล่วงเพราะไม่เจตนาก็ไม่ขาดและไม่ต่างพร้อยด้วย

วิชาศิลปะอย่างไรให้บริสุทธิ์ หลาย ๆ ท่านคงคุ้นกับคำสอนในพระพุทธศาสนาที่ว่า ให้เพียรละความชั่ว เร่งทำความดี และหมั่นชำระจิตใจให้บริสุทธิ์อยู่เสมอ ในการศึกษาที่จะละความชั่วสำหรับภคทัสส์ หรือผู้ครองเรือนได้นั้น ต้องพิจารณาความบริสุทธิ์ของศิลปะ เป็นสำคัญแต่จะทราบอย่างไรว่า ในการรักษาศิลปะของเรานั้นบริสุทธิ์อย่างแท้จริง

ดังนั้น ในการรักษาศิลปะ เราจึงควรศึกษาทำความเข้าใจในเรื่ององค์ประกอบของศิลปะ ซึ่งเป็นหลักในการพิจารณาว่า ศิลปะขาดหรือไม่โดยพิจารณาจากองค์ประกอบของศิลปะดังนี้คือ

ศิลปะข้อที่ 1 เว้นจากการฆ่าสัตว์ มีประกอบด้วยองค์ 5 คือ

1. สัตว์นั้นมีชีวิต
2. รู้ยู่่าสัตว์นั้นมีชีวิต
3. มีจิตคิดจะฆ่าสัตว์นั้น
4. มีความพยายามฆ่าสัตว์นั้น
5. สัตว์ตายด้วยความพยายามนั้น

ศิลปะข้อที่ 2 เว้นจากการลักทรัพย์ ต้องประกอบด้วยองค์ 5 คือ

1. ทรัพย์หรือสิ่งของนั้นมีเจ้าของหวงแหน
2. รู้ยู่่าทรัพย์นั้นมีเจ้าของหวงแหน
3. มีจิตคิดจะลักทรัพย์นั้น
4. มีความพยายามลักทรัพย์นั้น
5. ลักทรัพย์ได้ด้วยความพยายามนั้น

ศิลปะข้อที่ 3 เว้นจากการประทุษนิมิตในกาม ต้องประกอบด้วยองค์ 4 ดังนี้ คือ

1. หญิงหรือชายที่ไม่ควรละเมิด คือ หญิงที่ไม่ใช่ภรรยา หรือชายที่ไม่ใช่สามีของตน
- หญิงหรือชายที่อยู่ปกครองของบิดา มารดา หรือกรณีที่เป็นบุพพการี เสียชีวิต แต่มีผู้ปกครองอื่น

ดูแลอยู่เช่น ลุง ป้า น้า อา ปู่ ย่า ตา ยาย เป็นต้น

2. มีจิตคิดจะเสพเมถุน
3. ประกอบกิจในการเสพเมถุน
4. ยังอวยวะเพศให้ถึงกัน

ศีลข้อที่ 4 เว้นจากการพูดเท็จ ต้องประกอบด้วยองค์ 4 คือ

1. เรื่องนั้นไม่จริง
2. มีจิตคิดจะพูดให้ผิดไปจากความจริง
3. พยายามที่จะพูดให้ผิดไปจากความจริง
4. คนฟังเข้าใจความหมายตามที่พูดนั้น

ศีลข้อที่ 5 เว้นจากการดื่มน้ำเมา ต้องประกอบด้วยองค์ 4 คือ

1. น้ำที่ดื่มเป็นน้ำเมา
2. มีจิตคิดจะดื่ม
3. พยายามดื่ม
4. น้ำเมานั้นล่วงพ้นลำคอกลงไป

จากเรื่ององค์ประกอบของศีลนั้น ทำให้ทราบว่า ถ้าไม่ครบองค์ประกอบของศีล ไม่ถือว่าเป็นศีลขาด เช่น การฆ่าสัตว์มีองค์ 5 แต่ทำไปแค่องค์ 4 อย่างนี้เรียกว่าศีลทะลุ และถ้าลดหลั่นลงมาอีก ก็จะเรียกว่า ศีลต่าง ศีลพร้อย ตามลำดับ นอกจากนี้ พระอรหันตภิกษุ ยังได้แสดงหลักสำหรับวินิจฉัยว่า การละเมิดศีลแต่ละข้อจะมีโทษมากหรือน้อย นั้นขึ้นอยู่กับสิ่งต่อไปนี้

ระดับของศีลบารมี

ศีลบารมี 3 ชั้น คือ ศีลบารมี ศีลอุปปบารมี ศีลปรมัตถบารมี

ศีลบารมี ได้แก่ ศีลที่บำเพ็ญ ด้วยรักศึลยิ่งกว่าบุคคลที่รักและทรัพย์สิน ดังภาษิตว่า "ผู้รักษาศีลพึงรักศีล เคารพในศีล เหมือนนกค้อยตีวิดรักษาไข่ เหมือนจามรีรักษาขนหาง เหมือนมารดารักษาลูกที่รัก หรือเหมือนคนคาบอดข้างหนึ่งรักษานัยน์ตาอีกข้างหนึ่งที่เหลืออยู่"

ศีลอุปปบารมี ได้แก่ศีลที่บำเพ็ญ ด้วยรักษาศีลยิ่งกว่าอวัยวะร่างกายของตน ดังคำของจัมเปยยกนาคว่า "ร่างกายของเราจงแตกกระจายกระจายอยู่ในที่นี้ เหมือนแกลบที่เขาโปรย กระจายกระจายอยู่ก็ตามที่ เราจะไม่ทำลายศีล"

ศีลปรมัตถบารมี ได้แก่ศีลที่บำเพ็ญด้วยรักศึลยิ่งกว่าชีวิตของตน ดังคำของภุริทัตว่า "ความสละชีวิตของตนเบายิ่งกว่าหญ้าในเรา ความละเมิดศีลสำหรับเราเหมือนพลิกแผ่นดิน"

และตั้งภาษีว่า “นรชนพึงสละทรัพย์เพราะเหตุแห่งอวัยวะเมื่อจะรักษาชีวิตพึงสละอวัยวะ เมื่อระลึกถึงธรรมพึงสละทุกอย่าง ทั้งอวัยวะ ทรัพย์และแม้ชีวิต”

วิธีการรักษาศีลบารมี

จากการศึกษาชาดกแต่ละเรื่อง พอจะกล่าวได้ว่า บุคคลผู้ปรารถนาจะเกิดเป็นอะไรก็แล้วแต่ ไม่ว่าจะเป็นนาค เทพ เทวา แม้นัตมนุษย์ ต้องบำเพ็ญอุโบสถศีล คือการรักษาศีลในวัน 8 ค่ำ 15 ค่ำ ด้วยการตั้งเจตนาละเว้นไม่ทำบาปทั้งปวงทั้งห้า หรือแปดข้อที่พระพุทธองค์บัญญัติไว้

ใบงาน

ชื่อ.....เลขที่.....ชั้น.....

เรื่อง ศิลปกรรม

ศิลปะแต่ละข้อ	องค์ประกอบของการ 미술

แบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียน

เรื่อง ศิลปกรรม

ครูผู้สอน.....ชั้น.....ระยะเวลาในการทำกิจกรรม

เกณฑ์/ข้อความ	ดีมาก	ดี	ปานกลาง	น้อย	ปรับปรุง
1. นักเรียนมีความตั้งใจบูชาพระ กราบพระ อาราธนา ศีล และกล่าวสีกขา					
2. เรียนและร่วมกิจกรรมด้วยสมาธิที่แน่วแน่					
3. นักเรียนมีความกล้าที่จะถามและตอบปัญหา					
4. นักเรียนร่วมกิจกรรมด้วยความกระตือรือร้น					
5. นักเรียนทำงานตามขั้นตอนที่ครูมอบหมาย					
7. นักเรียนเลือกวิธีแก้ปัญหาได้เหมาะสม					
8. นักเรียนตอบปัญหาจากคำถามในเรื่องได้ถูกต้อง					
9. นักเรียนกล้าแสดงความคิดเห็นของตนให้เพื่อนฟัง					
10. นักเรียนมีศรัทธาในเรื่องที่เรียน					

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6

กลุ่มสาระพระพุทธศาสนา

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 อติมหาบุรุษ

เวลา 2 ชั่วโมง

เรื่อง ชาตกศีลบารมี

เวลา 1 ชั่วโมง

สาระที่ 1 : ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส 1.1 รู้ และเข้าใจพุทธประวัติ พุทธสาวก ความสำคัญพระพุทธเจ้า หลักธรรมของพระพุทธศาสนา มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

สาระสำคัญ

ชาตกเป็นเรื่องราวของพระพุทธเจ้าที่มีมาในอดีตชาติเป็นการบำเพ็ญศีลบารมีเพื่อประโยชน์อันยิ่งใหญ่คือพระโพธิญาณ ที่แสดงว่ามีทั้งที่เป็นสัตว์ มนุษย์ เทวดา พรหมแต่ที่พอจะเป็นแบบอย่างให้กับคนเราได้ประพฤติปฏิบัติตามพอสังเขปก็มีเช่น ตอนเสวยพระชาติเป็นพญาวานรและเป็นพญานาคราช

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง(ตัวชี้วัด)

1. รู้ เข้าใจและเล่าเรื่องพระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพญาวานร
2. ศรัทธาในพฤติกรรมของพญาวานร

สาระการเรียนรู้

พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพญาวานร

กระบวนการเรียนรู้

1. กิจกรรมนำสู่การเรียนรู้ บูชาพระรัตนตรัย อาราธนาศีล กล่าวสิกขาบท แม่เมตตา นั่งสมาธิ เจริญปัญญา .ในขณะที่นักเรียนนั่งสมาธิ ครูอธิบายเรื่อง มนุษย์ สัตว์มนุษย์และสัตว์เดรัจฉาน โดยแยกคุณสมบัติของมนุษย์และสัตว์ต่างกันตรงที่มีศีลต่างกัน ทำให้ความโลภ ความโกรธ ความหลงต่างกัน ชี้ให้เห็นโทษของการผิดศีลข้อที่ 1 มากน้อยเพราะจะเป็นผลสืบเนื่องไปให้ศีลข้ออื่นๆ ผิดไปด้วยทำให้รากเหง้าของบาป (อวิชชา) มากขึ้นและทำให้ความเป็นมนุษย์ สัตว์เดรัจฉานแตกต่างกันชัดเจน

2. ชี้แจงจุดประสงค์ของการเรียนในวันนี้ และบอกเรื่องที่จะเรียนคือ พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นวานร

3. ครูเล่าเรื่องพญาวานรให้นักเรียนฟัง ขณะที่เล่าก็มีคำถามแทรกเพื่อให้นักเรียนได้คิดถึงหน้าที่และความรับผิดชอบของการเป็นผู้เฒ่า

4. ให้นักเรียนทำใบงาน ถ้านักเรียนเป็นพญาวานรจะทำอย่างไร ถึงแม้ว่าตนเองจะหนีไปได้หรือพาบรืวารไปได้บ้าง

5. ครูและนักเรียนช่วยกันอภิปรายสรุปเรื่องพญาวานร ได้ข้อคิดอะไรบ้าง ครูสรุปเน้นข้อคิดของพญาวานรให้อีกครั้งหนึ่งว่า การเป็นหัวหน้าเมื่อผู้จวนวาระเป็นทุกข์เป็นร้อนอยู่แล้วศัตรูจะมาทำอันตรายหัวหน้าจึงต้องเสียสละเพื่อให้เขาพ้นภัย แม้จะถูกจองจำหรือประหารก็ยินดีรับโดยไม่เดือดร้อน เพราะเขายกให้เป็นหัวหน้าแล้ว

6. นักเรียนเขียนสรุปในใบงานถึงหน้าที่ของการเป็นหัวหน้าคนและอ่านให้เพื่อนฟัง

กระบวนการวัดผลประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมรายบุคคล
2. การนำเสนอผลงานจากใบงาน
3. ตอบคำถาม

เครื่องมือ

1. แบบประเมินพฤติกรรมรายบุคคล
2. แบบประเมินการนำเสนอผลงาน
3. คำถาม

เกณฑ์การประเมิน

1. สังเกตพฤติกรรมรายบุคคล ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80
2. การนำเสนอผลงาน ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80
3. ตรวจคำตอบถูกต้องร้อยละ 80

สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

1. ใบความรู้
2. ใบงาน

ใบความรู้ พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นวานร

การบำเพ็ญบารมีในอดีตชาติของพระพุทธเจ้า ตอน ศีลบารมี

ครั้งหนึ่งพระโพธิสัตว์เกิดเป็นวานร มีรูปร่างใหญ่โต มีกำลังวังชามาก มีฝูงวานรเป็นบริวาร อาศัยอยู่ในป่าหิมพานต์ มีต้นมะม่วงใหญ่ต้นหนึ่งตั้งอยู่ริมแม่น้ำคงคา กิ่งแถบหนึ่งยื่นไปในแม่น้ำ มีผลตก รสหวานอร่อยมาก วานรโพธิสัตว์และบริวารพากันไปกินมะม่วงนี้เป็นประจำ เพื่อป้องกันอันตราย พญาวานรจึงสั่งให้วานรบริวาร ผลิตผลแถบริมแม่น้ำให้หมด แต่บังเอิญหลงเหลืออยู่ เมื่อมะม่วงผลนั้นสุกหล่นลงแม่น้ำ น้ำก็พาไปติดคาชาย พระเจ้าพาราณสี ซึ่งเสด็จทรงน้ำในแม่น้ำคงคา พบมะม่วงลูกนั้น จึงเก็บให้ห้องเครื่องปอกถวาย ทรงเสวยแล้วพอพระทัย ในรสอันหอมหวานของมะม่วงนั้น วานรโพธิสัตว์กับบริวารหากินอยู่บนต้นมะม่วงนั้นเห็นมหาดเล็กจับมะม่วงมาถวายตลอดเวลา ตอนกลางคืน พระเจ้าพาราณสีรับสั่งว่า พรุ่งนี้จงไปหาเนื้อลิงมา เราจะกินกับมะม่วง วานรโพธิสัตว์ได้ยินดังนั้น เห็นว่ากำลังจะมีภัยมาถึงตัวและบริวารของตนแน่แล้ว วานรโพธิสัตว์จึงขึ้นไปจนสุดยอดปลายกิ่งแถบที่ยื่นไปในแม่น้ำ สำรวมใจกระโดดสุดแรง ก็ถึงฝั่งตรงข้ามได้ ถึงตึงแถววัลย์ยาว 100 วา เท่ากับความกว้างของแม่น้ำเอาปลายแถววัลย์ข้างหนึ่งผูกกับเอวตนไว้ ใต้ออกไปที่ปลายกิ่งแล้วกระโดดกลับไปที่ดินมะม่วง พอเกาะกิ่งมะม่วงไว้ได้ แถววัลย์นั้นสั้นเล็กน้อยจึงไม่สามารถปล่อยมือได้ จึงต้องเกาะอยู่อย่างนั้น เอาลำตัวแทนแถววัลย์ที่ไม่พอนั้น แล้วให้บริวารลิงข้ามผ่านคนไปยังฝั่งตรงข้าม ฝูงลิงบริวารทั้งหมดทำความเคารพ แล้วก็ไต่แถววัลย์นั้น แต่มีลิงอันธพาลตัวหนึ่งไม่พอใจพระโพธิสัตว์ที่สอนไม่ให้ทำกรรมชั่ว แต่ลิงตัวนั้นกลับไม่ชอบ ไม่พอใจ เพราะสันดานอันธพาล เป็นโอกาสจึงกระโจนเต็มแรงตรงหัวโพธิสัตว์ แต่ไม่เป็นอันตรายอย่างใด เมื่อฝูงลิงบริวารข้ามไปหมดแล้ว วานรโพธิสัตว์ก็อ่อนแรงเกาะอยู่เฉย ฝ่ายพระเจ้าพาราณสีทอดพระเนตรเห็นพฤติกรรมนั้นโดยตลอด โปรดให้มหาดเล็กขึ้นไปนำลิงพระโพธิสัตว์มาชำระร่างกายจนสะอาด ให้อาหารพอมีกำลังแล้วโปรดให้นำมาเผ้า แล้วทรงตรัสถามว่า เจ้าเป็นผู้มีกำลังวังชามากมาย ทำไมไม่หนีเอาตัวรอด ซ้ำยังทำตนให้เป็นสะพานให้บริวารได้ข้ามไปโดยสวัสดิ์ท่านเป็นอะไรกับวานรเหล่านั้น พระโพธิสัตว์กราบทูลเชิงถวายเป็นอาวาท แก่พระเจ้าพาราณสีว่า ขอเดชะ พระองค์ผู้เป็นจอมรินทร์ ข้าพระพุทธเจ้าเป็นนายเขา เป็นหัวหน้าเขา ปกครองเขา เมื่อฝูงวานรเป็นทุกข์เป็นร้อนอยู่ ก้าวพระองค์จะทรงทำอันตรายข้าพระพุทธเจ้าจึงต้องทำอย่างที่พระองค์ทรงทอดพระเนตรเห็น เพื่อให้พวกเขาพ้นภัย ข้าพระพุทธเจ้าแม้จะถูกจองจำหรือถูกประหารชีวิตก็ยินดีรับโดยไม่เดือดร้อนแต่อย่างใด เพราะพวกเขาเหล่านั้นยอมยกข้าพระพุทธเจ้าเป็นหัวหน้าเขา เป็นนายฝูงก็หวังว่าข้าพระพุทธเจ้าจะช่วยบำบัดทุกข์ บำรุงสุข ให้พวกเขาโดยทั่วหน้ากัน เหมือนอย่างพระองค์นี้แหละ พระองค์เป็นราชามหากษัตริย์ผู้ทรงปรีชาสามารถ พระองค์ก็ต้องช่วยบำบัด

ทุกข์บำรุงสุขแก่พสกนิกรของพระองค์ ตลอดถึงสัตว์ราชพาหนะและทวยหาญทั้งหลาย หากพระองค์จะเสวยสุขเหนือความทุกข์ยากของพสกนิกร จะเป็นการสมควรหรือ? พระองค์ก็ต้องทรงช่วยบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่พสกนิกรทั่วหน้า เมื่อวานรโพธิสัตว์ถวายโอวาทดังนี้แล้ว ด้วยร่างกายบอบช้ำมากทนมไม่ไหว ก็สิ้นชีวิตลงในขณะนั้นเอง พระเจ้ากรุงพาราณสีทรงสนพระทัยมาก โปรดให้จัดการฌาปนกิจศพวานรโพธิสัตว์ แล้วให้นำอัฐิบรรจุไว้ในเจดีย์ที่โปรดให้ทรงขึ้นในทางสี่แพร่ง จารึกข้อความคุณงามความดีของพระโพธิสัตว์เพื่อเป็นตัวอย่างอันดีงามของคนทั้งหลายต่อไป ศีลดังกล่าวมานี้ จัดเป็น ศีลบารมี

ใบงาน

ชื่อ.....เลขที่.....ชั้น.....

เรื่อง ศิลปกรรม

ถ้านักเรียนเป็นหัวหน้า	หน้าที่ของหัวหน้า

แบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียน

เรื่อง ศิลปกรรม

ครูผู้สอน.....ชั้น.....ระยะเวลาในการทำกิจกรรม

เกณฑ์/ข้อความ	ดีมาก	ดี	ปานกลาง	น้อย	ปรับปรุง
1. นักเรียนมีความตั้งใจบูชาพระ กราบพระ อาราธนา ศีล และกล่าวสีกขา					
2. เรียนและร่วมกิจกรรมด้วยสมาธิที่แน่วแน่					
3. นักเรียนมีความกล้าที่จะถามและตอบปัญหา					
4. นักเรียนร่วมกิจกรรมด้วยความกระตือรือร้น					
5. นักเรียนทำงานตามขั้นตอนที่ครูมอบหมาย					
7. นักเรียนเลือกวิธีแก้ปัญหาได้เหมาะสม					
8. นักเรียนตอบปัญหาจากคำถามในเรื่องได้ถูกต้อง					
9. นักเรียนกล้าแสดงความคิดเห็นของตนให้เพื่อนฟัง					
10. นักเรียนมีศรัทธาในเรื่องที่เรียน					

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 7

กลุ่มสาระพระพุทธศาสนา

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 อติตมหาบุรุษ

เวลา 2 ชั่วโมง

เรื่อง ชาดกศีลขารมี

เวลา 1 ชั่วโมง

สาระที่ 1 : ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส 1.1 รู้ และเข้าใจพุทธประวัติ พุทธสาวก ความสำคัญพระพุทธรูปเจ้า
หลักธรรมของพระพุทธศาสนา มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่
ร่วมกันอย่างสันติสุข

สาระสำคัญ

ชาดกเป็นเรื่องราวของพระพุทธรูปเจ้าที่มีมาในอดีตชาติเป็นการบำเพ็ญศีลขารมีเพื่อ
ประโยชน์อันยิ่งใหญ่คือพระโพธิญาณ ที่แสดงมามีทั้งที่เป็นสัตว์ มนุษย์ เทวดา พรหมแต่ที่พอจะ
เป็นแบบอย่างให้กับคนเราได้ประพฤติปฏิบัติตามพอสังเขปก็มีเช่น ตอนเสวยพระชาติเป็นพญา
วานรและเป็นพญานาคราช

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง(ตัวชี้วัด)

1. รู้ เข้าใจและเล่าเรื่องพระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นภริยาคัตตนาคราช
2. ศรัทธาในพฤติกรรมของพระภริยาคัตตนาคราช

สาระการเรียนรู้

พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นภริยาคัตตนาคราช

กระบวนการเรียนรู้

1. กิจกรรมนำสู่การเรียนรู้ บูชาพระรัตนตรัย อาราธนาศีล กล่าวสิกขาบท แผ่เมตตา
นั่งสมาธิ เจริญปัญญา .ในขณะที่นักเรียนนั่งสมาธิ ครูอธิบายเรื่อง มนุษย์ สัตว์มนุษย์และสัตว์
เดรัจฉานเพิ่มเติม โดยแยกคุณสมบัติของมนุษย์คือศีล ซึ่งไม่ได้ดูที่รูปพรรณสัณฐานภายนอก
อย่างเดียวต้องดูภายในจิตใจและสัตว์ต่างกับมนุษย์ตรงที่มีศีลต่างกันนี้แหละ ทำให้ความโลภ
ความโกรธ ความหลงต่างกัน ชี้ให้เห็นโทษของการผิดศีลข้อที่ 1 มากน้อยเพราะจะเป็นผล
สืบเนื่องไปให้ศีลข้ออื่นๆ ผิดไปด้วยทำให้รากเหง้าของบาป (อวิชชา) มากขึ้นและทำให้ความ
เป็นมนุษย์ สัตว์เดรัจฉานแตกต่างกันชัดเจน

2. ชี้แจงจุดประสงค์ของการเรียนในวันนี้ และบอกเรื่องที่จะเรียนคือ พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นภริยัตถ์นาคราช

3. ครูอธิบายเรื่องพญานาคให้นักเรียนฟังว่า นาค หรือ พญานาค ภูเขาใหญ่มีหนองสัญลักษณ์แห่งความยิ่งใหญ่ ความอุดมสมบูรณ์ ความมีวาสนา และนาคยังเป็นสัญลักษณ์ของบันไดสายรุ้งสู่จักรวาล นาคเป็นเทพเจ้าแห่งท้องน้ำ บางแห่งก็ว่าเป็นเทพเจ้าแห่งฟ้า

ตำนานความเชื่อเรื่องพญานาคมีความเก่าแก่มาก ดูท่าว่าจะเก่ากว่าพุทธศาสนาอีกด้วย สืบค้นได้ว่ามีต้นกำเนิดมาจากอินเดียใต้ ด้วยเหตุจากภูมิประเทศทางอินเดียใต้เป็นป่าเขาจึงทำให้มีงูอยู่ชุกชุม และด้วยเหตุที่งูนั้นลักษณะทางกายภาพคือมีพิษร้ายแรง งูจึงเป็นสัตว์ที่มนุษย์ให้การนับถือว่ามีอำนาจ ชาวอินเดียใต้จึงนับถืองู

4. ครูเล่าเรื่องพระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นภริยัตถ์นาคราชให้นักเรียนฟัง ขณะที่เล่าก็มีคำถามแทรกเพื่อให้นักเรียนได้คิดและมีส่วนร่วมกับการฟังบ้าง

5. ให้นักเรียนทำใบงาน เรื่องความเชื่อเกี่ยวกับพญานาค

6. ครูและนักเรียนช่วยกันอภิปรายสรุปเรื่องภริยัตถ์นาคราช ได้ข้อคิดอะไรบ้าง ครูสรุปเน้นข้อคิดของการรักษาศีลของพระภริยัตถ์ว่ามีความมั่นคงยอมสละได้แม้กระทั่งชีวิต เลือดเนื้อของตนเอง แสดงว่าศีลนี้เป็นสิ่งที่มีค่าเหนือชีวิตของสัตว์ทั้งหลาย ถ้าแม้เรามีความเข้าใจแล้ว จะทำให้เรามีความมั่นคงเกี่ยวกับศีลมากยิ่งขึ้น

7. นักเรียนเขียนสรุปในใบงานถึงพฤติกรรมของพระภริยัตถ์ตอนที่ถูกจับและอ่านให้เพื่อนฟัง

กระบวนการวัดผลประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมรายบุคคล
2. การนำเสนอผลงานจากใบงาน
3. ตอบคำถาม

เครื่องมือ

1. แบบประเมินพฤติกรรมรายบุคคล
2. แบบประเมินการนำเสนอใบงาน
3. คำถาม

เกณฑ์การประเมิน

1. สังเกตพฤติกรรมรายบุคคล ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80
2. การนำเสนอผลงาน ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80
3. ตรวจคำตอบ

สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

3. ใบความรู้
4. ใบงาน

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ใบความรู้

เรื่อง พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นกษัตริย์นครราช

ชาดกเรื่องนี้แสดงถึงการบำเพ็ญศีลบารมี คือการรักษาศีล. มีเรื่องเล่าว่า กษัตริย์นครราชไปจำศีลอยูริมฝั่งแม่น้ำยมุนา. ยอมอดทนให้หมองูจับไปทรมานต่าง ๆ ทั้ง ๆ ที่สามารถจะทำลายหมองูได้ด้วยฤทธิ์มีใจตั้งมั่นต่อศีลของตนในที่สุดก็ได้อิสรภาพ.

เรื่องราวในชาดกโดยย่อ พระราชาพระองค์หนึ่ง พระนามว่า "พรหมทัต" ทรงราชสมบัติอยู่ที่เมืองพาราณสี พระโอรสทรงดำรง ตำแหน่งอุปราช อยู่ต่อมาพระราชาทรงระแวงว่า พระโอรสจะคิดขบถ แยกราชสมบัติ จึงมีโองการให้ พระโอรสออกไปอยู่ให้ไกลเสียจากเมือง จนกว่าพระราชฯ จะสิ้นพระชนม์จึงให้กลับมารับราชสมบัติ พระโอรสก็ปฏิบัติ ตามบัญชา เสด็จไปบวชอยู่ที่บริเวณแม่น้ำชื่อว่า "ยมุนา" มีนางนาคคนหนึ่งสามีตาย ต้องอยู่แต่เพียงลำพัง เกิดความว่าเหวจนไม่อาจทนอยู่ในนาคพิภพได้ จึงขึ้นมาจากน้ำ ท่องเที่ยวไปตามริมฝั่งมาจนถึงศาลาที่พักของพระราชบุตร นางนาคประสงค์จะลงใจดูว่า นักบวชผู้พำนักอยู่ในศาลานี้ จะเป็นผู้ที่บวชด้วยใจเลื่อมใสอย่างแท้จริงหรือไม่ จึงจัดประดับ ประดาที่นอนในศาลานั้นด้วยดอกไม้หอม และของทิพย์จากเมืองนาค ครั้นพระราชบุตรกลับมา เห็นที่นอนจัดงดงาม น่าสบายก็ยินดีประทับนอนด้วยความสุขสบายตลอดคืน รุ่งเช้าก็ออกจากศาลาไป นางนาคก็แอบดู พบว่าที่นอนมีรอยคนนอน จึงรู้ว่านักบวชผู้นี้มิได้บวชด้วยความศรัทธา เต็มเปี่ยม ยังคงยินดีในของสวยงามตามวิสัยคนมีกิเลส จึงจัดเตรียมที่นอนไว้ดังเดิมอีก ในวันที่สาม พระราชบุตรมีความสงสัยว่าใครเป็นผู้จัด ที่นอนอันสวยงามไว้ จึงไม่เสด็จออกไปป่า แต่แอบดูอยู่บริเวณ ศาลานั้นเอง เมื่อ นางนาคเข้ามาตกแต่งที่นอน พระราชบุตร จึงได้ถามนางว่า นางเป็นใครมาจากไหน นางนาคตอบว่า นางเป็นนาคชื่อมาณวิกา นางว่าเหว่าที่สามีตาย จึงออกมาท่องเที่ยวไป พระราชบุตรมีความยินดีจึงบอกแก่นางว่า หากนางพึงพอใจจะอยู่ที่นี้ พระราชบุตรก็จะอยู่ด้วยกับนาง นางนาคมาณวิกาก็ยินดี ทั้งสองจึงอยู่ด้วยกันฉันสามีภรรยา จนนางนาคประสูติโอรสองค์หนึ่ง ชื่อว่า "สาครพรหมทัต" ต่อมาก็ประสูติพระธิดาชื่อว่า "สมุทราชา"

ครั้นเมื่อพระเจ้าพรหมทัตสวรรคต บรรดาเสนาอำมาตย์ ทั้งหลายไม่มีผู้ใดทราบว่พระราชบุตรประทับ อยู่ ณ ที่ใด บังเอิญพรานป่าผู้หนึ่งเข้ามาแจ้งข่าวว่า คนได้เคยเที่ยวไปแถบแม่น้ำยมุนา และได้พบพระราชบุตรประทับอยู่บริเวณนั้นอำมาตย์ จึงได้จัดกระบวนไปเชิญเสด็จพระราชบุตรกลับมาครองเมือง พระราชบุตรทรงถามนางนาคมาณวิกาว่า จะไปอยู่ เมืองพาราณสีด้วยกันหรือไม่ นางนาคทูลว่า "วิสัยนาค นั้นโกรธง่ายและมีฤทธิ์ร้าย หากหม่อมฉันเข้าไปอยู่ในวัง แล้วมีผู้ใดทำให้โกรธ เพียงหม่อมฉัน ถลึงตามอง ผู้นั้นก็จะ มอดไหม้ไป พระองค์พาโอรสธิดากลับไปเถิด ส่วนหม่อมฉัน ขอทูลลากลับไปอยู่เมืองนาค ตามเดิม" พระราชบุตรจึงพา โอรสธิดากลับไปพาราณสีอภิเษกเป็นพระราชฯ อยู่มาวันหนึ่ง ขณะที่โอรสธิดาเล่นน้ำอยู่ในสระ เกิดตกใจ

กลัวเต่า ตัวหนึ่ง พระบิดาจึงให้คนจับเต่านั้นไป ทั้งที่วังน้ำวนในแม่น้ำยมุนา เต่าจมนลงไปถึงเมืองนาค เมื่อถูกพวกนาคจับไว้ เต่าก็ออก อูบาย บอกรัก นาคว่า "เราเป็นทนต์ของพระราชอาพาราณสี พระองค์ ให้เรามาเฝ้าท้าวชตวรรษ พระราชทานพระธิดาให้เป็นพระชายา ของท้าวชตวรรษ เมืองพาราณสีกับนาคพิภพจะได้เป็นไมตรีกัน" ท้าวชตวรรษทรงทราบก็ยินดี สั่งให้นาค 4 คนเป็นทูตนำบรรณาการไปถวายพระราชอาพาราณสีและขอรับตัว พระธิดามาเมืองนาค พระราชาทรงแปลกพระทัย จึงตรัสกับ นาคว่า "มนุษย์กับนาคนั้นต่างเผ่าพันธุ์กัน จะแต่งงานกัน นั้นย่อมเป็นไปได้" เหล่านาคได้ฟังดังนั้น จึงกลับไปกราบทูลท้าวชตวรรษว่า พระราชาพาราณสีทรงดูหมิ่นว่านาคเป็นเผ่าพันธุ์ ไม่คู่ควรกับพระธิดา ท้าวชตวรรษทรงพิโรธ ครัสสั่งให้ฝูงนาค ขึ้นไปเมืองมนุษย์ ไปเที่ยวแผ่พังพานแสดง อิททิทธิอำนาจ ตามที่ต่าง ๆ แต่มีให้ทำอันตรายชาวเมือง ชาวเมืองพากันเกรงกลัวนาคจนไม่เป็นอันทำมาหากิน

ในที่สุดพระราชาก็จำพระทัยส่ง นางสมุทรชา ให้ไปเป็นชายา ท้าวชตวรรษ นางสมุทรชาไปอยู่เมืองนาคโดยไม่รู้ว่าเป็นเมืองนาค เพราะท้าวชตวรรษให้เหล่า บริวารแปลงกายเป็นมนุษย์ทั้งหมด นางอยู่นาคพิภพด้วยความสุขสบาย จนมีโอรส 4 องค์ ชื่อว่า สุทัตตะ ทัดตะ สุโกคะ และ อริฏฐะ อยู่มาวันหนึ่ง อริฏฐะได้ฟังนาคเพื่อนเล่นบอกว่า พระมารดาของตนไม่ใช่ นาค จึงทดลองดูโดยแรมิต ภายหลังเป็นนุ ขณะที่กำลังกินนมแม่อยู่ นางสมุทรชาเห็นลูก กลายเป็นนุก็ตกพระทัย ปัดอริฏฐะตกจากคอก เล็บของนาง ไปข่วนเอานัยน์ตาอริฏฐะบอดไปข้างหนึ่ง ตั้งแต่นั้นมา นางจึงรู้ว่าได้ลงมาอยู่เมืองนาค ครั้นเมื่อพระโอรสทั้ง 4 เติบโตขึ้น ท้าวชตวรรษก็ทรงแบ่งสมบัติ ให้ครอบครัวคนละเขต ทัดตะผู้เป็นโอรส องค์ที่สองนั้น มาเฝ้าพระบิดามารดาอยู่เป็นประจำ ทัดตะเป็นผู้มีปัญญาเฉลียวฉลาดได้ช่วยพระบิดาแก้ไข ปัญหาต่าง ๆ อยู่เป็นนิตย์ แม้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับเทวดา ทัดตะก็แก้ไขได้จึงได้รับการยกย่อง สรรเสริญว่า เป็นผู้ปริชาสามารถ ได้รับขนานนามว่า ภูริทัตต์ คือ ทัดตะผู้เรื่องปัญญา ภูริทัตต์ได้เคยไปเห็นเทวโลก ว่าเป็นที่น่ารื่นรมย์จึงตั้งใจว่า จะรักษาอุโบสถศีลเพื่อจะได้ไปเกิดใน เทวโลก จึงทูลขออนุญาตพระบิดา ก็ได้รับอนุญาต แต่ท้าวชตวรรษสั่งว่า มีให้ออกไปรักษาอุโบสถนอกเขตเมืองนาค เพราะอาจเป็นอันตราย

ครั้นเมื่อรักษาศีลอยู่ในเมืองนาค ภูริทัตต์ รำคาญว่าพวกฝูงนาคบริวาร ได้ห้อมล้อมปรนนิบัติเฉพาะในตอนเช้าเท่านั้น ตั้งแต่นั้นมา ภูริทัตต์ก็ขึ้นไปรักษาอุโบสถศีลอยู่ที่จอมปลวก ใกล้ต้นไทรริมแม่น้ำยมุนา ภูริทัตต์ตั้งจิตอธิษฐานว่า แม้ผู้ใดจะต้องการหนังสือ กระจก เลือดเนื้อของคนก็จะยอมบริจาคให้ขอเพียงให้ได้รักษาศีลให้บริสุทธิ์

ครั้งนั้นมีนายพรานชื่อ เนสาท ออกเที่ยวล่าสัตว์ เผอิญได้ พบภูริทัตต์เข้า สอบถามรู้ว่าเป็นโอรสของ ราชานแห่งนาค ภูริทัตต์เห็นว่าเนสาทเป็นพรานมีใจบาปหยาบช้า อาจเป็นอันตรายแก่ตน จึงบอกแก่ พรานเนสาทว่า "เราจะพาท่าน กับลูกชาย ไปอยู่เมืองนาคของเรา ท่านทั้งสองจะมีความสุข สบายในเมืองนาคนั้น" พรานเนสาทลงไปอยู่เมืองนาค ได้ไม่นาน เกิด

คิดถึงเมืองมนุษย์จึงปรารถนากับภริทัตต์ว่า "ข้าพเจ้าอยากจะกลับไปเยี่ยมญาติพี่น้อง แล้วจะออกมาบวช รักษาศีลอย่างท่านบ้าง" ภริทัตต์รู้ด้วยปัญญาว่าพรานจะเป็นอันตรายแก่ตน แต่ก็ไม่ทราบจะทำอย่างไรดี จึงต้องพาพรานกลับไปเมืองมนุษย์ พรานพอลูกก็ออกล่าสัตว์ต่อไปตามเดิม มีพญาครุฑคนหนึ่งอาศัยอยู่บนต้นจิว ทางมหาสมุทรด้านใต้ วันหนึ่งขณะออกไปจับนาคมากิน นาคเอาหางพันกิ่งไทรที่อยู่ ท้ายศาลาพระฤาษี จนต้นไทรถอนรากติดมาด้วย ครั้นครุฑ ฉีกท้อง นาคกินมันเหลว แล้วทิ้งร่างนาคลงไป จึงเห็นว่า มีต้นไทรติดมาด้วย ครุฑรู้สึกว่าได้ทำผิด คือถอนเอาต้นไทรที่พระฤาษี เคยอาศัยร่วมเงา จึงแปลงกายเป็นหนุ่มน้อยไปถามพระฤาษีว่า เมื่อต้นไทรถูกถอนเช่นนี้ กรรมจะตกอยู่กับใคร พระฤาษีตอบว่า "ทั้งครุฑและนาคต่างก็ไม่มี เจตนาจะถอนต้นไทรนั้น กรรมจึงไม่มีแก่ผู้ใดทั้งสิ้น" ครุฑดีใจจึงบอกกับพระฤาษีว่าคนคือครุฑ เมื่อพระฤาษี ช่วยแก้ปัญหาให้ตนสบายใจขึ้นก็จะสอนมนต์ชื่อ อาลัมพายน อันเป็นมนต์สำหรับครุฑ ใช้จับนาคให้แก่พระฤาษี

อยู่มาวันหนึ่ง มีพราหมณ์ซึ่งเป็นหนี้ชาวเมืองมากมาย จนคิดฆ่าตัวตาย จึงเข้าไปในป่า เผอิญได้พบพระฤาษี จึงเปลี่ยนใจ อยู่ปรนนิบัติพระฤาษีจนพระฤาษีพอใจ สอนมนต์อาลัมพายน ให้แก่พราหมณ์นั้น พราหมณ์เห็นทางจะเลี้ยงคนได้ จึงลาพระฤาษีไป เดินสาธยายมนต์ไปด้วย นาคที่ขึ้นมาเล่นน้ำ ได้ยินมนต์ก็ตกใจ นึกว่าครุฑมา ก็พากันหนีลงน้ำไปหมด ลืมดวงแก้วสารพัดนึกเอาไว้บนฝั่ง พราหมณ์หยิบดวงแก้วนั้นไป ฝ่ายพรานเนสาทก็เที่ยวล่าสัตว์อยู่ เห็นพราหมณ์เดินถือ ดวงแก้วมา จำได้ว่าเหมือนดวงแก้วที่ภริทัตต์ เคยให้ดู จึงออกปากขอ และบอกแก่พราหมณ์ว่า หากพราหมณ์ ต้องการอะไรก็จะหามาแลกเปลี่ยน พราหมณ์บอกว่า ต้องการ รั้วที่อยู่ของนาค เพราะตนมีหนี้จับนาค พรานเนสาทจึงพา ไปบริเวณที่รู้ว่า ภริทัตต์เคยรักษาศีลอยู่ เพราะความโลภ อยากได้ดวงแก้ว โสมทัตต์ผู้เป็นลูกชาย เกิดความละอายใจที่บิดาไม่ซื่อสัตย์ คิดทำร้ายมิตร คือภริทัตต์ จึงหลบหนีไป ในระหว่างทาง เมื่อไปถึงที่ภริทัตต์รักษาศีลอยู่ ภริทัตต์ลืมนาคขึ้นนึกได้ว่า พราหมณ์คิดทำร้ายตน แต่หากจะตอบได้ ถ้าพราหมณ์เป็นอันตรายไป ศีลของตนก็จะขาด ภริทัตต์ปรารถนาจะรักษาศีล ให้บริสุทธิ์จึงหลับตาเสีย ขดกายแน่นิ่งไม่เคลื่อนไหว พราหมณ์ก็ร้ายมนต์อาลัมพายน เข้าไปจับภริทัตต์ไว้กด ศีรษะอำ ปากออกเขย่าให้สำรอกอาหารออกมา และทำร้าย จนภริทัตต์เจ็บปวดแทบสิ้นชีวิต แต่ก็มิได้โต้ตอบ พราหมณ์จับ ภริทัตต์ใส่ยามดาขาย แล้วนำไปออกแสดงให้ประชาชนดูเพื่อหาเงิน พราหมณ์บังคับให้ภริทัตต์แสดงฤทธิ์ต่างๆ ให้เนรมิตตัวให้ ใหญ่บ้าง เล็กบ้าง ให้ขด ให้คลาย ผ่าพังพาน ให้ทำสีกายเป็น สีต่างๆ ฟันไฟ ฟันควน ฟันน้ำ ภริทัตต์ก็ยอมทุกอย่าง ชาวบ้าน ที่มาดูเวทนา สงสาร จึงให้ ข้าวของเงินทอง พราหมณ์ก็ยิ่งโลภ พาภริทัตต์ไปเที่ยวแสดง จนมาถึงเมืองพาราณสีจึงกราบทูลพระราชาวาจะให้นาคแสดงฤทธิ์ถวายให้ทอดพระเนตร

ขณะนั้นสมุทราชา ผิดสังเกตที่ภริทัตต์หายไป ไม่มาเฝ้า จึงถามหา ในที่สุดก็ทราบว่า ภริทัตต์หายไป พี่น้องของภริทัตต์ จึงทูลว่าจะออกติดตาม สุกฤษณะจะไปโลกมนุษย์ สุกฤษณะไป

ป้าหิมพานต์ อริฏฐะไปเทวโลก ส่วนนางอัจฉิมุข ผู้เป็นน้องสาวต่างแม่ของภุริทัตต์ขอตามไปกับ
 สุกตนะพี่ชายใหญ่ด้วย เมื่อติดตามมาถึงเมืองพาราณสี สุกตนะก็ได้ข่าวว่ามีนาค ถูกจับมาแสดง
 ให้คนดู จึงตามไปจนถึงบริเวณที่แสดง ภุริทัตต์เห็นพี่ชาย จึงเลื้อยเข้าไปหาชมหัวร้องให้อยู่ที่
 เท้า ของสุกตนะแล้วจึงเลื้อยกลับไปเข้าที่ขัง ของคนตามเดิม พราหมณ์จึงบอกกับสุกตนะว่า
 "ท่านไม่ต้องกลัว ถึงนาคจะกัดท่านไม่ช้าก็จะหาย" สุกตนะตอบว่า "เราไม่กลัวตอก นาคนี้ไม่มี
 พิษ ถึงกัดก็ไม่มียันตราย" พราหมณ์หาว่าสุกตนะ ดูหมิ่นว่าคน เขา นาคไม่มีพิษมาแสดง จึงเกิด
 การโต้เถียงกันขึ้น สุกตนะจึงทำว่า "เขียดตัวน้อยของเรานั้นยังมีพิษมากกว่า นาคของท่านเสีย
 อีก จะเอามาลองฤทธิ์กันดูก็ได้" พราหมณ์ กล่าวว่าจะให้สู้กัน ก็ต้องมีเดิมพันจึงจะสมควร
 สุกตนะจึง ทูลขอพระราชอาพาราณสีให้เป็นผู้ประกันให้ตน โดยกล่าวว่า พระราชาจะได้
 ทอดพระเนตรการต่อสู้ระหว่างนาคกับเขียด เป็นการตอบแทน พระราชาก็ทรงยอมตกลงประกัน
 ให้แก่ สุกตนะ สุกตนะเรียก นางอัจฉิมุข ออกมาจากมวยผมให้คายพิษ ลงบนฝ่ามือ 3 หยด แล้ว
 ทูลว่า "พิษของเขียดน้อยนี้แรงนัก เพราะนางเป็นธิดาท้าวชตรฐ ราชานแห่งนาค หากพิษนี้หยดลง
 บนพื้นดิน พิษพันธุ้ไม่จะตายหมด หากโยนขึ้นไปในอากาศ ฝนจะไม่ตกไป 7 ปี ถ้าหยดลงในน้ำ
 สัตว์น้ำจะตายหมด" พระราชาไม่ทราบจะทำอย่างไรดี สุกตนะจึงทูลขอให้ ขุดบ่อ 3 บ่อบ่อแรกใส่
 ยาพิษ บ่อที่สองใส่ไคมัย บ่อที่สามใส่ยาทิพย์ แล้วจึงหยดพิษลงในบ่อแรก ก็เกิดควันลุกจนเป็น
 เปลวไฟ ลามไปติดบ่อที่สองและสาม จนกระทั่งยาทิพย์ไหม้หมด ไฟจึงดับ พราหมณ์ตัวร้าย ซึ่ง
 ยืนอยู่ข้างบ่อ ถูกไอพิษจนผิวหนังลอก กลายเป็นขี้เืองน ต่างไปทั้งตัว จึงร้องขึ้นว่า "ข้าพเจ้ากลัว
 แล้ว ข้าพเจ้าจะ ปล่อยนาคนั้นให้เป็นอิสระ" ภุริทัตต์ได้ยินดังนั้น ก็เลื้อยออกมาจากที่ขัง เนรมิต
 กาย เป็นมนุษย์ พระราชาจึงตรัสถามความเป็นมา ภุริทัตต์จึงตอบว่า "ข้าพเจ้าและพี่น้องเป็น
 โอรสธิดาของท้าวชตรฐราชานแห่งนาคกับ นางสมุทรรชา ข้าพเจ้ายอมถูกจับมา ยอมให้พราหมณ์
 ทำร้ายจน บอบช้ำ เพราะปรารถนาจะรักษาดี บัดนี้ข้าพเจ้าเป็น อิสระแล้ว จึงขอลากลับไปเมือง
 นาคตามเดิม" พระราชาทรงดีพระทัยเพราะทราบว่ภุริทัตต์เป็นโอรสของ นางสมุทรรชา
 น้องสาวของพระองค์ที่บิดายกให้แก่ราชานาคไป จึงเล่าให้ภุริทัตต์และพี่น้องทราบว่ เมื่อนาง
 สมุทรรชาไปสู่ เมืองนาคแล้ว พระบิดาก็เสียพระทัย จึงสละราชสมบัติ ออกบวช พระองค์จึงได้
 ครองเมืองพาราณสีต่อมา พระราชาประสงค์จะให้ นางสมุทรรชาและบรรดาโอรสได้ไปเฝ้าพระ
 บิดา จะได้ทรงดีพระทัย สุกตนะทูลพระราชาว่า "ข้าพเจ้าจะ กลับไปทูลให้พระมารดาทราบ
 ขอให้พระองค์ ไปรออยู่ที่อาศรมของพระอัยกาเถิด ข้าพเจ้าจะพา พระมารดาและพี่น้องตามไป
 ภายหลัง" ทางฝ่ายพราหมณ์เนสาท ผู้ทำร้ายภุริทัตต์เพราะหวังดวงแก้ว สารพัดนึก เมื่อตอนที่
 พราหมณ์โยนดวงแก้วให้ นั้น รับไม่ทัน ดวงแก้วจึงตกลงบนพื้นและแทรกธรณีก็กลับเข้าสู่เมือง
 นาค พราหมณ์เนสาทจึงสูญเสียดวงแก้ว สูญเสียลูกชาย และเสียไมตรี กับภุริทัตต์ เทียวชัศเซ
 พเนจรไป

ครั้นได้ข่าวว่าพราหมณ์ผู้จับ นาคกลายเป็น โรคเรื้อนเพราะพิษนาค ก็ตกใจกลัว

ปรารถนาจะล้างบาป จึงไปยังริมน้ำยมุนา ประกาศว่า "ข้าพเจ้าได้ ทำร้ายมิตร คือ ฤๅษีหัตถ์ ข้าพเจ้าปรารถนาจะล้างบาป" พรานกล่าวประกาศอยู่ หลายครั้ง เผอิญขณะนั้น สุโกคะกำลัง เทียวตามหาฤๅษีหัตถ์อยู่ ได้ยินเข้าจึงโกรธแค้น เอาหางพันขาพราน ลากลงน้ำให้จมแล้ว ลาก ขึ้นมาบนดินไม่ให้ถึงตาย ทำอยู่เช่นนั้นหลายครั้ง พรานจึงร้องถามว่า "นี่ตัวอะไรกัน ทำไมมาทำ ร้าย เราอยู่เช่นนี้ ทรมานเราเล่นทำไม" สุโกคะตอบว่าตนเป็นลูกราชานาค พรานจึงรู้ว่าเป็นน้อง ฤๅษีหัตถ์ ก็อ้อนวอนขอให้ปล่อยและกล่าวแก่สุโกคะว่า "ท่านรู้หรือไม่ เราเป็นพราหมณ์ ท่านไม่ ควร ฆ่าพราหมณ์ เพราะพราหมณ์เป็นผู้บูชาไฟ เป็นผู้ทรงเวทย์ และเลี้ยงชีพด้วยการขอ ท่าน ไม่ควรทำร้ายเรา" สุโกคะไม่ทราบจะตัดสินใจอย่างไร จึงพาพรานแนสาทลงไปเมืองนาค คิดจะ ไปขอถามความเห็นจากพี่น้อง เมื่อไปถึงประตูเมืองนาค ก็พบอริฏฐะนั่งรออยู่ อริฏฐะนั้นเป็นผู้ เลื่อมใสพราหมณ์ ครั้นรู้ว่าพี่ชายจับพราหมณ์มา จึงกล่าวสรรเสริญคุณของพราหมณ์ สรรเสริญ ความยิ่งใหญ่แห่งพรหม และกล่าวว่าพราหมณ์เป็นบุคคล ที่ไม่สมควรจะถูกฆ่า ไม่ว่าด้วยเหตุผล ใดๆ การฆ่าพราหมณ์ซึ่ง เป็นผู้บูชาไฟนั้นจะทำให้เกิดความเสียหายใหญ่หลวง สุโกคะกำลัง ลังเลใจ ไม่ทราบจะทำอย่างไร พอดีฤๅษีหัตถ์กลับมาถึง ได้ยินคำของอริฏฐะจึงคิดว่า อริฏฐะ นั้น เป็นผู้เลื่อมใสพราหมณ์ และการบูชาขัยของพราหมณ์ จำเป็นที่จะต้องกล่าววาจาหักล้าง มิให้ ผู้ใด คล้อยตามในทางที่ผิด ฤๅษีหัตถ์จึงกล่าวชี้แจงแสดง ความเป็นจริง และในที่สุดได้กล่าวว่า "การบูชาไฟนั้น หากได้เป็น การบูชาสูงสุดไม่ หากเป็นเช่นนั้น คนเผ่าถ่าน คนเผ่าศพ ก็สมควรจะ ได้รับยกย่องว่าเป็นผู้บูชา ไฟยิ่งกว่าพราหมณ์ หากการบูชาไฟเป็นสูงสุด การเผาบ้านเมืองก็คง ได้บุญสูงสุด แต่หาเป็นเช่นนั้นไม่ หากการบูชาขัยจะเป็นบุญสูงสุดจริง พราหมณ์ก็น่าจะเผา ตนเองถวายเป็นเครื่องบูชา แต่พราหมณ์กลับ บูชาด้วยชีวิตของผู้อื่น เหตุใดจึงไม่เผาตนเองเล่า"

อริฏฐะกล่าวว่า พรหมเป็นผู้ทรงคุณยิ่งใหญ่ เป็นผู้สร้างโลก ฤๅษีหัตถ์ตอบว่า "หากพรหม สร้างโลกจริง โฉนจึงสร้างให้โลกมีความสุข ทำไมไม่สร้างให้โลกมีแต่ความสุข ทำไมพรหมไม่ สร้างให้ทุกคนมีความเท่าเทียมกัน เหตุใดจึงแบ่งคนเป็น ชั้นวรรณะ คนที่อยู่ในวรรณะต่ำ เช่น ชูทร จะไม่มีโอกาสมีความสุขเท่าเทียมผู้อื่นได้เลย พราหมณ์ต่างหากที่พยายาม ยกย่องวรรณะ ของตนขึ้นสูง และเหยียดหยามผู้อื่นให้ต่ำกว่า โดยอ้างว่าพราหมณ์เป็นผู้รับใช้พรหม เช่นนี้จะถือ ว่าพราหมณ์ทรงคุณยิ่งใหญ่ได้อย่างไร" ฤๅษีหัตถ์กล่าววาจาหักล้างอริฏฐะด้วยความเป็นจริงซึ่งอ ริฏฐะ ไม่อาจโต้เถียงได้ ในที่สุดฤๅษีหัตถ์จึงสั่งให้ นำพรานแนสาทไปเสีย จากเมืองนาค แต่ไม่ให้ ทำอันตรายอย่างใด จากนั้นฤๅษีหัตถ์ก็พา พี่น้องและนางสมุทราชาผู้เป็นมารดา กลับไปเมือง มนุษย์ เพื่อไป เฝ้าพระบิดา พระเชษฐาของนางที่รอคอยอยู่แล้ว เมื่อญาติพี่น้องทั้งหลายพากัน แยกย้ายกลับบ้านเมือง

ฤๅษีหัตถ์ขออยู่ที่ศาลากับพระอัยกา บำเพ็ญเพียร รักษาอุโบสถศีล ด้วยความสงบ ดังที่ ได้เคยตั้งปณิธานไว้ว่า "ข้าพเจ้าจะมั่นคงในการ รักษาศีลให้บริสุทธิ์ จะไม่ให้ศีลต้องมัวหมอง ไม่ ว่าจะต้องเผชิญความ ทุกข์ยากอย่างไร ข้าพเจ้าจะอดทน ออกถัน ตั้งมั่นอยู่ในศีลตลอดไป"

คติธรรม : บำเพ็ญศีลบารมี

ความโลภนั้นเป็นสิ่งชั่วร้ายเช่นเดียวกับการเนรคุณ แต่ความอดทนยอมประเสริฐยิ่งนัก
แล้ว

เรื่องพญานาคชื่อภุริทัตต์ ซึ่งต้องการไปสวรรค์ จึงอธิษฐานรักษาศีลและอธิษฐานว่าจะ
ไม่ทำร้ายผู้ใดแม้ว่าจะถูกทำร้าย เมื่อหมองูจับใส่ตะกร้า บีบด้วยฝ่ามือก็อดทนไม่โกรธ ไม่ทำร้าย
ใครด้วยเกรงว่าศีลจะขาด เพราะกำลังบำเพ็ญบารมี

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ใบงาน

ชื่อ.....เลขที่.....ชั้น.....

เรื่อง พระโพธิสัตว์โศภนพระชาติเป็นพระกิริทนต์

พฤติกรรมของพญานาค	ความคิดของนักเรียน

แบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียน

เรื่อง ศิลปกรรม

ครูผู้สอน.....ชั้น.....ระยะเวลาในการทำกิจกรรม

เกณฑ์/ข้อความ	ดีมาก	ดี	ปานกลาง	น้อย	ปรับปรุง
1. นักเรียนมีความตั้งใจบูชาพระ กราบพระ อาราธนา ศีล และกล่าวสัพพัญญู					
2. เรียนและร่วมกิจกรรมด้วยสมาธิที่แน่วแน่					
3. นักเรียนมีความกล้าที่จะถามและตอบปัญหา					
4. นักเรียนร่วมกิจกรรมด้วยความกระตือรือร้น					
5. นักเรียนทำงานตามขั้นตอนที่ครูมอบหมาย					
7. นักเรียนเลือกวิธีแก้ปัญหาได้เหมาะสม					
8. นักเรียนตอบปัญหาจากคำถามในเรื่องได้ถูกต้อง					
9. นักเรียนกล้าแสดงความคิดเห็นของตนให้เพื่อนฟัง					
10. นักเรียนมีศรัทธาในเรื่องที่เรียน					

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 8

กลุ่มสาระพระพุทธศาสนา

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 รวมธรรม

เวลา 2 ชั่วโมง

เรื่อง หัวข้อธรรมที่สงเคราะห์กับศีลบารมี

เวลา 1 ชั่วโมง

สาระที่ 1 : ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส 1.1 รู้ และเข้าใจพุทธประวัติ พุทธสาวก ความสำคัญพระพุทธเจ้า หลักธรรมของพระพุทธศาสนา มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส1.2 เข้าใจ ตระหนักว่าศีลเป็นหลักปฏิบัติของพระพุทธศาสนาและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

สาระสำคัญ

ศีลบารมีเป็นชื่อเรียกธรรมที่เป็นบารมีการบำเพ็ญของพระพุทธเจ้า ศีลบารมีถือว่าเป็นแม่บทแห่งธรรมทั้งหลายที่บัญญัติมาในพระธรรม ซึ่งเมื่อมาปฏิบัติแล้วก็อาจจะสงเคราะห์เข้ากับธรรมอื่นๆ ได้

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง(ตัวชี้วัด)

1. สงเคราะห์หัวข้อธรรมที่เกี่ยวข้องกับศีลบารมีได้
2. นำหลักธรรมที่สังเคราะห์ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

สาระการเรียนรู้

เบญจศีล เบญจธรรม กุศลกรรมบถ ไตรสิกขา มรรคมงคล 8

กระบวนการเรียนรู้

1. กิจกรรมนำสู่การเรียนรู้ บูชาพระรัตนตรัย อาราธนาศีล กล่าวสิกขาบท แม่เมตตา นั่งสมาธิ เจริญปัญญา .ในขณะที่นักเรียนนั่งสมาธิ ครูอธิบายเรื่อง ศีลโดยรวมว่า ศีลเป็นธรรมที่ใครจะดำเนินชีวิตไม่ได้ เพราะศีลเป็นเครื่องวัดพฤติกรรมของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นสิ่งที่อยู่ประจำกายนี้เป็นปกติ แม้ใครปฏิบัติเสร็จแล้ว ก็ถือได้ว่าเขาเหล่านั้นได้ออกจากวงโคจรของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ไป และจะได้รับที่เป็นความทุกข์ ความเดือดร้อนตามอาการที่ได้กระทำผิดศีลลงไปอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เขาเรียกว่ากรรมของสัตว์โลก ซึ่งย่อมเป็นอย่างนี้เอง

2. ชี้แจงจุดประสงค์ของการเรียนในวันนี้ และบอกเรื่องที่จะเรียนคือ หัวข้อธรรมที่สังเคราะห์กับศีลบารมี

3. แบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็น 4 กลุ่ม แจกใบความรู้ให้กลุ่มละเรื่อง ดังนี้ เบญจศีล เบญจธรรม กุศลกรรมบถ 10 ไตรสิกขา มรรคมงคล 8 ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มศึกษาจากใบความรู้

4. ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มรายงานให้เพื่อนฟังทุกกลุ่ม

5. นักเรียนและครูร่วมกันสรุป หัวข้อธรรมที่นักเรียนรายงาน และช่วยกันวิเคราะห์สังเคราะห์ หัวข้อธรรมและรายละเอียดว่าเป็นอย่างไร

6. แจกใบงานให้นักเรียนทุกคนได้วิเคราะห์สังเคราะห์หัวข้อธรรมต่างๆ ตามความเข้าใจของนักเรียน

7. นักเรียนตอบคำถาม

กระบวนการวัดผลประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมรายบุคคล
2. การนำเสนอผลงานจากใบงาน
3. ตอบคำถาม

เครื่องมือ

1. แบบประเมินพฤติกรรมรายบุคคล
2. แบบประเมินการนำเสนอใบงาน
3. คำถาม

เกณฑ์การประเมิน

1. สังเกตพฤติกรรมรายบุคคล ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80
2. การนำเสนอผลงาน ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80
3. ตอบคำถามได้ถูกต้องร้อยละ 80

สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

1. ใบความรู้
2. ใบงาน

ใบความรู้ หัวข้อธรรมที่สงเคราะห์กับศีลบารมี

เบญจศีล

เบญจศีล ศีล 5 เว้นฆ่าสัตว์ เว้นลักทรัพย์ เว้นประพฤตินิดในกาม เว้นพูดปด
เว้นของเมา

เบญจธรรม ธรรม 5 ประการ ความดี 5 อย่างที่ควรประพฤติคู่กันไปกับการรักษาเบญจ
ศีล ตามลำดับข้อ ดังนี้ เมตตากรรณ สัมมาอาชีวะ กามสังวร(สำรวมในกาม) สัจจะ
สติสัมปชัญญะ

กุศลกรรมบถ

กุศลกรรมบถ 10 ทางแห่งกรรมดี ทางทำดี กรรมดีอันเป็นทางนำไปสู่สุคติมี 10 อย่าง
ได้แก่ ก. กายกรรม 3 (ทางกาย) 1. ปาณาติปาตาเวรมณี เว้นจากทำลายชีวิต 2. อทินนาทานา
เวรมณี เว้นจากถือเอาของที่เขามิได้ให้ 3. กาเมสุมิจจาจาราเวรมณี เว้นจากประพฤตินิดในกาม
ข. วจีกรรม 4 (ทางวาจา) ได้แก่ 4. มุสาวาทาเวรมณี เว้นจากพูดเท็จ 5. ปิสุณายวาจาเวรมณี
เว้นจากพูดส่อเสียด 6. ผรุสสายวาจาเวรมณี เว้นจากพูดคำหยาบ 7. สัมผัปปลาयाเวรมณี เว้นจาก
พูดเพื่อเจ้อ ค. มโนกรรม 3 (ทางใจ) 8. อนภิชชา ไมโลภคอยจ้องอยากได้ของเขา 9. อหยาบาท
ไม่คิดร้ายเบียดเบียนเขา 10. สัมมาทิฏฐิ เห็นชอบตามคลองธรรม

ไตรสิกขา

ไตรสิกขา สิกขาสาม ข้อปฏิบัติที่ต้องศึกษา 3 อย่าง คือ 1. อธิศีลสิกขา หมายถึงสิกขา
คือศีลอันยิ่ง 2. อธิจิตตสิกขา หมายถึง สิกขา คือจิตอันยิ่ง 3. อธิปัญญาสิกขา หมายถึง สิกขา
คือ ปัญญาอันยิ่ง เรียกกันง่าย ๆ ว่า ศีล สมาธิ ปัญญา

มรรคมืองค์ 8

มรรคมืองค์ 8 ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ เรียกเต็มว่า "อริยอัฏฐังคิกมรรค" ได้แก่

1. สัมมาทิฏฐิ เห็นชอบ 2. สัมมาสังกัปปะ ดำริชอบ 3. สัมมาวาจา เจรจาชอบ
4. สัมมากัมมันตะ ทำการชอบ 5. สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ 6. สัมมาวายามะ เพียรชอบ
7. สัมมาสติ ระลึกชอบ 8. สัมมาสมาธิ ตั้งจิตมั่นชอบ

ใบงาน

ชื่อ.....เลขที่.....ชั้น.....

เรื่อง หัวข้อธรรมที่สงเคราะห์กับศีลบารมี

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

แบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียน

เรื่อง ศิลปกรรม

ครูผู้สอน.....ชั้น.....ระยะเวลาในการทำกิจกรรม

เกณฑ์/ข้อความ	ดีมาก	ดี	ปานกลาง	น้อย	ปรับปรุง
1. นักเรียนมีความตั้งใจบูชาพระ กราบพระ อาราธนา ศีล และกล่าวสีกขา					
2. เรียนและร่วมกิจกรรมด้วยสมาธิที่แน่วแน่					
3. นักเรียนมีความกล้าที่จะถามและตอบปัญหา					
4. นักเรียนร่วมกิจกรรมด้วยความกระตือรือร้น					
5. นักเรียนทำงานตามขั้นตอนที่ครูมอบหมาย					
7. นักเรียนเลือกวิธีแก้ปัญหาได้เหมาะสม					
8. นักเรียนตอบปัญหาจากคำถามในเรื่องได้ถูกต้อง					
9. นักเรียนกล้าแสดงความคิดเห็นของตนให้เพื่อนฟัง					
10. นักเรียนมีศรัทธาในเรื่องที่เรียน					

บรรณานุกรม

เครือข่ายกาญจนาภิเษก. (2552). มารยาทไทย (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :

http://www.kanchanapisek.or.th/kp8/mthai/4_e.html. [2552, มกราคม 9].

พระครูอรุณธรรมรังสี. (มปป). มนต์พิธีสำหรับพระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชนทั่วไป.

กรุงเทพมหานคร : อักษรสมัย.

พระพุทธศาสนาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2549). คู่มือวิทยากรอบรมค่ายคุณธรรมและ

**ศูนย์การเรียนรู้พระพุทธศาสนาในพุทธมณฑล สำหรับเยาวชนระดับ
การศึกษา ชั้นพื้นฐาน.** กรุงเทพฯ : สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

พัทยา รัตน์เลิศลบ. มารยาทไทยที่ใช้ในชีวิตประจำวัน. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :

<http://www.lpg1.obec.go.th/marayard/10.html>. [2552, มกราคม 15].

วัดสังฆกระเจายววิหาร. (2552). ประวัติศาสตร์ชาติไทย. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :

<http://www.watsang.com/thaihistory.html>. [2551, พฤศจิกายน 9].

วิไลวรรณ ดันดีการุณย์, และอุไรวรรณ ฤกษ์ยาม (2549). พระราชประวัติ. (ออนไลน์). เข้าถึง

ได้จาก : <http://www.thaigoodview.com/library/studentshow/2549/m6-1/no36-41/king/sec01p01.html>. [2551, พฤศจิกายน 11].

สมถวิล วิจิตรวรรณ. (2543). การเปรียบเทียบประสิทธิภาพของโมเดลโค้งพัฒนาการที่มี

**ตัวแปรแฝง โมเดลพหุระดับและโมเดลกึ่งซิมเพลกซ์ ในการวัด
การเปลี่ยนแปลง ระยะยาวชนิดตัวแปรเดี่ยวและตัวแปรพหุ.** วิทยานิพนธ์
ปริญญาคุชฎบัณฑิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สวนโมกขพลาลาม ไชยา. (2545). คู่มืออุบาสกอุบาสิกา. กรุงเทพมหานคร : เลียงเชียง.

อุทยานการศึกษาอุดมปัญญา. (2550). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พุทธศักราช 2551. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก

http://www.udompanya.in.th/content.php?content_id=28.

[2550, กันยายน 11].

ภาคผนวก ง

แบบสัมภาษณ์

แบบสอบถาม

แบบสังเกตพฤติกรรมระหว่างเรียน

แบบสังเกตพฤติกรรมทางกาย วาจาของนักเรียน

แบบสอบถามเจตคติ

แบบทดสอบวัดความรู้เรื่องศิลปารมมี

เฉลยข้อสอบก่อนเรียน-หลังเรียน

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาพระพุทธศาสนาเรื่อง ศิลปกรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

(สำหรับผู้อำนวยการ หรือ รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 ศึกษาพิเศษ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดหนองโรง ประธานกรรมการคณะกรรมการการศึกษาโรงเรียนวัดหนองโรง ครูสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และเจ้าคณะตำบลหนองผักนาก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี)

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับความต้องการการพัฒนาหลักสูตรหลักสูตรรายวิชาพระพุทธศาสนาเรื่อง ศิลปกรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผู้วิจัยจึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดตอบตามความเป็นจริง โดยแบบสัมภาษณ์นี้แบ่งออกเป็น 3 ตอน จำนวน 12 ข้อ

ตอนที่ 1 สถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ จำนวน 7 ข้อ

ตอนที่ 2 ความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรหลักสูตรรายวิชาพระพุทธศาสนาเรื่อง ศิลปกรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 3 ข้อ

ตอนที่ 3 ปัญหาอุปสรรคและแนวทางการแก้ปัญหาในการพัฒนาหลักสูตรหรือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และข้อเสนอแนะอื่น ๆ จำนวน 2 ข้อ

ผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านที่ให้สัมภาษณ์

นายชลอ หงษ์ทอง

นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ผู้สัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์

ตอนที่ 1 สถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ จำนวน 7 ข้อ

1. ชื่อ.....นามสกุล.....
2. เพศ ชาย หญิง
3. อายุ 30-40 ปี 41-50 ปี 51-60 ปี
4. ระดับการศึกษาสูงสุด
 ปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอก
5. ตำแหน่งหน้าที่การงาน
 ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี
 รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี
ศึกษานิเทศก์
 ผู้อำนวยการโรงเรียนท่าช้างวิทยาคาร
 ครูสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
 ประธานกรรมการคณะกรรมการศึกษาโรงเรียนวัดหนองโรง
 เจ้าคณะตำบลหนองผักนาก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี
6. ประสบการณ์ในการทำงาน
 10-20 ปี 21-30 ปี 31-40 ปี
7. ประสบการณ์การอบรมหรือสัมมนาหรือเกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรรายวิชา
 พระพุทธศาสนาเรื่อง ศิลปกรรม ใช้ในการจัดการเรียนการสอน
 ไม่เคย
 เคย เรื่อง.....เน้นเกี่ยวกับคุณธรรม

ด้านใดบ้าง

- 1).....
- 2).....
- 3).....
- 4).....
- 5).....
- 6).....

7).....

8).....

จัดโดยหน่วยงาน.....

ตอนที่ 2 ความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาพระพุทธศาสนาเรื่อง ศิลปกรรม
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
จำนวน 4 ข้อ

1. ท่านคิดว่าปัจจุบันหลักสูตรรายวิชาพระพุทธศาสนาเรื่อง ศิลปกรรมมีความสำคัญและมีความ
จำเป็นต่อการจัดการศึกษาอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

2. สภาพการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาพระพุทธศาสนาเรื่อง ศิลปกรรมเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

3. ท่านคิดว่าการส่งเสริมให้โรงเรียนพัฒนาหลักสูตรรายวิชาพระพุทธศาสนาเรื่อง ศิลปกรรมแก่
นักเรียนเป็นสิ่งที่ดีหรือไม่ ถ้าดีท่านคิดว่าควรที่จะสนับสนุนส่งเสริมในลักษณะใด

.....

.....

.....

.....

.....

4. ท่านมีความเห็นต่อการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาพระพุทธศาสนา เรื่องศีลบารมี ในด้านต่อไปนี้
อย่างไร

4.1 ด้านเนื้อหา.....

.....

.....

4.2 แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน.....

.....

.....

.....

4.3 แนวทางการจัดกิจกรรมภาคปฏิบัติ.....

.....

.....

.....

4.4 การวัดและประเมินผล.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไขปัญหาในการพัฒนาหลักสูตรหรือการจัดกิจกรรม
การเรียนการสอน และข้อเสนอแนะอื่น ๆ จำนวน 2 ข้อ

1. ปัญหาและอุปสรรค ที่ท่านเคยประสบมาในการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาพระพุทธศาสนาเรื่อง
ศีลบารมี หรือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีอะไรบ้าง และมีแนวทางแก้ไขปัญหายังไร

.....

.....

.....

2. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

แบบสอบถาม

เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาพระพุทธศาสนาเรื่อง ศิลปกรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
(สำหรับนักเรียน)

คำชี้แจง

แบบสอบถามฉบับนี้เป็นแบบสอบถามที่เกี่ยวกับ ความต้องการของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในการเรียนการสอนตามหลักสูตรรายวิชาพระพุทธศาสนาเรื่อง ศิลปกรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ขอให้นักเรียนได้ตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริง แบบสอบถามฉบับนี้ แบ่งออกเป็น 2 ตอน จำนวน 10 ข้อ ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 2 ความต้องการในการเรียนตามหลักสูตรรายวิชาพระพุทธศาสนาเรื่อง ศิลปกรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน จำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพิ่มเติม

ผู้วิจัยขอขอบคุณนักเรียนทุกคนที่ตอบแบบสอบถาม

นายชลอ หงษ์ทอง

นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ผู้สอบถาม

แบบสอบถาม

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (จำนวน 5 ข้อ)

คำชี้แจง จงเติมข้อความลงในช่องว่าง และกาเครื่องหมาย ✓ ลงใน () ตามความเป็นจริง

1. เพศ ชาย หญิง
2. อายุ 10 ปี 11 ปี 12 ปี
3. ระยะเวลาที่เข้ามาศึกษาในโรงเรียนแห่งนี้
- 6 ปี 7 ปี 8 ปี

4. อาชีพของผู้ปกครอง (บิดา)
- รับราชการ รับจ้าง+ทำงานโรงงาน ค้าขาย
- อาชีพส่วนตัว เกษตรกรรม ไม่ระบุ
- ไม่ได้ทำงาน

- อาชีพของผู้ปกครอง (มารดา)
- รับราชการ รับจ้าง+ทำงานโรงงาน ค้าขาย
- อาชีพส่วนตัว เกษตรกรรม ไม่ระบุ
- ไม่ได้ทำงาน

5. นักเรียนเคยศึกษาหรือเรียนเพื่อพัฒนาคุณธรรมด้านศีลหรือไม่

() เคย () ไม่เคย

(ถ้าเคย) นักเรียนได้รับความรู้และได้รับการปลูกฝังคุณธรรมในเรื่องใดบ้าง

(โปรดระบุ)

- พุทธประวัติ พุทธสาวก
- ศีลบารมี เบญจศีล
- กุศลกรรมบท ชาดก
- มรรคแปด ไตรสิกขา

ตอนที่ 2 ความต้องการในการเรียนเพื่อพัฒนาความรู้ ความเข้าใจและพฤติกรรมตามหลักสูตร รายวิชาพระพุทธศาสนาเรื่อง ศิลปกรรม และรูปแบบการจัดกิจกรรมการจัดการเรียนการสอน (จำนวน 5 ข้อ)

คำชี้แจง โปรดกาเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง และเติมข้อความลงในช่องว่าง ตามความเป็นจริง

1. ความต้องการในการเรียนพระพุทธศาสนาเรื่องศิลปกรรมเพื่อพัฒนาความรู้ ความเข้าใจและพฤติกรรมทางกาย วาจา ตามหลักสูตรรายวิชาพระพุทธศาสนาเรื่อง ศิลปกรรม

มาก ปานกลาง น้อย

2. ความต้องการในการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจในหลักธรรม ตามหลักสูตรรายวิชาพระพุทธศาสนาเรื่องศิลปกรรม (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- พุทธประวัติ
- พุทธสาวก
- ศิลปกรรม
- เบญจศีล เบญจธรรม
- กุศลกรรมบถ
- มรรคมีองค์แปด
- ไตรสิกขา
- การบำเพ็ญธรรมด้านศิลปกรรม

3. นักเรียนต้องการให้มีวิธีการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ และพฤติกรรมทางกายวาจา ใจอย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- นิมนต์พระหรือเชิญวิทยากรผู้มีความรู้ความชำนาญมาบรรยาย-สาธิต
- ฝึกนั่งสมาธิ เจริญภาวนา
- การแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์
- อื่น ๆ โปรดระบุ

4. นักเรียนต้องการสื่อประกอบการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความรู้ ความเข้าใจในหลักธรรมเกี่ยวกับศิลปะอย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- เอกสารประกอบการเรียน
- นิทานชาดกประกอบภาพ
- วิดีทัศน์เครื่องเล่นซีดี
- เทปคาสเซต
- อื่น ๆ โปรดระบุ.....

5. นักเรียนต้องการใช้เวลาในการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ และพัฒนาพฤติกรรมทางกาย วาจา ตามหลักสูตรพระพุทธศาสนาเรื่องศีลবারมื่ออย่างไร

1 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ 2 ชั่วโมงต่อสัปดาห์

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

แบบสังเกตพฤติกรรมระหว่างเรียน
ตามหลักสูตรรายวิชาพระพุทธศาสนาเรื่อง ศิลปกรรม

การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาพระพุทธศาสนาเรื่อง ศิลปกรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

(สำหรับนักเรียน)

คำชี้แจง

1. แบบสังเกตพฤติกรรมนี้เป็นแบบวัดพฤติกรรมระหว่างเรียน ตามหลักสูตรรายวิชาพระพุทธศาสนาเรื่อง ศิลปกรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

2. โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

เกณฑ์/ข้อความ	ดีมาก	ดี	ปานกลาง	น้อย	ปรับปรุง
1. นักเรียนมีความตั้งใจบูชาพระ กราบพระ อาราธนาศีล และกล่าวสัจจา					
2. เรียนและร่วมกิจกรรมด้วยสมาธิที่แน่วแน่					
3. นักเรียนมีความกล้าที่จะถามและตอบ ปัญหา					
4. นักเรียนร่วมกิจกรรมด้วยความ กระตือรือร้น					
5. นักเรียนทำงานตามขั้นตอนที่ครู มอบหมาย					
6. นักเรียนเลือกวิธีแก้ปัญหาได้เหมาะสม					
7. นักเรียนตอบปัญหาจากคำถามในเรื่องได้ ถูกต้อง					

เกณฑ์/ข้อความ	ดีมาก	ดี	ปานกลาง	น้อย	ปรับปรุง
8. นักเรียนกล้าแสดงความคิดเห็นของคนให้เพื่อนฟัง					
9. นักเรียนมีศรัทธาในเรื่องที่เรียน					
10. นักเรียนมีความสงบเสงี่ยมและสุภาพเรียบร้อย					
รวม					

ลงชื่อ.....
 (.....)

**แบบสังเกตพฤติกรรมทางกาย วาจา ใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
ตามหลักสูตรรายวิชาพระพุทธศาสนาเรื่อง ศิลปกรรม**

การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาพระพุทธศาสนาเรื่อง ศิลปกรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคม
ศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
(สำหรับนักเรียน)

คำชี้แจง

1. แบบวัดพฤติกรรมนี้เป็นแบบวัดพฤติกรรมทางกาย วาจา ใจ ตามหลักสูตรรายวิชา
พระพุทธศาสนาเรื่อง ศิลปกรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับ
นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

2. โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

รายการประเมิน	ทำ มาก ที่สุด	ทำ มาก	ทำ ปาน กลาง	ทำ น้อย	ทำ น้อย ที่สุด
1. ข้าพเจ้าเข้าเรียนรายวิชาพระพุทธศาสนาเรื่องศิลปะเพราะชอบเรียน					
2. ข้าพเจ้าอยากให้แต่ละกิจกรรมใช้เวลาเรียนนานๆ					
3. เรื่องราวในหลักสูตรรายวิชานี้ น่าสนใจมาก					
4. ข้าพเจ้ารู้สึกดีใจเมื่อเรียนและทำกิจกรรมต่างๆ					
5. ยิงเรียนข้าพเจ้ายังมีความสุข					
6. ข้าพเจ้ามีความกระตือรือร้นในการเรียนวิชาพุทธศาสนา					
7. เวลาเรียนและร่วมกิจกรรมข้าพเจ้ามีความสุขมากที่สุด					
8. กิจกรรมที่จัดขึ้นมีหลายรูปแบบน่าสนใจ					
9. เรียนแล้วรู้สึกว่าคุณครูสอนดี					
10. ข้าพเจ้าดีใจที่มีโอกาสได้เรียนและร่วมกิจกรรม					
11. หลังเรียนตั้งใจจะแก้ไขพฤติกรรมตนเองใหม่					
12. เข้าใจตนเองและเห็นคุณค่าตนเองมากขึ้น					

รายการประเมิน	ทำ มาก ที่สุด	ทำ มาก	ทำ ปาน กลาง	ทำ น้อย	ทำ น้อย ที่สุด
13. ข้าพเจ้าได้ประโยชน์จากการเรียนรู้ทุกครั้ง					
14. หลักสูตรรายวิชาพระพุทธศาสนาเรื่องศีลบารมีนี้ ได้พัฒนาพฤติกรรมของนักเรียน					
15. เรียนและร่วมกิจกรรมแล้วเข้าใจปัญหาชีวิตมากขึ้น					

ลงชื่อ.....

(.....)

...../...../.....

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

**แบบสอบถามเจตคติต่อหลักสูตรรายวิชาพระพุทธศาสนาเรื่อง ศิลปกรรม
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6**

คำชี้แจง

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

1. เพศ

() ชาย

() หญิง

2. ท่านเคยเรียนรายวิชาพระพุทธศาสนาเรื่องศิลปกรรมมาก่อนหรือไม่

() เคย

() ไม่เคย

ส่วนที่ 2 เจตคติที่มีต่อหลักสูตรรายวิชาพระพุทธศาสนาเรื่องศิลปกรรม

รายการประเมิน	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยมาก
1.ข้าพเจ้าเข้าเรียนรายวิชาพุทธศาสนาเรื่องศิลปกรรมเพราะถูกบังคับ					
2. ขณะเรียนอยากให้แต่ละกิจกรรมหมดเวลาเร็ว ๆ					
3. เรื่องราวในหลักสูตรรายวิชานี้ไม่น่าสนใจเลย					
4.ข้าพเจ้ารู้สึกทุกขใจเมื่อต้องเรียนและทำกิจกรรมต่าง ๆ					
5. ยิ่งเรียนยิ่งน่าเบื่อ					
6. เข้าเรียนวิชานี้ทุกครั้งรู้สึกว่าเสียเวลา					
7. เวลาเรียนและร่วมกิจกรรมข้าพเจ้าว่างนอนมากที่สุด					
8. กิจกรรมที่จัดขึ้นมีหลายรูปแบบน่าสนใจ					
9. เรียนแล้วรู้สึกว่าสามารถควบคุมอารมณ์ได้					
10.ข้าพเจ้าตั้งใจที่มีโอกาสได้เรียนและร่วมกิจกรรม					
11. หลังเรียนตั้งใจจะแก้ไขพฤติกรรมตนเองใหม่					

รายการประเมิน	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยมาก
12. เข้าใจตนเองและเห็นคุณค่าตนเองมากขึ้น					
13. ข้าพเจ้าได้ประโยชน์จากการเรียนรู้ทุกครั้ง					
14. หลักสูตรรายวิชาพระพุทธศาสนาเรื่องศีลบารมีนี้ได้พัฒนาพฤติกรรมของนักเรียน					
15. เรียนและร่วมกิจกรรมแล้วเข้าใจปัญหาชีวิตมากขึ้น					
16. เรียนและร่วมกิจกรรมแล้วจิตใจสบายมากขึ้น					
17. เรื่องที่ใช้ในการเรียนรู้เป็นเรื่องที่แปลกใหม่					
18. หลักสูตรรายวิชาที่เรียนแล้วมีความสงบ สุข รู้สึกผ่อนคลาย					
19. ต้องการเรียนและร่วมกิจกรรมกับหลักสูตรแบบนี้อีก					
20. เป็นหลักสูตรรายวิชาที่ควรจัดไว้ทุก ๆ ปีการศึกษา					

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับหลักสูตรรายวิชาพระพุทธศาสนาเรื่องศีลบารมี

.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....

(.....)

...../...../.....

แบบทดสอบวัดความรู้เรื่องศิลปะการมี

**ข้อสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาพระพุทธศาสนาเรื่อง ศิลปะการมี
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6**

คำชี้แจง ให้นักเรียนเลือกกากบาท (X) คำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว

1. พระนามสิทธัตถะ มีความหมายว่า.....

ก. ความตั้งใจ	ข. อุบัติขึ้น
ค. ความต้องการ	ง. ความปรารถนา
2. เจ้าชายสิทธัตถะก็ประทับนั่งขัดสมาธิเจริญสมาธิภาวนาสติก็มีมัจจุราญอยู่ใต้ต้นหว่า คำที่ขีดเส้นใต้หมายถึงอะไร

ก. กำหนดลมหายใจเข้าออก	ข. การเตรียมตัวไว้ให้พร้อม
ค. พระธรรมที่ทรงแสดงก่อน	ค. เรื่องราวที่เกี่ยวกับลมหายใจ
3. เทวทูตที่เจ้าชายสิทธัตถะทอดพระเนตรมีอะไรบ้าง

ก. คนเกิด คนแก่ คนเจ็บ คนตาย	ข. คนแก่ คนเจ็บ คนตาย สมณะ
ค. คนตาย คนเจ็บ สมณะ นักบวช	ง. คนแก่ คนเจ็บ คนตาย ฤาษี
4. พระราชโอรสของเจ้าชายสิทธัตถะชื่อว่า ราหุล ซึ่งมาจากคำบาลีว่า "ราหุล ชาติ พนฺธน์ ชาติ" แปลว่าอะไร

ก. ความหมายอันยิ่งยวด	ข. ความรักความห่วงใย ความผูกพัน
ค. บ่วงเกิดแล้ว เครื่องผูกมัดเกิดแล้ว	ง. ความปรารถนาอันยิ่งใหญ่อเกิดแล้ว
5. เหตุการณ์ใดที่บอกชัดเจนว่าเจ้าชายสิทธัตถะออกบวชแน่นอน

ก. ใช้พระจันทร์ตัดพระเมาลี(จุก) ออกเหลือเส้นพระเกศยาวประมาณ 2 องคุลี
ข. ออกมาปลุกนายฉันทะที่นอนเฝ้าประตูอยู่ให้ไปนำม้ากัณฐกะมา
ค. ทอดพระเนตรเห็นสาวงามเหล่านั้นนอนระเกะระกะอยู่ที่พื้นดูน่าเกลียด
ง. ให้นายฉันทะนำม้ากัณฐกะและเครื่องทรงของพระองค์ไปถวายพระเจ้าสุทโธทนะ
6. เจ้าชายสิทธัตถะไปเรียนวิชากับอาหารดาบสและอุทกดาบสจนจบสิ้นความรู้ของอาจารย์แล้วแต่ทรงเห็นว่า.....

ก. อาจารย์ทั้งสององค์ ยังไม่เก่งเท่าพระองค์
ข. อาจารย์ทั้งสององค์บอกให้ไปศึกษาต่อที่สำนักอื่นต่อไป
ค. ทรงเห็นว่าไม่ใช่ทางที่จะทำให้พระองค์หลุดพ้นจากความทุกข์
ง. ทรงเห็นว่าอาจารย์ทั้งสองอายุมากแล้วจึงเลิกไป

7. พระองค์ประทับอยู่ที่ตำบลดุริยเวลายาเสนาในคตเพื่ออะไร
- ก. รออาจารย์องค์ต่อไป
ข. บำเพ็ญทุกรกิริยา
ค. ทรมานพระวรกายให้รับความลำบาก
ง. ให้ปัญจวัคคีย์ปรนนิบัติ
8. ใครเป็นผู้ที่มาเตือนสติเจ้าชายสิทธัตถะ ก่อนที่จะเลิกบำเพ็ญทุกรกิริยานานถึง 6 ปี
- ก. พระเจ้าสุทโธทนะ
ข. พระอินทร์
ค. พระนางพิมพา
ง. โภณฑัญญะ
9. สถานที่ที่เจ้าชายสิทธัตถะบำเพ็ญเพียรจนได้บรรลุธรรมคือ
- ก. อุรุเวลาเสนาในคต
ข. สวนลุมพินี
ค. ฝั่งแม่น้ำอโนมาหนที
ง. ปาชาลีวัน
10. อาหารที่พระนางสุชาดาบุตรสาวของนายบ้านเสนาในคตหุงไปถวายเจ้าชายสิทธัตถะคือ..
- ก. ข้าวสาคูก้อน
ข. ข้าวสาคูผง
ค. ข้าวมธุรส
ง. ข้าวมธุปายาส
11. สามเณรราหุลได้รับยกย่องว่ามีความเป็นเลิศทางใด
- ก. มีเหตุผล
ข. ใคร่ใฝ่ศึกษา
ค. วานอนสอนง่าย
ง. มีความกตัญญู
12. วันที่ราหุลประสูติตรงกับเหตุการณ์ใด
- ก. เจ้าชายสิทธัตถะพบเทวดาทูตทั้งสี่
ข. เจ้าชายสิทธัตถะมีความเบื่อหน่ายต่อโลก
ค. เจ้าชายสิทธัตถะบริจาคมหาทาน
ง. เจ้าชายสิทธัตถะออกบวช
13. ราหุลบวชเป็นสามเณรองค์แรกในพระพุทธศาสนาตั้งแต่อายุเท่าไร
- ก. 5 ขวบ
ข. 6 ขวบ
ค. 7 ขวบ
ง. 8 ขวบ
14. พระนางพิมพาพระมารดาของพระราหุลจัดแจงตกแต่งองค์ให้พระราหุลไปเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าด้วยตรัสบอกว่า"ลูกเอ๋ย ลูกจงดูสมณะผู้มีพระภิกษุ 10,000(หนึ่งหมื่น) องค์แวดล้อมอยู่ ทรงมีสีคั่งทองคำ มีพระลักษณะคั่งพรหมนั้นเกิด สมณะนี้แหละเป็นบิดาของลูก ในเวลาที่พระบิดาของลูกประสูติ ได้มีขุมทรัพย์ใหญ่ปรากฏขึ้น จำเดิมแต่พระบิดาของลูกเสด็จออกทรงผนวชแล้ว ขุมทรัพย์เหล่านั้นก็หายไป ลูกจงไปกราบทูลขอมรดกเกิด...." ข้อความที่ขีดเส้นใต้หมายถึงอะไร
- ก. ราชสมบัติที่ตกทอดมาจากพระเจ้าสุทโธทนะ
ข. สมบัติที่ผุดขึ้นมาขณะที่เจ้าชายสิทธัตถะประสูติ
ค. ทรัพย์ที่ช่วยให้ข้ามพ้นจากโลกอันเป็นทรัพย์ภายใน
ง. เป็นทรัพย์ภายนอกที่ทุกคนปรารถนาแต่จับต้องไม่ได้

30. ผู้รักษาสีลงรักษาสีลง เคาะพโนสีลงเหมือนนกด้อยติวิตรักษาไป จัดอยู่ในสีลงชั้นใด

ก. สีลงบารมี

ข. สีลงอุปบารมี

ค. สีลงปรมัตถบารมี

ค. สีลงบริบูรณ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

เฉลยข้อสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาพระพุทธศาสนาเรื่อง ศิลปกรรม
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

- | | |
|-------|-------|
| 1. ง | 2. ก |
| 3. ข | 4. ค |
| 5. ก | 6. ง |
| 7. ข | 8. ข |
| 9. ค | 10. ง |
| 11. ข | 12. ง |
| 13. ค | 14. ค |
| 15. ข | 16. ค |
| 17. ข | 18. ง |
| 19. ค | 20. ง |
| 21. ก | 22. ง |
| 23. ข | 24. ง |
| 25. ข | 26. ข |
| 27. ค | 28. ง |
| 29. ข | 30. ก |

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ภาคผนวก จ

แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสัมภาษณ์

แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม

แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสังเกต

พฤติกรรมระหว่างเรียน

แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องของหลักสูตร

ฉบับร่าง

แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสังเกต

พฤติกรรมทางกาย วาจา

แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบประเมิน

เจตคติต่อหลักสูตร

แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบทดสอบ

**แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง
ของแบบสัมภาษณ์**

คำชี้แจง โปรดพิจารณาแบบสัมภาษณ์และให้คะแนนความสอดคล้องของแบบสัมภาษณ์ การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาพระพุทธศาสนาเรื่อง ศิลปกรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๘ โดยกาเครื่องหมาย (✓) ลงในช่องคะแนนของแบบประเมินในแต่ละข้อ และขอความกรุณาช่วยให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในส่วนที่บกร่อง

- + 1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้น สอดคล้องกับรายการประเมิน
0 เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้น สอดคล้องกับรายการประเมิน
- 1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้น ไม่สอดคล้องกับรายการประเมิน

ข้อ	ประเด็น	ระดับ ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
		+1	0	-1	
1.	ความสอดคล้องกับประเด็นสัมภาษณ์เกี่ยวกับสถานภาพข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์
2.	ความสอดคล้องของประเด็นสัมภาษณ์เกี่ยวกับความสำคัญและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาพระพุทธศาสนาเรื่อง ศิลปกรรม
3.	ความสอดคล้องของประเด็นสัมภาษณ์เกี่ยวกับการสนับสนุนส่งเสริมให้โรงเรียนทำการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาพระพุทธศาสนาเรื่องศิลปกรรม

ข้อ	ประเด็น	ระดับ ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
		+1	0	-1	
4.	ความสอดคล้องของประเด็น สัมภาษณ์เกี่ยวกับเนื้อหาแนว ทางการจัดกิจกรรมการเรียน การสอน การวัด และ ประเมินผลหลักสูตรรายวิชา พระพุทธศาสนาเรื่อง ศิลปกรรม
5.	ความสอดคล้องของประเด็น สัมภาษณ์เกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไข ปัญหาในการพัฒนาหลักสูตร รายวิชาพระพุทธศาสนาเรื่อง ศิลปกรรม หรือการจัดกิจกรรม การเรียนการสอน

ลงชื่อ.....ผู้เชี่ยวชาญ

(.....)

...../...../.....

**แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง
ของแบบสอบถาม**

คำชี้แจง โปรดพิจารณาแบบสอบถามและให้คะแนนความสอดคล้องของแบบสอบถาม การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาพระพุทธศาสนาเรื่อง ศิลปกรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยกาเครื่องหมาย (✓) ลงในช่องคะแนนของแบบประเมินในแต่ละข้อ และขอความกรุณาช่วยให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในส่วนที่บกร่อง

- + 1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้น สอดคล้องกับรายการประเมิน
- 0 เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้น สอดคล้องกับรายการประเมิน
- 1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้น ไม่สอดคล้องกับรายการประเมิน

ข้อ	ประเด็น	ระดับ ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
		+1	0	-1	
1.	ความสอดคล้องของข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
2.	ความสอดคล้องของข้อคำถามเกี่ยวกับความต้องการในการเรียนการสอนตามหลักสูตรรายวิชาพระพุทธศาสนาเรื่อง ศิลปกรรม
3.	ความสอดคล้องของข้อคำถามเกี่ยวกับเนื้อหาสาระของหลักสูตรรายวิชาพระพุทธศาสนาเรื่อง ศิลปกรรม

ข้อ	ประเด็น	ระดับ ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
		+1	0	-1	
4.	ความสอดคล้องของข้อคำถามเกี่ยวกับรูปแบบวิธีการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณธรรมด้านศิลปกรรม
5.	ความสอดคล้องของข้อคำถามเกี่ยวกับสื่อที่นักเรียนต้องการในกิจกรรมการเรียนการสอน
6.	ความสอดคล้องของข้อคำถามเกี่ยวกับเวลาที่นักเรียนต้องการในการเรียน

ลงชื่อ.....ผู้เชี่ยวชาญ

(.....)

...../...../.....

**แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสังเกตพฤติกรรมระหว่างเรียน
(สำหรับผู้เชี่ยวชาญ)**

คำชี้แจง โปรดพิจารณาแบบสังเกตพฤติกรรมระหว่างเรียน โดยกาเครื่องหมาย (✓) ลงในช่องคะแนนของแบบประเมินในแต่ละข้อ และขอความกรุณาช่วยให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในส่วนที่บกพร่อง

- + 1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้น สอดคล้องกับรายการประเมิน
- 0 เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้น สอดคล้องกับรายการประเมิน
- 1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้น ไม่สอดคล้องกับรายการประเมิน

รายการ	ระดับความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
	+1	0	-1	
1. นักเรียนมีความตั้งใจบูชาพระ กราบพระ อาราธนาศีล และกล่าวสัจจา				
2. เรียนและร่วมกิจกรรมด้วยสมาธิที่แน่วแน่				
3. นักเรียนมีความกล้าที่จะถามและตอบปัญหา				
4. นักเรียนร่วมกิจกรรมด้วยความกระตือรือร้น				
5. นักเรียนทำงานตามขั้นตอนที่ครูมอบหมาย				
6. นักเรียนเลือกวิธีแก้ปัญหาได้เหมาะสม				
7. นักเรียนตอบปัญหาจากคำถามในเรื่องได้ถูกต้อง				
8. นักเรียนกล้าแสดงความคิดเห็นของตนให้เพื่อนฟัง				
9. นักเรียนมีศรัทธาในเรื่องที่เรียน				

รายการ	ระดับความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
	+1	0	-1	
10. นักเรียนมีความสงบเสงี่ยมและสุภาพเรียบร้อย				

ลงชื่อ.....ผู้เชี่ยวชาญ

(.....)

.....

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

**แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องของหลักสูตรฉบับร่าง
(สำหรับผู้เชี่ยวชาญ)**

คำชี้แจง แบบประเมินดัชนีความสอดคล้องของหลักสูตรฉบับร่าง เรื่อง หลักสูตรรายวิชา พระพุทธศาสนาเรื่องศีลปารมี กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดหนองโรง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศุพรรณบุรี เขต 3 อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ประกอบด้วยเอกสารที่จะประเมินดังต่อไปนี้

1. หลักสูตรฉบับร่างประกอบด้วย

- 1) หลักการ
- 2) จุดหมาย
- 3) โครงสร้าง
- 4) คำอธิบายรายวิชา
- 5) ขอบข่ายเนื้อหาสาระ
- 6) ระยะเวลาที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน
- 7) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้
- 8) สื่อและแหล่งเรียนรู้
- 9) การวัดและประเมินผล
- 10) แผนการจัดการเรียนรู้

2. แผนการจัดการเรียนรู้

- วัตถุประสงค์
- ขอบข่ายเนื้อหา
- ขั้นตอนการจัดกิจกรรม
- สื่อ/อุปกรณ์
- การวัดและประเมินผล

โปรดพิจารณาความสอดคล้องขององค์ประกอบของหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยโครงร่างหลักสูตร และแผนการจัดการเรียนรู้การเรียนรู้ ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยกำหนดคะแนนสำหรับการพิจารณาข้อคำถามแต่ละข้อดังเอกสารแนบท้าย

นายชลอ หงษ์ทอง

นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี จังหวัดลพบุรี

ผู้วิจัย

**แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องของหลักสูตรฉบับร่าง
(สำหรับผู้เชี่ยวชาญ)**

คำชี้แจง โปรดพิจารณาแบบสอบถามและให้คะแนนความสอดคล้องของคำถามการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาพระพุทธศาสนาเรื่อง ศิลปกรรม เพื่อนำผลที่ได้จากความคิดเห็นที่เกี่ยวข้อง ไปสร้างหลักสูตรรายวิชาพระพุทธศาสนาเรื่องศิลปกรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดหนองโรง สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี โดยให้ใส่เครื่องหมาย ✓ ลงใน ช่องคะแนนของแบบประเมินในแต่ละข้อ

- + 1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้น สอดคล้องกับรายการประเมิน
- 0 เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้น สอดคล้องกับรายการประเมิน
- 1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้น ไม่สอดคล้องกับรายการประเมิน

ข้อ	ประเด็น	ระดับ ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
		+1	0	-1	
1.	สาระสำคัญ				
	1.1 สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ในหลักสูตร
	1.2 สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้
	1.3 มีความเข้าใจชัดเจนง่าย
2.	จุดประสงค์การเรียนรู้				
	2.1 สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้
	2.2 ใช้ภาษาชัดเจนเข้าใจง่าย
	2.3 ระบุพฤติกรรมที่ต้องการวัดได้ชัดเจน
3.	เนื้อหา				
	3.1 เหมาะสมกับเวลา
	3.2 มีความยากง่ายพอดี
	3.3 น่าสนใจและมีประโยชน์ต่อการศึกษา

ข้อ	ประเด็น	ระดับ ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
		+1	0	-1	
4.	กระบวนการจัดกิจกรรม				
	4.1 สร้างความแปลกใหม่ให้กับผู้เรียน
	4.2 สอดคล้องกับจุดประสงค์การจัดกิจกรรม
	4.3 สอดคล้องและเหมาะสมกับเนื้อหา
	4.4 กระบวนการจัดกิจกรรมมีการดำเนินไปตามลำดับ
	4.5 เหมาะสมกับเวลาที่จัดกิจกรรม
	4.6 ผู้เรียนมีส่วนร่วมกิจกรรม
5.	สื่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้				
	5.1 สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้
	5.2 สื่อความหมายได้ชัดเจน เหมาะสม
6.	การวัดและประเมินผล				
	6.1 สอดคล้องกับจุดประสงค์การจัดกิจกรรม
	6.2 วัดได้ครอบคลุมสาระเนื้อหา กิจกรรม

ลงชื่อ.....ผู้เชี่ยวชาญ

(.....)

...../...../.....

**แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสังเกตพฤติกรรมทางกาย วาจา
(สำหรับผู้เชี่ยวชาญ)**

คำชี้แจง โปรดพิจารณาแบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสังเกตพฤติกรรมทางกายวาจาให้คะแนนความสอดคล้อง โดยกาเครื่องหมาย (✓) ลงในช่องคะแนนของแบบสอบถามในแต่ละข้อ และขอความกรุณาช่วยให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในส่วนที่บกร่อง

- + 1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้น สอดคล้องกับรายการประเมิน
- 0 เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้น สอดคล้องกับรายการประเมิน
- 1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้น ไม่สอดคล้องกับรายการประเมิน

รายการ	ระดับความ คิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
	+1	0	-1	
1. ข้าพเจ้าเข้าเรียนรายวิชาพระพุทธศาสนาเรื่องศีล บารมีเพราะชอบเรียน				
2. ข้าพเจ้าอยากให้แต่ละกิจกรรมใช้เวลาเรียน นานๆ				
3. เรื่องราวในหลักสูตรรายวิชานี้ น่าสนใจมาก				
4. ข้าพเจ้ารู้สึกดีใจเมื่อเรียนและทำกิจกรรมต่างๆ				
5. ยิงเรียนข้าพเจ้ายังมีความสุข				
6. ข้าพเจ้ามีความกระตือรือร้นในการเรียนวิชาพุทธ ศาสนา				
7. เวลาเรียนและร่วมกิจกรรมข้าพเจ้ามีความสุข มากที่สุด				
8. กิจกรรมที่จัดขึ้นมีหลายรูปแบบน่าสนใจ				
9. เรียนแล้วรู้สึกว่าคุณควบคุมอารมณ์ได้				
10. ข้าพเจ้าดีใจที่มีโอกาสได้เรียนและร่วมกิจกรรม				
11. หลังเรียนตั้งใจจะแก้ไขพฤติกรรมตนเองใหม่				
12. เข้าใจตนเองและเห็นคุณค่าตนเองมากขึ้น				
13. ข้าพเจ้าได้ประโยชน์จากการเรียนรู้ทุกครั้ง				

รายการ	ระดับความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
	+1	0	-1	
14. หลักสูตรรายวิชาพระพุทธศาสนาเรื่องศีลบารมีนี้ได้พัฒนาพฤติกรรมของนักเรียน				
15. เรียนและร่วมกิจกรรมแล้วเข้าใจปัญหาชีวิตมากขึ้น				

ลงชื่อ.....ผู้เขียนรายงาน

(.....)

...../...../.....

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

**แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบประเมินเจตคติที่มีต่อหลักสูตร
(สำหรับผู้เชี่ยวชาญ)**

คำชี้แจง โปรดพิจารณาแบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบประเมินเจตคติที่มีต่อหลักสูตร และให้คะแนนความสอดคล้อง โดยกาเครื่องหมาย (✓) ลงในช่องคะแนนของแบบประเมินในแต่ละข้อ และขอความกรุณาช่วยให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในส่วนที่บกพร่อง

- + 1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้น สอดคล้องกับรายการประเมิน
 0 เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้น สอดคล้องกับรายการประเมิน
 - 1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้น ไม่สอดคล้องกับรายการประเมิน

รายการ	ระดับความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
	+1	0	-1	
1. ข้าพเจ้าเข้าเรียนรายวิชานี้ถูกบังคับ				
2. อยากให้แต่ละกิจกรรมหมดเวลาเร็ว ๆ				
3. เรื่องราวในหลักสูตรรายวิชานี้ไม่น่าสนใจเลย				
4. ข้าพเจ้ารู้สึกทุกขใจเมื่อต้องเรียนและทำกิจกรรมต่าง ๆ				
5. ยิงเรียนน่าเบื่อ				
6. เข้าเรียนทุกครั้งนี้รู้สึกว่าเสียเวลา				
7. เวลาเรียนและร่วมกิจกรรมข้าพเจ้าว่างนอนมากที่สุด				
8. กิจกรรมที่จัดขึ้นมีหลายรูปแบบน่าสนใจ				
9. เรียนแล้วรู้สึกที่สามารถควบคุมอารมณ์ได้				
10. ข้าพเจ้าตั้งใจที่มีโอกาสได้เรียนและร่วมกิจกรรม				
11. หลังเรียนตั้งใจจะแก้ไขพฤติกรรมตนเองใหม่				
12. เข้าใจตนเองและเห็นใจคุณค่าตนเองมากขึ้น				
13. ข้าพเจ้าได้ประโยชน์จากการเรียนรู้ทุกครั้งมาก				
14. หลักสูตรรายวิชาพระพุทธศาสนาเรื่องศีลธรรมมีพัฒนาพฤติกรรมได้				
15. เรียนและร่วมกิจกรรมแล้วเข้าใจปัญหาชีวิตมากขึ้น				
16. เรียนและร่วมกิจกรรมแล้วจิตใจผ่องใสมากขึ้น				
17. กิจกรรมที่ใช้ในการเรียนรู้เป็นกิจกรรมที่แปลกใหม่				
18. เป็นหลักสูตรรายวิชาที่มีความสงบ สุข รู้สึกผ่อนคลาย				

รายการ	ระดับความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
	+1	0	-1	
19. ต้องการเรียนและร่วมกิจกรรมกับหลักสูตรแบบนี้อีก				
20. เป็นหลักสูตรรายวิชาที่ควรจัดทุก ๆ ปีการศึกษา				

ลงชื่อ.....ผู้เชี่ยวชาญ

(.....)

.....

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบทดสอบ
(สำหรับผู้เชี่ยวชาญ)

คำชี้แจง โปรดพิจารณาแบบทดสอบและให้คะแนนความสอดคล้องของแบบทดสอบศีลบารมี เพื่อนำผลที่ได้จากความคิดเห็นที่เกี่ยวข้อง ไปสร้างหลักสูตรรายวิชาพระพุทธศาสนาเรื่องศีลบารมี กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยให้ใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องคะแนนของแบบประเมินในแต่ละข้อ

- + 1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้น สอดคล้องกับรายการประเมิน
- 0 เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้น สอดคล้องกับรายการประเมิน
- 1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้น ไม่สอดคล้องกับรายการประเมิน

ที่	หน่วยการเรียนรู้	ระดับ ความคิดเห็น			ข้อเสนอ แนะ
		+1	0	-1	
1	ศาสดาเอกของโลก พุทธประวัติและพุทธสาวก ข้อที่ 1-15				
2	ชีวิตที่เลือกเกิดได้ ศีลบารมี ข้อที่ 16-20				
3	อดีตหมามุข ชาดกศีลบารมี ข้อที่ 21-25				
4	รวมธรรม หลักธรรมที่สงเคราะห์กับศีลบารมี ข้อที่				
5	มัชฌิมาปฏิปทา การบำเพ็ญศีลบารมี ข้อที่ 26-30				

ลงชื่อ.....ผู้เชี่ยวชาญ

(.....)

...../...../.....

แบบทดสอบวัดความรู้เรื่องศิลปารมย์

ข้อสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาพระพุทธศาสนาเรื่อง ศิลปารมย์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

คำชี้แจง ให้นักเรียนเลือกกากบาท (X) คำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว

1. พระนามสิทธัตถะ มีความหมายว่า.....

- | | |
|----------------|----------------|
| ก. ความตั้งใจ | ข. อุบัติขึ้น |
| ค. ความต้องการ | ง. ความปรารถนา |

2. เจ้าชายสิทธัตถะก็ประทับนั่งขัดสมาธิเจริญอานาปานสติกัมมัฏฐานอยู่ใต้ต้นหว้า คำที่ขีดเส้นใต้หมายถึงอะไร

- | | |
|--------------------------|---------------------------------|
| ก. กำหนดลมหายใจเข้าออก | ข. การเตรียมตัวไว้ให้พร้อม |
| ค. พระธรรมที่ทรงแสดงก่อน | ด. เรื่องราวที่เกี่ยวกับลมหายใจ |

3. เทวทูตที่เจ้าชายสิทธัตถะทอดพระเนตรมีอะไรบ้าง

- | | |
|------------------------------|----------------------------|
| ก. คนเกิด คนแก่ คนเจ็บ คนตาย | ข. คนแก่ คนเจ็บ คนตาย สมณะ |
| ค. คนตาย คนเจ็บ สมณะ นักบวช | ง. คนแก่ คนเจ็บ คนตาย ฤาษี |

4. พระราชาโอรสของเจ้าชายสิทธัตถะชื่อว่า ราหุล ซึ่งมาจากคำบาลีว่า "ราหุลล์ ชาตฺถ์ พนฺธฺนํ ชาตฺถ์" แปลว่าอะไร

- | | |
|---------------------------------------|------------------------------------|
| ก. ความหมายอันยิ่งยวด | ข. ความรักความห่วงใย ความผูกพัน |
| ค. บ่วงเกิดแล้ว เครื่องผูกมัดเกิดแล้ว | ง. ความปรารถนาอันยิ่งใหญ่อเกิดแล้ว |

5. เหตุการณ์ใดที่บอกชัดเจนว่าเจ้าชายสิทธัตถะออกบวชแน่นอน

- | |
|---|
| ก. ใช้พระชันส์ตัดพระเมาลี(จุก) ออกเหลือเส้นพระเกศยาวประมาณ 2 องคุลี |
| ข. ออกมาปลุกนายฉันทะที่นอนเฝ้าประตูอยู่ให้ไปนำม้ากัณฐกะมา |
| ค. ทอดพระเนตรเห็นสาวงามเหล่านั้นนอนระเกะระกะอยู่ที่พื้นดูน่าเกลียด |
| ง. ให้นายฉันทะนำม้ากัณฐกะและเครื่องทรงของพระองค์ไปถวายพระเจ้าสุทโธทนะ |

6. เจ้าชายสิทธัตถะไปเรียนวิชากับอาหารคาวรสและอุทกคาวรสจนจบสิ้นความรู้ของอาจารย์แล้วแต่ทรงเห็นว่า.....

- ก. อาจารย์ทั้งสององค์ ยังไม่เก่งเท่าพระองค์
- ข. อาจารย์ทั้งสององค์บอกให้ไปศึกษาต่อที่สำนักอื่นต่อไป
- ค. ทรงเห็นว่าไม่ใช่ทางที่จะทำให้พระองค์หลุดพ้นจากความทุกข์
- ง. ทรงเห็นว่าอาจารย์ทั้งสองอายุมากแล้วจึงเลิกไป

7. พระองค์ประทับอยู่ที่ตำบลอุรุเวลาเสนานิคมต่อเพื่ออะไร

- ก. รออาจารย์องค์ต่อไป
- ข. บำเพ็ญทุกรกิริยา
- ค. ทรมานพระวรกายให้รับความลำบาก
- ง. ให้ปัญจวัคคีย์ปรนนิบัติ

8. ใครเป็นผู้ที่มาเตือนสติเจ้าชายสิทธัตถะ ก่อนที่จะเลิกบำเพ็ญทุกรกิริยานานถึง 6 ปี

- ก. พระเจ้าสุทโธทนะ
- ข. พระอินทร์
- ค. พระนางพิมพา
- ง. โภณฑัญญะ

9. สถานที่ที่เจ้าชายสิทธัตถะบำเพ็ญเพียรจนได้บรรลุธรรมคือ

- ก. อุรุเวลาเสนานิคม
- ข. สวนลุมพินี
- ค. ฝั่งแม่น้ำอโนมาหนที
- ง. ป่าชาลีวัน

10. อาหารที่พระนางสุชาดาบุตรสาวของนายบ้านเสนานิคมหุงไปถวายเจ้าชายสิทธัตถะคือ..

- ก. ข้าวสาคุดก้อน
- ข. ข้าวสาคุดผง
- ค. ข้าวมธุรส
- ง. ข้าวมธุปายาส

11. สามเนรราहुลได้รับยกย่องว่ามีความเป็นเลิศทางใด

- ก. มีเหตุผล
- ข. ใคร่ใฝ่ศึกษา
- ค. วานอนสอนง่าย
- ง. มีความกตัญญู

12. วันที่ราहुลประสูติตรงกับเหตุการณ์ใด

- ก. เจ้าชายสิทธัตถะพบเทวดาทั้งสี่
- ข. เจ้าชายสิทธัตถะมีความเบื่อหน่ายต่อโลก
- ค. เจ้าชายสิทธัตถะบริจาคมหาทาน
- ง. เจ้าชายสิทธัตถะออกบวช

13. ราหุลบวชเป็นสามเณรองค์แรกในพระพุทธศาสนาตั้งแต่อายุเท่าไร

ก. 5 ขวบ

ข. 6 ขวบ

ค. 7 ขวบ

ง. 8 ขวบ

14. พระนางพิมพาพระมารดาของพระราหุลจัดแจงตกแต่งองค์ให้พระราหุลไปเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าด้วยศรัทธาบอกว่า"ลูกเอ๋ย ลูกจงดูสมณะผู้มีพระภิกษุ 10,000(หนึ่งหมื่น) องค์ แวดล้อมอยู่ ทรงมีสีดั่งทองคำ มีพระลักษณะดังพรหมนั้นเกิด สมณะนี้แหละเป็นบิดาของลูก ในเวลาที่พระบิดาของลูกประสูติ ได้มีขุมทรัพย์ใหญ่ปรากฏขึ้น จำเดิมแต่พระบิดาของลูกเสด็จออกทรงผนวชแล้ว ขุมทรัพย์เหล่านั้นก็หายไป ลูกจงไปกราบทูลขอมรดกเถิด..." ข้อความที่ขีดเส้นใต้หมายถึงอะไร

ก. ราชสมบัติที่ตกทอดมาจากพระเจ้าสุทโธทนะ

ข. สมบัติที่หุดขึ้นมาจากขณะที่เจ้าชายสิทธัตถะประสูติ

ค. ทรัพย์ที่ช่วยให้ข้ามพ้นจากโลกอันเป็นทรัพย์ภายใน

ง. เป็นทรัพย์ภายนอกที่ทุกคนปรารถนาแต่จับต้องไม่ได้

15. พระสาวกองค์ใดที่เป็นพระพี่เลี้ยงสามเณรราหุล

ก. พระพุทธเจ้า

ข. พระสารีบุตร

ค. พระโมคัลลานะ

ง. พระโกณฑัญญะ

16. องคุลีมาล เคยชื่อว่า.....

ก. อุปติสสะ

ข. มัลลิกะ

ค. อหิงสกะ

ง. วิปติสสะ

17. ทำไมอาจารย์ขององคุลีมาลจึงคิดฆ่าองคุลีมาล

ก. อาจารย์ริษยาองคุลีมาลที่มีปัญญามาก

ข. ศิษย์คนอื่น ๆ เห็นอาจารย์ไปรดองคุลีมาลก็ริษยา

ค. องคุลีมาลคิดจะเป็นชู้กับภรรยาอาจารย์

ง. องคุลีมาลคึกคิกที่จะประทุษร้ายอาจารย์ก่อน

18. พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า“เราหยุดแล้ว องคุลีมาลท่านเล่า จงหยุดเถิด” ข้อความในเครื่องหมายคำพูดหมายความว่าอะไร

- ก. องคุลีมาลเราหยุดคือเราหยุดการครองเรือนแล้ว ท่านยังไม่หยุด
- ข. องคุลีมาลเราหยุดคือหยุดโลกโมโหสันแล้ว ท่านยังไม่หยุด
- ค. องคุลีมาลเราหยุดคือเราหยุดเป็นโจรแล้ว ท่านยังไม่หยุด
- ง. องคุลีมาลเราหยุดคือเราหยุดฆ่าสัตว์ ตัดชีวิตแล้ว ท่านยังไม่หยุด

19. ศิลมีความสำคัญต่อชีวิตอย่างไร

- ก. เป็นกรรมเครื่องเตือนสติไม่ให้เราทำผิด
- ข. เป็นข้อห้ามที่ทุกคนควรจะทำ
- ค. เป็นคุณธรรมหรือจริยทรัพย์ของมนุษย์
- ง. เป็นเครื่องหมายของคนดี

20. ศิลเนสुकคตํ ยนติ หมายความว่าอะไร

- ก. บุคคลล่วงทุกข์ได้ เพราะความเพียร
- ข. บุคคลแหละแสวงหาซึ่งศิลปะ
- ค. บุคคลแหละเป็นที่พึ่งแห่งตน
- ง. บุคคลไปสุคคตได้เพราะศิลปะ

21. ศิลบารมี 3 ชั้น คือ

- ก. ศิลบารมี ศิลอุปบารมี ศิลปรมัตถบารมี
- ข. ศิล อต ศิลจารีต ศิลพรต
- ค. ศิลสมาทาน ศิลวิริติ ศิลสมุทเจทวิริติ
- ง. ศิล 5 ศิล 8 ศิล 10 ศิล 227

22. ชาดกที่เทียบได้กับศิลปะบารมีชั้นธรรมดาได้แก่.....

- ก. กุรีทัตชาดก
- ข. เดมียชาดก
- ค. จัมเปยยนนครารชาดก
- ง. พญาวานรชาดก

23. ปฏิสัมภิทามรรควา “เจตนา สิลล์” แปลว่าอะไร

- ก. เจตสิกชื่อว่าศิลปะ
- ข. เจตนาชื่อว่าศิลปะ
- ค. เวรมณีชื่อว่าศิลปะ
- ง. ความตั้งใจชื่อว่าศิลปะ

24. การที่สังขपालนาคราช ถูกนายพรานจับเอาไปฆ่ากิน พญานาคมีฤทธิ์ แต่ก็มิได้โกรธเคือง เพราะอะไร

ก. ตั้งใจฆ่าเพ็ญศีลบารมี

ข. รักษาศีลขั้นสละชีวิต

ค. รักษาอุโบสถศีล

ง. ถูกทุกข้อ

25. ข้อที่พระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติไว้ อันผู้มีศีลสมาทานประพฤติเรียกว่า.....

ก. การรักษาศีล

ข. สิกขาบท

ค. การสำรวมกาย วาจา ใจ

ง. สังวรในศีล

26. การรักษาวินัยต้องมากมายของพระพุทธองค์ จึงเป็นเรื่องยากและน่ารำคาญ ไม่อาจจะรักษา ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ได้พระองค์ใดตรัสการรักษายังไร

ก. ให้ดูเพื่อนภิกษุอื่นที่เขาปฏิบัติได้

ข. ให้ภิกษุหนึ่ง ๆ รักษาจิตตนเองเพียงอย่างเดียว

ค. ให้ภิกษุดูว่ากำลังของตน ๆ มีมากน้อยเท่าไรก็รักษาเท่านั้น

ง. ให้ภิกษุละเลยข้อที่ไม่จำเป็นต่อสมณะเพศออกไป

27. ศีลเปรียบเหมือนรั้วล้อมบ้าน ท่านเข้าใจว่าอย่างไร

ก. เหมือนรั้วล้อมบ้านป้องกันโจรผู้ร้าย

ข. บ้านตัวเองมีประตูหน้าต่างต้องปิดไว้

ค. ล้อมมิให้ความชั่วเข้ามา

ง. ล้อมไว้มิให้จิตออกไปข้างนอก

28. ศีลบารมี หมายถึง.....

ก. การรักษาศีลไม่ให้โกรธ

ข. รักษาศีลโดยไม่อาลัยแก่ชีวิตและเลือดเนื้อ

ค. การบำเพ็ญมาศีลตั้งแต่เป็นพระโพธิสัตว์

ง. ถูกทุกข้อ

29. ศีลบารมีในชาติต่างๆมักจะกล่าวถึงสภาวะจิตใจเรื่องอะไรมาก

ก. ระวังความโลภ

ข. ระวังความโกรธ

ค. ระวังความหลง

ง. ระวังความกลัว

30. ผู้รักษาศีลพึงรักษาศีล เคารพในศีลเหมือนนกกต้อยติวิตรักษาไข่ จัดอยู่ในศีลชั้นใด

ก. ศีลบารมี

ข. ศีลอุปบารมี

ค. ศีลปรมัตถบารมี

ค. ศีลบริบูรณ์

ประวัติผู้ทำวิทยานิพนธ์

ชื่อ - สกุล	นายชลอ หงษ์ทอง
วัน เดือน ปีเกิด	วันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ.2497
สถานที่อยู่	บ้านเลขที่ 64 หมู่ 5 ตำบลหนองผักนาก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี
สถานที่ทำงาน	โรงเรียนวัดหนองโรง ตำบลหนองผักนาก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี
ประวัติการศึกษา	พ.ศ.2519 การศึกษามัธยมศึกษา (กศ.ม.) สาขาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางเขน พ.ศ.2553 ครุศาสตรมหาบัณฑิต (ค.ม.) สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี จังหวัดลพบุรี